

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ПОПКОВА ОКСАНА АНАТОЛІЇВНА

УДК 811.161.2'373.611'42:070.41«20»

ДИСЕРТАЦІЯ

**КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ
ОКАЗІОНАЛЬНИХ СКЛАДНИХ СЛІВ У ГАЗЕТНОМУ ДИСКУРСІ
ПОЧАТКУ ХХІ СТОРІЧЧЯ**

035 Філологія

03 Гуманітарні науки

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 035 «Філологія». Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на

відповідне джерело О.А. Попкова

Науковий керівник – Олексенко Володимир Павлович, доктор філологічних наук, професор

Херсон-Івано-Франківськ – 2025

АНОТАЦІЯ

**Попкова О. А. Комунікативно-прагматичний потенціал
оказіональних складних слів у газетному дискурсі початку ХХІ сторіччя. –
Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.**

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 035 Філологія (03 Гуманітарні науки). – Херсонський державний університет Міністерства освіти і науки України, Херсон, Івано-Франківськ, 2025.

Дисертацію присвячено дослідженню складних слів-оказіоналізмів, зафіксованих у газетному дискурсі початку ХХІ сторіччя. Увагу сфокусовано на дериваційних, структурно-семантичних, формально-граматичних та комунікативно-прагматичних (функціонально-стилістичних, семантико-стилістичних) особливостях оказіональних складних слів у газетних текстах початку ХХІ сторіччя.

Наукова новизна полягає у тому, що вперше в лінгвоукраїністиці диференційовано оказіоналізми-складні слова обмеженої сфери породження та уживання як такі, що є носіями різних часових маркерів їх появи в узусі та закріплення в писемному газетному дискурсі перших десятиліть ХХІ ст. При цьому стверджено, що такі текстові одиниці є номінаціями, що поєднують два компоненти без видимих синтаксичних відносин (під час формально-граматичного аналізу застосовано структурно-граматичний підхід до характеристики мотивувальних основ з певними синтаксичними зв'язками – сурядним та підрядним), котрі зреалізують не так логічне, як емоційно-образне сприйняття інформації.

Дисертація є першим комплексним дослідженням комунікативно-прагматичних характеристик оказіональних складних слів на підставі їх структурно-семантичних, семантико-стилістичних, формально-граматичних і функціонально-стилістичних особливостей творення та уживання в сучасному газетному дискурсі.

Комунікативно-прагматичний підхід до газетного дискурсу потрактовано широко з урахуванням його інформативності, інтенційності, впливу, які реалізуються за певних функціонально-семантичних навантажень конкретних текстових одиниць мови з урахуванням екстралінгвальних чинників.

Вихідним стало положення про те, що центральна одиниця газетного дискурсу – текст (або застиглий дискурс), у якому актуалізовані певні лексико-семантичні складники відповідно до комунікативно-прагматичних завдань тексту як діалогічної єдності, яку моделюють «автор – деперсоналізований читач». Саме складні слова – okazіоналізми, які засвідчують активність продуктивних і непродуктивних моделей українського словотворення – беруть на себе важливу роль засобу і номінації, що привертає увагу читача, і засобу оцінки явищ, подій, осіб, і засобу експресивізації контексту. Побіжно вони виявляють креативність журналістів-медійників.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків.

У першому розділі **«Теоретико-методологічні засади дослідження okazіональних складних слів у комунікативно-прагматичному аспекті»** розкрито інтерпретації ключових понять «комунікація», «прагматика», «газетний дискурс». Окрему увагу звернено на комунікативно-прагматичні параметри функціонально-стильових різновидів мови, проаналізовано вплив екстралінгвальних та інтралінгвальних чинників на розвиток мови та формування складних okazіоналізмів. Акцентовано на тлумаченні дефініцій понять «складне слово», «okazіоналізм», а також запропоновано власне тлумачення терміна «складне слово», «складний okazіоналізм», схарактеризовано параметри okazіональних складних слів, «потенційних» складних слів, складних неологізмів.

Другий розділ **«Сучасні тенденції творення okazіональних складних слів в українському газетному дискурсі початку XXI сторіччя»** присвячено дослідженню активності okazіональних номінацій у сучасному газетному дискурсі, виявлено результативність моделей у творенні okazіональних

іменників-комполітів, серед яких переважають контамінація й аналогія. Встановлено, що основоскладання є ефективним способом творення складних окаяіональних прикетників, серед яких переважають моделі на основі підрядного зв'язку, а менш продуктивними є окаяіональні прикетники, що виникли на основі сурядного зв'язку. Констатовано, що переважна більшість окаяіональних одиниць у медіатекстах досліджуваного періоду є стилістично маркованою із виразним експресивним та оцінним забарвленням.

Увесь масив зафіксованих у газетному дискурсі початку ХХІ ст. окаяіоналізмів-складних слів розподілено на дві групи за провідними актуальними для початку ХХІ ст. способами творення окаяіональних складних лексем (комполіти та юктаполіти), здійснено дистрибуцію відповідних номінацій за лексико-тематичними групами, запропоновано семантизацію кожної лексичної одиниці, що в подальшому може прислужитися для створення словників активної лексики досліджуваного періоду.

Наголошено на таких комунікативно-прагматичних особливостях творення та вживання досліджуваних лексем: (1) прагнення журналістів до оригінального висвітлення загальнодоступної інформації та її неочікуваної оцінки з метою привернення уваги читачів, що посилює комунікативно-прагматичні функції окаяіоналізмів; (2) стилістичне увиразнення функцій номінацій особи-діяча, назв нових реалій чи суспільно-політичних, культурних процесів (цю функцію виконують окаяіональні іменники); (3) актуалізація в окаяіональних номінаціях-прикетниках широкого спектру відносно-якісних ознак осіб та реалій; (4) виразна соціальна конотація семантики іменникового і прикетникового окаяіонального словотвору.

У третьому розділі **«Комунікативне навантаження та прагматика окаяіональних складних слів в українському газетному дискурсі початку ХХІ сторіччя»** диференційовано складні окаяіоналізми з огляду на їх раціональність та ірраціональність, розмовність, просторічність, іронічність, зневажливість, епатажність тощо. Простежено, що в основу типологізації комунікативно-прагматичних функцій, реалізованих складними словами в

сучасному українському газетному дискурсі, покладено властивості okazіonalіzmів-складних слів транслювати негативні та позитивні цінності сучасного буття (раціональна оцінність номінацій). Розширено потрактування аналізованих лексем з комунікативно-прагматичними ознаками як носіїв ірраціональної оцінки, що мають два вектори реалізації: 1) номінації з емоційно-оцінним колоритом; 2) номінації, що позначають нереальні явища, предмети і под., які не можна збагнути розумом, не можна побачити в реальності (фактично міфони́ми). Установлено, що прагматику стилістичних реєстрів у семантиці okazіonalіzmів репрезентували номінації із розмовною та книжною маркованістю, а також просторічні назви зі зневажливою, вульгаризованою, жаргонізованою експресією та іронічні найменування, спродуковані щодо вираження оцінки осіб за їхніми посадами, суспільними функціями тощо.

Зауважено, що okazіonalіzми-складні слова – це і назви з ознаками графічної капіталізації (мовна гра із виділенням семантично і стилістично навантажених основ як носіїв негативної актуалізації). Стилiстична функція тих чи тих okazіonalіzmів-складних слів увиразнена вживанням лапок. Встановлено, що частина залапкованих okazіonalіzmів оформлена поза правилами і не відповідає принципам графічної норми української літературної мови щодо вживання лапок у власних і загальних назвах.

Відзначено, що провідна прагматична функція okazіonalіzних номінацій-складних слів, засвідчених у сучасному газетному дискурсі, пов'язана з реалізацією інтенції впливу, особливістю якої є орієнтація на персонологійність, тобто спрямування інформації до конкретного читача (стратегія взаємодії з читацькою аудиторією) і моделювання суспільної думки про конкретного політичного чи суспільного лідера, чиновника, учасника соціально-економічних, громадських рухів тощо. Отже, орієнтація на людину приватну також простежується щодо структурно-семантичних особливостей okazіonalіzних номінацій. Засвідчено, що газетна інформативність має ознаки епатажності, зневажливо-іронічної, вульгарно-згрубілої оцінності частини засвідчених okazіonalіzних слововживань.

Практична цінність одержаних результатів зумовлена можливістю їх використання під час викладання курсів сучасної української літературної мови, зокрема зі словотвору, для створення спецкурсів із лінгвостилістики, лінгвоаналізу, прагмалінгвістики, теорії комунікації, теорії номінації, неології та лексикології української мови, для читання спецкурсів та спецсемінарів з дериватології, для написання курсових і кваліфікаційних робіт. Зафіксовані в ході дослідження лексичні інновації можуть прислужитися для укладання словників неологізмів, а також у науково-дослідній роботі студентів та аспірантів.

Отже, дослідження okazіональних складних слів у газетному дискурсі початку ХХІ ст. дало змогу визначити основні тенденції творення новітніх номінацій, наслідування моделей словотворення європейських мов, окреслити комунікативно-прагматичне навантаження неолексем як складників суспільно-політичного словника мови української преси. Укладений індекс okazіоналізмів-складних слів засвідчив масив позасловникової лексики, що має переважно ознаки актуальної в сучасній мовній практиці.

Ключові слова: газетний дискурс, експресивність, композит, комунікативно-прагматичні особливості, лексична інновація, конотація, медійний текст, неологізм, okazіоналізм, оцінність, прагматика, семантика, складне слово, словотворення, юкстапозит.

ABSTRACT

Popkova O. A. *Communicative and Pragmatic Potential of Occasional Compound Words in Newspaper Discourse of the Early 21st Century*. – Qualification research thesis submitted as a manuscript.

Dissertation submitted for the degree of Doctor of Philosophy in the specialty 035 Philology (03 Humanities). – Kherson State University of the Ministry of Education and Science of Ukraine, Kherson, Ivano-Frankivsk, 2025.

The dissertation deals with the study of occasional compound words recorded in newspaper discourse at the beginning of the 21st century. The research focuses on

derivational, structural and semantic, formal and grammatical, communicative and pragmatic (functional and stylistic, semantic and stylistic) features of occasional compound words in the early 21st-century newspaper texts.

The scientific novelty of the research is determined by the fact that, for the first time in Ukrainian linguistics, occasional compound words limited to a specific domain of origin and use have been differentiated as carriers of various temporal markers of their emergence in usage and consolidation in the written newspaper discourse of the early decades of the 21st century. It is asserted that such textual units function as nominations combining two components without explicit syntactic relations (in the course of formal and grammatical analysis, structural and grammatical approach is applied to characterize the motivational bases with certain syntactic relations – both coordinate and subordinate), which tend to realize not logical but rather emotionally figurative perception of information.

The dissertation represents the first comprehensive study of the communicative and pragmatic characteristics of occasional compound words based on their structural and semantic, semantic and stylistic, formal and grammatical, functional and stylistic features of formation and usage in contemporary newspaper discourse.

The communicative and pragmatic approach to newspaper discourse is interpreted broadly, taking into account its informativeness, intentionality and influence, which have been realized through certain functional and semantic loads of specific language units in texts, considering extralinguistic factors.

The study starts with the premise that the central unit of newspaper discourse is the text (or “frozen” discourse), in which certain lexical and semantic components are actualized according to the communicative and pragmatic tasks of the text as a dialogical unity modeled by the “author – depersonalized reader”. It is the compound words – occasionalisms, which reflect the activity of both productive and non-productive models of Ukrainian word formation – that play an important role as a means of nomination, attracting the reader’s attention, as well as a tool for evaluating phenomena, events, individuals, and for expressing the context. Indirectly, they demonstrate the creativity of media journalists.

The structure of the dissertation consists of an introduction, three chapters, general conclusions, a list of references and appendices.

The first chapter “*Theoretical and Methodological Foundations of the Study of Occasional Compound Words in the Communicative and Pragmatic Aspect*” discusses the interpretations of key concepts such as “communication”, “pragmatics,” and “newspaper discourse”. Special attention has been given to communicative and pragmatic parameters of functional and stylistic varieties of language; the influence of extralinguistic and intralinguistic factors on language development and the formation of compound occasionalisms has been analyzed. Emphasis is placed on the interpretation of definitions of the concept “compound word”; an authorial interpretation of the term has been proposed, and the parameters of occasional compound words, “potential” compound words and complex neologisms have been characterized.

The second chapter “*Modern Trends in the Formation of Occasional Compound Words in Ukrainian Newspaper Discourse of the Early 21st Century*” deals with the study of the activity of occasional nominations in contemporary newspaper discourse. The effectiveness of models in the formation of occasional compound nouns has been revealed, with contamination and analogy being the prevailing models. It has been established that compound word formation is an effective way to create complex occasional adjectives, most of which are based on subordinate relationships, while occasional adjectives formed using coordinate relationships are less productive. The study also concludes that the overwhelming majority of occasional units in the media texts of the researched period is stylistically marked with clear expressive and evaluative connotations.

The entire array of occasionalisms-compound words recorded in newspaper discourse of the early 21st century has been divided into two groups according to the leading methods of creating occasional complex lexemes (compounds and juxtapositions). The distribution of corresponding nominations by lexical and thematic groups has been carried out, and the semantic analysis of each lexical unit has been

suggested. This can further contribute to the creation of a dictionary of active vocabulary from the studied period.

The following communicative and pragmatic features of the creation and use of the studied lexemes are emphasized: (1) journalists' desire for original coverage of publicly available information and its unexpected assessment in order to attract readers' attention, which enhances the communicative and pragmatic functions of occasionalisms; (2) stylistic emphasis on the functions of nominations of a person, names of new realities or social and political, cultural processes (this function is performed by occasional nouns); (3) actualization in occasional nominations-adjectives of a wide range of relatively qualitative features of persons and realities; (4) distinct social connotations in the semantics of nominal and adjectival occasional word formation.

In the third chapter “*Communicative Load and Pragmatics of Occasional Compound Words in Ukrainian Newspaper Discourse of the Early 21st Century*” occasional compounds are differentiated according to their rationality and irrationality, colloquialism, vulgarity, irony, derogatory connotation, extravagance, etc. It has been traced that the typologization of communicative and pragmatic functions realized by compound words in contemporary Ukrainian newspaper discourse is based on the properties of occasionalisms-compound words to transmit negative and positive values of modern existence (rational evaluation of nominations). The interpretation of the analyzed lexemes with communicative and pragmatic features has been expanded to include carriers of irrational evaluation, which have two vectors of realization: 1) nominations with emotional and evaluative connotations; 2) nominations denoting unreal phenomena, objects, etc., that cannot be comprehended by reason or seen in reality (essentially *mythonyms*). It has been established that the pragmatics of stylistic registers in the semantics of occasionalisms was represented by nominations with colloquial and bookish markers, as well as vulgar names with derogatory, vulgarized, jargonized expressions and ironic denominations, produced in relation to expressing evaluation of individuals based on their positions, social functions, etc.

It has been noted that occasionalisms-compound words also include names with features of graphic capitalization (language play through the emphasis of semantically and stylistically loaded stems as carriers of negative actualization). The stylistic function of certain occasionalisms-compound words is emphasized by the use of quotation marks. It has been found that some of the quoted occasionalisms are formatted outside of standard rules and do not conform to the graphic norms of the Ukrainian literary language regarding the use of quotation marks in proper and common nouns.

It has been emphasized that the leading pragmatic function of occasional nomination-compound words, documented in contemporary newspaper discourse, is linked to the realization of the intent to influence, with a focus on personalization, that is, directing the information to a specific reader (the strategy of interaction with the reading audience) and modeling public opinion about a specific political or social leader, official, or participant in social and economic, as well as public movements, etc. Therefore, the orientation towards private individuals is also traced in the structural and semantic features of occasional nominations. It has been confirmed that newspaper informativeness has elements of exhibitionism, with derogatory and ironic, vulgar and rough evaluative shades in some of the occasional word usages.

The **practical value** of the results obtained has been determined by their potential use in teaching courses on the contemporary Ukrainian literary language, particularly in word formation, for creating specialized courses in linguo-stylistics, linguistic analysis, pragmalinguistics, theory of communication, theory of nomination, neology, and lexicology of the Ukrainian language, as well as for reading specialized courses and seminars in derivatology and for writing term papers and theses. The lexical innovations recorded during the research can be useful in compiling dictionaries of neologisms, as well as in scientific research by students and graduate students.

Thus, the study of occasional compound words in newspaper discourse of the early 21st century has made it possible to identify the main trends in the creation of new nominations, the imitation of word-formation models of European languages, and to outline the communicative and pragmatic load of neologisms as components of the

social and political vocabulary of the Ukrainian press. The compiled index of occasionalisms-compound words has confirmed the presence of a mass of extra-dictionary vocabulary, which predominantly exhibits characteristics of being current in contemporary linguistic practice.

Keywords: newspaper discourse, expressiveness, composite, communicative and pragmatic features, lexical innovation, connotation, media text, neologism, occasionalism, evaluativeness, pragmatics, semantics, compound word, word formation, juxtaposition.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

Статті, опубліковані у наукових фахових виданнях України, що входять до категорії Б

1. Попкова О. А. Складні слова як вияв тенденції до мовної економії у масмедійному дискурсі початку ХХІ сторіччя. *Записки з українського мовознавства*: Вип. 26. У 2-х томах. Т.1. : 3б. наук. праць Opera in linguistic ukrainiana: Fascicullum 26. Vol. 1 / Головний ред. Т.Ю.Ковалевська. Одеса : «ПолиПринт». 2019. С. 330–337. <https://doi.org/10.18524/2414-0627.2019.26.181379>
2. Попкова О. А. Сучасний газетний дискурс як сфера об'єктивації складних слів. *Науково-теоретичний часопис з мовознавства «Мова»*. 2020. № 33. С. 98–103. <http://dx.doi.org/10.18524/2307-4558.2020.33.206541>
3. Попкова О. А. Тенденції активізації композитних прикметників-оказіоналізмів у сучасних газетних текстах 20-х років ХХІ сторіччя. *Філологічні трактати*. 2021. Том 13. С. 114–120. [https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2021.13\(1\)-7](https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2021.13(1)-7)
4. Попкова О. А. Комунікативно-прагматичний потенціал складних слів періоду пандемії (на матеріалі українських газетних текстів). *Записки з*

українського мовознавства. 2021. Вип. 28. С. 168–180.
<https://doi.org/10.18524/2414-0627.2021.28.235534>

5. Natalia Diachok, Oksana Popkova GENITIVE-NEGATIVE AS THE UNIVERSAL FORM IMPLEMENTING THE ‘ABSENCE’ CONCEPT. *Ukrainian sense / Український смисл: scientific collection* / edited by I. Popova. Dnipro : Lira, 2022. P. 2. P. 23–31. <https://doi.org/10.15421/462212>

**Статті, опубліковані у виданнях, що входять до
міжнародних наукометричних баз**

6. Maryna Navalna, Nataliia Kostusiak, Tetiana Levchenko, Volodymyr Oleksenko, Andriy Shyts, Oksana Popkova EXTRA-LINGUISTIC FACTORS AND TENDENCIES OF ACTIVATION OF MILITARY VOCABULARY IN UKRAINIAN MASS MEDIA. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*. 2022. Volume 12, Issue 1, Special Issue XXV. P. 184–189. (*Web of Science*).
https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/21010/1/A_33.pdf

7. Попкова О. А. Семантика і прагматика okazionalizmів у заголовках сучасних українських газет / Semantyka i pragmatyka złożonych okazjonalizmów w nagłówkach współczesnych ukraińskich gazet. *STUDIA UKRAINICA POSNANIENSIA*. 2022, Tom X/1. P. 45–58. (польське фахове видання). <https://doi.org/10.14746/sup.2022.10.1.02>

8. Svitlana Shestakova, Olga Zhvava, Oksana Popkova, Inna Berkeshchuk, Nadiia Knight, Oksana Klak Didactically Relevant Mechanisms of Onym Formation in the Ukrainian Language Today: A Neuropsychological Approach *Revista Românească pentru Educatie Multidimensional*. 2022. Volume 14, Issue 3, P. 51–65. (*Web of Science*). <https://doi.org/10.18662/rrem/14.3/597>

9. Natalia Diachok, Oksana Popkova PREDICATIVE AND ATTRIBUTIVE MODELS OF THE IMPLEMENTATION OF COGNITIVE STRUCTURES WITH THE “ABSENCE” CORE IN THE UKRAINIAN, RUSSIAN, AND ENGLISH LANGUAGES. *LANGUAGE: Codification, Competence, Communication*.

International Scientific Journal. 2023. Volume 1, Issue 8. P. 36–44.
<https://doi.org/10.2478/lccc-2023-0002>

10. Natalia Diachok, Oksana Popkova Models for Implementing the Concept of “Absence”. *COGNITIVE STUDIES | ÉTUDES COGNITIVES*, Warsaw, 2024 (24), Article № 2874. (*Scopus*). <https://doi.org/10.11649/cs.28>

Публікації в інших виданнях України, що відображають результати дослідження

11. Попкова О. А. Мовна економія як запорука успішної медіаграмотності. *Збірник статей Сьомої міжнародної науково-методичної конференції: Сучасний простір медіаграмотності та перспективи його розвитку* [Електронний ресурс]. Київ : Центр Вільної Преси, Академія української преси, 2019. С. 74–79.

Публікації в інших виданнях України, що відображають результати дослідження

12. Попкова О. А. Сучасні тенденції творення складних слів у мові ЗМІ. *Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції «Філологія та лінгводидактика в умовах євроінтеграції: реалії і перспективи»* (25–26 жовтня 2018 р.) [Електронний ресурс] / За заг. ред. І. В. Гайдаєнко; упор. Т. Г. Окуневич, 2018. С. 177–179.

13. Попкова О. А. Теоретико-методологічні засади дослідження складних слів в українській лінгвістиці. *Збірник статей «Сучасний науковий потенціал: матеріали I Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції»* (25 червня 2020 року) : збірник тез. Бердянськ : БДПУ, 2020. С. 42–43.

14. Олексенко В. П., Попкова О. А. Складні okazіоналізми суспільно-політичної сфери як засіб відображення воєнного протистояння. *Професіоналізм педагога в умовах освітніх інновацій: матеріали VI Міжнародної науково-практичної інтернет конференції*, м. Слов'янськ, 06–07 грудня 2022 року / відповід. ред. О. Хващевська. Слов'янськ, 2022. С. 268–272.

15. Дьячок Н., Попкова О. Предикативні та атрибутивні моделі втілення когнітивних структур з ядром «ВІДСУТНІСТЬ» в українській та англійській мовах. *Лексико-граматичні інновації в сучасних слов'янських мовах: XI Міжнародна наукова конференція* (м. Дніпро, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, 20–21 квітня 2023 р.): матеріали / укладання і загальна редакція О. К. Куварової. Дніпро : Ліра, 2023. С. 52–55.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ.....	18
ВСТУП.....	19
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЙНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОКАЗІОНАЛЬНИХ СКЛАДНИХ СЛІВ У КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНОМУ АСПЕКТІ.....	31
1.1. Комуникативно-прагматичний підхід у сучасній інтегративній лінгвостилістиці.....	31
1.1.1. Феномен комуникативно-прагматичного напряму досліджень.....	31
1.1.2. Комуникативно-прагматичні аспекти в дослідженнях функціональних стилів і дискурсів.....	35
1.1.3. Газетний дискурс у контексті комунікації та прагматики спілкування.....	41
1.1.4. Екстралінгвальні та інтралінгвальні чинники актуалізації okazіonal'nosti в сучасному газетному дискурсі.....	46
1.2. Складне слово як об'єкт лінгвістичних досліджень.....	49
1.2.1. Складне слово: визначення поняття і способів творення.....	49
1.2.2. Диференціація okazіonal'них та узуальних складних слів у сучасному газетному дискурсі.....	66
1.3. Методологічні засади дослідження okazіonal'них складних слів та їх комуникативно-прагматичних особливостей.....	70
Висновки до розділу 1.....	74
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТВОРЕННЯ ОКАЗІОНАЛЬНИХ СКЛАДНИХ СЛІВ В УКРАЇНСЬКОМУ ГАЗЕТНОМУ ДИСКУРСІ ПОЧАТКУ ХХІ СТОРІЧЧЯ.....	75
2.1. Основоскладання як спосіб творення складних okazіonal'них лексем у газетних текстах.....	77
2.1.1. Іменники-композиції в газетному дискурсі.....	78
2.1.1.1. Модель «основа іменника + -о-/-е- + основа іменника з предметним значенням».....	78
2.1.1.2. Модель «основа іменника + -о- + основа процесуального іменника з суфіксом або з нульовою суфіксацією».....	83
2.1.1.3. Модель «основа прикметника + -о- + основа іменника з суфіксом або без нього».....	88
2.1.1.4. Модель «основа займенника + -о-/Ø + основа іменника».....	91
2.1.1.5. Композиції з повторюваними компонентами.....	93

2.1.1.6. Контамінація твірних основ.....	98
2.1.1.7. Аналогія в okazіональному словотворенні.....	103
2.1.2. Прикметники-компози́ти в газетному дискурсі.....	109
2.1.2.1. Прикметники-компози́ти, утворені від сполучень слів із сурядним зв'язком.....	109
2.1.2.2. Прикметники-компози́ти, утворені від сполучень слів із підрядним зв'язком.....	112
2.1.2.2.1. Модель «основа іменника + -о- + основа прикметника з суфіксом».....	112
2.1.2.2.2. Модель «основа іменника + прикметник».....	113
2.1.2.2.3. Модель «основа прикметника + -о- + основа безсуфіксального прикметника».....	114
2.1.2.2.4. Модель «основа прикметника + -о- + основа суфіксального прикметника».....	114
2.1.2.2.5. Модель «основа прислівника + прикметник».....	118
2.1.2.3. Відфраземні прикметникові компози́ти.....	119
2.1.3. Дієслова-компози́ти в газетному дискурсі.....	120
2.2. Словоскладання як спосіб творення складних okazіональних лексем у газетних текстах.....	122
2.2.1. Іменники-юкстапозити.....	123
2.2.1.1. Іменники-юкстапозити із сурядним зв'язком складників.....	124
2.2.1.2. Іменники-юкстапозити із підрядним зв'язком складників.....	126
2.2.1.2.1. Основні семантичні групи іменників-юкстапозитів із підрядним зв'язком складників.....	129
2.2.1.2.2. Продуктивність слів-основ в іменниках-юкстапозитах.....	140
2.2.2. Дієслова-юкстапозити.....	150
2.2.3. Прислівники-юкстапозити.....	150
Висновки до розділу 2.....	152
РОЗДІЛ 3. КОМУНІКАТИВНЕ НАВАНТАЖЕННЯ ТА ПРАГМАТИКА OKAZІОНАЛЬНИХ СКЛАДНИХ СЛІВ В УКРАЇНСЬКОМУ ГАЗЕТНОМУ ДИСКУРСІ ПОЧАТКУ ХХІ СТОРІЧЧЯ.....	155
3.1. Комунікативно-прагматичні функції okazіоналізмів як носіїв оцінності.....	155
3.1.1. Аксіологічні параметри газетного дискурсу і прагматика слововживання.....	155
3.1.1.1. Okazіоналізми як носії раціональної оцінки.....	157
3.1.1.2. Okazіоналізми як носії ірраціональної оцінки.....	172

3.2. Прагматика стилістичних реєстрів у семантиці оказіоналізмів.....	177
3.2.1. Розмовні оказіоналізми-складні слова.....	177
3.2.2. Просторічні оказіональні номінації.....	179
3.2.3. Стилiстична трансформація книжності в оказіоналізмах- складних словах.....	182
3.2.4. Оказіоналізми як засоби іронічності.....	184
3.3. Прагматика графічного маркування оказіональності.....	186
3.3.1. Капіталізація у структурі оказіоналізмів-складних слів.....	186
3.3.2. Комунікативно-прагматичні функції лапок.....	187
3.4. Оказіоналізм-складне слово як інструмент прагматики інтенцій впливу.....	193
3.5. Оказіоналізм у фокусі епатажності мови медіа.....	201
Висновки до розділу 3.....	204
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	207
ВИСНОВКИ.....	228
ДОДАТКИ.....	234
ДОДАТОК А Список публікацій за темою дисертації та відомості про апробацію результатів дослідження.....	235
ДОДАТОК Б Тлумачення поняття «складне слово» у хронологічному вимірі.....	238
ДОДАТОК В Індекс оказіональних складних слів, зафіксованих у сучасному українському газетному дискурсі.....	241

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

ВЗ – суспільно-політична україномовна газета «Високий замок»

ГПУ – газета «Газета по-українськи»

ГУ – газета «Голос України»

Д – газета «День» (українською мовою)

ДТ – газета «Дзеркало тижня»

ДУ – всеукраїнський громадсько-політичний тижневик «Демократична Україна»

Е – всеукраїнська газета «Експрес»

ЛУ – газета «Літературна Україна»

МУ – газета «Молодь України»

СВ – газета «Сільські вісті»

УК – газета «Урядовий кур'єр»

УМ – газета «Україна молода»

УП – українське суспільно-політичне інтернет-видання «Українська правда»

УТ – тижневик «Український тиждень»

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасний газетний дискурс – середовище активного функціонування української літературної мови, творчий майданчик реалізації потенціалу креативного слововживання та словотворення. Як складник медійного дискурсу (друковані, аудіальні, аудіовізуальні; інформаційні, інформаційно-аналітичні, пропагандистські, популяризувальні, розважальні тощо тексти), він перебуває в тісній лексико-тематичній, ресурсно-інформаційній кореляції з текстами засобів масової комунікації, які продукує національна і світова спільнота у певні відрізки часу.

Обсяги та джерела різноспрямованої інформації, швидкість опрацювання фактів щодо певних подій або діяльності окремих суб'єктів є ключовими чинниками ефективності інформаційних процесів. Темпи створення повідомлень, підготовки аналітичних матеріалів тощо впливають на емоційно-експресивний колорит газетного дискурсу загалом, а також на структурно-семантичні механізми чи то актуалізації, чи то оновлення, чи то продукування новітніх засобів номінації, чи то засвоєння та адаптації лексичних ресурсів глобалізованої системи комунікації. Серед таких на особливу увагу заслуговують складні слова-оказіоналізми, які залежно від своєї природи постають чи то як феномени-одноденки; чи то як номінації, активні в певні проміжки часу, допоки спільноту цікавить та чи та інформація, засобом оцінки, характеристики якої став такий okazjiналізм; чи то як лексеми, породжені і прийняті узусом як засоби вторинної номінації відомих реалій довкілля; чи то як слова, що різноаспектно характеризують зміни в громадському, суспільному, політичному, економічному, культурному житті України та світу. Відповідно до ситуативних комунікативних завдань, що їх виконує газетний дискурс у взаємодії «автор-журналіст – читач», оприявнюються і прагматичні (функціонально-стилістичні, семантико-стилістичні) характеристики складних слів-оказіоналізмів.

Загалом поява таких лексичних одиниць засвідчує безперервний розвиток української літературної мови, її словника, що не може охопити академічна лексикографічна практика. Тому фіксація новоутворень у дослідженні лексико-семантичного ресурсу національної літературної практики є важливим кроком до

відображення історико-літературного процесу як такого, адже періодичні видання, друкована та цифрова преса щоденно реагують на події у всіх сферах життя. Тому актуальний лексикон сучасних медіа перебуває постійно в колі уваги мовознавців, про що засвідчують численні авторитетні теоретичні і практичні дослідження, зокрема праці Д. Х. Баранника (2001), Г. М. Віняр (1992), Д. В. Данильчук (2010), Є. А. Карпіловської (1990; 2004; 2005), Н. Ф. Клименко (1975; 1984; 1991; 2008), Ж. В. Колоїз (2007), К. В. Ленець (1999), М. І. Навальної (2011), А. М. Нелюби (2007), О. А. Стишова (2003; 2005; 2009; 2019) та ін. Проблематика okazіональних складних слів в мові медіа частково розглянута у наукових дослідженнях К. В. Бріткової (2006), Л. П. Кислюк (2020), О. М. Турчак (2003 а; 2003 б; 2004). Мова газетного дискурсу, крім того, відбиває новітні тенденції формування мовних смаків сьогодення, що можуть бути визначальними для подальшого розвитку лексичного складу сучасної української мови. Так званий «лексичний надлишок», що його породжує okazіональне словотворення, є результатом творчого ставлення журналістів до мови, пошуку відповідника іншомовній номінації, новітньому поняттю, що з'являється в національній картині світу, проявом тонкого мовного чуття, вираженням емоцій, оцінок тощо. При цьому неологізація газетного дискурсу дедалі більше стає підваженою загальною тенденцією до дестабілізації лексико-семантичної системи української літературної мови, яку зумовлюють впливи запозичення та варваризації мови, графосемантизації. Актуальні відповідні напрацювання та рекомендації дослідників мови медіа знаходимо у дослідженнях В. Ф. Вакуленко (2009), К. Г. Городенської (2011), І. Я. Завальнюк (2009), Ю. В. Карпенка (2018), Є. А. Карпіловської (2004; 2005), Н. Ф. Клименко (2004; 2008), Т. А. Коць (2020; 2021), Д. В. Мазурик (2002), О. А. Мітчук (2006), М. І. Навальної (2008), Г. С. Онуфрієнко (2003), В. П. Олексенка (2024), Н. О. Попової (2005), Т. М. Рудакової (2009) та ін. Складні okazіональні утворення також віддзеркалюють цю тенденцію.

Крім того, значно увиразнилися лінгвокреативні чинники лексичного оновлення газетного дискурсу ХХІ ст., а саме: а) потреба в точному формулюванні та вираженні думки (узуальних лексем іноді недостатньо); б) потреба журналіста

в лаконізмі (складний okazіonalізм може змінити словосполучення, а то й речення); в) прагнення увиразнити своє ставлення до описуваного, дати йому оцінку; г) прагнення вияскравити семантичну неодновимірність слова, використовуючи незвичну форму (Гудима, 2010; Мазурик, 2002, с. 3; Стишов 2003, с. 21–22) та ін. Увиразнені мовні процеси впливом екстралінгвальних чинників, як-от: а) інформаційна і цифрова революція початку ХХІ сторіччя; б) соціально-політична та соціально-економічна трансформація суспільства, зокрема активізація міжнародної співпраці, економічних контактів, інтеграція наукових і культурних досягнень з іншими країнами а також прагнення носіїв мови підкреслити свій інтелектуальний рівень або виявити оригінальність почасти зумовлює калькування чужомовних моделей словотворення або ж підсилення внутрішньомовних ресурсів словотворення, що відображають певні тенденції моделювання номінацій; в) політична криза в Україні, наслідком якої стала інтенсифікація творення та вживання експресивних okazіonalіх складних слів у мові газет сучасності; г) війна в Україні, що посилює маніпулятивні стратегії інформування та впливу на свідомість людини, зокрема й через моделі словесного навіювання; ґ) демократизація суспільства, що вирізняється свободою не лише у поведінці, але й щодо використання мовних засобів. Це посилило орозмовлення okazіonalіх лексикону (Стишов, 2003, с. 35), його емоційність, іронічність конотативного ореолу.

Широта комунікативно-прагматичних і соціолінгвальних маркерів складних okazіonalіх одиниць накладає відбиток на потрактування *okazіonalіхності* в українському мовознавстві. Адже одні новотвори за своєю структурно-семантичною природою та функціонально-стилістичним призначенням є близькі до системних чи кодифікованих номінацій, а інші – до позасистемних мовних явищ, які відображають тенденції розвитку мови окремого періоду в різних структурних форматах, вербалізують емоційно-образний потенціал семантизації реальності засобами української мови (потенційні слова, індивідуально-авторські утворення). Яким би широким не був діапазон термінів-синонімів на позначення okazіonalіх утворень, саме щодо неологізації мови медіа та художньої літератури, а також стосовно

розмовно-побутової сфери, використовують здебільшого утрадиційнений термін «оказіоналізм», під яким розуміємо одиницю мови, що утворена за усталеними та новими словотвірними моделями, є носієм характерного емоційно-експресивного забарвлення, оцінності та відображає індивідуальну словотворчість.

На українському мовному матеріалі особливості утворення okazіоналізмів спочатку вивчали здебільшого як явище художньої практики, що відображено у працях Г. М. Вокальчук (1991 а, б), В. В. Герман (1999), Л. Павленко (1983), О. М. Рудь (2002), далі – ширше: у контексті медіакомунікації та розмовно-побутового стилю О. А. Стишова (2005; 2009; 2019; 2022), В. А. Чабаненка (1984), М. І. Навальної (2011), І. Я. Мисливої-Бунько (2014), О. М. Турчак (2003; 2005) та ін.

При цьому складні слова, зокрема й okazіоналізми, постійно в колі уваги українських філологів в аспектах:

1) дослідження структурної характеристики, морфемної будови, семантичних особливостей і специфіки процесів творення цих мовних одиниць у працях Н. С. Родзевич (1952), М. Т. Чемерисова (1955), М. Я. Плющ (1969), І. І. Ковалика (1978; 1979), В. О. Горпинича (1971; 1995; 1999), Н. Ф. Клименко (1975; 1977; 1979; 1991; 2000; 2003; 2008), Л. Є. Азарової (1999; 2000; 2002; 2005; 2009), Є. А. Карпіловської (2004; 2008; 2010 а, б), А. М. Нелюби (2006), Ж. В. Колоїз (2007), Л. П. Кислюк (2020) та ін.;

2) термінотворення В. М. Овчаренка (1968), І. М. Кочан (1988; 1992; 2006), О. М. Тур (2007) та ін.

Мова газетного дискурсу ХХІ ст. відзначена неологічним бумом, що спричинило підвищений інтерес науковців до вивчення процесів мовного оновлення у лексико-семантичній структурі мови. Чимало з них сприймаються як прояви суб'єктивізації у суспільній мовній практиці, як посилення персонологійності, увиразнення інтенційності в текстах повідомлень. Отже, вивчення природи та функцій складних слів – okazіональних номінацій, що їх породжують засоби масової інформації, в сучасному українському мовознавстві потребують *комунікативно-прагматичного підходу*. З урахуванням останнього пропонуємо розуміти газетний дискурс як сферу трансляції інформації з ключовою інтенцією – вплив на

читацьку аудиторію через актуалізацію конотативних, образно-оцінних, ціннісних складників семантики лексичних та фразеологічних одиниць, – яка зумовлює ситуативно марковану, «діалогічну» специфіку семантики складних слів, що, як відомо, поєднують щонайменше дві ключові семи, підсилені прагматичним (функціонально-стилістичним, семантико-стилістичним) аспектом інформування.

Отже, **актуальність дисертаційної праці** зумовлена потребою фіксації часово-просторових змін у газетному дискурсі початку ХХІ ст. (а саме першої чверті), маркерами яких зокрема є складні слова-оказіоналізми, що на тлі взаємодії екстра- та інтралінгвальних чинників динаміки мови медіа відображають комунікативно-прагматичні завдання впливу, оцінності, структурно-семантичної, семантико-стилістичної варіативності, графічного увиразнення медійного тексту.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну працю підготовлено відповідно до наукової теми «Закономірності розвитку української мови і практика мовної діяльності» кафедри української і слов'янської філології та журналістики Херсонського державного університету (шифр державної реєстрації 0117U001731) і у 2023 р. у межах ініціативної науково-дослідної теми «Сучасний мовно-літературний та масовокомунікаційний простір: історія, реалії, перспективи» (шифр державної реєстрації – 0123U102953). Тему дисертації затверджено на засіданні вченої ради Херсонського державного університету (протокол № 5 від 27 грудня 2018 року), схвалено Науковою координаційною радою Інституту української мови НАН України (протокол № 83 від 19 лютого 2019 року), уточнено на засіданні вченої ради Херсонського державного університету (протокол № 3 від 27 вересня 2021 року).

Мета дисертаційної роботи – здійснити комплексний аналіз okazіональних складних слів, засвідчених у газетному дискурсі початку ХХІ ст. (перша чверть), в аспектах умотивування структурно-семантичної єдності твірних основ та комунікативно-прагматичного обґрунтування словотворчості,

зумовленої екстра- та інтралінгвальними чинниками сучасної суспільно-мовної практики.

Для досягнення поставленої мети розв'язано такі основні **завдання**:

- 1) окреслити статус газетного дискурсу початку ХХІ ст. у контексті розвитку лексико-семантичної структури української літературної мови;
- 2) схарактеризувати принципи комунікативно-прагматичного підходу до характеристики інноваційних одиниць у газетному дискурсі;
- 3) визначити екстра- та інтралінгвальні чинники актуалізації okazіональності в мові сучасних газет;
- 4) узагальнити та систематизувати наукові підходи лінгвістів щодо понять «складне слово», «оказіоналізм», «складний okazіоналізм», а також диференціації okazіональних та узуальних складних слів;
- 5) виявити і схарактеризувати основні моделі продукування okazіональних складних слів у мові медіа початку ХХІ ст. з урахуванням формально-граматичних і структурно-семантичних особливостей мотивувальних основ;
- 6) визначити семантичний обсяг зафіксованих у сучасному газетному дискурсі okazіональних складних слів;
- 7) диференціювати комунікативно-прагматичні функції складних okazіоналізмів в аспектах оцінності, трансляції семантико-стилістичних реєстрів текстотворення, графічного маркування висловлення та реалізації інтенції впливу на масового читача;
- 8) укласти індекс okazіональних складних слів у хронологічному вимірі, характерних для мови газет початку ХХІ ст.

Об'єкт дослідження – okazіональні складні слова (композиції, юкстапозиції), що не зафіксовані сучасними лексикографічними джерелами, у їх комунікативно-прагматичному навантаженні в газетному дискурсі початку ХХІ ст.

Предмет дослідження – дериваційні, структурно-семантичні, формально-граматичні та комунікативно-прагматичні (функціонально-стилістичні,

семантико-стилістичні) особливості okazіональних складних слів у газетних текстах початку ХХІ ст.

Методи дослідження. У роботі використано загальнонаукові методи *емпіричного спостереження* (фіксація неологічної лексики); *кількісно-статистичний* (кількісний аналіз, що передбачає підрахунок і систематизацію okazіональних складних слів з огляду на їхню частотність, аналіз динаміки їх вживання у різні роки, структурні моделі, функціональні характеристики та контекстуальну вживаність у медіатекстах) *індукції* (узагальнення результатів попереднього емпіричного спостереження); *описовий, метод контекстуального аналізу* (для визначення семантичних складників okazіональних складних слів у конкретному газетному контексті та їх стилістичних функцій з урахуванням прагматичних установок автора й інтенцій висловлювання); *узагальнення результатів дослідження*, зокрема під час структурування зібраного матеріалу й випрацювання моделі його опису.

Серед власне лінгвістичних підходів використано методи *словотвірного, структурно-семантичного, формально-граматичного* аналізу, що уможливили диференціацію складних okazіоналізмів за структурними і частиномовними принципами та визначення продуктивних моделей словотворення в сучасному газетному дискурсі. Для реалізації комунікативно-прагматичного підходу застосовано методи *семантико-стилістичного, функціонально-стилістичного, контекстуально-семантичного* аналізу, що сприяли розрізненню типів оцінності, стилістичних реєстрів, які транслюють складні okazіоналізми в мові медіа, оприявненню тенденцій до суб'єктивізації та персонологізації в процесах вербалізації тих чи тих понять і цінностей сучасного світу. Реалізовано *прийом перефразування* для встановлення первинної когнітивної моделі породження складного okazіоналізму шляхом розгортання новотвору у словосполучення чи висловлення та *прийом лексикографічного опису* зібраного матеріалу застосовано під час укладання індексу okazіональних складних слів у хронологічному вимірі, характерних для мови газет початку ХХІ ст.

Джерелами фактичного матеріалу обрано тексти друкованих та електронних газет як репрезентантів сучасного публіцистичного стилю, які вирізняються на тлі українськомовних видань актуальністю, відповідністю нормам сучасної української літературної мови. Джерела ілюстративного матеріалу, використані в дисертаційній праці, наведені в окремому списку (14 позицій). **За матеріал дослідження** послужили okazіональні складні слова (745 одиниць у індексі до дисертації), систематизовані в авторській картотеці, укладеній за методикою суцільного та вибіркового відбору матеріалу із друкованих газет та їх електронних аналогів (зокрема «День», «Дзеркало тижня», «Високий замок», «Газета по-українськи», «Україна молода», «Український тиждень» тощо) упродовж 2001 – 2023 рр.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що в дисертаційній праці уперше в українському мовознавчому просторі проаналізовано типологію складних слів-оказіоналізмів у комунікативно-прагматичному аспекті, зокрема: 1) встановлено структурно-семантичні, семантико-стилістичні та функціонально-стилістичні чинники продукування складних слів-оказіоналізмів у газетному дискурсі початку ХХІ ст.; 2) визначено актуальні для початку ХХІ ст. способи творення okazіональних складних лексем та диференційовано формально-граматичні моделі вербалізації понять і цінностей сучасного соціуму; 3) здійснено класифікацію досліджуваних одиниць за лексико-тематичними групами; 4) конкретизовано семантичний обсяг кожної okazіональної складної номінації; 5) запропоновано аналіз комунікативно-прагматичних функцій, реалізованих складними словами в сучасному українському газетному дискурсі.

Теоретичну цінність дослідження визначає те, що його результати посприяють: 1) подальшому розвитку теорії словотвору та неології, комунікативної лінгвістики, прагмалінгвістики публіцистичного тексту, зокрема з урахуванням тенденцій до суб'єктивізації та персонологізації комунікативної взаємодії «автор-журналіст – масовий читач», теорії масової та медійної комунікації; 2) розширенню тематичного діапазону сучасних дискурсивних

досліджень (виявлено домінантні категорійні ознаки та функції газетного дискурсу). Нові узагальнення та напрацювання, представлені за оцінкою зібраного матеріалу, становлять вагомий внесок у поглиблене лінгвістичне вивчення та наукове осмислення явища okazіonalʹnosti складних одиниць у сучасному газетному дискурсі та його комунікативно-прагматичних передумов в українськомовній практиці сьогодення.

Практичне значення отриманих результатів роботи зумовлене їх потенційним застосуванням у процесі реалізації освітніх програм із сучасної української літературної мови, зокрема зі словотвору, для створення спецкурсів із лінгвостилістики, лінгвоаналізу, прагмалінгвістики, теорії комунікації, теорії номінації, неології та лексикології української мови, для читання спецкурсів та спецсемінарів з дериватології, для написання кваліфікаційних робіт. Зафіксовані в ході дослідження лексичні інновації можуть прислужитися для укладання словників лексичних інновацій, а також у науково-дослідних проєктах здобувачів.

Особистий внесок здобувача. Усі наукові теоретичні й практичні напрацювання, представлені до захисту, здобуті автором самотійно. Пошук і опрацювання друкованих, електронних і лексикографічних джерел за тематикою дисертаційної праці автором виконано особисто.

У співавторстві опубліковано статті позицій (5), (6), (8), (9), (10), (14), (15). У друкованих наукових статтях, підготовлених та опублікованих у співавторстві, автору дисертаційної роботи належать: (5) – досліджено універсальність родового відмінка (заперечення) в українській мові на матеріалі модельних структур, що відтворюють концепт «відсутність»; (6) – визначено та запропоновано функційно-стилістичну роль мілітарної лексики у текстах сучасних українських масмедіа; (8) – проаналізовано психологічні та лінгвістичні механізми онімного словотвору в сучасній українській мові; (9) – досліджено можливі типи формальних моделей, що відображають когнітивні конструкції з концептуальним ядром «відсутність» в українській мові; (10) – проаналізовано та виявлено спільні структури у реалізації концепту

«Відсутність» у текстовому корпусі досліджуваних мов; (14) – виокремлено та схарактеризовано способи творення складних okazіоналізмів суспільно-політичної сфери та їх комунікативно-прагматичні особливості; (15) – проаналізовано когнітивні конструкції з концептуальним ядром «відсутність» в українській мові.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні положення та практичні результати дисертаційної праці було представлено у вигляді доповідей та тез на 15 наукових конференціях всеукраїнського та міжнародного рівня: VIII Всеукраїнська наукова конференція «Сучасні орієнтири філологічної науки» (18–19 жовтня 2018 р., м. Херсон); Всеукраїнська науково-практична конференція «Сучасні проблеми дослідження української мови й методики її навчання в загальноосвітній та вищій школі» (16–17 жовтня 2018 р., м. Полтава); Сьома міжнародна науково-методична конференція: сучасний простір медіаграмотності та перспективи його розвитку (21–22 березня 2019 р., м. Київ); Шості, сьомі та восьмі міжнародні наукові читання пам'яті члена-кореспондента НАН України Юрія Олександровича Карпенка: до 90-річчя від дня народження (1929–2009), 26–27 вересня 2019 р.; 29–30 вересня 2022 р.; 26–27 вересня 2024 р., м. Одеса); Міжнародна наукова конференція «Мова як світ світів. Граматика і поетика текстових структур» (Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 7–8 листопада 2019 р., м. Київ); Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Сучасний науковий потенціал» (25 червня 2020 р., м. Бердянськ); V Міжнародна науково-практична конференція «Журналістика. Філологія. Медіаосвіта» (Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка, 08–09 жовтня 2020 р., м. Полтава); VI Міжнародна наукова конференція «Українська мова серед інших слов'янських: етнологічні та граматичні параметри» (09–10 жовтня 2020 р., м. Кривий Ріг); II Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю «Філологічні горизонти: науковий, лінгводидактичний, філософський, соціальний, національно-патріотичний вектори» (Комунальний заклад вищої освіти «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж», 29–30 жовтня 2020 р., м. Вінниця);

V Jubileuszową Międzynarodową Konferencję Naukową Młodych Badaczy «O Ukrainie interdyscyplinarnie na Uniwersytecie Wrocławskim» (Instytut Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Wrocławskiego, 27–28 жовтня 2020 р., м. Вроцлав); Міжнародна наукова конференція «Динамічні процеси в лексиці та граматиці слов'янських мов» (Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, 26 листопада 2020 р., м. Умань,); Міжнародна науково-практична конференція «Медіазнавчі студії в європейському діалозі: освітній та науковий дискурси» (Київський університет імені Бориса Грінченка, 13–14 листопада 2020 р., м. Київ); Міжнародна наукова конференція «Українська словесність у полікультурно-освітньому просторі сьогодення» (Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського, 23–24 вересня 2021 р., м. Одеса); IX Міжнародна наукова конференція «Лінгвалізація світу» (Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, 19–20 травня 2022 р., м. Черкаси).

Виголошено доповіді на науково-методичних семінарах і щорічних звітних наукових конференціях професорсько-викладацького складу кафедри української і слов'янської філології та журналістики Херсонського державного університету (2019; 2020; 2021; 2022).

З апробацією результатів дисертаційної праці виступила як гостьовий лектор на славістичному семінарі в Університеті Тюбінгена з темою лекції «Інноваційні складні слова як інструмент прагматичного впливу в сучасному українському медіадискурсі» німецькою мовою («Innovative zusammengesetzte Wörter als Instrument der pragmatischen Beeinflussung im modernen ukrainischen Mediendiskurs»), Eberhard Karls Universität Tübingen, Slavisches Seminar, 10 січня 2025 р., м. Тюбінген, Німеччина. Також виступила з гостьовою лекцією на тему «Креативне інноваційне словотворення як прагматичний засіб впливу в сучасному українському медіадискурсі» («Kreative Wortneuschöpfungen als pragmatisches Einflussmittel im zeitgenössischen ukrainischen Mediendiskurs»), Europa-Universität Viadrina Frankfurt (Oder), Vortragsreihe: Wissenschaft aus erster Hand (Лекторій: наука з перших уст) за сприяння Deutsch-Ukrainische

Akademische Gesellschaft, 23 травня 2025 р., м. Франкфурт-на-Одері, Німеччина, де представила основні результати дисертаційної роботи та отримала цінні наукові відгуки.

Публікації. Основні положення дисертаційної праці висвітлено у 8 одноосібних та у 7 публікаціях, підготовлених у співавторстві, з яких 5 опубліковано у фахових виданнях України, 5 – у зарубіжних виданнях, зокрема 2 у базі Web of Science та 1 у базі Scopus (Elsevier); 5 публікацій засвідчують апробацію матеріалів дослідження на фахових конференціях, проведених в Україні, зокрема 2 публікації побачили світ в електронних ресурсах.

Структура та обсяг роботи. Дисертаційна робота складається з анотацій українською та англійською мовами, списку публікацій здобувача за темою дисертації, вступу, трьох розділів із висновками до кожного з них, загальних висновків, переліку використаних джерел (14 позицій) та їх скорочень, додатків (Додаток А «Список публікацій за темою дисертації та відомості про апробацію результатів дослідження», Додаток Б «Тлумачення поняття «складне слово» в історичному розвитку», Додаток В «Індекс okazіональних складних слів, зафіксованих у сучасних українських газетах»). Загальний обсяг дисертації становить 303 сторінки, із них 194 сторінки основного тексту.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЙНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОКАЗІОНАЛЬНИХ СКЛАДНИХ СЛІВ У КОМУНІКАТИВНО- ПРАГМАТИЧНОМУ АСПЕКТІ

1.1. Комуникативно-прагматичний підхід у сучасній інтегративній лінгвостилістиці

1.1.1. Феномен комуникативно-прагматичного напрямку досліджень

Комуникативно-прагматичний підхід у мовознавстві – багатовекторний інтегративний напрям вивчення текстів, зумовлений антропоцентричним дослідженням мови як діяльності. Його сутнісні особливості визначають насамперед складники терміна – «комунікація» і «прагматика».

Якщо у 70-х роках ХХ ст. слово «комунікація» мало обмежувальні ремарки і було потрактоване як 1. «шляхи сполучення, лінії зв'язку тощо». 2. *лінгв., рідко.* «те саме, що спілкування: зв'язок» (СУМ-11, IV, с. 254). То на початку ХХІ ст. загальномовний словник знімає ці функціональні обмеження (СУМ-20 <https://sum20ua.com/?page=1370&searchWord=комунікація&wordid=43411>).

Адже форм і способів спілкування з'явилося значно більше і увага до вивчення комунікації зростає, сформована академічна дисципліна «комуникативістика» («<...> загальна назва наук про соціальні комунікації; система знань про масові інформаційні зв'язки, що здійснюються на різних етапах історії людства за допомогою різноманітних способів, мов (вербальних і невербальних) і технологій» (Журналістика. Словник-довідник, 2013, с. 125).

Невипадково з журналістського погляду «комунікація» – це «будь-який спосіб передавання інформації» (Журналістика. Словник-довідник, 2013, с. 137). І все ж таки лінгвісти намагаються окреслити точніше це поняття, виділяючи в останні роки більше значень, як це узагальнено у праці А. П. Загнітка «Сучасний лінгвістичний словник». Отже, перше значення: «<...> один із модусів існування явищ мови (поряд з мовою та мовленням)». Друге значення: «<...> мовленнєве спілкування, використання мови для спілкування та обміну інформацією, що

забезпечує тяглість і унормоване життя соціуму, задоволення психофізіологічної потреби людини в контакті з іншими особистостями; смисловий та ідеально змістовний аспект соціальної взаємодії, спілкування». Третє – «<...> операції з інформацією у спілкуванні». Четверте – «<...> складник спілкування поряд з перцепцією та інтеракцією. У широкому тлумаченні – спілкування, опосередковане використанням мовних (вербальних) і немовних (невербальних) знаків; спілкування особистостей за допомогою мовних і паралінгвальних засобів для передавання інформації; процес інформаційного обміну між адресантом й адресантом у різних їхніх динамічно змінних ролях <...>». П'яте – «<...> комунікація як складник суспільного процесу, що виражає корпоративно-групові норми, здійснює громадський контроль, розподіляє ролі, досягає координації зусиль; взаємодія (інтеракція, від англ. interaction – взаємодія); сприймання людини людиною (перцепція, від лат. perceptio – сприймання) тощо» (див. дет.: Загнітко, 2020, с. 325). Гніздо родо-видових термінів також значно виросло і становить орієнтовно понад 50 терміносполук із цим ключовим словом (Загнітко, 2020, с. 325–333).

Множину значень має і широке поняття «прагматика». Звертаючись до того самого лексикографічного джерела, що подає новітні погляди на давно усталені явища, поняття, читаємо, що прагматика – «<...> розділ мовознавства та галузь семіотики, що вивчає характер використання мови в людському суспільстві, функціонування (навантаження та роль у комунікації) мовних знаків у мовленнєвому акті, тобто функціонування мовних знаків у мовленні (проблема варіювання та вибору знаків залежно від характеристик адресанта й адресата мовлення, ситуації мовлення, відношень між комунікантами, мотивами і завданнями висловлення тощо)» (Загнітко, 2020, с. 584). Це одне із поширених потрактувань. За останні десятиріччя прагматику кваліфікують як лінгвістичний інтегративний напрям, основу якого «складають психологічні й соціологічні аспекти використання мовних знаків» (Загнітко, 2020, с. 584). У зв'язку з розвитком комунікативістики, уточнюють визначення прагматики, що це «комунікативний складник спілкування, визначуваний виявами в мовленні

інтерактивних ролей комунікантів, а також їхнім ставленням до конситуації, спілкування загалом» (Загнітко, 2020, с. 584).

Сутнісні характеристики прагматики виявляють себе у зіставленні її з іншими параметрами мовної діяльності.

Прагматика та інтенція. Серед українських дослідників поширена думка, що прагматика відображає комунікативний намір / інтенцію, що визначає процес формування висловлювання: «Людина формує предмет думки (як певне відображення об'єктивної ситуації, що пропускається через суб'єктивну призму психологічної свідомості мовця), який втілюється на психологічному рівні в певну концептуальну структуру (пропозицію) та ініціює механізми мови для втілення цієї пропозиції, «одягаючи» її в певну синтаксичну структуру, що буде відображати конкретний намір мовця і водночас давати вказівку для правильного розуміння / інтерпретації намірів мовця слухачем» (Карамішева, 2004, с. 131). А вже «для реалізації комунікативної інтенції мовець серед широкого кола наявних у мові засобів обирає такі, що максимально відповідають його мотивам, стратегіям і тактикам» (Артеменко, 2020, с. 27).

Прагматика і спілкування між людьми. Оскільки лінгвопрагматика як сучасне відгалуження академічної лінгвостилістики своїм об'єктом має текст, висловлення з погляду вираженої в ньому інтенції, функції, соціальних і психологічних тощо чинників комунікації, то потрактовуємо прагматику, слідом за «батьком» прагматики Чарльзом Вільямом Моррісом (20–30-ті рр. ХХ ст.), як людський вимір у комунікації, аспект відношення знака до його користувача (Morris Ch. W., 1938).

Прагматика і діалог. Зауважимо, що прагматичний ефект можуть оцінити лише учасники діалогу (у широкому значенні цього слова) – учасники текстотвірної діяльності, взаємодії адресанта та адресата мовлення, які визначають його як успішний, ефективний (корисний / некорисний, важливий / неважливий, доступний / складний, перспективний / безперспективний) і т. ін. (Мацько, 2009, с. 430). У колі уваги дослідника-лінгвостиліста вербальні засоби спілкування з погляду їх застосування щодо відповідних комунікативних

стратегій і тактик, а також сама ситуація з погляду її тематики, функціонально-стильового діапазону мовних і текстотвірних засобів.

Прагматика і семантика одиниць мови. Узагальнюючи праці з лінгвопрагматики, А. П. Загнітко (Загнітко, 2020, с. 584–585) навів важливе зіставлення, що уточнює її аспект щодо семантики. Ці спостереження спробуємо інтерпретувати у вигляді таблиці:

Таблиця 1. Прояви семантики та прагматики

<i>Семантичні вияви в мові</i>	<i>Прагматика в комунікації</i>
історично сформовані	обумовлено когнітивними, мовленнєвими, мисленнєвими, психічними, психологічними та іншими можливостями або потенціалом комунікантів
прескриптивні	риторичні
конвенційні	неконвенційні, нечіткі
структуровані	функціонально (ситуативно) зумовлені
граматично оформлені в усіх контекстах	не мають суворої граматичної детермінації
стверджуються в контекстній реалізації, здебільшого чітко диференціюються	реалізована як вираження емоцій, почуттів, волевиявлення і под. або ж набуває форми пресупозицій і фонових знань, що мають ситуативний характер і відображають специфіку комунікативної взаємодії
закріплені у внутрішній формі слів, символів, словосполучень, речень	виражена в мовному коді (жанрово-стильові ознаки) інтеракцій комунікантів

У свою чергу термін «прагматичне значення» визначають синонімічним терміну «смысл» лінгвопрагматисти Харківської школи, уточнюючи, що «термін «прагматичне значення» має інгерентною властивістю інтендованість мовцем – це той смысл, який інтендує, вкладає у свої слова мовець, на противагу «семантичному значенню», що існує в мові конвенційно, незалежно від інтенції мовця» (Артеменко, 2020, с. 44).

Тож, підкреслюємо, що комунікативістика і лінгвопрагматика як інтегративні за своєю природою дослідницькі напрями випрацьовують спільний предмет – мовне спілкування з погляду його зумовленості інтенційними, ситуативними (функціонально- і жанрово-стильовими), соціальними, психологічними, статусно-рольовими принципами організації. Разом з аспектами лінгвостилістики, що увиразнює функціональні умови комунікації, комунікативно-прагматичний симбіоз передбачає врахування семантико-стилістичних, лінгвокультурологічних, ціннісних координат комунікативних інтеракцій. Численні комбінації і комунікативних, і прагматичних аспектів дослідження мови передумовлені увагою до «людини-мовця».

1.1.2. Комунікативно-прагматичні аспекти в дослідженнях функціональних стилів і дискурсів

Будь-які комунікативно-прагматичні аспекти, по-перше, по-різному виявляють себе у різноманітті функціонально-стильових різновидів літературної мови; а по-друге, вони відбрунькувалися саме в контексті розвитку лінгвостилістики на тлі зростання антропоцентризму в українському мовознавстві, а отже, мають свої часові межі появи. Тому простежуємо, як у різних підсистемах української лінгвостилістики виокремлювалися прагматичні параметри вивчення текстів тих чи тих функціонально-стильових різновидів мови.

Хоча більшість дослідників сприймають комунікативний підхід як новітнє відгалуження лінгвістики тексту, утім його початки можна бачити ще у працях античних філософів-риторів. Ближче до нас предметне, спочатку ширше – філологічне, потім вужче – мовознавче, утілення зазначеної проблеми – у дослідженнях індивідуальних стилів, які почали оформлюватися в українській гуманітаристиці наприкінці XIX ст. та переважно у 10–30-х рр. XX ст. Ідеться про праці О. О. Потебні з лінгвістичної поетики, «Лекції з теорії словесності» (праці 60–70-х рр. XIX ст.) (Потебня, 1930) та І. Я. Франка з рецептивної поетики, «Із секретів поетичної творчості» (1898 р.) (Франко, 1898). Спільним,

як відзначила Г. М. Сюта, для цих праць було твердження, що художній твір щоразу має конкретне відбиття в уяві читача, а тому один і той самий текст має «стільки змістів, скільки й читачів» (Сюта, 2016, с. 30).

Розширення уваги від індивідуальної семантики мовних одиниць до окреслення категорійних ознак поетичної семантики – це проблематика мовно-естетичного підходу до поетичного тексту, що сформувалася у 10–30-х рр. ХХ ст., а далі дедалі ускладнювалася і виформовувалася як напрям «стилістика художньої мови». Зокрема, прагматичні параметри поетичного тексту Л. О. Ставицька сформулювала у трьох категорійних ознаках: 1) безпосереднє зосередження поезії на слові, на його семантичному перевантаженні, що породжує «конструювання поетичної реальності»; 2) естетичне перетворення слова, органічного для мови щоденного спілкування, у тексті під впливом творчої уяви автора, що робить його складником зовсім відмінної системи комунікації; 3) «поетичне слово зазнає функціонального ускладнення, долаючи звичний смисл» (Ставицька, 2000, с. 16–19).

Щодо мови художнього твору, усі подальші дослідження в галузі стилістики мови поезії чи прози спрямовані на теоретичне обґрунтування і практичне втілення думки про те, що прагматика художнього мовомислення спрямована не на «використання» тих чи інших одиниць мови, а на створення творів, що є за своєю суттю художньо-пізнавальною діяльністю (Ставицька, 2000, с. 132), (Єрмоленко, 1990, с. 31), (Кравець, 2015, с. 3), (Маленко, 2012). Така природа функціонування поетичної мови спричинює формування: а) специфічного словника мови художньої літератури, семантична властивість одиниць якого відбиває часові, жанрово-стильові, сюжетно-образні, ідіостильові норми мовотворчості, які спираються на середньолітературну норму загальнолітературної мовної практики і на норми стильову та ідіостильову (Єрмоленко, 2007, с. 269); б) художньої комунікації як особливої художньої реальності, яка, «поєднуючись із дискурсами автора та читача, створює новий тип дискурсу – художній» (Кондратенко, 2015, с. 63).

Отже, в українському мовознавстві комунікативно-прагматичні аспекти стилістики тексту почали формуватися в надрах лінгвопоетики і були спочатку окреслені в категорійних рамках мовно-естетичної функціональної семантики як окремих словоформ, так і поетичних (у широкому значенні) словосполучень, мінітекстових структур, слів-символів. Невдовзі увиразнився комунікативно-діяльнісний підхід до художнього тексту в його проєкції на модель певної мовної особистості, яка:

а) по-новаторському чи на засадах словесного епатажу розширює вербально-семантичний рівень мови як творець текстів; стимулює через словесно-образні структури пізнавальну, асоціативно-образну діяльність читачів (прагматичний параметр-1 комунікації «автор – читач»);

б) виявляє через ключові, повторювані текстові одиниці тематичну, асоціативно-образну та індивідуально-авторську своєрідність мовотворчості, актуалізовані лінгвокогнітивні складники асоціативного розгортання текстів як маркерів сфер пізнання буття, що їх охоплює діяльність автора. Саме через концептуально-знакові маркери текстів і вибудовується співтворчість автора і читачів, що є актуальним для комунікативної стилістики, яка розвивається в інтегративній взаємодії з психолінгвістикою, когнітивною лінгвістикою. На цьому рівні реалізації мовної особистості письменника показовою є підготовленість читача до сприймання того чи того тексту, рецесії його асоціативної структури, зічленованості асоціативно-семантичної сітки твору із свідомістю реципієнта (прагматичний параметр-2 когнітивної взаємодії «автор – читач»);

в) умотивовує в процесі текстової діяльності конкретні комунікативні кореляції – стратегії і тактики текстового розгортання, що спираються на загальні моделі мовної поведінки національної спільноти в щоденному побутовому чи професійному спілкуванні, у реальному бутті. У такому разі оприявнюється регулятивність (прагматичний параметр-3 як основа практичної повсякденної комунікації), тобто (а) «опертя» на мовні формули спілкування в різноманітті мовленнєвих жанрів; вони ж лягають в основу стилізації розмовної

практики в художньому творі (драма, проза, значно рідше – віршований твір); (б) актуалізовані системні смислові складники індивідуально-авторських текстів як показники ідіостилу, часово маркованих групових мовних практик (творчі угруповання, мовотворчість певних часових періодів і т. ін.).

Художній текст, що пробуджує читача до діалогу з автором, обов'язково містить так звані прагматики, під якими Ю. М. Руснак запропонувала розуміти одиниці «прагматичного аспекту – абстрактні одиниці художнього дискурсу, які представлені мовними засобами, здатними впливати на читача» (Руснак, 2020, с. 87). Йдеться про вигуки, риторичні фігури синтаксису, елементи сегментації тексту, засоби створення поліфонізму тощо.

Комунікативно-прагматичні аспекти простежуємо у дослідженнях щоденникових текстів як елементів епістолярного дискурсу (епістол); як текстів, що містять показові складні слова, словосполучення, клішовані речення, розмовні частки тощо, так і текстів, що відображають мовну (мовленнєву) поведінку (Т. А. Космеда, 2012), (Ю. В. Невська, 2019), (Т. Ю. Радзієвська, 2013). Базовим комунікативно-прагматичним параметром епістолярного стилю (дискурсу) є його протиставлення іншим текстам, оскільки його прагматика – це «адресація конкретній особі – адресація гіпотетичній аудиторії» (Радзієвська, 1999, с. 9). Такий різновид комунікації увиразнюють мовні, соціально-психологічні маркери: особистість «адресата та адресанта з їхніми соціальними, психологічними, когнітивними, комунікативними особливостями» (Невська, 2019, с. 26).

Ключовими прагматичними складниками наукового дискурсу є смислотвірна та когнітивна активізувальна діяльність (організація «смислу тексту, що спрямована не лише на формування й вираження нової ідеї, але й на активізацію ментальної роботи потенційного реципієнта, а також його переконання» (Холявко, 2020, с. 85), інтенційний намір («як домінантний в адресанта повідомлення та фактор сприйняття (або інтерпретація) в адресата» (Холявко, 2020, с. 86), синтаксична організація наукового тексту (Кухарєва, 2003).

Комунікацію у сфері науки дослідники розглядають як пізнавальну діяльність (Холявко, 2019), що передбачає синергійний прорив у висловлюваних думках, ідеях науковців; постійний «діалог різних культурних позицій, наукових думок, що не збігаються в часі й просторі» (Холявко, 2020). Це діалог, підтримуваний аргументами, тезами, цитатами з інших текстів, що відображає взаємодію старого і нового, узгодженість та неузгодженість позицій суб'єктів взаємодії; соціальну взаємодію в науковому товаристві, що спираються на функціонально-стильові засоби мовотворчості (текстотворення) на засадах норм літературної практики. Деякі дослідники відзначають, що і в науковому стилі намічена тенденція до актуалізації суб'єкта мовлення (автора) (Муромцева, 1996, с. 39), (Непийвода, 2001, с. 11–23), (Селігей, 2016).

У висвітленні питання комунікативно-прагматичної реалізації газетного дискурсу опираємося на попередні узагальнення, зроблені Ю. В. Карпенком (2018), Ю. П. Масловою (2023), О. Е. Махіненко (2012), О. М. Мосейчук (2012), К. С. Серажим (2003), І. С. Шевченко (2005), політичного дискурсу – Н. В. Кондратенко (2016), відзначаючи їх характеристики через базові поняття лінгвістики, як-от:

1) «політичний дискурс» та газетний дискурс включно (як мовленнєва взаємодія учасників політичного діалогу / полілогу – політиків, а також поширення текстів політичної реклами і спілкування на політичні теми в побутовому середовищі) (Кондратенко, 2016, с. 32);

2) «політична комунікація». При цьому є вагоме уточнення в дослідженні О. Г. Рудої, яка зауважує, що «комунікація є формою існування влади» (Руда, 2012, с. 166). Засобом політичної комунікації є текст (Серажим, 2003). Ці праці розвивають висловлені Т. В. Радзієвською твердження, що погляд на текст як комунікативну дію виявляє соціокомунікативний підхід в аналізі когнітивно-комунікативної діяльності (Радзієвська, 1993, с. 18–19);

3) «політичне мовлення» (у його жанровому різноманітті і системі стратегій і тактик мовних взаємодій макро- і мікрожанрів) (Радзієвська, 1993, с. 32). Цей напрямок характеризують і як власне лінгвопрагматичний (Ващук,

2014; Стечик, 2016; Стрій, 2015; Чорна, 2012; Кондратенко, 2007; Завальська, 2016 та ін.), і як лінгвоперсонологійний, або іміджевий. Засади вивчення мовних особистостей політиків закладено в роботах Н. В. Петлюченко (2009), Л. Л. Славової (2010; 2012), а також вивчають з позицій лінгвокогнітивістики, тобто окреслення базових концептів політичної культури в Україні у певних часово-просторових координатах (Дацишин, 2005).

Серед основних прагматичних параметрів політичного дискурсу, який вивчають на матеріалі медіа, є комунікативно-діяльнісний, інформативний, інтенційний, аргументативний (логічність, емоційність, діалектичність, породжувальність) та аксіологічний (зокрема див.: Серажим, 2003). Дослідниця виокремила також серед прагматичних аспектів увагу до таких функціонально-семантичних категорій дискурсу, як персональність, модальність, темпоральність, аспектуальність, просодичність, інтенціональність та зв'язність. При цьому вагомим залишається ціннісний підхід до оцінки висловлення загалом та окремих одиниць тексту зокрема у дослідженнях К. С. Серажим, М. В. Мамич, Т. А. Коць та ін.

Одним із ключових аспектів прагматики газетного дискурсу є досягнення функції впливу, вираження ставлення до сказаного чи до об'єктів дійсності, поширення інформації.

Крім зазначених, до **комунікативно-прагматичних аспектів** також уналежнюють дослідження:

– про систему мовленнєвих жанрів в українській мові у працях Ф. С. Бацевич (2000; 2000), С. П. Бирик (2013, с. 69–11, 322–429), М. З. Баліцької (2001); О. В. Дерпак (2005) та ін.;

– про стилізовані моделі комунікації в мові драми: а) в трихотомії «автор – персонаж – читач», яка є формою монологічних, діалогічних взаємодій комунікативних партнерів як мовних особистостей – В. В. Корольової (2016), б) як відображення постатей мовних особистостей в драматургійному дискурсі за домінантними соціальними і психологічними ознаками – О. В. Сахарова (2019), В. А. Папіш (2014); в) як діалогічні єдності

(комунікативні структури), у яких взаємодіють вербальні і невербальні засоби комунікації – Н. В. Гуйванюк (2000), І. М. Струк (2017) та виявляється комунікативно-естетичний намір автора А. В. Корольова (2000) та ін.;

– про жанрово-стильові і тактико-стратегічні принципи комунікації у політичній, дипломатичній, рекламній та офіційно-діловій сферах (Мацько, 2000); (Заянчковський, 1998); (Наумова, 2000) та ін.;

– про прагматичні функції емотивної лексики у публіцистичному мовленні (Романова, 2023);

– про засоби суб'єктивізації в мові науки (Селігей, 2016) та ін.

Отже, феномен комунікативно-прагматичного підходу в сучасній українській лінгвостилістиці виявляє себе як дослідницька практика усіх функціонально-стильових і дискурсивних різновидів літературної мови; сконцентровує в собі антропоцентричний підхід до тексту як діалогічної єдності «автор-читач», має інтенційну природу і знаходить вираження у ситуативних (функціонально- і жанрово-стильових), соціальних, психологічних, статусно-рольових принципах організації комунікації.

1.1.3. Газетний дискурс в контексті комунікації та прагматики спілкування

З одного боку, газетний дискурс можна розглядати як різновид публіцистичного (публічного, масово-інформаційного, масмедійного), а з іншого, він є доволі самостійним явищем. Оскільки в українському мовознавстві є вже чимало публікацій, що детально висвітлюють це комунікативно-прагматичне явище, то презентуємо узагальнення виконаних спостережень.

На сьогодні газета – окремий різновид медіа, що має друкований та електронний формати, які роблять цей канал інформування доволі строкатим, складним за структурою.

Із погляду сучасної науки, поняття «дискурс» та «газетний дискурс» співвіднесені як широке у вузьке. Акцент на газетному дискурсі в нашому дослідженні зумовлений урахуванням аспектів комунікації, тобто сприйняттям

того чи того газетного тексту як події, в якій співпрацюють «автор – читач», групуються тексти з подібною тематикою (за ключовими словами), накладаються жанрово-стильові різновиди усної та писемної комунікації за певними сферами діяльності як «формами життя» зі своєю тематикою спілкування (пор.: Бацевич, 2007, с. 42–43). При цьому враховуємо думку А. П. Загнітка, який трактує дискурс так: «мовленнєво-мисленнєвий процес, що відтворює і формує комплексні лінгвістичні структури, компонентами яких постають висловлення і групи висловлень, пов'язані дискурсивними операціями»; сама комплексна лінгвістична структура, «що перевищує за обсягом речення» (Загнітко, 2008, с. 179).

У межах нашого дослідження керуємося узвичаєним науковим тлумаченням, відповідно до якого **газетний дискурс** є процесом та результатом мовної комунікації в газетних медіа, відповідно **газетний текст** є продуктом такої діяльності в умовах масової комунікації, результатом цілеспрямованої комунікативної діяльності, спрямованої на обмін соціально важливою та актуальною інформацією. Він становить собою структурно оформлену сукупність творів, що відповідають вимогам певної комунікативної сфери. Ці тексти, зумовлені сферою спілкування та характеризуються граматичною, лексичною і стилістичною упорядкованістю, комунікативною спрямованістю та функціональною завершеністю. Їхня організація зумовлена комплексною взаємодією екстралінгвальних, прагматичних, когнітивних, комунікативних, психологічних та інших релевантних чинників, що визначають їхню структуру, зміст та функціональне призначення.

Комунікативно-прагматичний підхід до газетного дискурсу може бути потрактований широко, тобто передбачати аспекти інтенційності, специфіку мовленнєвих актів та мовленнєві жанри газетної комунікації (Шевченко, 2005, с. 22). А може передбачати і вужчі конкретні завдання – вивчення процесів співвідношення формальної і семантичної структури новоутворень із конкретними текстовими функціями одиниць мови з урахуванням екстралінгвальних чинників (функцій формування масової свідомості та

регулювання її змісту шляхом цілеспрямованого відбору, інтерпретації та поширення інформації, формування первинного ставлення (як позитивного, так і негативного) до певної інформації; досягнення певної мети висловлення (інформування, вплив, наказ, прохання, порада, обіцянка, питання тощо). При цьому враховуємо, що газетний дискурс як частина публіцистичного, виконує аналогічні функції – пізнавальну, інформативну та регулятивну (передбачає організацію та координацію комунікативних процесів, вплив на цільову аудиторію та здійснення контролю над формуванням суспільної думки, оцінки подій, явищ тощо).

Отже, газетний дискурс як різновид публіцистичного:

1) є інституційним (газетні тексти створені конкретними авторами-журналістами та підготовлені до опублікування відповідними офіційними редакціями; представлені на офіційних сайтах видань у цифровому форматі або поширювані в традиційному друкованому) (Wodak, 2009); (Van Dijk, 2001);

2) виконує функції *інформування* про явища, події, ситуації реального світу; *впливу* (формує суспільну думку, створює і поширює літературну норму, актуалізує певні когнітивні механізми в картині світу читачів), *розважання*, а також спілкування, яке ґрунтується на довірі адресата до адресанта (Карпенко, 2018, с. 41–42); (Мосейчук, 2012);

3) виступає як опосередкована форма комунікації «автор – деперсоналізований читач» в часовій та локальній віддаленості / нечіткості; діалогічність;

4) є політематичним (С. Я. Єрмоленко, А. П. Загнітко, Т. А. Коць, М. І. Навальна, К. С. Серажим, О. А. Стишов та багато ін.);

5) характеризується жанрово-стильовим різноманіттям;

6) зреалізовує оцінність (Коць, 2020; 2021); (Серажим, 2003, с. 55), що є допоміжним засобом інформування та впливу, адаптації повідомлюваного для широкої читачької аудиторії.

Газетний дискурс як комунікативний феномен характеризують із застосуванням таких категорій: (а) когнітивних: характеризується інтенційністю

та інформативністю); (б) комунікативних: можна встановити його інтенцію, аудиторія, яка різниться за зацікавленнями, ступенем поінформованості, інтелектом, підготовленістю до сприймання тої чи тої інформації, віком, культурою, життєвим досвідом, місцем проживання; ситуативність); (в) метадискурсивних: широта комунікативних дій та ролей, варіювання жанрово-стилістичних особливостей (див. дет.: Шевченко, 2010, с. 336); (Карпенко, 2018, с. 38).

Центральною одиницею газетного дискурсу, як вже вище зазначено, є текст (або застиглий дискурс). У журналістиці навіть зафіксовано терміносполуку «комунікативний текст», під якою розуміють певну цілісність, змістове поєднання знаків як носіїв інформаційного повідомлення (пор.: Журналістика. Словник-довідник, 2013, с. 127). Як і всі інші тексти, газетний характеризується зв'язністю, цілісністю. Давно вже не дискутується питання про те, що це комунікативна одиниця (Баранник, 1999). Соціальна і політична дійсність в газетному тексті як комунікативній одиниці трансформована в словесно-фактографічну (Пришляк, 2020), образно-оцінну картину світу. Прагматичний складник тексту залежний від змісту, мети повідомлення та соціальної дійсності (життя суспільства), що воно відображає.

Газетний текст транслює інформацію. Саме постулат інформативності є основним у лінгвопрагматиці. Переплітаючись із комунікативним постулатом, він набуває ознак діяльнісного. З погляду ж лінгвостилістики газетного дискурсу інформація є основною (денотативно-десигнатною – увесь змістовий обшир номінацій реалій буття і понять, маркерів відношень між ними) та додатковою (конотативною, або стильовою – емоційною, оцінною, а також диференційованою за стилістичними маркерами – книжною, діловою, розмовною і под.) (Мацько, 2003, с. 178).

Ще один важливий аспект інформації – інтенція. Вище вже не раз зауважувалося, що інтенція якраз і є основою прагматики. Адже під інтенцією розуміють намір, мету, спрямованість акту свідомості на певний предмет. Як відзначила С. Т. Шабат-Савка, комунікативну інтенцію треба розглядати «як

амбівалентну поняттєву категорію», яка відображає «план змісту (інтенційні потреби мовця», а саме: донести інформацію, розповісти, «запитати, спонукати, побажати, емоційно відреагувати на щось, оцінити, подякувати, вибачитися, поспівчувати, похвалити тощо) та мовний план» (Шабат-Савка, 2014, с. 10). Як бачимо, дослідниця потребу поінформувати наводить у ряду інших, але щодо публіцистичного дискурсу, частковим проявом якого є газетний, зауважує про реалізацію в ньому інтенції впливу (Шабат-Савка, 2014, с. 295).

Газетний дискурс (не беремо до уваги численні праці про мову преси, зауважуємо лише про ті дослідження, в яких ключовим словом є газетний дискурс) вивчають у таких аспектах: структурно-рівневому (лексичному, лексико-семантичному (Антофійчук, 2022), жанрово-стильовому (новини (Махіненко, 2012), лист (Павлик, 2016), соціокультурному (правовому (Кость, 2017), політичному (Загнітко, 2007), часовому (воєнний (Маслова, 2023), тематичному (кримськотатарський (Семиволос, Богомолів), комунікативної стратегії (риторичність; толерантність (Стариченко, 2021), образно-стильовому (мовний образ (Кукіна, 2020), медійний образ (Космеда, 2021).

В українському мовознавстві нечасто застосовують прагматичні постулати для вивчення складників газетного дискурсу, принаймні вони нечітко увиразнені (Ліпич, Павлик, 2024). Перелічені науковці зорієнтовані на дослідження емотивності, а також текстових одиниць як репрезентантів таких параметрів: «комунікативно-аналітичні, комунікативно-ситуаційні, комунікативно-мотиваційні, інтенціональні, мовно-компетенційні, фонові знання» (див. дет.: Ліпич, Павлик, 2024, с. 37).

Отже, газетний дискурс в контексті комунікації та прагматики постає як сфера трансляції інформації з ключовою інтенцією – вплив на читацьку аудиторію через актуалізацію конотативних, образно-оцінних, ціннісних складників семантики лексичних та фразеологічних одиниць. Специфічна семантика складних слів, що, як відомо, поєднують щонайменше дві ключові семи, накладає свій відбиток на прагматичний (семантико-стилістичний) аспект інформування.

1.1.4. Екстралінгвальні та інтралінгвальні чинники актуалізації оказіональності в сучасному газетному дискурсі

Політематизм мови медіа, інтенції впливу та інформування про ті чи ті події в умовах конкуренції видань зумовлюють пошук так званої новизни у стрімких потоках коротких повідомлень, аналітичних матеріалів. Сьогодні українська мова є засобом не лише трансляції інформації про життя в Україні, але й у світі, що потребує почасти новітніх засобів комунікації, номінації оновлюваних реалій, станів, подій, розширення активного словника, зокрема за рахунок новотворів.

У періоди соціальних зрушень посилюється увага науковців до мови медій загалом, до оказіональних одиниць зокрема, оскільки вони часто зумовлені посиленням експресивності та емоційної оцінності суспільних реалій. Час та мовна, структурно-семантична інноватика – завжди актуальні акценти в українському мовознавстві. Початок ХХІ сторіччя для України позначений соціальними, політичними, економічними та культурними перетвореннями. Насамперед привертають увагу процеси демократизації, глобалізації та цифровізації усіх галузей суспільного життя в Україні, що розширюють сектори державного будівництва, сфери функціонування української мови як державної. На думку Ж. В. Колоїз, особливістю нашого часу є «свобода від різних обмежень, знищення колишніх стереотипів мислення, лібералізація і демократизація суспільства, що загалом впливає на зміну й мовних смаків нашого покоління, які виходять за межі стандарту та активізують продукування оказіональних утворень» (Колоїз, 2007, с. 7).

Процес з'яви оказіональних складних слів охоплює газетні тексти, що відбивають усі сфери сучасної суспільної діяльності. Продукування оказіональних складних слів зумовлене, передусім, метою автора (авторська інтенція) віднайти оригінальний нестандартний словесний засіб, що максимально виразно відобразить зміст поняття, явища, реалії, буде дієвим засобом привертання уваги читачів до обговорюваного кола проблем, викличе ту чи ту емоційну реакцію на події, експресивізує контекст, збільшить виразність

повідомлення, сформує прямо чи непрямо певний тип текстової оцінки тощо. Тому поява кожного okazіоналізму – це медійна подія, яка вимагає від автора тексту креативності, доброго мовного чуття.

Прагматичний аспект okazіональності спрямований на увиразнення ціннісного ставлення автора до зображуваних подій і підсилення впливу на читача через мовні знаки як носії прямої чи прихованої семантики, конотації. Успіх виникає на стикові двох комунікативних програм: з боку автора тексту, що репрезентує певний тип мовної поведінки, виражає ставлення до зображуваного та його оцінку зображуваного; з боку читача, який інтерпретує текст, сприймає його інформаційний та емоційно-оцінний, образний зміст, ціннісне наповнення.

Поява okazіоналізмів у газетній комунікації зумовлена потребами: 1) в точному формулюванні та вираженні думки (узуальні лексеми іноді є недостатніми); 2) в лаконізмі (складний okazіоналізм може функціонувати як еквівалент словосполучення або навіть розгорнутого речення, забезпечуючи компакте вираження складних смислових структур); 3) висловити власне ставлення до описуваного явища та здійснити його оцінне осмислення; 4) актуалізувати семантичне значення слова шляхом використання його в незвичній формі (Гудима, 2010); (Мазурик, 2002, с. 3); (Стишов, 2003, с. 21–22) та ін. Ці передумови впливають на мовно-креативну діяльність журналіста, одним із механізмів якої є словотворення.

Отже, з-поміж зовнішньомовних чинників активізації складних okazіональних одиниць у сучасному газетному дискурсі виокремлюємо такі:

1) Інформаційна революція початку ХХІ сторіччя. Розвиток нових сфер суспільної діяльності на тлі інтернетизації та цифровізації комунікації суспільства зумовив появу складних інновацій – містких, структурно ощадливих та водночас інформативних.

2) Соціально-політичні трансформації суспільства. Визначальну роль становить політична орієнтація медійних текстів – інформування читачів із заздалегідь запрограмованою метою та передбачуваною соціальною оцінкою. Інтенсифікація економічних, політичних і міжкультурних контактів з різними

країнами, а також прагнення мовців засвідчити свою компетентність, швидкість реагування або креативність почасти зумовлює калькування чужомовних моделей словотворення або ж підсилення внутрішньомовних ресурсів словотворення, що відображають певні тенденції моделювання номінацій.

3) Політична криза в Україні, що призвела до вибуху Революції Гідності, зміни політичних еліт, політичного загострення, особливо на Півдні та Сході, стали імпульсом для інтенсивного творення та вживання експресивних okazіональних складних слів у мові сучасних газет.

4) Війна, а з нею анексія Криму Російською Федерацією, початок «гібридної війни» на Сході держави, яку розпочато проти України в 2014 році, запровадження режиму воєнного стану в окремих регіонах України (грудень 2018 року), постійна загроза воєнного вторгнення з боку Росії (2021–2022 рр.), яка згодом, переросла у повномасштабне військове вторгнення Росії на територію України (24.02.2022 р.), засвідчили маніпулятивну силу слова в інформаційній війні.

5) Перетворення в економічній, бізнесовій, культурно-побутовій, медичній сферах тощо. Значна кількість відповідних okazіональних складних слів відображає нові економічні поняття та явища, особливо такі, що співвідносяться із постійними реформами та новаціями. Продовжується творення «єврооказіоналізмів» – інновацій з префіксоїдом *євро-*, який бере участь у творенні похідних, пов'язаних з темою життя Європейського Союзу. На тлі активних міжнародних відносин у галузі економіки, торгівлі, фінансів, культури, спорту, медицини та мистецтва в українську мову потрапляє велика кількість професіоналізмів, термінів, серед яких чимало складних слів, характерних для глобалізованої комунікації.

6) Демократизація суспільства, що вирізняється свободою не лише у поведінці, але й щодо використання мовних засобів. Це посилює орозмовлення okazіонального лексикону (Стишов, 2003, с. 35), його емоційність та зумовило «пошук молоддю рідномовних виразних засобів самовираження та до

переймання нею англійськомовних сленгізмів та експресивів» (Баган, Скляренко, 2024, с. 10).

Вплив інтралінгвальних чинників на виникнення okazіоналізмів вивчав О. А. Стишов. Вони складніші, бо менш помітні для виокремлення. Однак розширення усного спілкування українською літературною мовою, причому у невимушеному форматі, посилює творення орозмовлених та емоційно маркованих складних номінацій-оказіоналізмів, почасти зумовлених і усно-розмовною девіацією і чинниками економії мовної енергії, лаконізму й однослівності.

Отже, перша чверть ХХІ сторіччя відзначена змінами мовних уподобань мовців, що виявляються у відмові від усталених шаблонів і мовних штампів, а також у прагненні знаходити нові, більш виразні засоби комунікації, наповнені образністю, чуттєвістю й відповідною стилістичною тональністю. Ці процеси підтверджені новітніми тенденціями у сфері словотворення, що засвідчують значне посилення виражальних ресурсів української мови як потужного інструменту творчого самовираження соціуму. Саме цим пояснюємо активне вживання okazіональної лексики, що виконує функцію впливу на аудиторію, апелюючи як до емоцій і почуттів читачів, так і до їх інтелектуально-когнітивних характеристик, світоглядних позицій та громадських переконань, що знаходять відображення у ставленні до актуальних соціальних явищ, подій, процесів, фактів життя.

1.2. Складне слово як об'єкт лінгвістичних досліджень

1.2.1. Складне слово: визначення поняття і способів творення

За довгу історію українського словотвору складні слова були об'єктом кількох напрямів дослідження (Попкова, 2020 б). Від 60-х рр. ХХ ст. словотвір – розділ граматики (І. І. Ковалик), розвинувся ж за наступні десятиріччя як структурно-семантичний напрям (В. В. Грещук, А. П. Грищенко, К. Г. Городенська, Є. А. Карпіловська, Л. П. Кислюк, Н. Ф. Клименко, Т. І. Панько, Я. С. Снісаренко та ін.).

Численні праці, у яких об'єктом вивчення є лексична одиниця з погляду її способу творення, на сьогодні можна об'єднати за певним теоретико-методологічним ракурсом:

- *структурно-семантичним*, що полягає в дослідженні питання складного слова з погляду його місця в лексико-семантичній системі (Фридрак, 1987) номінативних одиниць мови у зв'язку з особливостями структури (Г. М. Віняр, Є. А. Карпіловська, Н. Ф. Клименко, Л. К. Крайняк, Л. А. Кухар та ін.);

- *синтаксичним*, згідно з яким семантичні відношення у складних словах зумовлені сурядним (*ліс і степ* → *лісостеп*) чи підрядним (*сільське господарство* → *сільськогосподарський*) зв'язком. Н. С. Родзевич, зокрема, вирізняла такі способи творення слів: 1) синтаксико-морфологічний: сполучення слів у складне слово, щодо форми становить поєднання компонентів за допомогою голосного, а в основі змісту лежить синтаксичне словосполучення (актуальний для середини ХХ ст. приклад *сонцезахист* ← *сонячний захист*); 2) синтаксичний: поєднання компонентів складного слова на основі синтаксичної моделі, що відтворює структуру словосполучення з дієсловом у наказовому способі та залежним іменником (*горицвіт*) (за: Родзевич 1952, с. 18). Услід за А. О. Білецьким, і Н. Ф. Клименко доходить висновку, що складні слова перебувають у тісному зв'язку із словосполученнями (Клименко, 1975, с. 5). Цих поглядів дотримується і Л. Є. Азарова, відзначаючи, що «зв'язок словотворення із синтаксисом виявляється у тому, що: 1) синтаксична одиниця – словосполучення – становить з погляду деривації словотвірну базу, на якій формуються похідні (*перед днем* → *переддень*, *сього дня* → *сьогодні*), 2) частина слів утворюється за принципом актуального поділу речень у синтаксисі на тему і рему: темою слова є твірна основа, а ремою – дериватор, тобто твірна морфема (*вінничани*, *переможці*), 3) при словотворенні подібно до синтаксичних зв'язків між твірними компонентами зберігаються зв'язки сурядності або підрядності (*землекоп*, *хлібороб*, *миротворець*)» (Азарова, 2005, с. 7);

– *когнітивно-ономасіологічним*, згідно з яким похідне слово є основною одиницею «в мовній структурі знань, а словотвірна модель – є формулою регулярного згортання в слова певних знань про об’єкти, процеси й ознаки» (Крайняк, 2001). Про це також у працях О. О. Селіванової (1992, с. 19; 1996), О. В. Деменчук (2003), О. Г. Васильєвої (2004, с. 134–136), Л. І. Рудницької (2007, с. 54–56);

– *семантико-стилістичним*, пов’язаний з вивченням як стилістичних реєстрів засобів словотвору (М. М. Пилинський, В. А. Чабаненко, О. Г. Муромцева, Л. І. Дідківська, Л. О. Родніна, О. М. Рудь), їх індивідуально-авторської природи (А. М. Варинська, О. Г. Муромцева; К. С. Баценко, Г. М. Вокальчук, Н. Гаврилюк, М. Федурко та ін.), експресивного навантаження в тексті (К. В. Ленець, Н. І. Бойко);

– *функціонально-стильовим*, що виражений в дослідженні поширених способів словотворення у певних функціональних різновидах мови (С. П. Бибик, І. А. Гонта, К. В. Ленець, О. А. Стишов);

– *діахронним* (П. І. Білоусенко, Л. А. Бісовецька, В. В. Грещук, В. В. Німчук, В. М. Русанівський та ін.);

– *діалектним* (Г. Л. Аркушин, С. П. Бевзенко, Ю. В. Громик, Л. П. Денисенко, Л. В. Дика, В. І. Добош, С. Ф. Довгопол, Ф. Т. Жилко, Г. П. Їжакевич, І. І. Ковалик, В. С. Лимаренко, П. С. Лисенко, П. М. Лизанець, К. М. Лук’янюк, О. С. Мельничук, М. В. Никончук, С. В. Сабліна, І. Г. Чередниченко, Г. Ф. Шило);

– *інтегративним семантико-синтаксичним*, що випрацюваний у дослідженнях К. Г. Городенської, яка взяла до уваги семантичний синтаксис та розглянула процес утворення складних слів на синтаксичній основі (Городенська, 1988, с. 27);

– *прагматично-семантичним*, що окреслений у контексті неологізації, що полягає у фіксації новотворів та їх диференціації за лексико-тематичними і семантико-словотвірними ознаками на тлі узгодження з провідними екстралінгвальними чинниками (Г. М. Віняр, Г. М. Вокальчук, Ж. В. Колоїз,

М. І. Навальна, Д. В. Мазурик, А. М. Нелюба, О. А. Стишов, Н. В. Стратулат, Л. В. Струганець, О. О. Тараненко та ін.).

Оскільки *комунікативно-прагматичний підхід* до явищ словотвору передбачає актуалізацію такого параметра, як антропоцентризм, то вивчення актуальних принципів словотворення в сучасній літературно-мовній практиці передбачає окреслення об'єктів дійсності, що на них концентрується увага людини і щодо яких працюють принципи когнітивної ономасіології (1), спостереження за функціями новотворів як засобами інформування, впливу, оцінки (2), визначення комунікативних інтенцій лексичної одиниці з характерними словотвірними формантами (3), фіксація сприйняття / несприйняття висловлення з таким okazіоналізмом, його експліцитної та імпліцитної семантики (4) (див. також: Попкова, 2020 а).

Нині мовознавцями визначено основні тенденції в розвитку українського сучасного словотворення; описано словотвірні процеси в діахронному (походження та виникнення слова) й синхронному (функціонування складних слів у мові) підходах; проаналізована українська дериваційна система у зіставленні з іншими мовами, проте відсутні дослідження, спрямовані на появу нових напрямів вивчення складних слів, зокрема комунікативно-прагматичного.

У сучасному мовознавстві постало досить широке розуміння тлумачення та класифікації складних слів (Клименко, 2000 г). До сьогодні знаходимо безліч суперечностей та неузгоджених думок, що спричиняє чималі труднощі в означенні їхнього статусу (див. Додаток Б). Як слушно зауважує І. Я. Мислива-Бунько, це пов'язано із різноманіттям характеристик змісту самого поняття: «а) морфемна структура слова (наявність двох чи більше кореневих морфем, самостійних слів чи скорочених лексем); б) спосіб творення; в) семантична єдність компонентів складання; г) співвіднесеність складного деривата з синтаксичною структурою (словосполученням, реченням); г) принцип аналогії тощо» (Мислива-Бунько, 2011, с. 7). Сучасне мовознавство характеризується розширеним підходом до визначення складного слова, яке розглядається як «лексичне утворення, сформоване за внутрішніми законами розвитку мови

внаслідок об'єднання двох чи кількох слів, основ чи коренів, які вступають у синтаксичні зв'язки і зберігають свої лексичні значення, у зв'язку з чим складне слово позначене відносною структурно-семантичною єдністю; це утворення, яке залежно від більшої чи меншої міри злиття в ньому компонентів, наближається, з одного боку, до простого слова, а з іншого – до словосполучення» (Азарова, 2000, с. 8; 2001, с. 21). Погоджуємося із думкою І. Я. Мисливої-Бунько, яка інтерпретувала складне слово «як цілісно оформлену лексичну одиницю (і в граматичному, і в семантичному плані – слово має своє нове значення), побудовану за внутрішніми законами української мови внаслідок поєднання двох або більше основ чи самостійних слів, скорочення слів на базі словосполучення, порівняння або навіть речення, а також за аналогією до вже наявних слів; співвідноситься з певною частиною мови та в тексті виступає відповідним членом речення» (Мислива-Бунько, 2014, с. 5). Імпонує і позиція В. П. Олексенка, який акцентує на фонетичних механізмах, що діють при творенні складних слів та композитів зокрема та вказує на реалізацію складної лексики як фонетичного слова в мовленнєвому потоці, надаючи дефініцію складному слову як «самостійній значимій одиниці в свідомості мовців для якої характерна фонетична цільнооформленість» (Олексенко, 2006 а, 2006 б).

Систематизувавши напрацювання мовознавців, пропонуємо власне визначення сутності поняття «складне слово». Отже, на наш погляд, **складним словом слід вважати лексичну одиницю, що об'єднує в собі семантику двох (або кількох) компонентів (основ) з інтерфіксом або без нього, співвідносних із мотивованим словосполученням, що слугує основою для творення якісно нового, більш об'ємного значення та характеризується цілісністю значення, становить неподільну мовну одиницю та виражає тлумачення одного стійкого поняття співвідносного з відповідною частиною мови (усі попередні визначення подано у Додатку Б).**

В українському мовознавстві співіснують дві позиції щодо природи складного слова. Як зауважив В. О. Горпинич, є складні слова, утворені поєднанням кількох основ у цілісну лексичну одиницю (цю думку поділяють

Доленко, 1956, с. 18; Єрмоленко, 2001, с. 157), а є «складені слова, утворені поєднанням кількох слів в єдину лексичну одиницю» (Горпинич, 1999, с. 128). І це питання далі залишається як таке, що потребуватиме розв'язку: розмежування понять «основоскладання» і «словоскладання» (І. І. Ковалик, Н. С. Родзевич, М. Я. Плющ, К. Г. Городенська, В. О. Горпинич, Н. Ф. Клименко та ін.).

Отже, основна ознака складного слова – похідність (Клименко, 2007, с. 625). При цьому визначальним показником ускладнення основи є спосіб творення. Традиційно розрізняють такі способи утворення складних слів, як композити, юстапозити, зрощення, аббревіатури.

Отже, **композити** – слова, утворені складанням основ (основоскладання, або композиція (*політсила, спецтехніка, цілодобовий*)) (праці В. О. Горпинича (1971; 1998; 1999), Л. Є. Азарової (2000), К. Г. Городенської (1988), М. Т. Доленка (1956), Є. А. Карпіловської (1990), Н. Ф. Клименко (1975, с. 5), С. М. Климович (2008), І. Я. Мисливої-Бунько (2014), А. М. Нелюби (2006), Н. С. Родзевич (1952), О. М. Рудь (2002), О. О. Селіванової (1992), О. Г. Донцової (2013). Сам термін був утворений у 60-х рр. ХХ ст. і був витлумачений як «слово, утворене з двох або кількох слів, основ чи коренів, поєднаних в одну лексичну одиницю, яка набула не тільки формально-граматичних і семантичних ознак окремого слова, а й структурної єдності» (Кротевич, Родзевич, 1957, с. 160), а згодом отримав поширення наприкінці 80-х – на поч. 90-х років ХХ ст. (Азарова, П'яст, 2005, с. 18).

Основоскладання є найпродуктивнішим способом «творення складних слів у сучасній українській мові, що полягає в поєднанні основ за допомогою сполучних голосних *о, е, и* та деяких інтерфіксальних морфем» (Клименко, 2000 в, с. 466).

У своєму дослідженні В. О. Горпинич традиційно виокремлює три типи основоскладання: 1) похідні слова, утворені на основі сурядного поєднання окремих слів: *ліс і степ* → *лісостеп*; 2) похідні слова, що виникли шляхом конденсації словосполучень: *енергетичні ресурси* → *енергоресурсний*; 3) похідні слова, що «безпосередньо не об'єднані у словосполучення»: *пароплав*,

фотоательє (Горпинич, 1971, с. 89). За характером словотвірних засобів, у його працях виокремлено основоскладання чисте (похідне слово утворюється від основи залежного компонента і самостійного слова: *водосховище, птахоферма*), складно-суфіксальне (при поєднанні основ додається суфіксація: *стара віра – старовірство*), і складно-суфіксально-префіксальне (одночасне приєднання суфікса та префікса при складанні основ) (Горпинич, 1971, с. 89). Такий підхід був зумовлений теорією словотвору І. І. Ковалика, який розрізняв основоскладання «чисте (утворення похідного від основи залежного компонента (з інтерфіксом чи без нього) і самостійного слова»: *буряконасіння*) та складно-суфіксальне (утворення похідного внаслідок злучення основ, що супроводжується суфіксацією: *чорні брови – чорнобривці*) (Ковалик, 1978, с. 22). За різновиди складно-суфіксального способу В. О. Горпинич вважає складно-флексивний (похідне слово утворюється основоскладанням з подальшим оформленням слова за допомогою флексії або суфікса: *місто будувати – містобудівник*) і складно-нульовий (основоскладання завершується нульовою суфіксацією: *снігопад, чорнослив*) (Горпинич, 1999, с. 129).

До речі, складно-суфіксально-префіксальний словотвір О. Г. Донцова відносить до квазікомполітів, адже вони, за твердженням дослідниці, не мають стосунку до синтаксичних комполітів (Донцова, 2013).

Значно розширила вчення про комполіти Н. Ф. Клименко, яка пояснила зв'язок основоскладання із словосполученням, наголошуючи, що комполіти мотивуються переважно двочленними словосполученнями, але тільки тими, в яких «відчутний міцний взаємозв'язок між його компонентами, тобто складне слово корелює з компонентами еквівалентного синтаксичними характеристиками словосполучення і повторює у загальному вигляді тип їхнього зв'язку» (Клименко, 1991, с. 67). Дослідниця акцентує увагу на внутрішньому та зовнішньому синтаксисі комполітів, що пояснює специфічним порядком розташування елементів у структурі комполіта та визначається зв'язком лексем у реченні відповідно, установила своєрідність творення комполітів, визначила їх словотворчі можливості (Клименко, 1975). Як словотворче явище кваліфікує

композиції А. М. Нелюба, оскільки для творення їх «використовують словотворчі засоби, формується словотвірний тип і словотвірне значення» (Нелюба, 2007, с. 97). Дослідник виділяє два різновиди основоскладання: інтерфіксальний (поєднання за допомогою матеріально вираженого чи нульового інтерфікса) та інтефіксально-суфіксальний (утворення за допомогою одночасного використання інтерфікса та суфіксального форманта) (Нелюба, 2007, с. 96).

Новим підходом у словотвірній царині щодо природи виникнення складних слів вирізняється дослідження К. Г. Городенської, яка процес появи складних одиниць показує «як формально-граматичну реалізацію семантичної структури речення» і пов'язує введенням у синтаксичну науку поняття речення як номінативної одиниці, що називає ситуацію і має здатність згортатися в реальне складне слово. Авторка кваліфікує складні іменники української мови як такі, що з формально-граматичного погляду репрезентують семантичну структуру одного або двох елементарних речень. Вона акцентує увагу на трикомпонентності семантично елементарних речень, на базі яких згортаються складні слова (*птаха з ліроподібним хвостом* → *лірохвіст*) (Городенська, 1988, с. 27–28). Отже, як це підтверджують і інші дослідники, процес словотворення на базі словосполучення або речення – його конденсація в багатоконпонентний композит на зразок *щиросердечний* – з *щирим серцем* (пор. за: Селіванова, 1996).

Кваліфікацію композитів, як правило, здійснюють у двох напрямках – формальному, спрямованому на визначення того, як, за допомогою яких формальних дій твірна одиниця перетворюється на композит, та ономасіологічному, який визначає, що лежить в основі значення складного слова.

В українській словотвірній царині традиційно розрізняють декілька видів основоскладання: чисте, складносуфіксальне, складнопрефіксальне, складнопрефіксально-суфіксальне, з нульовою суфіксацією, із флексацією.

Наступна група складних слів – **юкстапозити** – лексичні одиниці, «в яких поєднано цілі слова чи словоформи і з'явилося нове значення» (словоскладання,

або юкстапозиція (*вічнозелений, думати-гадати, панібрат*)) (Клименко, 1975, с. 5; 2007, с. 625).

Н. Ф. Клименко вважала юкстапозити первинними, порівняно з одиницями, утвореними основоскладанням, яким притаманний тісніший зв'язок між компонентами слова (Клименко, 1991, с. 91). Означений спосіб творення складних слів авторка називає «центром, навколо якого відбувається перехід слів чотирьох різновидів: простих, композитів, юкстапозитів, аббревіатур» (Клименко, 1979, с. 316).

У науковому обігу поняття юкстапозита було запропоновано А. О. Білецьким, Н. Ф. Клименко та ін. В українському мовознавстві, внаслідок суперечливості поглядів дослідників у різні часи знаходимо різнотлумачення поняття *юкстапозит*, серед них: складні, складені або складноскладені слова (К. Горбачевич, Н. Безбородько), сполучення іменників, що функціонують за моделлю прикладок (В. М. Русанівський, Н. С. Родзевич, І. Я. Мислива-Бунько, О. М. Турчак) тощо. Відзначають і такі їх особливості: «<...> вільний порядок розташування компонентів; відсутність з'єднувального голосного; самостійний наголос кожного компонента; зміна обох за відмінками і числами; наявність двох і більше самостійних слів у складі компонента, що належать до однієї частини мови» (Нелюба, 2007, с. 90).

Дещо інакше розуміння терміна «юкстапозит» запропонував В. О. Горпинич, визначаючи його як поєднання слів за моделлю «іменник+іменник без з'єднувальної голосної» та уналежнюючи такі утворення до складених слів. Тобто якщо компоненти такої моделі об'єднуються в одне лексичне ціле і при цьому мають самостійне лексичне значення, то вони є складеними (Горпинич, 1999, с. 214).

Набула поширення думка, що юкстапозиція є «складанням кількох оформлених слів або форм слів, для яких характерне поєднання двох чи більше компонентів без сполучних голосних (*інженер-механік, цьогорічний*)», при цьому один з них є конкретизатором щодо іншого. Авторка цього твердження, Н. Ф. Клименко, вказує на різноманітне формальне вираження юкстапозитів, не

акцентуючи увагу на правописному їх оформленні (Клименко, 1984, с. 6; 1991, с. 6; 2007, с. 842). У процесі дослідження словотвірної структури юкстапозитів та їх класифікації на групи, авторка застосовує прийом «розгортання складних слів у словосполучення», поділяючи їх на два типи, компоненти в яких:

1) синтаксично координовані (за типом сурядного зв'язку). Це група слів, у котрих поєднано лексично однорідні чи цілком протилежні основи: *батько-мати, хліб-сіль, південь-північ, перший-ліпший*;

2) синтаксично підпорядковані (за типом підрядного зв'язку). Іменники, синтаксичні еквіваленти яких реалізуються у формі словосполучень зі сполучником *як*: «1) слова, компоненти яких перебувають у рівноправному зв'язку, коли перший виступає у ролі другого, а другий – першого (або сполученням і ... і): *ліжко-диван* → *і ліжко, і диван* → *ліжко як диван* → *диван як ліжко*; 2) іменники, у яких синтаксичний зв'язок компонентів організований за типом: перший компонент, як другий: *ракета-носій* (*ракета як носій*), *бібліотека-читальня* (*бібліотека як читальня*); 3) складні слова, утворені за моделлю, в якій другий компонент порівнюється з першим: *чудо-богатири* (*богатири як чудо*), *голка-риба* (*риба як голка, риба схожа на голку*)» (див. дет.: Клименко, 1975, с. 15–16).

Мовознавиця також виокремлює слова, що можна трансформувати в «атрибутивні словосполучення: перший компонент перетворюється на прикметник: *чар-зілля* → *чарівне зілля*, *дівич-вечір* → *дівочий вечір*» (Клименко, 1975, с. 17–18).

Дещо інший підхід до тлумачення поняття «юкстапозит» знаходимо у працях Л. Є. Азарової (2019), К. В. Брітікової (2006), Л. О. Вакарюк (2007), Г. М. Вокальчук (1995), Г. М. Віняр (1992), К. Г. Городенської (1988), В. Куценко (2000), І. Я. Мисливої-Бунько (2014), В. В. Нагель (2008), Л. А. Радомської (2015), О. А. Стишова (2009), які визначають юкстапозит як одиницю, утворену внаслідок злиття кількох самостійних основ без використання сполучного голосного, але з обов'язковим правописним оформленням через дефіс.

У ґрунтовному дослідженні Г. М. Віняр на матеріалі 80-х – поч. 90-х років ХХ ст. схарактеризовано процеси словотворення в українській мові та виокремлено юстапозити лише з дефісним правописом. Вже на той час було зафіксовано нову модель юстапозитів із першим незмінюваним компонентом на зразок: *бізнес-центр, компакт-диск* (Віняр, 1992, с. 12).

Г. М. Вокальчук виділяє слова-повтори, зближення синонімів та прикладкові сполучення (Вокальчук, 1995, с. 130), засвідчені в мові поезії початку ХХ ст.

Відповідно до семантики спробу класифікувати юстапозити робить В. Куценко. У класифікації авторка виокремлює два типи юстапозитів відповідно до семантики дволексемного деривата, тобто розглядає значення його як цілісної одиниці, співвіднесеність / неспіввіднесеність із реаліями, які новотвір позначає, а не окремих компонентів складної одиниці. Відповідно виділяє: 1) «одиниці з денотативно односпрямованими компонентами, серед яких слова на зразок «означуване-означення», синонімічні зрощення і слова-повтори»; 2) «одиниці з денотативно різноспрямованими компонентами, які поділено на юстапозити-фразеологізми і біноміни (подвійні іменники)» (див. дет.: Куценко, 2000).

Обґрунтування лінгвального статусу юстапозитів, як граматично та семантично самостійного класу слів, розв'язання суперечливих питань структурних та семантичних особливостей слів, утворених шляхом словоскладання, знаходимо у роботах Л. Є. Азарової та Л. А. Радомської, в яких зазначено чіткі критерії відмежування юстапозитів від апозитивних словосполучень: 1) структурі апозитивного словосполучення, що ґрунтується на поєднанні означення (прикладки) та означуваного слова, надання додаткового оцінного значення, чого не фіксують у юстапозитах; 2) розрізненні юстапозитів та словосполучень за допомогою методу трансформації: словосполучення легко можна перетворити на порівняльний зворот (*хвиля-спокій – спокій ніби хвиля*) або атрибутивне словосполучення (*мить-вічність – вічна мить*), юстапозиту така трансформація не властива; 3) юстапозит є

одним членом речення – в апозитивному словосполученні їх декілька; 4) юкстапозити зафіксовані словниками на відміну від словосполучень (Азарова, Радомська, 2009). Власне диференційні ознаки юкстапозитів такі: а) стала номінативна функція; б) ідіоматичний характер лексичного значення з чіткою денотативною співвіднесеністю; в) цілісність семантики юкстапозитів, яку вже не можна розчленувати на складові, не порушуючи семантики нової складноскладеної лексики (Азарова, П'яст, 2005, с. 102); (Азарова, Радомська, 2009, с. 241). Окрім того Л. Є. Азарова наголошує, що про словоскладання можна зазначати тоді, коли «обидва елементи (їх може бути і більше) ототожнюються зі словами, кожне з яких позначає окремий предмет думки і не повністю втратив свою попередню семантику» (Азарова, 2001, с. 206).

У дослідженнях Л. А. Радомської розрізнено юкстапозити та лексики (готові слова), запозичені з різних мов світу, наголошено на їхній словотвірній неосвоєності в українській мові, попри статус складних у мові-джерелі, як-от: *«плей-оф, біл-брокер, флеш-фаза, нау-рахунок»* (Радомська, 2015; 2017).

Зовсім інший підхід до визначення статусу юкстапозитів знаходимо у працях А. М. Нелюби, який інтерпретує складні одиниці, утворені шляхом словоскладання, як одиниці мовного рівня, що належать до несловотвірного. При цьому виокремлено три різновиди появи номенів за допомогою словоскладання: *«зрощення (добрезнаний, вічнозелений); прикладковикористання (дівчина-листоноша, радіус-вектор), редуплікація (добрий-добрий, синій-синій, радіо-радісінський)»* (Нелюба, 2007, с. 84). Зауважено, що зазначені номени «постали несловотвірним шляхом та утворені без використання словотворчих ресурсів (словотворчий засіб, словотвірна модель), не мають сформованого реального словотвірного значення і за структурно-семантичними ознаками належать до одиниць не словотвірного, а синтаксичного рівня, що дало підстави авторові висновувати про неналежність юкстапозиції до способів словотвірної номінації» (Нелюба 2006; 2007, с. 93).

У дослідженнях К. Г. Городенської простежуємо увагу до правописних питань. Мовознавиця акцентує увагу на розмежуванні юкстапозитів та

запозичених нових складних одиниць із першим атрибутивним компонентом, що є невластивим українській словотвірній традиції, проте деякі дослідники зараховують одиниці типу *інтернет-видання, медіа-підтримка, піар-публікація, секонд-хенд, фітнес-клуб, хард-рок* тощо до юкстапозитів. Проте їх схожість виявляється лише у дефісному правописі, перенесеному з мови-джерела, проте не відповідає усталеним зразкам українського словотворення та чинить деструктивний вплив англійськомовних запозичень на українське прикметникове словотворення та деформує природу української літературної мови через дублювання питомої одиниці, а значить в українській мові їх не відносять до юкстапозитів, оскільки їхні компоненти не вживаються окремо як самостійні слова. Авторка пропонує трансформувати подібні утворення у прикметниково-іменникові словосполучення: *інтернетне видання, медійна підтримка, піарівська публікація* тощо і писати разом, кваліфікуючи подані утворення як усічено-словесні аббревіатури (складноскорочені слова) (Городенська, 2009, с. 3–7). На подібні інтенсивні мовні явища в сучасних медіа звертав увагу і О. А. Стишов (Стишов, 2009, с. 137), відзначаючи інтернаціональний характер переважної їх більшості (Стишов 2003, с. 151–152).

Не всі дослідники виокремлюють такий спосіб творення складних слів, як **зрощення**, під якими розуміють «слова, що постали шляхом злиття компонентів вихідної синтаксичної конструкції без будь-яких формально-граматичних змін» (Горпинич, 1998), зі збереженням порядком слів вихідної конструкції та основним наголосом. Деякі дериватологи тлумачать зрощення як «процес утворення юкстапозитів» (Сікорська, 1978; Стишов, 1999, с. 10).

Важливим є застереження Н. Ф. Клименко, яка пояснює зрощення як «стягування в одне слово, лексикалізацію двох або більше одиниць, що стоять поруч і часто повторюються у такому положенні в текстах. Це спричинює появу двокомпонентного знака: *мало досліджений* → *малодосліджений*» (Клименко, 2000 б, с. 195). Авторка зазначає, що зрощення відмінне від словоскладання тим, що «новоутворені слова, у всіх формах вияву повністю тотожні за морфемним складом еквівалентному словосполученню та зберігають синтаксичний зв'язок і

послідовність компонентів вихідного словосполучення (*вічнозелений, довгограючий, маловідомий*). В українській мові найчастіше зазнають лексикалізації сполучення дієприкметника й іменника або прислівника (*металоріжучий, рідконаселений, тяжкопоранений*). Зрощення здебільшого спостерігаємо серед прикметників, почасти – серед дієслів» (Клименко, 2000 б, с. 195).

За О. А. Стишовим, «зрощення є наслідком універбації кількох синтаксично пов'язаних слів, що зберегли свою граматичну форму. Від базової синтаксичної конструкції зрощення відрізняється наголошенням опорного компонента та закріпленням порядком частин» (Стишов, 2005, с. 148).

На противагу попереднім дослідженням і тлумаченням поняття «зрощення» А. М. Нелюба явище зрощення не відносить до словотвірної номінації, оскільки «між вихідним словосполученням і посталим номеном немає будь-яких мотиваційних зв'язків, наявна ідентична семантика, не використано словотворчі засоби. Воно має статус діяхронного» (Нелюба, 2007, с. 89).

Ще один клас складних слів – **аббревіатури**. Їх, як відомо, кваліфікують як «слова, що виникли внаслідок скорочення компонентів твірного словосполучення (скорочення, або аббревіація – *геништаб, колдоговір, США*)» (Клименко, 1975, с. 5); (Гнатюк, 1979, с. 314–318); (Вакарюк, 2007, с. 157).

Аббревіацію в лінгвістиці досліджували в різних аспектах: щодо фонетичних особливостей, формальної структури, причин виникнення складноскорочених слів (Клименко, 2000 а, с. 7; 1984; 1991); (Тронь, 1970); граматичного роду, словозміни й деривації аббревіатур (Бойченко, 1982); (Сердюк, 1971); функціонування в діловому, публіцистичному стилях (Віняр, 1992); (Возна, 1984); (Данильчук, 2010); (Мацько, 2000); (Мітчук, 2006); (Навальна, 2008); (Стишов, 1999; 2001; 2005; 2009); (Таран, 2011); (Турчин, 2005); (Шаповалова, 2001).

Автори довідника «Сучасна українська мова» (за ред. О. Д. Пономарева) наголошують на тому, що аббревіація є поєднанням і скорочення, і складання (Шевченко, 1996, с. 170). Для характеристики творення номенів таким способом,

як зазначав до цього В. О. Горпинич, треба враховувати: «при складанні з'єднувані компоненти є повноцінними семантичними одиницями – словами чи їхніми основами (*інженер-механік, зерносховище*), а при аббревіації з'єднувані компоненти – найчастіше асемантичні частини слова або окремі звуки, «уламки» слів (*продмаг, колгосп*), хоч компонентом аббревіатури може бути й ціле (неусічене) слово (*райрада, метробуд*)» (пор. за: Горпинич, 1999, с. 129).

За спостереженнями Н. Ф. Клименко, однією з характерних ознак аббревіації є можливість усічення будь-якого компонента словосполучення, що слугує мотиваційною основою для творення лексичних одиниць. Ця особливість принципово відрізняє аббревіацію від композиції, де, як правило, скорочується остання основа складного слова: «У словосполученнях, що мотивують аббревіатури, значення виражене в розчленованому вигляді, а в складноскороченому дериваті воно нерозчленоване, стисле» (Клименко, 1984, с. 4). Дослідниця тлумачить аббревіацію як «спосіб поєднання в одному слові кількох слів, що скорочуються до кореня чи основи (*заготзерно, медсестра*), до кількох складів (*райком, нарден*), до окремих букв (*ЗУНР*)» (Клименко, 1975, с. 5). Пізніше дослідниця дала назви цим способам творення аббревіатур: ініціальні (літерні та звукові), складові, мішані (комбіновані) (Клименко, 1984, с. 4; 2000 а, с. 7).

Звернімо увагу, що в складноскорочених одиницях виділяють *аброморфemi* (Клименко, 2000 а, с. 7), «межі яких не збігаються зі звичними співвідносними за формою морфемами (**-ком** та **ком-**: *виконком, міськвиконком* і *комітет*). Подібно до інших морфем аброморфemi наділені значенням, повторюються в багатьох словах і структурують різні основи (*медкомісія, медобслуговування, медперсонал, медпрацівник*), отже, їх використовують як активний *словотворчий формант*» (пор.: Клименко, 2000 а, с. 7). Зважаючи на це, змінився розподіл аббревіатур за морфемною будовою на подільні й неподільні (буквені (літерні) та звукові).

Питання аброморфем, аброутворень у своєму дослідженні «Структурно-семантичні типи аброутворень в українській мові» представила

С. М. Климович (2008). У новому дослідницькому аспекті авторка класифікує аброморфемні аббревіатури як: 1) «аброморфемно-словесні (або традиційно складово-словесні) – поєднання скороченого (чи скорочених) і цілого слова: *дитмайданчик* (*дитячий майданчик*); 2) власне-аброморфемні (або традиційно складові) – аббревіатури, утворені поєднанням початкових частин (переважно перших складів) двох чи кількох слів: *техред* (*технічний редактор*); 3) комбіновані, котрі поділяє на: а) аброморфемно-ініціальні – аббревіатури, утворені поєднанням частини слова з ініціальним комплексом (*ЗакВО* – *Закарпатський військовий округ*); б) аброморфемно-складові – аббревіатури, утворені з початкової частини першого слова й початкового та кінцевого компонента другого (*військкомат* – *військовий комісаріат*) або початку першого й кінцевої частини другого слова (*авіазент* – *авіаційний брезент*)» (Климович, 2008, с. 7).

Загальновідомо, що аббревіатури подібно до інших складних слів функціонують у системі мови, перебуваючи у різноманітних структурно-семантичних відношеннях із твірними словосполученнями. Водночас, на думку С. М. Климович, слушним є твердження, що «між мотивувальними словосполученнями й аббревіатурами існує порушення структурного паралелізму, причину якого вбачає в невідповідності конструктивних можливостей словосполучення та складноскороченого слова» (Климович, 2008, с. 7). Відтак, з огляду на структурну співвіднесеність компонентів аброутворень із компонентами вихідних словосполучень авторка пропонує поділ на такі групи: «1) аббревіатури, у яких усі аброморфеми мають співвідносне мотивувальне слово у вихідному словосполученні: *райветлікарня* (*районна ветеринарна лікарня*); 2) аббревіатури, що об'єднують аббревіатурні морфеми, співвідносні лише з деякими компонентами вихідних словосполучень: *Євроатом* (*Європейське співтовариство з атомної енергії*); 3) аббревіатури, у яких одні аброморфеми замінені іншими: *облспоживспілка* (*обласна рада споживчих кооперативних товариств*)» (Климович, 2008, с. 7).

Розмежуючи поняття «аббревіатура» та «аббревіація», А. М. Нелюба визначає аббревіацію як «процес скорочування словосполучень до початкових елементів їх слів», а аббревіатуру як «скорочений відповідник словосполучення, що утворився внаслідок аббревіації як одного з видів скорочування» (Нелюба, 2007, с. 143). Автор дає аргументоване пояснення аббревіації, оскільки «з одного боку, вона уможливорює економію мовних засобів, а з іншого – спричиняє надлишковість у системі позначень» (Нелюба, 2007, с. 250). Він не відносить аббревіацію до явищ словотвірної номінації через те, що «вони не мають внутрішньої форми і в процесі їхньої появи не з'являється нове значення». Поділяємо думку дослідника щодо аббревіатур як засобів економії мовних зусиль, що особливо актуально для масмедійного дискурсу (Попкова, 2019 а; 2019 б).

Номени на зразок *нардеп*, *універмаг*, *держпром* А. М. Нелюба уналежнює до одиниць, складники яких мають «дещо інший статус», оскільки «складники таких номенів з'явилися внаслідок неекономності вихідних синтаксичних словосполучень і можливості заміни їх формально економнішими, стислішими зі збереженням семантичного наповнення, однак в їх структурі відбулися дещо інші модифікації». Спосіб творення таких одиниць автор пропонує виділити в окремий спосіб словотвору, який іменує як «уламкоскладання» (Нелюба, 2007, с. 178). Оскільки елементи таких моделей не мають семантичної значущості та нівелюються як самостійні структури, тобто окремо вони не мають сенсу.

Поряд із традиційними способами словотворення О. А. Стишов відзначає зростання активності специфічного різновиду називання – **графосемантичного**, яке тлумачить як «поєднання афіксів із твірними основами-аббревіатурами: *НАТО-манія*, *виМЕРання*, що забезпечує високу експресивну влучність вислову, передавання дотепу, іронії тощо» (Стишов, 2003, с. 27).

Ще один спосіб творення складних номінацій – **редуплікація** – «повне або (частіше) часткове повторення кореня, основи або всього слова» (Тараненко, 2000, с. 507). Хоча дехто номени такого типу характеризують як одиниці не словотвірного, а синтаксичного рівня, оскільки вони утворені без використання

словотворчих ресурсів і «не мають сформованого реального словотвірного значення» (Нелюба, 2007, с. 93).

Тож, серед спільних закономірностей деривації складних слів шляхом основоскладання, словоскладання, зрощення й аббревіації виокремлюємо наступні: 1) поява складних слів; 2) збереження співвіднесеності між похідною одиницею та її твірною синтаксичною конструкцією (словосполученням); 3) охоплення іменникової лексики; 4) типовою рисою осново-, словоскладання й аббревіації є утворення слів від словосполучень із сурядним і підрядним зразком; 5) виникнення нового значення в слові (а не просто суми значень його складників).

1.2.2. Диференціація okazіональних та узувальних складних слів у сучасному газетному дискурсі

Проблема дослідження складних слів та їх статусу в загальномовній практиці ускладнилася ще й окресленням їхнього статусу відносно поняття «норма», а отже у кореляції з категоріями потенційності, okazіональності та узувальності. На думку Є. А. Карпіловської, «для встановлення узувальності / неувувальності словотвірних номінацій необхідна тріада *мова – норма – мовлення*. Функцію норми, на думку дослідниці, бере на себе продуктивний, регулярний зразок словотворення» (Карпіловська, 2005, с. 106). Тож узувальне та неувувальне словотворення можна трактувати як відповідно нормативне та ненормативне.

З погляду окремих дослідників, поняття узусу «охоплює як традиційні, стійкі, правильні, так і нетрадиційні, okazіональні й помилкові реалізації мовної системи» (Струганець, 2002, с. 10). На думку інших, узувальне – «це вже не індивідуальне, не okazіональне, але ще й ненормативне, несистемне, хоча може ним стати, апробувавшись у мовленні» (Колоїз, 2007, с. 21).

При цьому загальноприйняте вживання мовної одиниці протиставлене okazіональному (Кочерган, 2003, с. 440). Широке зацікавлення поняттями «okazіоналізм», «okazіональність» виникло у 60 – 70-х роках ХХ сторіччя, коли почала з'являтися велика кількість досліджень, спрямованих на появу інновацій

у мові. Наукові погляди початку ХХІ сторіччя дещо змінені щодо тлумачення okazіональних одиниць та їх сутнісних характеристик, але незмінними є розрізнення трьох типів новотворів: неологізм, okazіоналізм та потенційне слово. На відміну від узуальних складних слів, okazіональні мають чи то авторство (індивідуально-авторські слова, авторські неологізми (зокрема: Жижома 2003, с. 14; Вокальчук 2004, с. 32), але не мають свого постійного слововживання та використання (слова-одноденки, одноразові неологізми), чи то сприймаються як оригінальні, позаяк є емоційно-виразними та відрізняються новизною, мають певну мету.

Для реалізації авторських інтенцій адресатом у тій чи іншій комунікативно-прагматичній ситуації, так би мовити, «може не вистачати» системно закріплених одиниць. Тому мовна особистість може свідомо відступати від нормативних закономірностей, модифікуючи системний інвентар знаків, генеруючи нові okazіональні одиниці, які з часом ще повинні пройти перевірку функціональними і соціальними нормами та мовним ужитком. Ті результати, що прийме узус, переважно засвоює і мова як система.

Власне, художньо-літературна та газетно-публіцистична практики породили поняття okazіональності, а отже, «невичерпності» моделей утворення складних слів, нерівномірність продуктивних моделей словотворення в тому чи тому функціонально-стильовому середовищі.

Прийнято, що okazіоналізм – «незвичне, здебільшого експресивно забарвлене слово, утворене з порушенням законів словотворення чи норми мовної й існує лише в певному контексті, в якому воно виникло. Okazіоналізми зіставляються зі словами узуальними, від неологізмів відрізняються тим, що зберігають свою новизну незалежно від реального часу їх утворення» (Пустовіт, 2007, с. 451–452).

Ці параметри okazіональності дослідники мови преси значно розширили, наводячи, наприклад, такі ознаки: «належність до мовлення, утворюваність, залежність від контексту, одноразовість і нерегулярність використання, ненормативність (неунормованість, некодифікованість), незвичність і новизна,

експресивність, індивідуальна належність» (Турчак, 2004, с. 5–6). Або ж асистемність / нерегулярність щодо реалізації словотвірних можливостей мови, позанормативність щодо лексичної системи мови, стилістична вмотивованість і функціонально-стильова обмеженість (Стишов, 2019, с. 37); (Карпіловська, 2005, с. 106); (Колоїз, 2007, с. 7). Л. П. Кислюк, крім зазначених критеріїв okazіональності, увиразнює прагматичний, тобто створення okazіоналізмів для номінації та оцінки понять (Кислюк, 2020). Отже, okazіоналізми творяться у конкретному мовленнєвому контексті, відхиляючись від норм української літературної мови.

Перехід складного слова із ряду okazіонального до ряду узуального відбувається тоді, коли воно стає соціально запитаним.

Поряд із термінами «okazіоналізм», «okazіональне слово», у науковій мовознавчій літературі натрапляємо на поняття «неологізм» і «потенційне слово». Об'єднує їх поняття «інновація», тобто новоутворення, будь-яке лексико-семантичне нововведення.

Задля з'ясування та розмежування вище зазначених понять, є необхідність простежити відмінність між okazіоналізмом та неологізмом, позаяк часто важко провести чітку межу між групами цих новотворів.

У науковій літературі «терміни *лексична інновація, неологізм, неолексема* розглядають як синонімічні, взаємозамінні» (Клименко, 2008). Проте зауважують, що частина неологізмів стає загальномовними словами, створеними для позначення нових фактів дійсності (Клименко, 2008, с. 9), частина ж залишається з маркуванням індивідуально-авторське, що «народилося з творчими намірами. Індивідуально-авторські неологізми зазвичай функціонують у межах певного мовленнєвого контексту та не стають частиною мовної системи, не переходять до загального вжитку, тоді як загальномовні неологізми поступово входять до активного мовного словника, зберігаючи при цьому елемент новизни. Новизна неологізму, як правило, усвідомлена носіями мови, однак його визначальною ознакою є не стільки стилістичне забарвлення, скільки час його з'яви у мові. З огляду на це у мовознавстві поступово утвердився термін

«неологізм» для позначення загальномовних неологізмів, тоді як індивідуально-авторські прийнято кваліфікувати як «оказіоналізм». Першопочатково усі лексичні інновації у лінгвістиці кваліфікували як неологізми, згодом визначивши неоднорідний склад нових лексичних одиниць, до наукового обігу було введено поняття «оказіоналізм». Відрізняються такі лексичні інновації й причинами виникнення.

Неологізм – вислів, що «з'явився в мові на певному етапі її розвитку або був вжитий тільки в певному акті мовлення, тексті чи мові конкретного автора. Новизна неологізму звичайно усвідомлюється мовцями, але сама його суть визначається насамперед часом його появи в мові, а не стилістичним забарвленням. Неологізми є історично змінною категорією. Постаючи як частина пасивного словника, вони можуть згодом або переходити до сфери активного слововжитку, або ж зникати (час їх повноправного існування може становити лише кілька років). Неологізми служать, з одного боку, для номінації нових чи ще не названих понять, реалій, а з другого, – для заміни попередніх найменувань новими, зумовленої різними чинниками» (Українська мова. Енциклопедія, 2007, с. 532). Відмінними між собою є й причини виникнення okazіональних слів та неологізмів.

Щодо «потенційних слів» у лінгвістичній науці відзначають, що вони подібно до okazіоналізмів мають мовленнєвий характер, але у той самий час є нормативними та утворюються за продуктивними моделями словотвору, а також це слова, «які відрізняються від «звичайних» слів мови характером своїх значень» (пор.: Українська мова. Енциклопедія, 2007, с. 532); (Кислюк, 2020, с. 34).

Отже, враховуючи усі вищеперераховані особливості, можна дефініціювати okazіоналізм як лексичну інновацію, якій притаманні індивідуальна належність, закріпленість щодо функціонування в обмеженому стильовому полі, сталість новизни, відхилення від мовної норми (що не є категоричною), лексикографічна некодифікованість, контекстуально-ситуативна

зумовленість, що характеризується помірним ступенем експресивності, «підхоплення» певних одиниць узусом та їх усталення у вживанні на певний час.

З огляду на комплексне осмислення сучасних лінгвістичних підходів до дослідження okazіональної лексики та специфіки складних слів, а також з урахуванням результатів власних спостережень, дефініціюємо термін «оказіональне складне слово» як *лексичну інновацію, утворену шляхом поєднання двох (або кількох) основ (компонентів), що відображає індивідуальну авторську мовотворчість, функціонує у межах конкретного мовного контексту, вирізняється цілісністю значення, відхиленням від усталених норм літературної мови, має оцінно-експресивне забарвлення та семантичну новизну, і не є закріпленою в лексикографічних джерелах.*

Власне okazіоналізми здебільшого не засвідчені в узусі, вони насамперед є засобом реалізації прагматичних завдань інформування і впливу, як це характеризує газетний дискурс. Активізація номінативних процесів свідчить про зростання експресивного потенціалу мови як інструменту суспільної комунікації та творчої самореалізації. У цьому контексті поява складної okazіональної лексики розглянута як засіб інформаційного впливу, здатний не лише актуалізувати емоційне та інтелектуальне сприйняття, а й формувати світоглядні та громадські орієнтири реципієнтів. Складний okazіоналізм репрезентує та реалізує потенційні ресурси розвитку і збагачення лексичного складу мови.

1.3. Методологічні засади дослідження okazіональних складних слів та їх комунікативно-прагматичних особливостей

Засадничі принципи дослідження okazіональних складних слів, засвідчених в газетному дискурсі XXI ст., зумовлені актуалізацією комунікативно-прагматичних підходів до оцінки їх структури, семантики та функцій.

У дисертації виходимо з того, що комунікативний аспект зумовлює увагу до мовних фактів, не зафіксованих словниками, але вони, «не пройшовши кодифікаційний фільтр», усе ж таки виконують *на момент породження чи*

вживання функцію інформування, оцінки, впливу, забезпечуючи контакт з читацькою аудиторією, соціальну взаємодію «журналіст – читач». Лінгвопрагматичний ракурс сприйняття okazіонального утворення – це його інтенційне наповнення, ситуативна доречність, соціально-психологічна запитаність, відповідність жанрово-стильовим умовам, а також ознакам узуальності.

Оскільки okazіональні одиниці, зокрема складні слова, мають не один шлях появи в мовній практиці, то зауважуємо на можливості розрізнення:

- власне okazіоналізмів-складних слів, що мають індивідуально-авторську природу, але при цьому соціум декодує їх семантику, оскільки новословотворення відбувається за малопродуктивними моделями літературної мови або ж за умови продуктивності моделі доволі незвичним є поєднання семантичного наповнення твірних основ. Такі новотвори довгий час, а то й назавжди, зберігають ознаки okazіональності – незвичності, непоширеності, персональності;
- okazіоналізмів-потенційних слів, у яких симбіоз внутрішньої форми і зовнішньої структури гармонізовані з аналогами, усталеними, кодифікованими в літературно-мовному вживанні. Такі новотвори швидко підхоплює узус, і межа okazіональне / неokazіональне швидко стирається через частовживаність, продуктивний характер способу творення слова;
- okazіоналізмів-запозичень, які приходять в український масмедійний вжиток з інших мов, привносячи моделі словотворення інших національно-культурних практик.

Диференціація okazіоналізмів-складних слів за наведеними вище ознаками є важливим аспектом прагматики газетного дискурсу початку ХХІ ст.

Методологічна база дослідження передбачає комплекс послідовних етапів збору, опрацювання та аналізу матеріалу, спрямованих на виявлення, опис і систематизацію okazіональних складних слів у сучасному українському газетному дискурсі, а саме:

- добір емпіричного матеріалу. *Метод емпіричного спостереження*: добір та формування корпусу газетних текстів з всеукраїнських загальнонаціональних друкованих та електронних видань за період 2003–2024 років. Перевага надавалася текстам інформаційних, аналітичних, художньо-публіцистичних жанрів; здійснено опрацювання корпусу текстів з метою фіксації okazіональних складних слів; виявлено складні okazіоналізми як такі, що не зафіксовані в лексикографічних джерелах та мають типову складним okazіоналізмам структуру;

- попередня обробка та фіксація матеріалу. *Методи: описовий, лексикографічний прийом*: фіксація складних okazіоналізмів та прикладів з контекстами в авторську картотеку; укладання індексу okazіональних складних слів із вказанням джерела, дати публікації; лексикографічний опис кожної одиниці за зразком: форма-значення-контекст-прагматична функція;

- кількісно-статистичний аналіз. *Кількісно-статистичний метод*: визначення частотності певних моделей творення; побудова динаміки вживання okazіоналізмів у часовому розрізі;

- структурний, словотвірний і граматичний аналіз. *Методи: словотвірний, структурно-семантичний, формально-граматичний*: визначення продуктивних моделей словотворення; класифікація за морфологічними ознаками (частинами мови); опис внутрішньої структури: зв'язки між компонентами, семантичні типи тощо;

- комунікативно-прагматичний аналіз. *Методи: контекстуально-семантичний, функціонально-стилістичний, семантико-стилістичний*: аналіз контекстів уживання (які прагматичні ефекти створює okazіоналізм, які функції виконує); виявлення оцінності, іронії, суб'єктивізації, персоніфікації тощо;

- узагальнення результатів. *Метод індукції та метод узагальнення результатів дослідження*: виявлення основних функцій okazіональних складних слів у газетному дискурсі; інтерпретація отриманих даних, формулювання висновків щодо виявлення тенденцій розвитку okazіонального словотворення у газетному дискурсі початку ХХІ сторіччя.

Комунікативно-прагматичний підхід до okazіоналізмів-складних слів у мові газет відображає як функціональні умови словопородження та вживання, так і семантико-стилістичні, лінгвокультурологічні, ціннісні координати комунікативних інтеракцій «журналіст – читач – соціум». Численні комбінації і комунікативних, і прагматичних аспектів дослідження мови передумовлені увагою до «людини-мовця» як творця і споживача мови.

Визначення власне прагматичних характеристик okazіоналізмів-складних слів у сучасному газетному дискурсі ґрунтоване на формально-граматичних, структурно-семантичних характеристиках неолексем, зумовлених їх способами творення, що цілісно відображають соціально-культурний зріз мовної практики сьогодення у межах інформаційно-суспільної сфери буття і мовомислення сучасного українства як частини глобалізованого світу.

ВИСНОВКИ ДО 1 РОЗДІЛУ

Феномен комунікативно-прагматичного підходу в сучасній українській лінгвостилістиці виявляє себе як дослідницька практика усіх функціонально-стильових і дискурсивних різновидів літературної мови; сконцентровує в собі антропоцентричний підхід до тексту як діалогічної єдності «автор–читач», має інтенційну природу і знаходить вираження у ситуативних (функціонально- і жанрово-стильових), соціально-психологічних, статусно-рольових принципах організації комунікації.

Газетний дискурс – це процес та результат мовної комунікації в друкованих медіа, що сприяє обміну соціально важливою актуальною інформацією, виконує пізнавальну, інформативну та регулятивну функції, а також це сукупність текстів, об'єднаних сферою спілкування та граматично, лексично і стилістично оформлених під впливом екстралінгвальних, прагматичних, психологічних чинників. Газетний дискурс є інституційним, поліфункціональним, політематичним, характеризується як опосередкована форма комунікації «автор – деперсоналізований читач» у часовій та локальній віддаленості; діалогічності; відзначений спрямуванням на ціннісно-аксіологічні параметри текстотворення.

Комунікативно-прагматичний підхід до газетного дискурсу може бути потрактований широко, тобто передбачати аспекти інформативності, інтенційності, впливу, які реалізуються за певних функціонально-семантичних навантажень конкретних текстових одиниць мови з урахуванням екстралінгвальних чинників.

Центральна одиниця газетного дискурсу – текст (або застиглий дискурс), у якому актуалізовані певні лексико-семантичні складники відповідно до комунікативно-прагматичних завдань. Саме складні слова – okazіonalіzmi, які засвідчують активність продуктивних і непродуктивних, узуальних і неузуальних моделей українського словотворення – беруть на себе важливу роль і засобу номінації, що привертає увагу читача своєю незвичністю форми, семантики, поєднання семантичних складників, і засобу оцінки явищ, подій, осіб, і засобу експресивізації контексту.

РОЗДІЛ 2.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТВОРЕННЯ ОКАЗІОНАЛЬНИХ СКЛАДНИХ СЛІВ В УКРАЇНСЬКОМУ ГАЗЕТНОМУ ДИСКУРСІ ПОЧАТКУ ХХІ СТОРІЧЧЯ

Комунікативно-прагматичне навантаження okazіоналізмів-складних слів зумовлене їх структурними, семантичними особливостями.

У дослідженні специфіки okazіональності в сучасному газетному дискурсі спираємося на усталений погляд про два ключові напрями словотворення – осново- та словоскладання, зокрема композицію, як про найбільш продуктивні способи творення мовних одиниць, адже вони надають широкі можливості збагачення лексичних фондів української літературної мови за рахунок складнішої «дуальної» семантики і розширеного функціонально-стилістичного потенціалу новотворів.

З початку ХХІ ст. мовознавці засвідчують помітне збільшення словотвірних номінацій, зокрема й багатокomпонентних слів як в межах української мови, так і в інших мовах, що зумовлено потребою ущільнення, «компактного» подання інформації про реалії, явища, об'єкти і под., шляхом об'єднання komпонентів в одному слові. На думку мовознавців, такий підхід дає змогу уникнути загрози суттєвого збільшення однокomпонентних слів, спричинених стрімким розвитком різноманітних галузей знань, оскільки лавиноподібний потік однослівів «ускладнює сприйняття різноманітних текстів галузевого спрямування» (Азарова, 2000, с. 226), сприяє «максимально точному висловленню думки за допомогою мінімальної кількості мовних знаків без використання поширених описових конструкцій» (Радомська, 2017, с. 88).

Без сумніву, багатокomпонентні лексеми мають прагматичні переваги, оскільки завжди коротші за громіздкі словосполучення, на основі яких утворюються, оскільки «за багатьох комунікативних ситуацій виникає необхідність у висловленні двох ідей однією лексемою» (Азарова, 2000, с. 6).

У своїх працях А. М. Нелюба пояснює явище мовної економії, що реалізується із використанням складних слів-аббревіатур номінативною некомпетентністю та «лінощами» авторів назв закладів, установ, понять, які продукують скорочення, а отже, й утворюють складні слова із використанням різних словотвірних способів. Через це «первісна багатослівна назва стає «незграбною», неекономною, що знову ж таки призводить до скорочення» (Нелюба, 2007, с. 132). Отже, припускаємо, що тенденція до мовної економії активно виявляється й у мові медіа, забезпечуючи її необхідними функціонально-стилістичними можливостями, сприяючи естетичному й поняттєвому наповненню газетного дискурсу. Саме складні слова мають значну комунікативно-прагматичну здатність викликати у споживачів інформації нові асоціаціативні та емоційні реакції, формуючи при цьому відповідне ставлення до змісту висловлювання, що є передумовою реалізації основної мети автора – впливу на реципієнта та його переконання.

Тож складне слово як продукт мовної економії вміщує зміст цілого словосполучення й повністю виконує його синтаксичну роль (*велосипедний шлях – велошлях, брехати постійно – брехомовство, кінематографічний фестиваль – кінофест, збирати лайки – лайкозбирач, чашка для кави – кавочашка* тощо). Оскільки ці мовні одиниці значно коротші за словосполучення, порівняльні конструкції і навіть цілі речення, які є основою їх побудови, то й уважаються «найбільш економним засобом номінації» (Стишов, 2005, с. 143).

Класично в українському словотворенні процеси осново- і словоскладання трактують як «окремі, самостійні й рівноправні способи словотворення» (Українська мова. Енциклопедія, 2007, с. 370). У теорії словотвору прийнято вважати складними ті слова, що утворені шляхом складання повних або скорочених основ, переважно двох. Так, А. М. Нелюба серед них розрізняє два типи: «поєднання першого скороченого і другого повного елементів (*технагляд, держплан, укрмова*); поєднання двох (рідше трьох) скорочених елементів (*продмаг, комунгосп, техред, райагропром*)» (Нелюба, 2007, с. 141). Підставою для такої класифікації стали відмінності у

формуванні номенів, їхній статус та реальні наслідки у словотвірних номінаціях (Нелюба, 2007, с. 141). На переконання В. О. Горпинича, «на основі твірних елементів виокремлюють два типи складних одиниць: складені слова, що утворюють шляхом об'єднання кількох слів в одну лексичну одиницю (*дипломат-миротворець, країна-винахідник, водій-новачок, штани-«банани», пальто-«тренч»*) і складні слова, що формуються в результаті сполучення кількох основ у цілісну лексичну одиницю (*вітрогін, турбосвіт, енергокрай, кіносвіт, техномарафон, дружбомобіль*)» (Горпинич, 1999, с. 128). Н. Ф. Клименко складні слова класифікує як композити, юктапозити та аббревіатури, де композити – це «складні слова, утворені основоскладанням, юктапозити – це поєднання кількох слів або форм слів без сполучних голосних (*інженер-механік, цьогорічний*)» (Клименко, 1984, с. 6). Більш розгорнутий виклад тлумачення поняття «складне слово» представлено у додатку Б, у якому висвітлено основні підходи до його тлумачення у хронологічному вимірі. У роботі не брали до уваги новотвори-аббревіатури.

Узагальнюючи наведені позиції, диференціюємо мовний матеріал на оказіональні утворення-композити, оказіональні утворення-юктапозити, ураховуючи семантичні перетворення основ та визначаючи продуктивні моделі словотворення в сучасному газетному дискурсі.

2.1. Основоскладання як спосіб творення складних оказіональних лексем у газетних текстах

Основоскладання, що полягає в об'єднанні основ з використанням сполучних голосних, є одним із ефективних способів продукування складних оказіональних слів як у загальнонаціональному мовному просторі загалом, так і в мові медіа зокрема. Композитні одиниці утворюються «на основі словосполучень із сурядним і підрядним зв'язком або ж аналогійними моделями словотворення» (Клименко, 2000, с. 243); вони є результатом згортання складників семантичної структури речень (Городенська, 1988, с. 28–33). Важливим є застереження, що основоскладання характеризується

нульсуфіксацією; частотні ж основи можуть набувати властивостей афіксоїдів (напр., *мислемір, спортобус, ігробус, кафебус*) (Глуховська, 2019, с. 11). Ж. В. Колоїз наполягає на диференціації основоскладання з кількох позицій: як одного з елементарних (некомбінованих) узуальних способів словотворення okazionalizmів, як неелементарне (комбіноване) словотворення, а саме складносуфіксальний спосіб, або основоскладання, супроводжуване суфіксацією і як неузуальне (ненормативне, нерегулярне, okazionalne) словотворення (Колоїз, 2007, с. 15, 55, 76).

Творення складних композитів-okazionalizmів у роботі розглядаємо за частиномовним принципом у традиційному плані – як одиниці, що постали зі сполучень переважно двох основ слів, поєднаних сурядним чи підрядним зв'язком.

2.1.1. Іменники-композити в газетному дискурсі

Композицію вважають одним з продуктивних способів творення складних субстантивів-okazionalizmів, оскільки ці стислі за формою мовні одиниці здатні не тільки називати предмети, явища дійсності, а й позначені експресивно стилістичним, зазвичай авторським, навантаженням. Okazionalni іменники-композити в газетних текстах мають перевагу над словосполученнями саме за рахунок структурної компактності й змістової експресивності.

У цьому підрозділі розглядаємо специфіку творення okazionalnih іменників-композитів, виділяючи продуктивні моделі творення за способом і характером поєднання їх основ.

2.1.1.1. Модель «основа іменника + -о- / -е- + основа іменника з предметним значенням»

У газетному дискурсі визначеного періоду спостережено невелику кількість okazionalnih іменників-композитів, утворених від словосполучень із сурядним зв'язком. Серед складних іменників визначаємо назви:

а) реалій соціально-економічної та культурно-мистецької сфер. Серед них – слова з прямим значенням – для номінації понять, термінів:

купон+о+карбованець < **купон, карбованець** – «номінал грошових купюр України, поширений на території країни в 1992–1994 роках»: *Процес заміни «декоративних» купонокарбованців на повноцінну валюту* (УМ. 02–03.09. 2011); **стьоб+о+комікс** < **стьоб, комікс**, де **стьоб** – це «стиль спілкування, при якому активно, але не в агресивній формі використовують парадокси, іронію, насмішку й навіть знуцання над співрозмовником»: *Завдяки своїм стьобокоміксам на тему російсько-українських відносин* (УМ. 21–22.01. 2011); **ліфт+о+фото** < **ліфт, фото** – «новий семантичний зміст поєднаних в окрему концептуальну одиницю двох самостійних основ – фото, зроблене в ліфті»: *У своїх ліфтофото німецький стиліст Франк Вільде втілює українську символіку* (Високий замок. 04.03.2023).

А також вторинні номінації реалій економічної сфери буття, як-от: **завод+о+пароходи** < **заводи, пароходи** (пор. також: *заводи-пароходи*) – «великі підприємства: Без акцій «заводопароходів» та рахунків у банках (УМ. 14–15.01. 2011);

б) осіб, здебільшого за політичними переконаннями, прізвищ. Пор. словотвірні варіанти **жид+о+бандера** < **жид, бандера** – «позначення особи єврейського походження, яка поділяє та підтримує ідею національно-визвольної боротьби українців за свободу»: *Схоже, для кремлівських ідеологів персонаж «жидобандери» став універсальним лякалом* (СВ.№ 91.2020) та **жид+о+бандерівець** < **жид, бандерівець** – «інтернетний мем, що виник 2006 року в українській блогосфері як пародіювання стилю висловлювань російських шовіністів-українофобів. Поширився в пародійній спільноті «Фофудья» після анонімного коментаря до посту віртуального персонажа блогосфери»: *Провокативний ярлик «жидобандерівець», що підсилює політичні конфлікти, став символом політичних маніпуляцій і спроб розпалити ворожнечу* (УМ.02.01.18). Зафіксовано також номінацію-оказіоналізм на позначення взаємозалежних у професійній практиці осіб: **дон+о+гепа** < **допа, гепа** – «спільне прізвище партійних діячів від ОПЗЖ М. Добкіна, який отримав прізвище Допа, і М. Кернеса, на прізвище Гепа»: *Тандем «Допогепа» продовжує*

викликати жваві дискусії навколо голосування минулої середи (ВЗ. 27.02.2014); **Куля+влоб+івець** – «оказіоналізм набув широкої популярності після подій Революції Гідності в Україні, зокрема завдяки промові політика Арсенія Яценюка: «Якщо куля в лоб, то куля в лоб»: *Чим зараз займається відомий кулявлобівець* (ВЗ.16.11.2021) – підкреслює негативно-іронічний політичний образ в контексті висміювання радикальності популістських політичних рішень;

в) морально-етичних понять: **совісн+о+жертвність** < **совісножертвність** (пор.: *совісність і жертвність*) у значенні «самопожертва, викликана совісністю, порядністю»: *Якою миролюбністю, людяністю, совісно-жертвністю працюютих рільників, хліборобів дихає на нас із сивих праукраїнських правіків це слово...* (ЛУ. № 25–26. 20.07.19);

г) суспільно-політичних реалій: **тітушк+о+сафарі** < **тітушки, сафарі** (пор.: *сафарі на тітушок*) – «операція із затримання правопорушників, відомих під назвою «тітушки». Як відомо, назва виникла після інциденту 18 травня 2013 року в Києві, коли Вадим Тітушко – спортсмен з Білої Церкви здійснив напад на журналістів, і згодом ця подія спричинила широкий резонанс у медіапросторі. Напад було задокументовано фотокореспондентами, і саме ці матеріали слугували основним доказом у судовому розгляді згодом: *Ніч напередодні тітушко-сафарі* (УП. № 20. 21 січня 2014). Зокрема спостережено, що номінації з подібною семантикою можуть містити у своєму складі основи з емоційно-оцінним складником, як-от: **терор+о+жах** < **терор, жах** (пор.: *жах від терору*) – «про надзвичайну небезпеку тероризму в сучасному світі»: *«Бермудський трикутник» теророжаху* (ДУ. № 17 (24012). 2014);

г) характеристик мови політичних лідерів країн світу: **путін+о+єзик** < **Путін, єзик** (пор.: *єзик Путіна*) – «про російську мову як мову агресора, ворожу мову»: *Вони свідомо обирають спілкування на «Путіноєзику»* (УМ. № 039. 21.04.2021); **буш+о+перли** < **Буш, перли** (пор.: *перли Буша*) – «оригінальні висловлювання президента Буша»: *«Говорити чудовою англійською – це те, у чому мене рідко звинувачують, використання «бушоперлів» завжди було невід’ємною частиною моїх виступів»* (Д. № 16. 2007);

в) побутових помешкань і промислових приміщень: **кот+о+хата** < **кіт, хата** (пор.: *хата для кота*) – «притулок для бездомних котів»: *Така собі котохата в престижному районі Одеси – спеціально облаштована кав'ярня для відпочинку і спілкування з домашніми улюбленцями* (УМ. № 036. 14.04.2021); **хата+о+завод** < **хата, завод** (пор.: *хата для будинку з виробництвом у підвалі*) – «спеціальне місце, де водночас і живуть і працюють»: *Усе наше передмістя перетворилося на суцільний хатозавод – вдень там зварюють метал, а вночі сплять прямо між станками* (УМ. 01–02.07. 2011). Деякі okazіональні іменники-композиції цієї словотвірної моделі, на наш погляд, утворені за «проміжною» моделлю, оскільки їх «відповідно до плану вираження можна кваліфікувати як такі, що відповідають моделі «іменник + іменник», а відповідно до плану змісту – моделі «прикметник + іменник», «наповнення» якої супроводжувалося певними структурними модифікаціями, наприклад, усіченням прикметникового суфікса» (Колоїз, 2007, с. 53), як-от: **борщ+о+набір** < **борщонабір** (пор.: *набір для борщу і борщовий набір*) – «інгредієнти, що використовують для приготування борщу, як одиниця виміру витрат споживача»: *Фермери реалізують майже всі складники «борщонабору» за найнижчими за останні три роки цінами* (СВ. № 84. 2020); **гречка+о+комплект** < **гречкокомплект** (пор.: *комплект з гречки і набір продуктів на основі гречки*) – «умовна одиниця споживчого набору, що включає гречку як базовий продукт, а також пов'язані з нею супутні товари», що вжито переважно в іронічному або соціально-критичному контексті як символ передвиборчого підкупу: *Дехто з політиків вважає, що демократія – це коли ти приносиш гречкокомплект і тебе обирають* (СВ. № 84. 2019);

д) назв мір: **долар+о+камаз** < **долар, камаз** (пор.: *камаз доларів*) – «про величезні грошові кошти, які вивозив з України втікач-президент Янукович»: *Саме до Росії, за даними Генпрокуратури, поїхало 32 млрд «доларокамазів» готівкою* (ДУ. № 24 (24019). 2014).

Семантика композитних іменників-оказіоналізмів такої моделі здебільшого зумовлена контекстуальним значенням компонентів. Зазвичай це іронічно марковані назви:

а) політичних діячів, які розв'язали й підтримують війну в Україні: *«Вони несуть таку ж відповідальність за розв'язану новітню російсько-українську війну, як і генерали, як і сам їхній **баранопастух**»* (Д. 10.03.2022), де **баранопастух** – «нерозумна, вперта людина, у переносному значенні «баран», яка розв'язала війну й керує своїм стадом-військом» (**баран+о+пастух** < **баран, пастух**, пор.: *пастух* баранів); **бульб+о+фюрер** < **бульба, фюрер** (пор.: *фюрер* (тут = *вождь*) **бульб**) – зневажливе, сатиричне позначення диктатора Білорусі О. Лукашенка з натяком на картопляну культуру (від «бульба») як пряму асоціацію з ним: *Санкції ЄС не подіяли: **бульбофюрер** продовжує жити у своєму паралельному світі* (ВЗ. 08.05.2024); **лант+є+фюрер** < **ланті, фюрер** – йдеться про російського диктатора В. Путіна (пор.: *фюрер* (тут = *вождь*) **ланті**): *Сучасна політична риторика зі свого боку гостро і категорично характеризує агресивну політику режиму російського «царька» – карликовий фашист, **лантєфюрер, путіночет, рашистський фюрер*** (УМ. № 2. 2023). Як слушно характеризує М. П. Баган, «попри те, що ця вторинна номінація не містить прізвищ, її референтна віднесеність цілком зрозуміла, перший компонент **ланті** виразно маркує національність новітнього фюрера» (Баган, 2023, с. 185).

б) інформаційних джерел, які впливають на свідомість населення: *Такий собі сучасний **зомбоящик** для нав'язування маніпулятивних меседжів* (ДТ. 09–16.03.2018); де **зомбоящик** – «телевізор, що транслює передачі, насичені політичними, зокрема популістськими, програмами» (**зомбоящик** < **зомб+о+ящик**, пор.: *зомбувати* з «ящика» (жарг., телевізора), умовно «ящик» для перетворення людей на зомбі);

в) назв репресивних органів країн, що підтримують диктаторський режим: *Дії **картоплегестапо** не залишають сумнівів Україні та світові у необхідності жорсткої реакції та посилення санкцій проти режиму Лукашенка* (ВЗ. 26.05.2021). Лексема «картопля» транслює іронічну асоціацію з білоруським

диктатором О. Лукашенком, а «гестапо» є характеристикою його політичних репресій в країні (*картопл+е+гестапо* < *картопля, гестапо*, пор.: *картопляне гестапо*).

Серед представлених вище номінацій-оказіоналізмів, як бачимо, половину складають ті, що утворені від підрядних словосполучень, а половину – утворення від сурядних сполук.

2.1.1.2. Модель «основа іменника + -о- + основа процесуального іменника з суфіксом або з нульовою суфіксацією»

Такий шлях творення оказіоналізмів мають назви:

а) осіб за родом діяльності, суспільною та світоглядною позицією:

- з суфіксом *-і(й)*: *шапк+о+крадій* < *шапкокрадій* – «про державну особу, зокрема В. Януковича, у біографії якого засвідчено дрібний кримінальний злочин – крадіння шапок»: «*А поки, а відсутності державницьких амбіцій, попри три революції, війну та втрату територій колективна українська політична мрія так і не піднялася далі шапкокрадійв*» (Д. № 9–10. 2021); *бацил+о+носій* < *бацилоносій* – у переносному значенні «людина, яка поширює нездорові, ворожі ідеї, погляди чи думки, зорема тут про громадянську війну в Україні», «носіння бацил». Кваліфікуючи таку складну номінацію як іронічну, деякі журналісти беруть її в лапки, хоча вжито її у прямому значенні: *Як з'ясували лікарі, малюки підхопили інфекцію від дорослих «бацилоносійв*» (УМ. 14–15.01. 2011);

- з суфіксом *-ач*: *транш+о+надавач* < *траншонадавач* – «особа, яка надає частку кредиту на різних умовах через певні проміжки часу протягом терміну дії кредитної угоди»: «Основні об'єкти санаторного комплексу – земля і мінеральна вода – *«траншонадавачу» належати ніяк не можуть*» (ДТ. № 1282. 2020); *рук+о+неподавач* < *руконеподавач* (пор.: *неподавання руки*) – «той, хто не має бажання підтримувати або допомагати у скрутний час: *Як політик, не можу демонстративно бути руконеподавачем, адже вважаю, що всі проблеми і погляди слід відстоювати в конструктивних і серйозних дискурсах, а не через публічні жести* (Д. 03.03.2001);

- з суфіксами **-ик, -ник, -ист**: **фейсбук+о+засновник** < **фейсбукозасновник** – «той, хто заснував соціальну мережу «Фейсбук»: На початку зустрічі президент потиснув руку **фейсбукозасновнику** та привітав його (УМ. 29-30.04.2011); **держав+о+стабільник** < **державостабільник** – «той, хто робить державу стабільною» (пор.: *держава стабільна*) – тут: ірон. «той, хто забезпечує незмінність, постійність і міцність держави»: *Позиціонуючи себе як «державостабільник», Порошенко обіцяє зберегти порядок і стабільність у країні навіть у найскладніші часи* (ДУ. 08.08.14); **україн+о+ненависник** < **україноненависник** (пор.: *ненависний до України*) – «той, хто ненавидить Україну і все українське»: *Але хіба тільки комуняк, тільки **україноненависників** має любити український режисер* (ЛУ. № 8 (5791). 23 лютого 2019); **мобілк+о+виробник** < **мобілковиробник** (пор.: *виробляти мобільки*) – «про компанії або підприємства, що займаються виробництвом мобільних телефонів»: *Колаборації відомих **мобілковиробників** та гігантів фотоіндустрії* (ВЗ. 06.06.2020).

благодат+о+рознощик < **благодаторознощик** (пор.: *розносити благодать*) – «про особу, яка сповідує погляди, ідеї російської церкви в Україні»: *По завершенні літургії у «**благодаторознощиків**» залишалося ще чимало «благословень»* (УМ. 29–30.07. 2011). Складний okazіonalіzm є яскравим прикладом індивідуально-авторського новотвору, що виник у контексті і має виразний експресивний відтінок іронічності (натяк на прагнення активно демонструвати показну побожність) та калькований з російської мови суфікс **-щик**, що вказує на особу, яка виконує певну дію або заняття, додає відтінку зневаги;

- з суфіксами **-ець**: **манті+є+носець** < **мантієносець** (пор.: *носити мантію*) – «про тих, хто за професією має носити мантію, очевидно, про суддів»: *Замішані у скандалі з хабарництвом **мантієносці**, повністю підірвали довіру громадськості до судової системи та авторитету правосуддя* (ДУ. № 5. 2014); **пеньк+о+біжець** < **пенькобіжець** (пор.: *бігати, стрибаючи по пенях*) – «той, хто, біжучи, виконує фізичне навантаження – стрибає по пенях, іронічний

натяк на В. Януковича, який виконував таку вправу, мешкаючи в Межигір'ї»: *На чолі умовного переліку державних зрадників – відомий «пенькобіжець» – колишній президент-втікач Віктор Янукович, відомий своїм статусом «легітимного», показною розкішшю, симпатією до золотих унітазів, батонів, страусів і сумнозвісними втечами від відповідальності* (Д.14.04.2022); **кремл+е+сиділець < кремлесиділець** (пор.: сиділець Кремля, сидіти в Кремлі) – «про президента РФ В. Путіна»: *Терміни «кремлесидільця» обнулили...* (Д. № 55. 2020);

- з нульовим суфіксом: **бюджет+о+пил < бюджетопил** (пор.: бюджет пиляти), де основа **-пил** вказує на дію розкрадання, привласнення, розподілу бюджетних коштів нечесним шляхом, за аналогією до «пиляти бюджет». Конструкція є іронічною і має виразне викривальне забарвлення: *Замість реформи отримали презентацію і звіт – класика жанру під назвою бюджетопил* (Д. № 99–100. 2020); **сітк+о+пряд < сіткопряд** (пор.: сітки прядуть), де основа **-пряд** вказує на значення «прясти», тобто «скручуючи якийсь матеріал, робити безперервну стрічку», а сам композит набуває переносного значення – «людина, яка з підручних засобів або спеціального матеріалу плете маскувальні сітки для ЗСУ»: *Завзяті «Празькі сіткопряди» цілодобово допомагають нашим захисникам* (Д. № 11–12. 2022); **україн+о+жер < україножер** (пор.: Україну жерти), де основа **-жер** має значення «знищувати з великою швидкістю, пожирати», а композит набуває значення «той, хто спрямовує зусилля на знищення України»: *Свідоміших україножерів, які розпалюють міжнаціональну ворожнечу годі й шукати* (ВЗ. 18.04.2020); **кнопк+о+дав < кнопкодав** з основою **-дав** зі значенням «натискати на щось для досягнення результату», саме складне слово уживають на позначення «особи з низькою моральною й соціальною відповідальністю, яка натискає за інших кнопки під час голосування в урядових установах»: *Після проведення переголосування журналісти вимагали жорсткіших санкцій для кнопкодавів, які систематично порушують регламент* (ВЗ. 21.02.2020) та *Відомий форвард «Динамо» не хоче бути «кнопкодавом» у Верховній Раді* (УМ. 29–30.12.2011)

(про футболіста Віктора Леоненка); *депутат+о+вод* < *депутатовод* – тут: «той, хто керує діями, рішеннями або голосуванням депутатів, куратор фракції, який впливає на ухвалення рішень в неформальний спосіб», має іронічно-викривальне забарвлення: *У списку впливових осіб депутатоводи давно обігнали самих депутатів, бо саме вони краще знають, коли і за що натискати на кнопку* (УМ. 07–08.10. 2011);

б) соціально-політичних дій, процесів:

- з суфіксом *-к-*: *трамп+о+тусовка* < *Трамп, тусовка* – «коло прихильників Трампа»: *Та чи повірить у щирість Байдена «трампотусовка»* (СВ. № 6. 2021);

- з суфіксом *-ник*: зафіксовано одиничний приклад творення іменника за моделлю «*основа іменника + -о- + основа іменника + -о- + основа віддієслівного іменника із суфіксом*»: *жаб+о+миш+о+драчник* < *жабомишодрачник* (пор.: *драчник просторіч. (бійка) жаб і мишей*) – «незгода, суперечка між політичними опонентами, які ніколи не досягнуть спільного рішення, демонструючи мізерні аргументи своєї позиції»: *Виглядає як ганебний «жабомишодрачник», в якому ніколи не буде переможців* (УМ. 04–05.11. 2011);

- з суфіксом *-енн(я), -анн(я)*: *колапс+о+недопущення* < *колапсонедопущення* (пор.: *не допустити колапсу*) – «створення перешкоди для появи колапсу»: *Арсеній Яценюк уже кілька місяців називає «утриманням економіки» і «колапсонедопущенням»...* (ДУ. № 44 (24039). 2014); *локшин+о+вішання* < *локшиновішання* (пор.: *вішати локшину*) – «уведення в оману когось з певною метою»: *Механізм відповідальності за пустопорожнє «локшиновішання» повинен існувати* (СВ. № 94. 2020); *пам'ятник+о+творення* < *пам'ятникотворення* (пор.: *творити пам'ятник*) – «створення пам'ятників, а також розуміння процесу як відображення наративів минулої епохи»: *Черговий виток «пам'ятникотворення» став своєрідним дзеркалом суспільних настроїв та гарячих дискусій, кого саме слід виановувати у камені* (ДТ. № 1. 13–20.01. 2012); *У нас пам'ятникотворення вже перетворилося на*

національне хобі – зводити постаменти вдається швидше, ніж ремонтувати дороги (ДТ. № 11. 23.03–29.03.2012);

- модель **основа + -о- +суфікс -ств(о), -ств(о): реформ+о+шукацтво < реформошукацтво** (пор.: *реформу шукати*) – «постійне прагнення до реформ, нерідко без розуміння цілі», зазвичай вжито як критичне ставлення до популістських, реформаторських наративів з іронічним підтекстом: *Багато візії, але мало підтримки вчителя на місцях – чим запам'яталась Лілія Гриневич як реформаторка реформошукацтва в НУШ* (Д. № 55. 2019); **кнопк+о+давство < кнопкодавство** (пор.: *кнопку давити*) – «голосувати за інших членів Верховної Ради, натискаючи їхню кнопку в системі «Рада»: *В Україні вперше судитимуть нардепа за «кнопкодавство»* (ВЗ. 25.05.2021); **фейсбук+о+борство < фейсбукоборство** (пор.: *боротися у Фейсбуці*) – «вияв політичної чи громадської активності у мережі Фейсбук, що обмежений лише гучними постами чи коментарями»: *Сотні гнівних коментарів і жодної заяви в поліцію – ось ціна сучасного фейсбукоборства* (ВЗ. 03.03.2021);

в) природних дій, процесів: з суфіксом **-ств(о): сніг+о+шаленство < снігошаленство** (пор.: *сніг шаленіє*) – «надзвичайна сила вияву снігової стихії»: *Снігошаленство без зайвих витрат: чому гірськолижні курорти в цьому році приваблюють туристів доступними цінами* (УМ. № 006. 10.02.2022);

г) соціально-економічних дій, процесів: з нульовим суфіксом: **банк+о+пад < банкопад** (пор.: *банки падають*), де віддієслівна основа **-пад** указує на дію за переносним значенням «зазнавати краху, банкрутства»: *В Україні продовжується банкопад* (ДТ. 36–37.2014), пор. також: **губернаторопад** зі значенням «звільнення губернаторів»: *«Гучний «губернаторопад» змінив баланс сил у регіонах України, відкривши шлях для нових політичних гравців, це показник нашої політичної зрілості», – вважає Арахамія* (ВЗ. 05.11.2020);

г) соціально-культурних дій, процесів: з суфіксом **-енн(я): лінгв+о+самовдосконалення < лінгвосамовдосконалення** (пор.: *лінгвістичне самовдосконалення*) – «поглиблення мовних знань шляхом самоосвіти»: *Це*

безмежне джерело «лінгвосамовдосконалення» (ДТ. № 2. 20–27.01.2012). Оказіоналізм утворений аглютинацією (послідовним поєднанням) іншомовного кореня, префікса *само-* та похідного від дієслова іменника *вдосконалення*, що відображає сучасну тенденцію до створення «гібридних» лексичних одиниць;

д) виробничих дій, процесів: з суфіксом *-изаці(я)*: *труб+о+проводизація* < *трубопроводизація* (пор.: *проводити труби*) – «про будування нових газо- та нафтопостачальних трубопровідних систем з метою політичних маніпуляцій»: *Охоплює будівництво нових газопроводів і модернізацію існуючих мереж, що має на меті стрімку «трубопроводизацію» ЄС, розбудову нових газових коридорів для зміцнення енергетичної безпеки Європи* (ДТ. № 9. 09-16.03.2012).

2.1.1.3. Модель «основа прикметника + -о- + основа іменника з суфіксом або без нього»

Як доволі продуктивний виявив себе словотвірний тип, за яким журналісти генерують іменники чоловічого та жіночого роду на основі сполучення прикметника з іменником, поєднаних за допомогою сполучних голосних. Відповідно засвідчено номінації на позначення:

а) осіб за різними ознаками, переважно соціальними, професійними характеристиками:

- з суфіксами *-ець, -ик, -ник, -ист, -анин, -івець*: *туг+о+гаманець* < *тугогаманець* (пор. *тугий гаманець*) у значенні «багата людина, людина з набитим грошима гаманцем»: *Для найвибагливіших «тугогаманців» на Світі знайдеться чимало райських куточків* (УМ. 08–09.07.2011); *різн+о+ваговики* < *різноваговики* (пор.: *люди різної ваги*), тут: «люди великої суспільної ваги у різних сферах діяльності»: *«Різноваговики» Іван Дзюба, Василь Стус і ... патріарх Кирил* (УМ. 02–03.12.2011). У поданому контексті складний оказіоналізм створений для виразного стилістичного ефекту: Іван Дзюба і Василь Стус – люди, які у своїй життєвій позиції зважували моральний вибір і врешті зробили вибір на користь совісті і правди і Патріарх Кирил – навпаки, метафорично представлений як той, хто «зважує» політичні вигоди та мораль;

єдин+о+віконник < **єдиновіконник** (пор.: *єдине вікно*) – «пенсіонер, який обслуговується у Пенсійному фонді України за принципом «єдиного вікна», що дає можливість не обмежувати спілкування з відвідувачами фонду лише у спеціальні дні та години, а також розмежувати функції прийому громадян та обробки поданих ними документів»: *Так, вже у 570 управліннях проводиться приймання громадян-єдиновіконників для отримання будь-якої консультації, котра стосується пенсійного забезпечення* (ДУ. № 5 (24000). 2014); **прав+о+секторист** < **правосекторист** (пор.: *Правий сектор*) – «особа, належна до воєнно-політичного руху «Правий сектор»: *«Правосектористи» на чолі з Ярошем закликали владу посилити боротьбу з внутрішніми загрозами та корупцією* (ВЗ.10.04.14);

- з другою безсуфіксною, переважно іншомовною основою: **диван+о+експерт** < **диванний експерт** у значенні «той, хто має власну, але не підкріплену практикою, глибокими знаннями чи досвідом думку, а формує її на дивані за переглядом різних телепередач»: *А інші диваноексперти чудово на цьому хайпують* (ВЗ. 25.02.2020).

Творення деяких іменників-оказіоналізмів цієї моделі супроводжується повторенням того самого препозитивного компонента, як-от: **зелен+о+вождь** < **зелений вождь**: *Попри зростаючу критику з боку опозиції, «зеленовождь» продовжує впроваджувати амбітні реформи, заявивши про необхідність кардинальних змін у системі державного управління* (Д. № 51–52. 2020); **зелен+о+прем'єр**, **зелен+о+міністр** < **зелений прем'єр**, **зелений міністр**: *Перший «зеленопрем'єр» їздив по Кабміну на самокаті, а «зеленоміністр» у своєму кабінеті робив стійку на голові на робочому столі під телекамери* (Д. № 123–124. 2021); **зелен+о+табір** < **зелений табір**: *Деякі цікаві процеси починають відбуватися в «зеленотаборі»* (Д. № 51–52. 2020); **зелен+трестівець** < **зелентрестівець** (пор.: *представники зеленого тресту*) – «члени партії Зеленського, ірон. недосвідчені представники правлячої партії Зеленського»: *Отож-бо, панове «зелентрестівці»!* (про команду Зе) (СВ. № 96. 2020).

У політичному середовищі поширена модель з першим компонентом **укр-**: пор. **оказіональні** субстантиви на зразок **укрофашисти, укрокарателі, укронацисти** (саме так називали й називають зараз українців, які виступили проти російської агресії; наприкінці березня 2014 року під час кримського вторгнення було створено пропагандистський міф, у якому ціла нація вважається винною й отримує негативний ярлик), творення яких відбувається за прикметниково-іменниковою моделлю, оскільки перший компонент можна розглядати як усічену основу прикметника **український**, з іншого боку, узвичаєна в узусі лексема **укри** дає підстави зарахувати ці **оказіоналізми** до вищезазначеної словотвірної моделі, напр.: **укр+о+нацисти** < **укронацисти** (пор.: **укри, нацисти і українські нацисти**);

б) результатів дій, процесів: **спільн+о+справа** < **спільносправа**, пор. також: **спільна справа** у значенні «робити щось, докладаючи спільних зусиль у справі для досягнення результату»: **Волонтерська спільносправа на підтримку захисників країни об'єднала тисячі людей по всій країні** (Д. 11–12.12.2022);

в) сукупностей реалій: **цитат+о+фонд** < **цитатофонд** (пор. також: **цитатний фонд, фонд цитат**) у значенні, можливо іронічному, «сукупність/зібрання цитат, що стосуються певної сфери діяльності»: **Заява Авакова, що швидко стала частиною його «цитатофонду», викликала хвилю мемів і саркастичнихнасмішок** (ЛУ. 23.02.2019).

У соціально-економічному середовищі частотні номінації на позначення різновидів пенсійних виплат. Якщо слово «спецпенсія» не нове, то **пенсійномінімалка** – **оказіональне** утворення, у структурі якого простежуємо не лише зміну звичного порядку слів у базовому словосполученні (**мінімальна пенсія**), але й ознаки універба (**мінімалка** – мінімальна зарплата, мінімальна пенсія): **пенсійн+о+мінімалка** < **пенсійна мінімалка** (пор.: **мінімальна пенсія, мінімальне пенсійне забезпечення**) – «мінімальне грошове забезпечення, яке видають громадянам, звичайно щомісячно, у встановлених законом випадках (у разі старості, інвалідності і т. ін.): **Різниця між «пенсійномінімалкою» та**

«*спецпенсією*» для окремих категорій громадян викликає дедалі більше обурення (УМ. 15–16.07.2011).

Почасти неможливо чітко визначити синтаксичну основу okazіоналізму, оскільки вона може бути вмотивована чи то іменниково-іменниковою, чи то прикметниково-іменниковою сполукою, як-от у назвах із соціальною оцінністю: *бюджетокатастрофа* < *бюджет+о+катастрофа* (пор.: *катастрофа для бюджету і бюджетна катастрофа*) – «раптова подія з тяжкими наслідками для бюджету»: *Державницька позиція щодо «бюджетокатастрофи»* (СВ. № 86. 2020); *ковідомаячня* < *ковід+о+маячня* (пор.: *маячня про ковід і ковідна маячня*) – «хворобливі, божевільні висловлювання про ковідне захворювання»: *Вірус ковідомаячні* (ВЗ. 01.06.2021); *матюк+о+вулиця* < *матюковулиця* (пор.: *матюклива вулиця, вулиця, де розмовляють, уживаючи матюки*) у значенні «місце, конкретно тут – вулиця, де спілкування нецензурною мовою вважають природним»: *На моїй матюковулиці нецензурна мова – звична справа, адже так спілкувалися ще наші батьки та діди* (ДУ. № 17 (24012). 2014).

2.1.1.4. Модель «основа займенника + -о- / Ø + основа іменника»

Хоча okazіоналізмів-складних слів, утворених за участю основи займенника небагато, але такі номінації показові для суспільно-політичної практики. Виокремлюємо композит-субстантив *наш+о+українці* < *нашоукраїнці* (пор.: *наші українці*) – «про членів партії «Наша Україна»: <...> «нашоукраїнець» Євген Гірник (УМ. 16–17.12.2011); *Отож «нашоукраїнці» просять перевірити законність цього рішення міськвиконкому* (УМ. 10–11.06. 2011). Активність відповідної партії на політичній арені визначала частотність уживання відповідної номінації, утвореної для зручного позначення представників політичної партії. Залежно від контексту часто з оцінним забарвленням (іронічним, зневажливим чи позитивним).

Мовознавці від початку ХХІ ст. зауважують про активність словотвірної моделі за участі відзайменникової основи *сам-*, як-от: *сам+о+штучність* < *самоштучність* (пор.: *штучність до самого себе*) – «висування або формування

певної «штучної» (неприродної) якості, образу, стану стосовно самого себе»: Там суцільна **самоштучність** – фільтри, підпис під фото «я така, яка є», а зйомка в студії за 300 баксів (Д.28.12.2021); **сам+о+драматизація** < **самодраматизація** (пор.: драматичне ставлення до самого себе) – «процес на драматизацію власних переживань, подій, стану»: Звичний прийом **самодраматизації** у виступах Трампа, як елемент «полювання на відьом» проти нього самого ж (УМ. 22.02.2023); **сам+о+залипання** < **самозалипання** (пор.: «залипати» на самого себе) – «довго, неконтрольовано дивитися у щось, втрачаючи відчуття часу; пасивне споживання інформації»: Експерти з цифрової гігієни радять контролювати **самозалипання**, встановлюючи режим екранного часу на перегляд соцмереж (УМ. 09.02.2019).

У мовознавчій літературі зазначають, що компонент **-сам(о)** є центром композитної одиниці, акумулює її основне значення – вказувати на ознаку в самому предметі, дії або процесі (Стишов, 2005, с. 147); (Азарова, П'яст, 2005, с. 64). Н.Ф. Клименко наголошує на «функції вираження відношення суб'єкта до своєї чинної (або можливої) дії (діяльності)» цього компонента в таких композитах (Клименко, 2008, с. 205). Усі лінгвісти відзначають активізацію творення композитів з українськими, зокрема й займенниковими, компонентами. І. Я. Мислива-Бунько в мові сучасної періодики виокремлює три досить продуктивні типи композитів з компонентом **-сам(о)** – віддієслівні, відіменникові та відіменникові зі значенням процесуальності, де компонент **-сам(о)** в родовому відмінку наявний в усіх трьох типах (Мислива-Бунько, 2012, с. 286–287).

Як малопродуктивну характеризуємо модель оказіонального творення іменників від основ займенників такого типу: **нічим + Ø+ незаймання** < **нічимнезаймання** (пор.: *нічим не займатись*) – «відсутність будь-якої роботи, діяльності чи результатів від них»: *Зеленський – свідомий саботажник, який про все знає, про все в курсі, але обрав свідому позицію **нічимнезаймання*** (ВЗ. 18.01.2021).

2.1.1.5. Композити з повторюваними компонентами

Лексика газетного дискурсу досліджуваного періоду поповнюється okazіональними субстантивами з початковими й кінцевими давно чи нещодавно запозиченими основами. У лінгвістиці немає одностайної думки щодо цих складників. Їх трактують як префіксоїди (Березовенко, 1993, с. 6–7), вважають аброморфемами (Клименко, 2003, с. 94); (Климович, 2010, с. 123) або ж компонентами складних слів (Стишов, 2005, с. 148–149); (Городенська, 1988, с. 31–32); (Вакуленко, 2009, с. 46), коренями (Кобзар, 2008, с. 6); (Кочан, 2006, с. 9). Неоднозначними виявляються і визначення способів їх творення: дехто з мовознавців переконує, що це юстапозиція (Вакуленко, 2009, с. 46), інші вважають це зрощенням (Стишов, 2005, с. 148–149) або композицією (Кочан, 2006, с. 29), одним із шляхів творення складних слів з «напівабrevіатур-напівкомполитів» (Клименко, 2008, с. 141–142). У цій праці дотримуємося думки, що це okazіоналізми-комполити, походження яких має подвійну синтаксичну основу.

Давно запозичені основи є базою для появи новітніх номінацій з оцінним компонентом семантики чи на позначення нових реалій суспільного буття, що утворюються за участі зазвичай грецьких чи латинських похідних на власному національно-мовному ґрунті. Серед них слова з **авто-, теле-, -манія, -кратія** і под.: **автомайданівець, веломайдан, бандократія, зрадоманія, зрадофіл, кварталократія, коровотерапія, халявотерапія, хамократія**.

Узуальні іменники-okазіоналізми з основою **авто-** переважно мотивовані значенням «автомобіль», напр., **автомайданівець** – «активіст Майдану, що бере участь в автомобільних акціях протесту»: *Більшість «справ» настільки шиті білими нитками, що розсипаються, як карткові будиночки (особливо, коли **автомайданівці**, проінструктовані правниками, поводяться надзвичайно кваліфіковано* (ДУ. № 1–2 (23996-23997) 2014) або «Екссуддю виправдали у справі про незаконне позбавлення прав **автомайданівців**» (ВЗ. 30.06.2020). Складний okazіоналізм на позначення учасника Автомайдану на момент 2013–2014 рр., зараз частково вже історизм.

Іменники-оказіоналізми з компонентом «манія» (від грец. **μανία** – безумство, пристрасть, надмірне захоплення) в медіатексті використані авторами з іронічною метою для підкреслення надмірності захоплення або фіксації на певній темі: *Перша шлюбна ніч і перша **зрадоманія** у коаліції* (УП. 17.12.2008); ***Океаноельзиманія*** (заголовок) (ВЗ. 09.02.2021); *«Народна **Тарантіноманія**» в Caribbean Club»* (Д. № 26. 2020).

Спільна словотвірна модель, де ключовим компонентом є грецьке «кратія» (**кратіа** – влада, правління), спрямована на дискредитацію та висміювання конкретних політичних сил чи моделей управління. Оказіоналізм підкреслює неефективність, корумпованість або непрофесіоналізм влади та відзначається семантико-морфологічною гнучкістю, оскільки легко адаптується до нових політичних контекстів, створюючи нові варіанти: *«Режим **Зе!клоунократії** що не день, то «зблискує» своїми новими, досі незвіданими гранями»* (ВЗ. 31.07.2020); *Які наслідки **кварталократії** чекають на Україну?* (ВЗ. 31.05.2021); *«На всіх щаблях нового владного механізму процвітає некомпетентність, маніловщина і **кумократія!**», – заявив Медведчук, який забув про власного брата, який зачищав бізнес опозиції* (УП. 04.04.2005); *Натомість служби безпеки та **розвідкократії** радше підігрують параноїдальному світогляду Владіміра Путіна, ніж намагаються* (УТ. № 21(445) 27.05–02.06.2016).

У субстантивах-композиціях основи **електро-, гібридо-, гастро-** набувають додаткових відтінків значення. Напр., **електромайдан** – «акції протесту проти підвищення тарифів на електроенергію в Єревані 2015 року», де перший компонент реалізує значення «електрика», а другий вказує не на місце, а на форму проведення акції, тобто лексема «майдан» набуває значення «велика кількості людей, що зібралася в одному місці»: ***Електромайдан** втрачає напругу* (ВЗ. 01.07.2015); *«Правоохоронці запропонували протестувальникам перейти на площу Свободи і відновити перекритий рух, проте люди відмовилися, незважаючи на жорстокий ранковий розгін **«ЕлектроМайдану»** або А ще був гамірливий молодіжний **«електромайдан» 2015-го»*** (ЛУ. № 20 (5753)).

24.05.2018); **гібридомонстр** – тут: «помісь людини з потворою, що перетворилася на політичного виродка за певних суспільних умов», де перша основа вказує на шлях/спосіб виникнення політичної потвори: *«Але нічого подібного не відбулося і близько, навпаки, вони знову виплекали якогось шовіністичного гібридомонстра, який увібрав все погане з минулого і ув'язнив власне населення, намагаючись завоювати сусідні країни»* (Д. 10.03.2022); **гастродипломатія** – «налагодження і підтримання політичних і культурних стосунків між країнами з усебічним урахуванням їхніх національних особливостей, зокрема й харчування під час дипломатичних прийомів», де компонент **гастро-** реалізує додаткове значення «національні харчові уподобання»: *«О. Сліпченко показує, як склалися звичаї дипломатичних прийомів, як у сучасній практиці «гастродипломатії» втілено національні особливості країн»* (Д. № 227–228. 11–12.12.2015).

Оказіоналізми з основами **мега-** та **мікро-**, що виражають міру вияву ознаки і призначені викликати у читача певну реакцію, зазвичай оцінну, напр., **мегатин** – «про споруду, високий паркан, який не можна перетнути, перед будівлею Верховної Ради, що сприймається як перешкода на шляху до діалогу з владою»: *«Керівництво парламенту в публічних коментарях теж зняло з себе відповідальність за спорудження «мегатину» перед Верховною Радою»* (УМ. 30.09–01.10.2011); **мікродіти** – «про недоношених дітей, що перебувають у групі ризику», очевидно, з'явилося під впливом евфемізації (або ж стали проявом толерантності у номінативних процесах) надто прямолінійних назв людей з явними фізичними чи розумовими відхиленнями: *«Чимало медиків і батьки мікродітей, почувши про проєкт «Нове життя – нова якість охорони материнства та дитинства», сподівалися на реальну допомогу з боку держави»* (ДТ. № 8. 02–12.03.2012) поєднуються з власне українськими афіксальними чи безафісними компонентами.

Значної словотвірної активності набувають в газетних текстах основи **еко-, євро-, інфо-, теле-** на позначення:

- назв осіб: **єврозаробітчанин** – «той, хто виїжджає на заробітки в Європу»: *Подався манівцями у єврозаробітчани* (СВ. № 84. 2020); **євробляхер** – «власник старого/уживаного автомобіля віком від 5 до 10 років з європейським номером («бляха» – жаргонізм для позначення такого номера), який є незареєстрованою в Україні і неоподаткованою власністю українського громадянина»: *«Євробляхери» влаштували масштабний мітинг біля Ради* (ВЗ. 02.09.2020); **телебрехун** – «людина, яка говорить неправду на телебаченні»: *Старі казочки про фашистів і бандерівців більше не працюють – наші телебрехуни ламають голову, чим тепер годувати аудиторію* (ВЗ. 10.04.2020); **телехазяїн** – «великий власник телевізійних мереж, каналів»: *Хіба ж не телехазяїни планували (принаймні донедавна) зробити Володимира Борисовича знову прем'єр-міністром?* (про Гройсмана) (СВ. № 67. 2020);

- назв предметів: **екобрязкальце** – «безпечна іграшка для немовлят, виготовлена з природних матеріалів»: *Екобрязкальце – дитинство у гармонії з природою* (ВЗ. 26.06.2020); **екоскотч** – «клейка стрічка для пакувань, що містить лише вторинну сировину, легко утилізується й не шкодить природі»: *А ви чули про екоскотч?* (СВ. № 12. 2021); **телеящик** – «ірон. назва телевізора»: (<...> *аби «фейс» саме пана Гройсмана денно іночно знову світився на екранах телеящиків* (СВ. № 97. 2020);

- назв територій, місць подій: **євроінкубатор** – «простір, де відбувається культурний, науковий та освітній обмін серед підприємців та стартапів, спрямованих на європейський ринок»: *Євроінкубатор стартапів став справжнім центром інновацій, де молоді підприємці з різних країн об'єднують зусилля для створення технологій* (УМ. 9–10.12.2011); **екологотрек** – «спеціалізована доріжка чи маршрут, призначений для екологічно чистих видів транспорту»: *Екологотрек став важливим елементом міської інфраструктури, забезпечуючи захищене середовище для пішоходів та велосипедистів* (ДТ. № 8. 02–12.03.2012), пор. також: **екоготель**, **екобаза** (відпочинку); **телепомийка** – «про телебачення як середовище поширення маловагомої інформації»: *«І це дає підставу скоробагатькам, які раптово, обікравши український народ, стали*

мільйонерами та мільярдерами, та їх прихвосням верещати з **телепомийок**: «Я хочу жити в этой стране (слово Україна, як правило, не вживається), говорит на русском языке, и чтоб дети мои учились в русской школе!»» (УМ. № 039. 21.04.2021);

- назв подій: **європiкник** – «неформальна подія на відкритому повітрі, яка об'єднує людей в культурному, соціальному чи політичному напрямку в європейському контексті»: Цьогорічний **європiкник** зібрав тисячі людей, підкреслюючи важливість культурного обміну та підтримки європейських цінностей (Д. № 125–126. 17–18.07.2018);

- назв процесів, дій і їхніх результатів: **єврозбочення** – «оцінка поведінки деяких конкурсантів Євробачення, яка істотно відхиляється від загальноприйнятої норми (у фізіології, моралі)»: «**Євробачення чи єврозбочення?**» (заголовок) (ЛУ. № 11 (5794). 16.03.2019); **інфовкид** – «розміщення інформації з певною метою у певне середовище, наприклад, в Інтернет»: Черговий **інфовкид** у соцмережах став спробою вплинути на громадську думку напередодні виборів (УМ. 31.11.18); **інфопомії** – «неперевірена, брудна, скандальна інформація»: Щоденні **інфопомії** щедро виливаються з анонімних телеграм-каналів (УМ. 24.06.23); **інфосмаколики** – «про привабливі, але поверхові інформаційні повідомлення, що задовольняють цікавість, а не знання»: Замість аналітики та фактів – стрічка новин все частіше рясніє **інфосмаколиками**, розрахованими на швидке споживання та емоційну реакцію (УМ. 28–29.01.2016); **теледемократія** – тут: «фальшива, несправжня, віртуально декларована форма управління, за якої верховна влада нібито належить народові»: Коли «**теледемократія**» не рятує (Д. № 197–198. 30–31.10.2015); **теледешевизна** – «декларована по телебаченню невисока вартість ідей, обіцянок і под.»: «Стримано, серйозно, без загравань з аудиторією, без балаганного шоуменства, без обридлої **теледешевизни**» (Д. № 197–198. 30–31.10.2015).

Не так давно в українській мові актуалізувалося okazіональне словотворення з основами **крипто-**, **фейко-**: **криптошедевр** – «річ, яка

оцінюється у криптовалюти»: *«Малюська виставив на аукціон свій «криптошедевр», початкова ціна – один етеріум»* (ВЗ. 19.04.2021); **фейкомет** – «той, хто поширює, зазвичай у віртуальні мережі, неправдиві, недостовірні, сфальсифіковані дані, що видаються за дійсні, реальні, достовірні з метою ввести в оману користувачів»: *Дивіться на цих **фейкометів** і починайте критично мислити* (ВЗ. 11.05.2021); **фейкотворець** (пор. також синонім **фейкороб**) – «той, хто створює/робить неправдиві, недостовірні, сфальсифіковані дані, що видаються за дійсні, реальні, достовірні з метою ввести в оманучитачів/слухачів»: *Мотиви **фейкотворця** та його можливі зв'язки із замовниками наразі невідомі* (УМ. 17.02.2022).

Характерними для сучасного газетного дискурсу стають композити з питомою основою у препозиції, напр.: **недодиктатор** – тут: «оцінка ролі О. Лукашенка як президента, що допускає грубе адміністрування»: *«І саме під цим ракурсом слід розглядати неймовірну позірну активність «недодиктатора», який чомусь вирішив, що переріс роль маріонетки»* (ВЗ. 03.04.2021); **недокучма** – тут: «порівняння В. Зеленського, який опинився в ситуації колишнього президента Л. Кучми перед другим президентським терміном»: *«Недокучма» і передвиборчий свербіж* (УМ. № 036. 14.04.2021) (пор. аналогічні утворення: **недополітик, недовійсько**). Особливість цих утворень полягає у зміні семантики обох компонентів та високому ступені семантичної цілісності, **недо-** набирає статусу семантичного модуля, що може не лише модифікувати, а й створювати іронічне або зневажливе значення цілої конструкції. Це наближує його функцію до самотійної основи-компонента; **українооптимістка** – «про жінку, яка вірить у майбутнє України»: *«Я є українооптимісткою...»* (Д. № 115. 2020) (пор. аналогічне утворення: **україноперемога, Усикоперемога** (УП. 19.05.2024)).

2.1.1.6. Контамінація твірних основ

Прикметною ознакою мови газетного дискурсу ХХІ ст. є okazіональні іменники, утворювані шляхом **контамінації**, тобто як «схрещення двох мовних

одиниць, які, перебуваючи в парадигматичних і рідше синтагматичних відношеннях між собою, спливають у свідомості мовця при потребі позначення певного поняття чи ситуації і внаслідок цього переплітаються або тісно поєднуються в межах однієї новоутвореної одиниці» (Українська мова. Енциклопедія 2007, с. 250). Зазначимо, що серед мовознавців немає спільної думки щодо тлумачення цього лінгвістичного явища. Оскільки дериват, що постає унаслідок схрещення мовних одиниць, вирізняється серед інших як за формою, так і за змістом, то й спосіб його творення позначають різними термінами: аналогія, гібридизація, злиття, стягнення, телескопія та ін. Контамінація як спосіб словотворення, за допомогою якого відбувається своєрідне злиття, можна сказати «склеювання», частин двох слів, породжує цілісне формально-змістове утворення, що має зневиразнене морфемне членування і модифіковане значення, яке враховує семантику обох компонентів. Ж. В. Колоїз та І. О. Литовченко зазначають як характерну ознаку контамінантних okazіоналізмів «поєднання мотивуючих основ без участі будь-якого словотвірного форманта, <...> що не дає змоги здійснити чітке морфемне членування новоутвореної одиниці» (Колоїз, Литовченко, 2020, с. 338). Дослідниці наголошують на відсутності поєднувального словотвірного форманта в таких okazіоналізмах, «уламковості» їхньої структури й неможливості чіткого морфемного членування. Разом з тим вони здійснили спробу класифікувати такі одиниці (на такий поділ ми і спираємося) і зауважили про структурну неоднорідність контамінантів, аналіз же матеріалу уможливив виділення їх словотвірних моделей. Серед них такі (наводимо приклади з нашого матеріалу):

- злиття омонімічних складників основ двох слів та долучення частини другого слова: *хохлуй* < *хох* [ол] + [хо]луй; «*Шекспірименти*» < *Ш*[експір] + [експер]именти;

- накладання основи першого компонента й усіченого співзвучного початку другого компонента: *куманда* < *кум* + [ком]анда;

- накладання усіченої частини першого (співзвучного) компонента та початку частково структурно модифікованого другого компонента: *бджо [ли] + [джа]веліни*;

- накладання усіченої частини першого та кінцевої частини другого компонента: *Путкель < Пут[ін]+ [Мер]кель; Путлер < Пут[ін]+ [Гіт]лер*;

- накладання усіченої частини першого компонента та цілісного другого компонента: *стипенсія < сти [пендія] + пенсія*;

- вклинювання основи одного компонента в середину іншого: *прокурватура < про [кура] тура + курва*.

Зазвичай такі утворення є індивідуально-авторською творчістю, можна вважати, авторським експериментом, а тому вирізняються з-поміж інших мовних засобів свіжістю, неординарністю і особливою запитуваністю в газетних текстах. Як зазначає О. А. Стишов, «семантику й стильові та стилістичні особливості таких одиниць нерідко допомагає розкрити контекстуальне оточення» (Стишов, 2022, с. 46). Оказіональні контамінанти уможливають реалізацію широкого емоційно-оцінного спектру, виконуючи функцію позначення:

- назв-характеристик осіб, державних об'єднань: *Путкель* (пор.: *Путін і Меркель*) – «про А. Меркель за неоднозначну позицію щодо агресивної політики В. Путіна»: *Дует «Путкель» прагматично продовжував працювати* (УП. 12.03.2018); *Путлер* (пор.: *Путін і Гітлер*) – «про особу В. Путіна як політичну персону в значенні політичного лідера, прирівненого до фігури історичного тирана але в оновленому форматі». Семантично зазначена інновація виконує прагматичну функцію демонізації образу політика та маркує позицію активного несприйняття політики російського президента й апелює до колективної історичної пам'яті. У медійному тексті спостерігаємо навмисне применшення автором статусу політичного злочинця шляхом уживання okazіоналізму *путлер* з малої літери, що слугує графічним засобом знецінення: «Чого варті українські прізвища, які мелькають в найближчому оточенні *путлера*, Держдумі та інших органах російської влади» (Д. 10.03.2022); *хохлуй* (пор.: *хохол і холуй*) – «про

українця, що запопадливо прислужується кому-небудь, плазує перед кимсь»: Віктор Міняйло знайшов їм дуже влучну назву – **хохлуї**, тобто гібрид хохла з холоуєм (ЛУ. № 5 (5788). 02.02.2019); **пропагандон** < **пропаган[да + га*]дон** (пор.: *пропаганда і га*дон*) – «зневажлива назва пропагандистів, які підтримують і поширюють наративи російської загарбницької шовіністичної політики»: «Прибув десант ключових російських **«пропагандонів»** – Маргарита Симоньян, її чоловік Тигран Кеосаян і Роман Бабаєв» (Д. № 24–25. 2021); **Гейропа** < **Гей[Є]ропа** (пор.: *гей і Європа*) – «іронічна назва європейських країн, які толерують підтримку сексменшин»: «Вони силою захопили владу, щоб заради своєї **«Гейропи»**, яка їх купила» (ДТ. № 8. 2014); **ковідіот** < **ков[ід]ідіот** (пор.: *ковід та ідіот*) – «той, хто надмірно панікує через пандемію коронавірусу»: *Недотримання карантинних заходів, поширення дезінформації та поведінка окремих «ковідіотів» підбивають зусилля держави у стримуванні пандемії* (Д. № 33. 25.02.2021);

- назв предметних реалій: **путіновізор** < **путін [теле]візор** (пор.: *телевізор Путіна*) – «залежне від політики Путіна телебачення РФ»: *Плюс, звичайно, санкції Росії. Плюс агітація путіновізора* (ДТ. № 8. 2014); **бджовеліни** < **бджо[ли+джа]веліни** (пор.: *бджоли як джавеліни*) – тут ірон.: «смертельна зброя українців, яку, за твердженнями російських пропагандистів, вирощують в українських біолабораторіях»: **Бджовеліни** – *то є смертельна зброя вирощена в біолабораторіях?* (УМ. 14.07.22);

- назв псевдодержавних утворень: **Дондурас** < **Дон[ецьк + Гон]дурас** (пор.: *Донецьк як Гондурас*); **Луганда** < **Лу[ганськ + У]анда** (пор.: *Луганськ як Уганда*) – «іронічні назви т. зв. Донецької народної республіки та Луганської народної республіки»: «А такі ‘терміни’ як ДНР чи ЛНР для мене взагалі нічим змістовно не відрізняються від ‘Дондурас’, ‘Луганда’ чи ‘Лугандон’ і можуть вживатися хіба що після словосполучення ‘так звані’» (ВЗ. 30.09.2014); **Донбабве** < **Дон [ецьк Зім]бабве** (пор.: *Донецьк як Зімбабве*): «В Інтернеті за ДНР закріпилися сатирична назва **Донбабве**, що активно поширюється в інтернет-мемах» (УМ. 05.06.17);

- реалій суспільно-політичного, економічного життя: **брехерендум** (пор.: *брехливий референдум: референдум брехні*) – «всенародне опитування з найважливіших питань державного життя, результати якого підтасовані, неправдиві»: *На окупованих росією територіях Донецької, Запорізької, Луганської і Херсонської областей 23 вересня почались п'ятиденні «брехерендуми», за результатами яких Кремль, ймовірно, оголосить про приєднання цих територій до росії* (ГПУ. 23.09.2022); **окупендум** < **окуп[ація + реф]ендум** (пор.: *окупація і референдум*): *Могилізація, «окупендум», посилення репресій* (ГПУ. 15.06.2022); **похерендум** – «негативне ставлення до легитимності референдумів, що відбуваються з порушенням демократичних принципів»: *У Москві готують черговий «Похерендум»* (УМ. 26.03.2014) – використання табуованої лексики викликає сильний емоційний відгук, апелюючи до почуттів роздратування, зневаги та сарказму; **циркорендум** – «про абсурдність, фальшивість і театральність політичних процесів, що видають за легитимні референдуми»: *Всі ці циркорендуми – до сраки* (ВЗ. 12.05.14); **конституляція** < **констит[итуція капіт]уляція** (пор.: *конституція і капітуляція*): *Конституляція* (заголовок) (ДТ. № 23. 2015); **ханституція** < **хан[кон]ституція** (пор.: *хан і конституція*) – «конституція, яка надає широкі права главі державі, тобто всевладні, ханські права (противники реформи назвали документ «ханституцією» через дуже широкі повноваження, які отримував глава держави Садир Жапаров)»: *«Від конституції до «ханституції»: новий президент примусив Киргизстан до президентської форми правління»* (УМ. № 036. 14.04.2021); **ідеорупція** < **ідео[логія ко]рупція** (пор.: *ідеологія і корупція*) – «ідеологічна, політична підкупність, продажність урядовців і громадських діячів»: *«Ідеорупція. Як підкреслюють організатори, це – корупція, що набула ознак ідеології»* (Д. № 51. 2014); **інфодемія** < **інфо[рмація + епі] демія** (пор.: *інформація й епідемія*) – «засилля інформації, інформаційний потік, що спричинює надмірну тривожність»: *«Інфодемія» та як з нею боротися* (Д. № 37–38. 2020); **схематози** < **схема[комат]оз** (пор.: *схема і коматоз*) – «постійний соціально-психологічний стан людини, зорієнтованої на створення

різних нелегальних схем діяльності»: «Лазутін зазначив, що Баканов був справжнім професіоналом, який вміло планував та організовував «схематози» відмивання грошей для Хорошковського та його телеканалу» (ВЗ. 18.03.2021);

- соціально-економічних реалій за часів правління певних осіб: **трампономіка** < **трамп[ек]ономіка** (пор.: економіка Трампа) – «організація, структура і стан господарства країни за політикою Трампа»: «Головною метою **трампономіки** є суттєве підвищення інвестиційної привабливості та конкурентоспроможності американських компаній, а також стимулювання їх до повернення прибутків, отриманих за кордоном, назад у США» (УП. 07.06.2018);

- назв державних установ та організацій: **прокурватура** < **про[кура]курватура** (пор.: прокуратура і курва) – «про негативне ставлення до системи державних органів, що здійснюють нагляд за точним виконанням законів»: «Не рахуючи всяких будівель СБУ, **Прокурватур** і т.д.» (ДТ. 30.04.14).

2.1.1.7. Аналогія в okazіональному словотворенні

Певна кількість okazіональних складних іменників досліджуваного дискурсу утворена шляхом **аналогії**, тобто «уподібнення, наближення в якомусь відношенні аж до повної уніфікації однієї мовної одиниці до іншої... на підставі вже наявної їх подібності – формальної або значеннєвої» (Українська мова. Енциклопедія, 2007 с. 23–24). Відомо, що для утворення складного слова використовують правила, типові для окремої мови, або ж вдаються до однієї з наявних словотвірних моделей як зразка для їх творення. Варто зазначити, що механізм дії аналогії при утворенні складних okazіональних слів, їх пояснення на основі усталених у мові зразків у вітчизняному мовознавстві вивчені недостатньо. Мовознавці переважно констатують наявність okazіональних новоутворень як одиниць, що виникли за аналогією, або витлумачують їх як спродуковані за рахунок інших способів словотворення, наприклад контамінації (Мислива-Бунько, 2012); (Стишов, 2005). Творення композитів, зокрема okazіональних, за аналогією скеровує мовця не на використання наявних

структур і системних зв'язків, а насамперед на актуалізацію вже відомої йому моделі. Лінгвісти констатують, що Інтернет і медіа активізують виникнення й поширення композитів за аналогією, наголошуючи, що багато первинних моделей, запозичених переважно з англійської мови, пізніше репродукуються на основі власних мовних засобів.

Так, у досліджуваному дискурсі активно функціонують запозичене з англійської мови *Мегз(i/u)m* – «рішення молодшого онука королеви Єлизавети II Принца Сассекського разом із дружиною Меган (скорочений варіант *Мег*, її якраз і вважають причиною рішення принца покинути сім'ю й Англію) стати незалежними від королівських обов'язків, переїхати до Північної Америки та зайнятися самореалізацією»: «*Мегзім*» у розпалі (Д. № 6. 2020) та виниклий, очевидно, на власному мовному ґрунті субстантив *Полекзім* – «погрози представників польської влади щодо виходу країни з ЄС, аби у такий спосіб розв'язати конфлікт з Брюсселем: «*Полекзім: серйозні наміри чи просто блеф?*» (Е. 18.09.2021) за аналогією до інновації *брек/гзім* – «вихід Великої Британії з ЄС» (пор.: англ. *Brexit* (*брегзім*) ['breksɪt, 'brɛgzɪt], що з'явилася шляхом контамінації двох слів «Britain» (Британія) та «exit» (вихід) (ініціатором якого був Борис Джонсон), спостерігаємо тенденцію до творення okazionalizmів за аналогією на позначення суспільно-політичних явищ. Уважають, що такий спосіб творення складних слів характерний для англійської мови, коли до усіченого початку першого компонента (апокопи) додається кінець основи другого слова (афереза) (Сіняговська, 2019, с. 60) або ціле слово, пор.: *Br[itain] + exit*, *Пол[ьща] + екзім*, *Мег[ан] + [e]гзім*.

За аналогією відбувається творення складних okazionalizmів з іншомовним компонентом *-гейм* (пор.: англ. *gate* – «ворота», а також *Watergate* – «водні ворота». Йдеться про «*Уомергейм*», назву розкішного та вишуканого вашингтонського готелю, у якому виявили спроби встановити пристрій для прихованого прослуховування у штабі кандидата в президенти від демократичної партії Джорджа Макговерна. Справа набула розголосу, а назва готелю набула значення «відрізок часу з найбільшим політичним скандалом у

США – протизаконними діями щодо переобрання президента США Р. Ніксона в період виборчої кампанії 1972 року, пов’язані з секретними документами, що компрометували його діяльність». Лексема **«уотергейт»** поширилася в багатьох мовах зі значенням «гучний політичний скандал». За аналогією пізніше утворилося **ірангейт** – «скандал, пов’язаний з секретним постачанням зброї із США до Ірану». З часом десемантизувавшись, компонент **-гейт** функціонує як словотвірний формант – суфіксоїд аглютинативного типу, що активізується й в українській мовній практиці. У сучасній мовній практиці коло питомих і запозичених основ, до яких приєднується компонент **-гейт**, стає практично необмеженим. Детально проаналізувавши композити з компонентом **-гейт**, В. П. Олексенко зробив висновок, що зазначений компонент поєднується не тільки з топонімами чи антропонімами, а й з основами слів, «що належать до різних сфер діяльності людини і в такий спосіб ілюструють дію закону економії мовних засобів, можуть у сконденсованій формі називати події і ситуації. Вони позначають учасників події чи ситуації, місце, предмет діяльності учасників, скриваючи конкретні факти, що характеризують поведінку політиків чи посадових осіб як негативну...» (Олексенко, 2024, с. 111). Оказіональні слова з компонентом **-гейт** утворюють численні ряди, які дають підставу говорити про появу в українській мові нового суфіксоїда з двома найбільш узагальненими значеннями:

– «гучний політичний, у тому числі й міжнародний, скандал»: **Гонгадзегейт** – «скандал щодо вбивства журналіста Г. Гонгадзе і його розслідування, який набув широкого розголосу»: *Навіть через роки слово «Гонгадзегейт» залишається символом безкарності та боротьби за правду* (УК, 13.01.21); **Мороз-гейт** – «скандал з приводу корупційної діяльності О. Мороза»: *«Офіційне слідство передчасно було б називати «Мороз-гейтом». Неофіційно ж справа з кредитом «від Мороза» починає дедалі виразніше окреслюватися як предмет для дослідження законодавцями»* (УМ. 18.05.2006); **Вагнергейт** – «політичний скандал в Україні, пов’язаний з розсекреченням таємної операції щодо російських найманців з групи «Вагнер»: *«Європейська*

*Солідарність» вимагає створити ТСК по «вагнергейту» на засіданні 29 вересня (ВЗ. 28.09.2020); пор. також: **Вагнер-гейт: «Вагнер-гейт» для Зе!** (ВЗ. 15.09.2020); **Оман-гейт** – «міжнародний скандал, пов'язаний з непрозорими умовами візиту В. Зеленського до Оману, коли українську делегацію звинуватили в таємних зустрічах з представниками російських владних кіл»: **«Оман-гейт** Зеленського почався з таємниці, з того, що він хотів приховати цю поїздку та її деталі», – Княжицький (ВЗ. 17.02.2020); **полішинельгейт** – «гучний публічний скандал із розсекреченням операції щодо затримки вагнерівців, яку розробляла українська контррозвідка», пор.: секрет полішинеля – секрет, який дано всім відомий; уявна таємниця: **Полішинельгейт** (Д. № 139–140. 2021);*

– «подія, випадок, що набувають широкого розголосу й ганьблять їх учасників, який поширюється в суспільстві з певної, не політичної причини»: **коронагейт** – «скандал, пов'язаний з коронавірусною інфекцією щодо добровільно-примусової вакцинації, закупівлі вакцини, тотального карантину тощо»: **Коронагейт** (заголовок) (СВ. № 95. 2020); **дисергейт** – «скандал, пов'язаний з недоброчесним написанням чи захистом дисертаційних робіт»: Після викриття великої кількості дисертацій із «недоброчесним» авторством, медійний простір сколихнув **«Дисергейт»** – показовий симптом глибокої кризи академічної доброчесності в Україні (Д. 03.08.2021).

До композитних okazіonalізмів, утворених за аналогією, зараховуємо одиниці з першим компонентом **корона-**, який виокремлюють з фонетично і морфологічно адаптованого в українській мові латинізма **«coronavirus disease»**, де CO – «корона», VI – «вірус», D – хвороба (коронавірусна хвороба). Цифра ж 19 у аббревіатурі COVID-19 вказує на рік первинного виявлення саме цього штаму коронавірусу, що вперше був зафіксований у пацієнтів у 2019 році і використовується як хронологічний маркер його появи, хоча сам термін coronavirus SARS-CoV-2 був вже відомий у медичній термінології XX сторіччя й використовувався та позначення групи споріднених, але різних за своїми характеристиками вірусів, що належать до однієї родини. Складна лексема

coronavirus була утворена у 1968 році від латинських слів *corona* («вінець») та *virus* («отрута»), що відображала морфологічні особливості вірусу під мікроскопом, оскільки він нагадував сонячну корону з характерними шиповидними виступами (Попкова, 2021, с. 171).

Деяка кількість композитних новотворів з цією основою на позначення осіб, реалій, процесів і станів, пов'язаних з ковідною пандемією, активно вживалася в газетних текстах і закріпилася в узусі, напр.: **коронакоп** – «поліцейський, який наглядає за дотриманням правил і приписів поведінки під час ковідної пандемії»: *Креативні залякування або «коронакопи»* (Д. № 66–67. 2020); *Коронавірус у свідомості кожного зараз є, але ніхто не приймає його буквально, ніж, так звані «коронакопи» (корона-поліцейські) в Індії та Індонезії* (Д. № 66–67. 2020); **короналіки** – «препарати, що використовують під час лікування захворювань на коронавірус та його наслідків»: *Зараз такий час, що ці короналіки вам ніхто не дасть* (УМ. 02.10.2020); **коронамаска** – «медична пов'язка, виготовлена зі спеціального матеріалу, яка щільно прилягає до обличчя, закриваючи ніс і його нижню частину»: *Викинуті коронамаски захаращують місцеві пляжі* (Д. № 139. 2020); **коронарейтинг** – «оцінка стану щодо поширеності коронавірусу в країні»: *3 тижні тому країна займала в коронарейтингу 9-те місце* (ГПУ. 02.04.2021); **коронавідпустка** – «звільнення на певний час від роботи, навчання для відпочинку, оздоровлення, і під час пандемії ковіду проходило в специфічних умовах – із фізичним дистанціюванням не менше ніж півтора метра, носінням масок і под., що викликало неоднозначну розмаїту суспільну оцінку»: *Організатори турів пропонують нові формати коронавідпустки – індивідуальні маршрути, безпечно проживання та сертифіковані гіді* (УК. 19.06.2020); **коронакриза** – «різке загострення економічного і соціального становища в державі під час ковідної пандемії»: *Коронакриза з'їсть доходи майбутніх поколінь* (Д. № 68. 2020).

Стилістично нейтральні композити з основою **корона-** в медійному контексті набувають okazіональних значень з яскраво вираженою жартівливою або іронічною оцінкою ситуації, напр.:

номінація **коронавакцина** зі значенням «саморобний препарат, виготовлений з підручних засобів в домашніх умовах для профілактики й лікування ковіду», виник як саркастична реакція на відсутність вакцини проти ковіду на ранніх етапах ковідної пандемії: *«Як приготувати «коронавакцину» в домашніх умовах»* (ГПУ.14.04.2021);

назва **коронавечірка** – «заборонене вечірнє зібрання, приватна вечірка з пригощаннями у вузькому колі під час пандемії COVID-19 попри чинні на той час карантинні обмеження». В умовах заборони масових скупчень людей, подібні заходи були під заборonoю і викликали бурхливу реакцію громадськості – від ігнорування різних обмежень, зокрема соціального дистанціювання, до відкритого індивідуального чи колективного спротиву: *У Польщі розшуковують близько 240 учасників «коронавечірки»* (ВЗ. 23.07.2020);

оказіоналізм **коронавітер**, як іронічне позначення надзвичайно швидкого способу поширення коронавірусу: «швидко, як вітер». Водночас така метафоризація суперечить науково обґрунтованим доказам про механізми передачі SARS-CoV-2, оскільки цей вірус не здатен поширюватися на великі відстані ані повітряними потоками, ані через поштові відправлення. Він поширюється переважно повітряно-крапельним шляхом у межах безпосереднього контакту з інфікованою особою. Популяризація складного оказіоналізму коронавітер у масовій свідомості, зокрема через публічні обговорення і чутки, є прикладом іронічного осмислення пандемійної дійсності та водночас свідчить про дезінформаційні тенденції у медійному просторі: *Звідси він, мовляв, і підхопився першими потоками – коронавітер, що згодом докотився й до львівських вулиць у вигляді чуток і страхів* (Д. 25.03.2020);

субстантив **коронадолар** має значення «ірон. іноземна валюта, призначена для фінансування боротьби з таємничим коронавірусом»: *Де гроші, ЗЕ: куди ділись 20 млн «коронадоларів»? (ВЗ. 03.05.2020);*

сучасний тренд до створення складних okazіоналізмів на кшталт *«Турботоантивірус» по-вінницьки* (Д. № 78. 2020) одразу є зрозумілим для широкої аудиторії, навіть немає потреби пояснювати контекст та додавати компонент «корона».

Натомість новотвори з моделлю **«ковід- + -о- + основа іншого іменника»** не мають іронічного забарвлення: *ковідонаспортизація* – «отримання довідки про щеплення від ковіду»: *Нам теж треба розробити свою систему відповідної «ковідонаспортизації»* (ГПУ. 29.03.2021); *ковідотисяча* – «кошти, у сумі 1000 грн, що могли отримати українці, які мали в дигітальному застосунку «Дія» зелений COVID-сертифікат вакцинації»: *Скандали довкола ковідотисячі спалахували щоразу, коли з'являлися обмеження на використання коштів* (ДУ. 16.11.2021). Як виняток – оцінна назва *ковідомаєчня* – «посилена інформаційна кампанія з приводу поширення ковіду»: *Вірус ковідомаєчні* (ВЗ. 01.06.2021).

Отже, досліджуваний мовний матеріал засвідчує, що в сучасному газетному дискурсі активні традиційні моделі творення іменників-комполітів. Утім okazіональність спричинює незвичність поєднання основ, засвоєння нових понять з інших національних і загальноєвропейських джерел інформації, акцент на оригінальності мови ЗМІ, що має привертати увагу до інформації.

2.1.2. Прикметники-комполіти в газетному дискурсі

Аналізований матеріал дає підстави класифікувати прикметникові комполіти, як і складні okazіональні субстантиви, за характером зв'язку між основами, поділяючи їх на: 1) okazіональні комполітні ад'єктиви з сурядним зв'язком та 2) okazіональні комполітні ад'єктиви з підрядним зв'язком між основами (Городенська, 2009, 2013).

2.1.2.1. Прикметники-комполіти, утворені від сполучень слів із сурядним зв'язком

Серед прикметників-комполітів, поєднаних за допомогою сполучних голосних зв'язком сурядності, визначаємо okazіональні ад'єктиви, які утворені

за моделлю «**основа прикметника + -о- + а прикметник**». Серед таких новотворів розрізняємо дві групи.

Перша група – номінації, мотиваційну основу яких складають сурядні сполуки іменників:

- ознаки предметів, реалій за формою та змістом: **зірков+о+смугастиий** < **зірковий, смугастиий** (пор.: із зірками та смугами) – тут: «про американський прапор із зображення зірок та смуг»: **Зірково-смугастиий** свідок таємної операції (ДУ. № 22 (24017). 2014); **літературн+о+кіношний** < **літературно-кіношний** (пор.: пов'язаний з літературою та кіно) – тут: розм. «відомий в літературі й кінематографі»: **Став прообразом літературно-кіношного «короля вампірів»** (ДТ. 12.05.18);

- становище в суспільстві: **ветеранськ+о+переселенський** < **ветеранський, переселенський** (пор.: ветерани і переселенці) – «той, що стосується досвідчених воїнів, які брали участь у бойових діях і осіб, переселених на нові місця»: **Окрім цього, частину прибутку Жиліни планують віддавати на цікаві проєкти, бо, як виявилось, Вінниця досить сприятлива для ветерансько-переселенського бізнес-масштабування** (Д. № 59. 2020);

- форму, сферу, напрям діяльності: **Метою такої комунікаційно-контентної антиукраїнської діяльності є політико-ментальне повернення України в зону російського управління Агресивно-креативного месіанства в діях путінської Росії багато хто з фахівців не сприймає як серйозну загрозу** (ГУ. № 111 (7611). 15.06.2021); **совков+о+олігархічний** < **совковий, олігархічний** (пор.: пейор. совок і олігархія) – «про накладання ознак радянського способу життя і форми правління, за якої влада належить невеликій групі людей»: **Дещо про совково-олігархічну економіку** (Д. № 46–47. 2020).

Друга група – номінації, мотиваційну основу яких складають сурядні сполуки прикметників:

- враження, психологічного сприймання, оцінки особи чи предмета: **добродушн+о+позитивний** < **добродушний, позитивний** (пор.: добродушний і позитивний) – «прихильний до всіх і такий, що заслуговує схвалення»: **Для чого**

в *добродушно-позитивного* коміка Бориса Барського уточнювати про одруження (УМ. 29–30 квітня. 2011); **дрімуч+о+дикий** < **дрімучий, дикий** (пор.: *дрімучий і дикий*) – «неосвічений, який перебуває в первісному неокультуреному стані»: *Отруєння Ющенка. Скільки плиток та нісенітниць було придумано навколо цього! Дрімучо-дикий* обиватель відкидав висновки медицини і ремигав жульку, яку йому підкинули московські спецслужби (УМ. № 039. 21.04.2021); **розгублен+о+наївний** < **розгублений, наївний** (пор.: *розгублений і наївний*) – «такий, що втратив рівновагу, спокій, не має життєвого досвіду, щоб подолати цей стан»: *Роль, після якої хочеться дописати щось розгублено-наївне, на кшталт «краще не буває»* (ДТ. № 9. 09–16.03.2012); **щедр+о+безкорисливий** < **щедрий, безкорисливий** (пор.: *щедрий і безкорисливий*) – «який не дбає про власну вигоду і не шкодує нічого для інших»: *Як автор і режисер, Анатолій Хостікоєв щедро-безкорисливий* (Д. № 14. 2020); **неповторн+о+чарівливий** < **неповторний, чарівливий** (пор.: *неповторний і чарівливий*) – «з особливими якостями впливу на когось»: *Наш співрозмовник – артист, письменник і радіожурналіст Василь Довжик знайомий читачам як автор книжок для дітей та юнацтва і слухачам як неповторно-чарівливий розповідач* (ДУ. № 17 (24012). 2014); **безжальн+о+величний** < **безжальний, величний** (пор.: *безжальний і величний*) – «який набуває величності в знищенні ворога»: *Миколаївські морпіхи безжально-велично нищать російську армію у Вовчанську* (УК. 05.06.2023); **напівпечальн+о+філософський** < **напівпечальний, філософський** (пор.: *напівпечальний і філософський*) – «сповнений глибокодумних роздумів, оповитих легким смутком»: *Це, либонь, перші напівпечально-філософські слова в моїх взаєминах із ним* (ЛУ. № 27–28. 03.08.2019); **примітивн+о+дилетантський** < **примітивний, дилетантський** (пор.: *примітивний і дилетантський*) – «спрощений, непрофесійний у підході до чогось»: *До «Книги марнославства» увійшли і три примітивно-дилетантські картини з маєтку В. Пионки: Пионка у вигляді полководця Кутузова, його дружина у вигляді імператриці Єлизавети Петрівни, рукостискання прокурора з Януковичем* (ДУ. № 21. 2014); **пізнавальн+о+інтригуючий** < **пізнавальний,**

інтригуючий (пор.: *пізнавальний та інтригуючий*) – «такий, що характеризується складністю й напруженістю в осягненні дійсності, набутті знань про світ»: *Вітчизняні телевізійники часто наповнюють свої розважальні проекти пізнавально-інтригуючими елементами* (УМ. 28–29.10.2011).

2.1.2.2. Прикметники-композиції, утворені від сполучень слів із підрядним зв'язком

Більш поширеними в газетному дискурсі вважаємо okazіональні композиційні ад'єктиви з підрядним зв'язком між протоосновами. Найчастіше такі прикметники утворені на основі іменниково-прикметникових, прислівниково-прикметникових та дієслівно-прикметникових синтагм.

2.1.2.2.1. Модель «основа іменника + -о- + основа прикметника із суфіксом»

Складні okazіоналізми-прикметники, що відповідають за формою зазначеній моделі, утворені для позначення:

- відносно-якісних ознак у різних сферах життя соціуму: **політик+о+спекулятивний** < **політико-спекулятивний** (пор.: *спекуляція на політиці*) – «такий, що має використати політику з корисливою метою» <...> *зараз має не лише фундаментальні, а й політико-спекулятивні причини* (ДУ. № 24. 2014);

- ознаки за схожістю: **новинн+о+голодний** < **новинноголодний** (пор.: *голодний до новин*) – «такий, що постійно прагне новин, залежний від новинного потоку; позначає психоемоційний стан залежності за схожістю з голодом»: *Наш інформаційний простір місцями виглядає як переповнений неправдивими, маніпулятивними, неетичними матеріалами смітник. І якщо його різко та радикально почати чистити, приводячи до «новинноголодного» вигляду, потрібно буде просто «пачками» затримувати журналістів та зачиняти медійні проекти «направо і наліво»* (Д. № 12–13. 2020);

- характеристики предмета за враженням, психологічним сприйняттям: **маньяк+о+небезпечний** < **маньяконебезпечний** (пор.: *небезпечний як маніяк*) –

«охоплений небезпечною манією і тому здатний завдати великої, часом невинуватої шкоди»: *На Київщині орудує маньяк небезпечний російський командир* (УМ. 15.03.2022).

2.1.2.2.2. Модель «основа іменника + прикметник»

Характеризуючи зазначену модель як формат утворення прикметників, однією з основ яких є дієприкметник, передбачаємо, що фактично йдеться про трансформовану у прикметник другу основу. Щоправда, вона не завжди може становити самостійне слово, як прикметники «насторожений», «застосовний». Так, у складних okazіonalізмах компонент «біжний» здебільшого зв'язаний з попередніми основами. Відомий як окреме слово-термін у народній рибальській термінології, пор.: *біжний*, «біжний кінець невода; та сторона невода, которую забрасывают, заводятъ» (Словарь української мови, 1907 – 1909, 1, с. 63). У сучасному газетному дискурсі такі похідні прикметники служать для характеристики особи чи предмета за дією: *онко+насторожений* < *онконасторожений* (пор.: *насторожений через онкологічне захворювання (онко)*) – «уважний до ідентифікації онкологічної хвороби»: *Лікар пояснює цю тенденцію тим, що фахівці стали уважнішими, більше «онконастороженими», а люди відповідальніше ставляться до власного здоров'я* (УМ. № 155. 2014); *пенько+біжний* < *пенькобіжний* (пор.: *бігати по пенях*) – «такий, у якому використовують нижню частину спиляного стовбура дерева, щоб бігти, перестрибуючи з пеня на пеню»: *Росія на наступній Олімпіаді виставить свого нового чемпіона з пенькобіжного спорту* (УМ. № 30. 2014); *пропаганда+керований* < *пропагандокерований* (пор.: *керований пропагандою*) – «такий, що функціонує під впливом пропаганди, залежний від пропагандистського впливу»: *Вони досі дивляться пропагандокеровані новини і щиро віряють у всі «сенсації»* (ВЗ. 09.02.2019).

2.1.2.2.3. Модель «основа прикметника + -о- + основа безсуфіксального прикметника»

Як вже зазначалося вище, у Розділі 1, одним із засобів встановлення типу словотвірної моделі є трансформація складного слова у порівняльну структуру. Користуючись цим прийомом словотвірного аналізу, виокремлюємо у досліджуваному матеріалі групу прикметників-комполітів на позначення:

- відтінків кольору: *росинков+о+прозорий* < *росинково-прозорий* (пор.: *прозорий як росинка*) – «такий, що прозорий, подібно до росинки»; *медов+о+пудровий* < *медово-пудровий* (пор.: *пудровий як мед*) – «пудровий, теплий, м'який як мед»: *Загалом у Західному Поліссі можна знайти понад 200 відтінків закам'янілої смоли – від росинково-прозорого та молочно-білого до медово-пудрового і навіть чорно-земельного кольорів* (Д. № 125–126. – 17–18.07.2015);

- характеристики предмета за враженням, психологічним сприйняттям: *йорданн+о+чистий* < *йорданно-чистий* (пор.: *чистий як вода на Йордан*) – «незабруднений, очищений, як освячена вода на Йордан – велике християнське свято Богоявлення»: *А ще хочеться снігу, глибокого, йорданно-чистого* (ЛУ. № 5 (5788). 02.02.2019).

Хоча дослідники застосовують означений прийом до юкстаполітів (Азарова, Радомська, 2009), тобто прикладкових утворень, але оказіоналізми-складні прикметники також можуть брати участь у такій «атестації», що виявляє їхню синтаксичну компаративну протооснову.

2.1.2.2.4. Модель «основа прикметника + -о- + основа суфіксального прикметника»

Оказіоналізми-прикметники, створені за такою моделлю, уживаються для позначення:

- зовнішніх та внутрішніх ознак людини чи предмета: *дурн+о+смачний* < *дурносмачний* (пор.: *дурний за смаком*) – тут: «позбавлений користі продукт

харчування»: *Можна знайти великий вибір дурносмачних страв* (СВ. № 84. 2020);

- широкого спектру відносно-якісних ознак реалій, а саме: **сімейн+о+письменницький** < **сімейнописьменницький** (пор.: сім'я письменників) – «такий, що визначає кожного члена родини як особу, для якої письменство є професією»: *З Мариною Дяченко, прекрасною половиною сімейнописьменницького тандему українських фантастів, ситуація свого часу склалася з точністю до навпаки* (УМ. 07–08.10. 2011); **кланов+о+олігархічний** < **клановоолігархічний** (пор.: як клановий так і олігархічний) – «причетний до групи осіб, пов'язаних великим промисловим та фінансовим капіталом, і здатний за рахунок цього впливати на політику влади», складний прикметник описує систему або явище, що має ознаки як кланової так і олігархічної структури: *Головною проблемою тут залишається клановоолігархічна система України, в рамках якої і триває постійна «гризня» за ті чи інші електоральні поля* (Д. № 22. 2021); **слиняв+о+вірусний** < **слиняво-вірусний** (пор.: слинявий вірус) – «такий, що вказує на спосіб поширення найдрібніших мікроорганізмів за допомогою рідини, що виділяється під час хвороби з ротової порожнини»: *Слиняво-вірусний сезон: як уберегти себе від нової хвилі застуд* (СВ. 11.09.2020); **гібридн+о+месіанський** < **гібридно-месіанський** (пор.: гібридне месіанство) – «штучно створений для рятування, визволення»: *Прикладом гібридно-месіанської агресії Кремля стала презентація на майданчику Мюнхенської безпекової конференції* (Голос України, № 111 (7611). 15.06.2021); **доведен+о+ефективний** < **доведеноефективний** (пор.: доведена ефективність), тут: «ірон. підтверджений у наданні найбільшого ефекту»: *Те, що нам щоразу пропонують з «доведеноефективні» ліки для лікування та профілактики коронавірусу* (ВЗ. 19.01.2021); **соціальн+о+амбіційний** < **соціально-амбіційний** (пор.: соціальні амбіції) – «честолюбний щодо власної суспільної реалізації»: *При ближчому розгляді «соціально-амбіційний» бюджет кульгає на обидві ноги* (ДТ. № 2. 20–27.01.2012);

- суспільних поглядів: *рус+о+центристський* < *русоцентристський* (пор.: від *русоцентрист*; *руський/російський центрист*) – «такий, що визнає росіян головним державотворчим народом для всіх інших, здебільшого сусідніх народів, намагаючись втягнути їх у сферу свого розвитку і впливу»: *Так склалося, що найповніше видання перекладів «Кобзаря» ідишем з'явилося напередодні нової світової війни, у період масових репресій та посилення русоцентристських тенденцій у культурному житті СРСР* (ЛУ. № 11 (5794). 16.03.2019);

- вказівки на належність до певної групи: *зелен+о+владний* < *зеленовладний* (пор.: *зелена влада* – *влада Зеленського*) – «пов'язаний з політичним пануванням партії В. Зеленського»: *Завзяття «зеленовладної» політики щодо оцифрування держави поки що вистачає лише на міста* (СВ. № 90. 2020); *зелен+о+чоловічковий* < *зеленочоловічковий* (пор.: *зелений чоловічок*) – «такий, що виявляє належність до «зелених чоловічків» – російських окупанти без знаків розрізнення в аеропорту Сімферополя 2014 року»: *«Це убивчі зведення з українського Донбасу, ситуацію на якому не умиротворили ні Великодні свята, ні женецькі «примочки» проти «зеленочоловічкової» чуми»* (ВЗ. 23.04.14).

- характеристики осіб, об'єктів, дій за подібністю до певних предметів: *біл+о+сердечний* < *біло-сердечний* (пор.: *біле серце*) – «ознака належності до блоку Ю. Тимошенко за його символікою – білий колір і червоне серце»: *«Біло-сердечна» перелітна птиця* (УМ. 14–15.01.2011) – про БЮТівця Костянтина Єфременка; *офіційн+о+паркетний* < *офіційно-паркетний* (пор.: *офіційний паркет*) – «пов'язаний із владними кабінетами, офіційними зустрічами; пов'язаний із владою»: *Уже вдруге експерти виокремлюють у виданнях офіціоз – офіційно-паркетні матеріали про місцевих посадовців та їхню діяльність* (СВ. № 2. 2021); *велик+о+кабінетний* < *великокабінетний* (пор.: *великий кабінет*) – «такий, що вказує на значущість, серйозність певної справи, розв'язуваний на високому владному рівні»: *Він охоплює великокабінетні питання* (ДУ. № 3. 2014);

- способу вияву, організації реалій чи процесів: **віртуальн+о+мережесвий** < **віртуально-мережесвий** (пор.: *віртуальна мережа*) – «такий, що не має фізичного втілення, розміщений в Інтернеті»: *Ця галерея є віртуально-мережесвою і діє в чотирьох містах України* (УМ. 04–05.11.2011); **публічн+о+контентний** < **публічно-контентний** (пор.: *публічний контент*) – «доступний широкому загалу, відкритий для ознайомлення – про зміст чи інформаційне наповнення сайту»: *Учені проводили дослідження публічно-контентних негативів у сучасних динаміках гібридних агресій* (ГУ. № 111 (7611). 15.06.2021);

- вияву емоції, оцінок: **командн+о+матірний** < **командно-матірний** (пор.: *команда, висловлена лайливими (матірними) словами – матірна команда*) – «такий, що характеризує наказ як лайливий»: *У Президента обговорюють не стратегічні питання розвитку держави, а щось на рівні комунальної квартири, із командно-матірною лексикою* (УМ. 01–02.07. 2011); **хамуват+о+вуличний** < **хамувато-вуличний** (пор.: *хамувата вулична поведінка*) – «малокультурний, грубий, нахабний за способом поведінки»: *Що візьмеш з «законодавця» хамувато-вуличних традицій сучасної російської дипломатії, за 18 років керування ним МЗС Росії* (Д. 21.02.2022); **збочен+о+односторонній** < **збочено-односторонній** (пор.: *одностороннє збочення*) – «вузький, обмежений, з відхиленням від загальноприйнятого напрямку»: *Зеленський виконує Мінські угоди у збочено-односторонньому порядку* (ВЗ. 15.10.2020);

- темпоральних характеристик: **різн+о+календарний** < **різнокалендарний** (пор.: *різні за календарем*) – «не однаковий за способом лічення днів у році»: *«Різнокалендарні» Різдва* (ДУ. № 1. 2020);

- оцінних характеристик реалій: **нелегк+о+стравний** < **нелегкостравний** (пор.: *нелегка страва*) – тут: «важкий для сприйняття, який важко «переварити» інтелектуально»: <...> *однак якщо енциклопедія надто суха і нелегкостравна для сприйняття...* (ЛУ. № 6–7. 09.02.2019); **таємн+о+глуздий** < **таємноглуздий** (пор.: *таємний глузд*) – «такий, що важко осмислити, зрозуміти, досягнути мисленням» та **абсурдно-жахливий** (пор.: *жахлива абсурдність*) – «викликаний

страхотливими і безглуздими діями/вчинками»: <...> з їхньою показушною «люстрацією», і **абсурдно-жахливі** політичні розправи Кремля над О. Сенцовим та іншими українськими в'язнями, бо ж «правосуддя є, і лівосуддя... і сила ще якась **таємноглузда**» (ЛУ. № 5. 02.02.2019); **дурн+е+ємний** < **дурнеємний** (пор.: дурна ємність) – «такий, що неймовірно безглуздий, абсолютно дурний»: До того ж рекомендації футбольного союзу були гранично **дурнеємними** (ДТ. № 4. 3–10.02.2012); **таємн+о+ мафіозний** < **таємно-мафіозний** (пор.: таємна мафія) – «такий, що стосується прихованої організованої злочинної групи, яка має вплив на соціально-економічне життя країни»: Мовляв, гілки влади мають діяти незалежно, і за єдиними публічними правилами, а не за **таємно-мафіозною** етикою (Д. № 26. 2021); **шален+о+успішний** < **шаленоуспішний** (пор.: шалений успіх) – тут: «ірон. такий, що має надзвичайно мізерні результати в чомусь»: «**Шаленоуспішні**» переговори на рівні президентів Росії та України (ДТ. № 1. 13–20.01.2012).

2.1.2.2.5. Модель «основа прислівника + прикметник»

Оказіоналізми-складні слова, утворені за цією моделлю, не відзначені частотністю, утім вони зацікавлюють читачів тим, що є альтернативними формами вираження ступеня ознаки, її усталеності, узвичаєності, пор. такі слововживання:

відверто+антивладний < **відверто-антивладний** (пор.: відверто проти влади) – «такий, що щиро й неприховано виявляє думки, спрямовані проти керівників держави»: *Перші відверто-антивладні гасла й заклики* (ДТ. № 8. 02–12.08.2012); **стандартно+привітний** < **стандартно-привітний** (пор.: привітний по-стандартному, як звичайно) – «такий, що виражає привітність так, як прийнято, узвичаєно в суспільстві чи за етикетом»: *В італійця від цих слів стандартно-привітний вираз обличчя не міняється* (УМ. 29–30.04.2011).

Подібні okazіональні утворення можуть не відповідати стандартам чинного правопису, є оцінними судженнями-сполуками, складники яких варто описати окремо. Як от у подібному вживанні: *Риторика окремих політиків щодо*

карантинних заходів набула **відверто негативного** забарвлення, що лише посилює недовіру суспільства до рішень уряду в розпал пандемії (ВЗ. 23.07.2020). Зауважимо, разом з тим, що якщо okazіоналізм «відверто-антивладний» містить прислівникову основу, яка є частовживаною, то у новотворі «стандартно-привітний» прислівник стандартно не виявляє в українському мововжитку подібної активності щодо синтаксичної сполучуваності з прикметниками. Отже, можна цілком згодитися, що okazіоналізм «стандартно-привітний» є зрощенням.

2.1.2.3. Відфраземні прикметникові композити

Okazіональні композитні атрибутиви можуть уживатися на позначення:

- політичних поглядів, ідей: **рускомірний** < **руській мір** – «такий, що стосується доктрини «русский мир», підтримуваної російською владою і політикою Росії»: *Вчоргове місце рускомірній церкві відвели до списку ЮНЕСКО* (Д. 30.09.2019); **какоразнічний** < **какая різниця** (пор.: «какая різниця, на каком языке») – є прикладом пропагандистського кліше, що активно використовують в інформаційній війні Росії проти України з метою нівелювання значущості мови як національного ідентифікатора людини. Такі вислови ігнорують роль української мови як важливого засобу культурної самоідентифікації та національного об'єднання, сприяючи поширенню ідеї мовної байдужості у суспільстві: *До слова, ці також були об'єктом зубоскальства і глузливих скетчів інфантильної «какоразнічної» публіки, але реальність підкидала тоді нам чіткі підтвердження такого сценарію* (ВЗ. 03.04.2021); **хатоскрайний** < **хата скраю** (пор.: «моя хата скраю, я нічого не знаю» – про позицію «мене це не обходить, це не моя справа», СУМ-11, XI, с. 29) – «такий, що не виявляє інтересу до справ чи подій, байдужий до всього, що не стосується його особисто»: *Це означає, що цінності вищого рівня починають превалювати над нашими консюмеристсько-хатоскрайніми звичками* (ВЗ. 27.01.14);

- властивостей за дією: **шапкозакидальний** або **шапкозакидацький** < **шапками закидати** (пор.: *закидати шапками* – «хвалювате, безпідставне

запевнення без труднощів перемогти кого-небудь», СУМ-11, XI, с. 407) – «хвалькуватий щодо легкої й швидкої перемоги»: *У російській армії можуть панувати шапкозакидальні настрої щодо України та впевненість у тому, що Київ можна захопити за три дні* (Д. 24.02.2022); *Відверті шапкозакидацькі настрої, здається, відійшли в минуле, і вже ніхто не очікує настання безвізового раю з наступного понеділка* (ДТ. № 2. 20–27.01.2012); *пальцевисмоканий < з пальця висмоканий/висмоканий з пальця* (пор.: «будь-якою ціною дістати або робити з нічого щось», СУМ-11, IV, с. 25) – «такий, що не відповідає реальним подіям, фактам»: *Це дало підстави стверджувати, що справи «пальцевисмоканий»* (УМ. 09–10.09.2011);

- темпоральних характеристик: *донашоерний < до нашої ери* (пор.: усе, що сталося до народження Ісуса Христа) – «такий, що стався дуже давно, до Різдва Христового, прадавній» <...> *мамонтів, носорогів, північних оленів, диких коней та іншу крупну дичину ще «донашоерних» часів виявив Вікентій Хвойка (від до нашої ери)* (ЛУ. № 13–14. 30.03.2019);

- характеристик за розумовими ознаками: *курк+о+головий < куркоголовий* (пор.: голова як у курки) – «про не дуже розумну людину, зі збідненим інтелектом»: *Один із повноважних представників наших очільників, а саме пан Арестович, ось вже декілька днів, як мантру, повторює, що ми віддамо полонених рашистів, «етіх бєдних мальчіков» (як пишуть в деяких стрічках на фб ще і до цього часу куркоголові) їхнім матерям* (Д. 03.03.2022).

2.1.3. Дієслова-композиції в газетному дискурсі

Мову газетних текстів досліджуваного періоду поповнюють нечисленні okazionalnі дієслова-композиції, утворені різними способами:

- контамінації: *доха[го]ворилися < дохаворилися* (пор.: *договоритися в Досі*, Доха – столиця Катару, у якій відбулося підписання угоди між США і рухом «Талібан» про виведення з Афганістану військ НАТО та деяких інших домовленостей) – тут: «домовитися про підписання мирної угоди на певних умовах»: *«Дохаворилися»*, заголовок (ДТ. № 1284. 2020);

- композиції: *дід+о+морозити* < *дідоморозити* (пор.: *Дід Мороз і морозити*) – «підпрацьовувати Дідом Морозом на новорічні й різдвяні свята»: *Самі костюми, в яких доводилося дідоморозити, якимось особливо нічим і не відрізнялися* (ВЗ. 14.12.2019); *кнопк+о+давити* < *кнопкодавити* (пор., *кнопку давити*) – тут: «голосувати щодо затвердження чи відхилення якогось закону, рішення і под. в органах влади за відсутнього депутата, натискаючи за нього кнопку в електронній системі для голосування»: *Під час голосування в парламенті знову спостерігалася ситуація, коли депутатів просто кнопкодавили, і замість реального обговорення, рішення ухвалювалися без належної участі народних обранців* (ВЗ. 18.01.2021); *Львівська міськрада заборонила кнопкодавити* (ВЗ. 29.07.2020);

- аналогії: **ЗЕшибісь** за подібністю звукової форми до *зашибись* (пор.: жарг. *зашибись* – «все дуже добре») – тут: «про те, що при владі Зеленського і його команди все буде добре»: «*Хрещений батько*» «розслідувачів» і «єврооптимістів», і нарешті вінець зусиль – той, проти кого вийшов перший Майдан, після другого – в «шоколаді». І Мінськ... І тепер новий проект – «Все буде **ЗЕшибісь**»...» (Д. № 64. 2020). Іронічно-саркастична алюзія «**ЗЕ**» як натяк на брендоване політичне позначення всього, що пов'язано з президентом Зеленським. Семантичне розгортання у поданому контексті як «погано, з наслідками не такими, як хотілося».

Отже, серед композитів, що засвідчені в газетних текстах початку XXI ст., розрізняємо іменникові (70), прикметникові (61) та дієслівні (6) утворення. Частиномовна, а водночас і семантична характеристика неолексем уможлиблює узагальнення про незначні переваги іменникових okazіonalіzmів над прикметниковими, а щодо дієслівних – свідчить про слабкий потенціал такого okazіonalіzmного словотворення в сучасній українській літературній мові. Якщо ж порівняти різноманіття моделей творення складних слів-okazіonalіzmів, то іменникові композити представлені ширшим діапазоном. Співвідношення іменників і прикметників у такому ракурсі має такий вигляд – 6: 7. Тобто моделювання нових слів доволі продуктивне в обох частиномовних класах. Але

іменники-композиції, крім того, зrealізовані в таких різновидах композиції, як контамінація та аналогія, які найбільше спрямовані на створення експресивних колоритів, а отже реалізацію комунікативно-прагматичних завдань текстотворення, ніж прикметникова композиція.

Прикметно, що серед іменників-комполітів переважають номінації осіб за видом діяльності, ставленням до реалій, соціальними ознаками тощо. Таких лексичних одиниць нараховуємо 54. З-поміж прикметникових комполітів переважають ті, що номінують широкий спектр відносно-якісних ознак реалій. В обох групах окаяіоналізмів-складних слів виразна соціальна конотація семантики.

2.2. Словоскладання як спосіб творення складних окаяіональних лексем у газетних текстах

У текстах сучасної української преси спостерігаємо активність складних окаяіональних одиниць, утворених шляхом юкстапозиції. Актуальність цього способу утворення складних окаяіоналізмів є проявом тенденції до розширення аналітизму в українському словотворенні, свідченням мовної економії, сконденсованості щодо вираження думки та експресивізації висловлення загалом. Мовознавці підкреслюють, що інтенсивне утворення юкстаполітів в українській мові спричинене впливом інших, наприклад німецької чи англійської, мов, де словоскладання визнано одним з продуктивних словотвірних способів (Мацкуляк, 2008, с. 1); (Ковбасюк, 2010, с. 126).

У роботі презентуємо складні окаяіоналізми, утворені за рахунок юкстапозиції, за частиномовним принципом, виявляючи їхні семантико-словотвірні особливості в сучасному газетному дискурсі.

Як вже зауважено вище, юкстаполітом вважаємо «кількоасновне складне слово, що утворюється шляхом складання слів <...> або словоформ» (Клименко, 2000, с. 742). Саме такий підхід, на думку деяких мовознавців, варто застосовувати «для визначення обсягу поняття «юкстаполіт» <...>, оскільки він найточніше відображає мовну сутність аналізованих лексем. За ним

юкстапозитом вважають складання, поєднання двох чи більше слів без сполучних голосних з обов'язковою ознакою його оформлення – дефісним правописом» (Радомська, 2017).

Досліджуючи юкстапозицію в термінології, А. О. Ніколаєва зробила висновок, що «деякі типи юкстапозитів за структурою наближаються до словосполучень і складаються з комбінації цілих слів: *слот-граматика, оригінал-макет, меню-каскад, крос-система* тощо» (Ніколаєва, 2002, с. 7), а отже, зв'язки між їхніми компонентами можуть будуватися на відношеннях сурядності або підрядності.

З урахуванням синтаксичних зв'язків між компонентами okazіональних юкстапозитів, поділяємо їх на дві типологічні групи: 1) юкстапозити, зреалізовані на основі *сурядного зв'язку*, виокремлюємо, зокрема, одиниці, що виникли шляхом редуплікації, семантичної та синонімічної сполучуваності, 2) юкстапозити, утворені на основі *підрядного зв'язку* як прикладкові сполучення, у яких компоненти okazіональних юкстапозитів є взаємодоповнювальними, уточнювальними (перший компонент уточнює значення другого або другий конкретизує, доповнює значення першого компонента). Окрім того, зважаємо на те, що юкстапозитні утворення, особливо okazіональні, це не просто семантичне поєднання компонентів, а якісно нові утворення, що реалізують можливості авторського словотворення й слововираження.

2.2.1. Іменники-юкстапозити

У досліджуваному матеріалі найбільшу кількість okazіональних юкстапозитів спостерігаємо серед іменників. У сучасному газетному дискурсі саме okazіональні субстантиви-юкстапозити вважаємо не тільки потужним засобом позитивного чи негативного означення осіб, реалій, явищ, процесів, спрямованих на привернення уваги читачів, а й дієвим способом мовної економії.

Аналізуючи юкстапозитні новотвори публіцистичного стилю, О. М. Турчак дійшла висновку, що okazіональні юкстапозити переважно мають відіменникову основу (Турчак, 2016). Досліджений матеріал дає змогу стверджувати, що переважна більшість субстантивних юкстапозитів у газетних текстах утворені за моделлю «іменник+іменник» з сурядним чи підрядним зв'язком.

2.2.1.1. Іменники-юкстапозити із сурядним зв'язком складників

Серед okazіональних іменників-юкстапозитів спостережено незначну кількість okazіоналізмів із елементами семантичного та синонімічного повтору, що спричинений певними комунікативно-прагматичними завданнями висловлення. Компоненти таких okazіоналізмів не повторюють звуковий склад (іноді частково дублюються певні складники, напр. суфікси, слів) компонентів, а доповнюють, уточнюють семантику один одного, у такий спосіб набуваючи нового, okazіонального значення. Серед них виокремлюємо:

- семантичні okazіональні юкстапозити, друга основа яких підсилює значення першої: *побажання+скерування* < *побажання-скерування* (пор.: *побажання* як *скерування*) – «пропозиція діяти певним чином, у певному напрямку»: *В той час, завершивши свій виступ побажанням-скеруванням, Микола Хвильовий нагадав, що навіть в найтемніші часи варто не втрачати віри у себе* (ЛУ. № 27–28. 03.08.2019); *танці + співи* < *танці-співи* (пор.: *танці й співи*) – «безтурботний, безвідповідальний, не обтяжений тяжкою працею спосіб життя людини»: *Любителів суцільних танців-співів, майже вульгарних жартів* (УМ. 02–03. 12.2011); *хабарі+дозволи* < *хабарі-дозволи* (пор.: *хабар* як *дозвіл*) – «кошти чи послуги посадовцю, за згоди якого отримують дозвіл на здійснення чого-небудь»: *Схема хабарів-дозволів, породжена урядом Тимошенко* (УМ. 15–16.07.2011); *гречки + аптечки* < *гречки-аптечки* (пор.: *за гречки й аптечки*) – «набори з гречки та медикаментів, даровані кандидатами виборцям, переважно пенсіонерам, перед голосуванням в обмін на їхні голоси»:

«А чого ще чекати людям, які обирають за *гречки-аптечки*»? (Д. 11–12.12.2015);

- синонімічні okazіональні юкстапозити: *умовляння + пресування < умовляння-пресування* (пор.: *умовляння й пресування*) – «переконування когось із застосуванням утисків, несправедливого обмеження у правах, діях; пригноблення»: «Якщо «ідейних» партійців «*умовлянням-пресуванням*» змогли перетворити на «тушки», на перекинчиків, то одинаків-мажоритарників легко підіб'ють під себе Президент із «регіоналами» (УМ. 01–02.07.2011); *карантини+локдауни < карантини-локдауни* (пор.: *карантин як частина локдауну*, тобто протокольної системи обмежувальних заходів, часто примусових, що запроваджують під час пандемій) – «надто суворі заборони, застосовані під час ковідної пандемії в Україні й світі»: *Після серії карантинів-локдаунів уряд вже зараз переглядає стратегії реагування на нові хвилі пандемії, щоб уникнути масштабних економічних потрясінь* (СВ. № 70. 2020); *простачок+добрячок < простачок-добрячок* (пор.: *і простачок, і добрячок*) – «особа, яка вдає із себе добродушну, наївну людину, її часто сприймають як надто добру людину»: *Ургант може невимушено жартувати з простачком-добрячком Цекалом* (УМ. 10–11.06.2011); *бандюга+зłodій < бандюга-зłodій* (пор.: *і бандит, і зłodій*) – «озброєна особа, що вчиняє правопорушення, протизаконні дії»: *Це були ще якісь прибулі «битовики», здається, бандюги-зłodії* (УМ. 18.06.2011).

Серед okazіоналізмів з елементами повтору спостережено юкстапозити, які є словесно-образними номінаціями соціально-політичних феноменів сучасності. Вони узагальнюють ті чи ті негативні поняття чи явища, що їх породжує діяльність певних відомих осіб. Отже, характерні для мови газет okazіоналізми, утворені:

- від прізвищ: *медведчуки + рабиновичі < медведчуки-рабиновичі* (пор.: *і Мелведчук і Рабинович*) – «вияв носіїв проросійських ідей, поглядів і наративів в Україні»: *Коли медведчуки-рабиновичі знову починають розповідати про «мирні ініціативи», варто згадати про їхню роль у маніпулюванні інформацією*

в політичних процесах (Д. 24.02.2022) – у поданому прикладі вжито на позначення політиків, які активно пропагують антипатріотичні наративи, орієнтуючись на інтереси Кремля, і є частиною інформаційної війни, спрямованої на підриг національної єдності та державної безпеки; **кучма+янукович < кучма-янукович** (пор.: *Кучма і Янукович*) – «уособлення старої системи політичної влади в Україні, вибудованої за президентства Л. Кучми та В. Януковича»: *Захід не буде замість нас демонтувати стару систему «Кучми-Януковича»* (Д. № 125–126. 17–18.07.2015); **соловійови+кисельови, толсті+гордони < соловйови-кисельови, толсті-гордони** (пор.: *Соловійов і Кисельов, Толстой і Гордон*) – «представники медій, яких об'єднують певні погляди, позиції щодо політики, оцінки певних суспільних подій тощо»: *«Ніяким соловйовим-кисельовим і толстим-гордонам усі ці союзи з їхніми документами не потрібні»* (Д. № 197–198. 30–31.10.2015);

- від власних назв з додаванням суфікса **-щин (а): януковщина + табачниківщина < януковщина-табачниківщина** (пор.: *доба Януковича і Табачника*) – «характеристика часів президента В. Януковича і міністра-українофоба Д. Табачника»: *Це й зрозуміло, адже вийшли книги в похмуру пору Януковщини-Табачниківщини* (ЛУ. 02.02.2019).

2.2.1.2. Іменники-юкстапозити із підрядним зв'язком складників

Серед зафіксованих складних субстантивних одиниць переважну більшість становлять іменники-юкстапозити з підрядним зв'язком. Вони утворені за моделлю «іменник+іменник», один з яких є прикладкою, тобто другою назвою до пояснюваного компонента. Синтаксичною основою таких одиниць мовознавці вважають апозитивні словосполучення (Азарова, Радомська, 2009, с. 240). Саме ця особливість прикладкового характеру творення субстантивних юкстапозитів дає змогу виокремити три їх різновиди за особливостями семантичних відношень:

1) *взаємодоповнювальні, де кожний із компонентів щось додає до значення іншого*. В одних випадках такі номінації мають поняттєвий характер,

як-от: **переселенець+біженець** < **переселенець-біженець** (пор.: *переселенець, який є біженцем і біженець, який може бути переселенцем*) – «той, хто вимушений переселитися на нове місце, бо тікає від якогось лиха – війни, природних катаклізмів і под.» і «той, хто змушений тікати від якось лиха, переселяючись на нове місце»: *Війна в Україні призвела до величезного потоку переселенців-біженців з України, які змушені покидати рідні домівки, шукаючи захисту та нового життя в інших країнах Європи, що ставить перед міжнародною спільнотою нові виклики у сфері гуманітарної допомоги та адаптації* (Д. 08.08.2022). В інших – здебільшого – оцінно-характеризувальний, тобто стилістичний складник семантики переважає, пор.: **популіст+нездара** < **популіст-нездара** (пор.: *популіст, який є нездарою і нездара, який може бути популістом*) – «людина, яка намагається маніпулювати іншими, використовуючи їхні страхи, надії і под., при цьому не маючи для цього хисту» і «людина, в якій немає хисту, щоб маніпулювати іншими, використовуючи їхні страхи, надії і под.»: «Річ у тім, що Драгі був призначений главою уряду 13 лютого 2021 року після кількох років суцільної політичної кризи, впродовж якої чергові уряди очолювали чергові **популісти-нездари**» (УМ. № 005. 03.02.2022); **веселун+синоптик** < **веселун-синоптик** (пор.: *веселун, який працює синоптиком і синоптик, який є веселуном*) – тут, можливо, ірон.: «фахівець з прогнозування погоди, який дає надто райдужні прогнози, що не справджуються, і публіка іронічно налаштована щодо його прогнозів» і «той, хто надто оптимістично як для фахівця прогнозує погоду, але прогноз не справджується, і публіка іронічно налаштована щодо його прогнозів»: *На їхньому телебаченні був схожий веселун-синоптик* (УМ. 01–02.07.2011). Варто зауважити, що компоненти таких субстантивних юкстапозитів дає змогу переставити, при цьому їх значення не зміниться;

2) уточнювально-оцінювальні / характеризувальні, у яких перший компонент семантично впливає на другий: **маніяк+добувач** < **маніяк-добувач** (пор.: *добувач, який поводить себе як маніяк, маніакальний добувач*) – «поглинений манією, хто прагне понад усе щось здобути»: *Його апетит до*

багатства вже давно нагадує поведінку *маніяка-добувача*, що не знає меж (ДТ. № 2. 20–27.01.2012); *інвест+нянька* < *інвест-нянька* (пор.: *інвестиційна нянька, нянька, яка надає інвестиції*) – okazіоналізм функціонує як іронічно-образне позначення державного чи інституційного субєкта, що супроводжує великих інвесторів на всіх етапах реалізації їхніх проєктів. Інновацію вжито для характеристики осіб або структур, що забезпечують сприяння, підтримку й юридичний супровід інвестиційної діяльності. Зокрема, у межах реалізації закону про підтримку значних інвестицій функцію такої *інвест-няньки* виконує державна установа UkraineInvest, визначена як ключовий координатор процесу залучення та обслуговування інвесторів: «<...> усе перелічене в стратегії, за винятком *інвест-няньки*, – це наші стратегічні пріоритети від часів Яценюка» (ДТ. № 1282. 2020); Рада прийняла закон про «*інвест-нянь*» (Д. 17.12.2020); *горе+керманич* < *горе-керманич* (пор.: *горезвісний керманич, керманич, який призвів до горя*) – тут: «керівник, дії якого призвели до негативних наслідків, і який набув через це поганої репутації»: *Наші ж горе-керманичі по-своєму дивилися на призначення війська, довівши його до жалюгідного стану* (ДУ. № 22. 2014).

До цієї підгрупи уналежнюємо вторинну номінацію президента Росії В. Путіна – *маразматик+чекіст* < *маразматик-чекіст* (пор.: *маразматик, який колись був чекістом або колишній чекіст, який страждає на маразм*) – тут: «про людину, очевидно В. Путіна, яка має причетність до спецслужб (початок яких сягає створеної в перші роки радянської влади Надзвичайної комісії для боротьби з контрреволюцією, скорочена назва «чека», від російської аббревіатури ЧК) і страждає на розлад особистості»: *Політика маразматиків-чекістів* дедалі більше нагадує суміш ретроградного мислення і тоталітарних методів (Д. 03.03.2022);

3) уточнювальні, у яких другий компонент конкретизує перший: *підприємство+примара* < *підприємство-примара* (пор.: *підприємство як примара*) – «фіктивно зареєстровані, такі, що не існують в реальності, компанії, фабрики тощо»: У звітах про економічне зростання дедалі частіше фігурують

підприємства-примари – юридично зареєстровані структури без працівників, виробництва чи податкової історії, які існують лише на папері для відмивання коштів або ухилення від податків (Д. № 150–151. 21–22.08.2015); *зупинка+«зарядка» < зупинка-«зарядка»* (пор.: зупинка із «зарядкою») – «місце, де постійно зупиняється транспорт, обладнане заряджувальними пристроями для гаджетів»: *На Волині з'явилася зупинка-«зарядка»* (ВЗ. 22.10.2020).

2.2.1.2.1. Основні семантичні групи іменників-юкстапозитів із підрядним зв'язком складників

Найбільшу семантичну групу становлять субстантивні юкстапозити на позначення осіб за різними ознаками (42 номінації). Означуване слово вказує на:

- ім'я та прізвище: *Жванія+«майданівець» < Жванія-«майданівець»* (пор.: *Жванія як учасник Майдану у 2014 р.*) – «про політика й депутата Д. Жванію, який не був учасником подій на українському Майдані»: *«Міф» про Жванію-«майданівця»...* (ВЗ. 25.07.2020); *Путін+вбивця < Путін-вбивця* (пор.: *Путін у ролі вбивці*) – «про різку характеристику російського диктатора, висловлену президентом США Дж. Байденом у відповідь на питання журналіста Джорджа Стефанопулоса, чи є Путін убивцею»: *«Для багатьох жертв його політики Путін-вбивця – не просто образливий епітет, а трагічна реальність»*, – наголосив Байден (ВЗ.28.07.2023). Пор. також: *Путін-цар, Сашко-«правосек», Янукович-депутат*. Прикладковий компонент у таких юкстапозитах конкретизує посаду, напрям діяльності чи суспільне становище особи, при цьому стилістично маркованим може бути як антропонім, напр.: *Юля – розм.* скорочення імені *Юлія (Тимошенко)* з конотацією фамільярності, так і прикладка, як-от.: *Сашко-«правосек»*, де розмовний прикладковий компонент, утворений від синтагми «правий сектор», передає не тільки значення належності до нього, а й стилізований під поширену в узусі суржикізовану вимову цього слова;

- прізвисько: *«Бацька»+терорист < «Бацька»-терорист* (пор.: *«Бацька» в ролі терориста*) – «про білоруського президента-диктатора, який

віддав наказ посадити в Мінську літак ірландської компанії Ryanair, що прямував з Афін до Вільнюса, і заарештувати двох його пасажирів – опозиційного журналіста Р. Протасевича та його дівчину»: *«Бацька»-терорист ще й брехун... До своїх вигадок білоруський диктатор приплів Львів»* (ВЗ. 27.05.2021); **доктор+смерть** < **доктор-смерть** (пор.: доктор, лікування якого призводить до смерті) – «про оцінку діяльності Уляни Супрун на посаді міністра охорони здоров'я в уряді за президентства В. Ющенка»: *«Якщо Супрун вони називали «доктор-смерть», то Степанов тоді хто?»* (ВЗ. 15.11.2020). Постпозитивна прикладка у таких okazіоналізмах містить оцінку, насамперед негативну, діяльності осіб, а означуване слово може бути як стилістично маркованим, так і нейтральним;

- рід діяльності, професію, посаду: **блогер+мільйонник** < **блогер-мільйонник** (пор.: блогер, який став мільйонником) – «автор-медійник, передачі, виступи якого в соцмережах зібрали мільйон переглядів»: *Помер український блогер-мільйонник* (ВЗ. 16.10.2020); **мер+квартирант** < **мер-квартирант** (пор.: мер як квартирант) – «очільник територіальної громади міста, який ставиться до нього як до тимчасово найманого житла – без особливої турботи, без вкладання коштів у його розвиток»: *«Згадуються роки правління Черновецького, про котрого політичні аналітики говорять як про «мера-квартиранта», гіршого за якого уявити просто неможливо»* (УМ. 02–03. 12.2011); **юрист+небожитель** < **юрист-небожитель** (пор.: юрист, якого вважають небожителем) – «практик у сфері правознавства, якого сприймають як недоступну, владну, можливо зарозумілу, людину, що вважає себе кращою за всіх»: *А Биков говорив про якусь касту юристів-небожителів* (Д. № 7–8. 2022); **офіцер+зрадник** < **офіцер-зрадник** (пор.: офіцер, який став зрадником) – тут: «особа командного складу в українському війську, яка зрадила присязі під час війни України з Росією і стала на бік ворога»: *Офіцери-зрадники, які передавали засекречену інформацію ворожим спецслужбам, постануть перед трибуналом за державну зраду* (ВЗ. 21.03.2023); **лідер+шизофреник** < **лідер-шизофреник** (пор.: лідер з поведінкою шизофреніка) – тут: «очільник держави, чії рішення та

дії сприймають як психічно невиважені»: *«Самого ж Путіна сьогодні все більше порівнюють з Гітлером, який намагається лякати весь світ ядерною зброєю. Якщо навіть теоретично уявити ядерну війну, то загинуть самі росіяни, а їхній лідер-шизофренік ховатиметься у бункері»* (Д. 09.03.2022); **чемпіон+безхатченко** < **чемпіон-безхатченко** (пор.: *чемпіон, який є безхатченком*) – тут: *«переможець змагань, який має на батьківщині статус бездомного»*: *«Без прапора, без гімну, без урочистостей: **чемпіони-безхатченки...**»* (ВЗ. 05.04.2021); **клієнт+шахрай** < **клієнт-шахрай** (пор.: *клієнт, який виявився шахраєм*) – *«спритний відвідувач, можливо постійний, який нечесно поводить з установою, що надає послуги»*: *«У винниківському готелі **клієнт-шахрай** відпочив на 2858 грн і втік»* (ВЗ. 28.05.2021).

Зауважимо, що в медійній практиці переважають негативно-оцінні okazіоналізми на позначення осіб. Характерно, що стилістично нейтральна означувана лексема міститься в препозиції, зрідка – у постпозиції й окреслює професійне чи аматорське поле діяльності індивіда, а прикладковий компонент має okazіональне навантаження – кількісну чи якісну, переважно іронічну, оцінку результатів такої діяльності. Серед okazіоналізмів цієї підгрупи спостережено часово марковані субстантиви, у яких прикладка містить негативну характеристику політичної позиції особи, яку вона активно обстоює у своїй професійній діяльності: **бариста+українофобка** < **бариста-українофобка** (пор.: *бариста як українофобка*) – *«людина, яка професійно займається приготуванням кави і висловлює нетерпимість, ненависть до українців і всього українського на своєму робочому місці»*: *«Краще французьку вивчу»*: у Дніпрі звільнили **баристу-українофобку** (ВЗ. 17.02.2021); **репер+кримнашист** < **репер-кримнашист** (пор.: *репер, який є кримнашистом*) – складний okazіоналізм, утворений шляхом словоскладання, позначає виконавця в жанрі репу, який підтримує/пропагує через свою творчість політичні наративи Росії щодо анексії Криму. Інновація функціонує як маркер ідеологічної позиції репера, яка легітимізує або виправдовує російську агресію проти України. В означеному контексті okazіоналізм перегукується в інтернет-мемом та політичним кліше

Кримнаш (від хештегу «#Крымнаш»), що виник у російському інформаційному просторі під час підготовки та реалізації незаконної анексії Криму у 2014 році і був спрямований на формування підтримки серед населення РФ через медіа: *«Репер-«кримнашист» з Москви таки виступив в одеському клубі»* (ВЗ. 28.05.2021);

- належність до певного політичного утворення: *новорос+деенерівець* < *новорос-деенерівець* (пор.: *новорос*, якого вважають *деенерівцем*) – «житель східноукраїнських земель, захоплених РФ у 2014 р., яким приписували назву «Новоросія» (так колись позначали південно-українські землі, анексовані Росією у XVIII ст.), і конкретно – частини Донецької області України, окупованої Росією зі статусом т. зв. Донецької Народної Республіки – ДНР»: *«Так і бачаться струнки лави новоросів-деенерівців, з піснями й танцями»* (Д. № 150–151. 21–22.08.2015). Зазначимо, що обидва компоненти цього субстантивного юстапозита стилістично-нейтральні, а його негативна конотація «*мрії про перетворення українців на новоросів*» зумовлена контекстом;

- міжособистісні зв'язки: *друзі+політики* < *друзі-політики* (пор.: *друзі в політиці*) – «особи, які займаються політичною діяльністю і яких пов'язує довір'я, прихильність у стосунках»: *У мене багато друзів-політиків, і мені цього достатньо* (УМ. 27–28.05.2011); *«брат+росіянин»* < *«брат-росіянин»* (пор.: *росіянин як «брат»*) – тут: «ірон. росіянин, якого сприймають як псевдобрата, усупереч нав'язуваним наративам минулого про братній російський народ»: *Для частини української спільноти формула замирення з «братами-росіянами» приваблива* (ДТ. № 1280. 2020). Прикладковий компонент при цьому конкретизує іншу характеристику особи – соціальні зв'язки, а контекстуально субстантив набуває негативно оцінної конотації;

- політичні переконання і погляди: *сепар+бандит* < *сепар-бандит* (пор.: *сепаратист у ролі бандита*) – «прихильник відокремлення і приєднання до Росії українських територій, захоплених нею у 21 ст., який поводить як озброєний грабіжник, диверсант чи шпигун»: *Спочатку він приховано підтримував сепаратистів-бандитів, а коли побачив, що українська армія ось-ось*

розгромить їх, звільнивши окуповану ними територію, відправив до нас регулярні частини російського війська, почалися регулярні обстріли наших частин і підрозділів із російської території тощо (ДУ. № 40. 2014); **опозиціонер+неофіт < опозиціонер-неофіт** (пор.: опозиціонер як неофіт) – «нова людина з числа прихильників опору правлячій партії»: Четвертий номер **«опозиціонерів»-неофітів** у кандидата в президенти на виборах 25 травня й колишнього власника вже неіснуючого футбольного клубу «Арсенал» Вадима Рабиновича (ДУ. № 41. 2014);

- родинні зв'язки: **татусь+бешкетун < татусь-бешкетун** (пор.: татусь як бешкетун) – «батько, чия поведінка відзначається грубими, непристойними вчинками, сварками, безчинством»: «Деякі навіть виявили бажання особисто познайомитись із біологічним **татусем-бешкетуном**» (СВ. № 94. 2020); пор. також: **дружина+гуляка < дружина-гуляка** (пор.: дружина, яка зраджує чоловікові): Тим часом у райцентрі подекують, що **дружина-гуляка** таки порвала зі своїм коханцем (СВ. № 3. 2021);

- внутрішні й/чи зовнішні прояви ознак, здобутків людей, особливостей їх характеру, поведінки і под.: **графоман+земляк < графоман-земляк** (пор.: графоман, який є земляком) – тут: «позбавлений хисту, але плідний на кількість творів письменник, що виявляється уродженцем однієї місцевості з президентом і через це має певні переваги перед іншими авторами»: До полку Героїв України Янукович зарахував **графомана-земляка** (УМ. 09–10.09.2011 – про поета Бориса Білаша, якому президент В. Янукович з нагоди 20-річчя Незалежності присвоїв звання Герой України; **дивак+іноземець < дивак-іноземець** (пор.: дивак, який є іноземцем, дивакуватий іноземець) – «чужоземець, поведінка якого викликає здивування»: «Прикордонники затримали **дивака-іноземця**, який хотів пішки дістатися до Мікронезії» (ВЗ. 05.04.2021); **доброзичливець+благодійник < доброзичливець-благодійник** – тут: ірон., «той, хто прихильно ставиться до проєктів, пов'язаних з російською мовою або до двомовності в українському суспільстві, і підтримує їх»: «На самому каналі з'явилося багато двомовних та російськомовних проєктів, частину яких **«доброзичливіці-благодійники»**

дарують за копійки» (УМ. 18–19.02.2011); **жартівник+мінер** < **жартівник-мінер** (пор.: *жартівник у ролі мінера*) – тут: «той, хто сповіщає про мінування, якого не було, жартома»: *За неповнолітніх жартівників-мінерів відповідатимуть батьки* (СВ. № 86. 2020); **мовчун+прогульник** < **мовчун-прогульник** (пор.: *мовчун у ролі прогульника і прогульник як мовчун*) – тут: «той, хто не з'являється на роботу (засідання), не повідомляючи про це заздалегідь і не пояснюючи причини прогулу» *Громадські активісти оприлюднили список «мовчунів-прогульників», які місяцями не з'являються на засіданнях, але продовжують отримувати зарплату з бюджету* (ДТ. № 4. 03–10.02.2012); **мудрагель+радник** < **мудрагель-радник** (пор.: *мудрагель у ролі радника*) – тут ірон.: «той, хто дає хитрі, лукаві поради, довго розмірковуючи над ними»: *Уряд дедалі частіше покладається на мудрагелів-радників, чії теорії часом не витримують випробування реальністю* (Д. № 227–228. 11–12.12.2015). У таких оказіональних субстантивах прикладка зазвичай є постпозитивним, рідше – препозитивним, компонентом і модифікує семантику означуваного компонента, надаючи йому додаткових конотацій – від нейтрально уточнювальних до негативно оцінних.

Серед одиниць цієї підгрупи виокремлюємо субстантивні юкстапозити з обома стилістично маркованими компонентами, які підсилюють саме емоційний складник їхнього значення, що увиразнює газетний текст, привертає увагу до особи-діяча, викликає відповідне ставлення до неї, напр.: **балакун+демагог** < **балакун-демагог** (пор.: *балакун, який є демагогом*) – «багатослівний маніпулятор, який спотворює факти, використовує нереальні для втілення обіцянки в корисливих цілях»: *Таких балакунів-демагогів хоч греблю гати – люблять побазікати і пускати пил в очі* (УМ. 21–22.10.2011); **блазень+холуй** < **блазень-холуй** (пор.: *блазень, який є холуєм* – «той, хто, удаючи дурника, плазує перед іншими»: *Типовий блазень-холуй, який тільки й уміє, що заглядати в рот начальству* (СВ. № 8. 2021); **істота+лиходій** < **істота-лиходій** (пор.: *істота в ролі лиходія*) – тут: «уособлення того (йдеться про СНІД), хто чинить лихо, зло»: *Українців атакує «вередлива істота-лиходій»* (УМ. 04–05.11.2011);

агресор+руйнач < **агресор-руйнач** (пор.: *агресор* як *руйнач*) – «той, хто, вороже поводячись, руйнує все на своєму шляху»: «Звільніть Укрпошту від **агресора-руйнач**а Ігоря Смілянського, найбільшим досягненням якого є три «скоростиглі» дипломи США і досвід торговця морозивом» (СВ. № 4.2021); **раб+гнучкошиєнко** < **раб-гнучкошиєнко** (пор.: *раб* з *гнучкою шиєю*) – «той, хто, беззастережно підкоряючись чужій волі, постійно намагається догодити, схиляючи голову, виявляючи покору – гнучи шию»: *Історія неодноразово доводила, що **раби-гнучкошиєнки**, хоч і вміло пристосовуються до зміни режимів, зрештою завжди опиняються на задвірках політики* (ЛУ. 08.11.2018).

Поширеність складних okazіональних одиниць, зокрема іменників-юктапозитів у газетних текстах мовознавці пояснюють їх семантичною компактністю, цьому сприяє також «виконання не лише номінативної, а й експресивно-оцінної, характерологічної функції, що надто важливо для мови підстилю ЗМІ» (Стишов, 2005, с. 145). Саме ці особливості спостережено щодо комунікативно-прагматичного навантаження юктапозитів на позначення осіб із соціальними ознаками та індивідуальними поведінковими характеристиками.

Кількісно паритетна (46 номінацій) група okazіональних складних субстантивів-юктапозитів на позначення:

- зібрань чи об'єднань людей, заходів: **засідання+побойще** < **засідання-побойще** (пор.: *засідання, що нагадує бойоще*) – «зібрання певних людей для обговорення, вирішення якихось питань, що перейшло в запеклу бійку через неможливість дійти згоди»: *Закінчилося **засідання-побойще** зі сходом сонця* (СВ. № 96. 2020); **графіті+фестиваль** < **графіті-фестиваль** (пор.: *графіті* як *основний об'єкт фестивалю*) – «масова подія, присвячена сучасному настінному живопису, де роботи виконані аерозольними фарбами»: *Львів прийматиме найбільший в Україні **графіті-фестиваль*** (ВЗ. 23.07.2020); **концерт+експеримент** < **концерт-експеримент** (пор.: *концерт у вигляді експерименту*) – «здійснення прилюдного виконання музичних творів за спеціально створених умов»: «У Франції відбувся перший **концерт-експеримент** на 5 тисяч глядачів» (ВЗ. 30.05.2021); **клуби+середняки** < **клуби-**

середняки (пор.: *клуби, які функціонують як середняки*) – тут: «громадська організація з футболу з посередніми можливостями – людськими, фінансовими»: *Для цього необхідно мати таку ж інфраструктуру, бюджет, футболістів, що мають у своєму розпорядженні європейські клуби-середняки* (УМ. 03–04.06.2011);

- предметів: **машина+гібрид** < **машина-гібрид** (пор.: *машина, яка являє собою гібрид*) – «механізм, у якій поєднано різні елементи, що належать до різних системам»: *Два в одному: в мережі показали унікальну машину-гібрид* (ВЗ. 27.07.2020); **кабан+серфінгіст** < **кабан-серфінгіст** (пор.: *кабан, що виглядає як серфінгіст*) – тут: «подоба постаті, опудало самця свині, яке рухається на гребнях хвиль на спеціальній плоскій дошці»: «**Кабан-серфінгіст** виявився ... опудалом» (ВЗ. 19.11.2020) – ідеться про опудало кабана, яке помістили на дерев'яну платформу і спустили на воду задля туристичної привабливості; **бризкалка+чудодійка** < **бризкалка-«чудодійка»** (пор.: *бризкалка, яку оцінюють як чудодійку*) – тут: «жарт. пляшечка для бризкання, яка нібито дає дивовижний, надзвичайний результат захисту»: *Турецька бризкалка-«чудодійка», яка миттєво захищає від COVID-19* (ГУ. № 109, 11.06.2021); **букет+протест** < **букет-протест** (пор.: *букет як протест*) – тут: «складені докупі квіти, що їх використовують для вираження незгоди»: «*Дарія йшла, демонстративно гупаючи підборами, за нею несли її букет-протест*» (УМ. 23–24.09.2011); **робот+вовк** < **робот-вовк** (пор.: *робот у вигляді вовка*) – «автоматизований пристрій, схожий на хижак родини собачих і створений для відлякування інших хижаків»: «**Роботи-вовки захищають японців від ведмедів**» (ВЗ. 21.11.2020);

- абстрактних назв: **тези+послання** < **тези-послання** (пор.: *тези, які підготували як послання*) – «стисло сформульовані основні ідеї, положення для звернення до когось з певною метою»: *Він проголосив чіткі тези-послання міжнародній спільноті* (ГУ. № 111. 15.06.2021); **фейк+страхалка** < **фейк-страхалка** (пор.: *фейк як страхалка*) – «підроблені, зімітовані новини, спрямовані дезінформувати читачів/глядачів і цим викликати в них страх та

почуття невпевненості»: *З тієї ж серії раніше запускали фейк-страhalку про «Коронавірусний вітер»* (ВЗ. 08.02.2020);

- роду занять, процесів, операцій: **блокчейн+технологія** < **блокчейн-технологія** – «технологія із використанням ланцюжків блоків»: «Міністр юстиції Денис Малюська продає колаж зі своїх фото за допомогою **блокчейн-технологій**» (ВЗ. 19.04.2021); **боді+кар'єра** < **боді-кар'єра** (пор.: боді (від англ. *body* – тіло як засіб заробітку) – «рід занять, пов'язаних з використанням тіла»: *У світі вже кілька років стрімко розвивається індустрія боді-кар'єри* (УМ. 14–15.01.2011); **розмова+вимога** < **розмова-вимога** (пор.: *розмова, що має вигляд вимоги*) – «словесний обмін думками з наполегливими категорично вираженими побажаннями чи проханнями»: «*Це може бути розмова союзників на кшталт Байден-Трюдо, або може бути розмова-вимога, як от телефонний дзвінок Байдена Путіну*» (Д. № 16. 2021); **шоу+змагання** < **шоу-змагання** (пор.: *шоу як змагання*) – «видовищне, зі спеціальними ефектами намагання перевершити когось у чомусь»: *Не стало винятком і шоу-змагання дизайнерів жіночої білизни* (УМ. 28–29.10.2011);

- політичних і державних утворень: **банда+республіка** < **банда-республіка** – «незаконне адміністративне утворення, тут: про так звані республіки, утворені в межах територій областей України, що потрапили під окупацію російських військ від 2014 року»: «*Давайте відверто і чесно скажемо: що такого незвичайного, жахливого, безрозсудного в тому, що з'явиться абсолютно не повноважна, можливо, навіть декоративна структура, під назвою «Консультативна рада», до якої увійдуть представники самопроголошених банд-республік?»* (Д. № 66–67. 2020); **держава+напівкровка** < **держава-напівкровка** (пор.: *держава, що є напівкровкою*) – тут: «країна з певним апаратом політичної влади, яка об'єднує на своїй території різні національності»: «*Саме спробою упередити опалу найпростіше пояснити появу вкрай пиномовних і ще більш заплутаних програмних статей Владислава Суркова про державу-напівкровку і глибинний народ*» (ДТ. № 1279. 2020); **держава+монстр** < **держава-монстр** (пор.: *держава, яку вважають*

монстром) – тут: «країна з певним суспільним устроєм з різко негативною, такою, що заслуговує осуду, політикою»: *«І ця хвороба в гострій стадії – перетворюючи найбільшу за територією країну з ядерною зброєю у глобального державу-монстра»* (Д. 10.03.2022); *расея-матушка* – «натяк на культ патріархальності, часто вживаний в російській пропаганді»: *«Як кажуть, хоч кілок на голові теши – вони незмінно вважають расею-матушку правою у всьому, звинувачуючи то «нациків», то «америкосів», то НАТО»* (День. 10.03.2022) – навмисна фонетична імітація російської вимови розмовного варіанта «расея», що створює ефект «розтягнутої величі» та традиційного епітета «матушка», як міфологізованого образу Росії, як псевдопатріотичне кліше, що часто використовується у пропагандистських дискурсах та вживається в негативному контексті для висміювання або дискредитації;

- назв соціальних, побутових, торгових об'єктів, реалій та явищ: *брежнєвка+чешка < брєжнєвка-чешка* (пор.: *брежнєвка як чешка*) – «квартири, які за своїм плануванням і наявністю деяких архітектурних компонентів відрізнялися від попередніх типів квартир – сталінок і хрущовок»: *«Наприклад, невеликі 43-метрові двокімнатні брєжнєвки-чешки в одному з найпопулярніших районів Києва»* (ДТ. № 8. 02–12.03.2020); *кав'ярня+книгарня < кав'ярня-книгарня* (пор.: *кав'ярня, яка нагадує або функціонує частково як книгарня*) – «заклад, у якому продають і каву, і книги або заклад, у якому можна замовити для ознайомлення книгу і випити кави»: *Можна побачити на виставці в столичній кав'ярні-книгарні «Бабуїн»* (УМ. 04–05.11.2011); *камера+палата < камера-палата* (пор.: *камера у вигляді палати*) – «приміщення у в'язниці для утримання засуджених, що нагадує кімнату для лікування хворих»: *Відеозйомка в камері-палаті Юлії Тимошенко проводилася на законних підставах* (УМ. 29–30.12.2011); *будинок+термос < будинок-термос* (пор.: *будинок як термос*) – «будівля для житла з мінімалізованою системою опалення, з товстими герметичними стінами, де тепло дають вікна, дах, лампочки і под.»: *На Волині «ростуть» будинки-термоси* (ВЗ. 23.01.2021); *кафе+наливайка < кафе-наливайка* (пор.: *кафе у ролі наливайки*) – «заклад з продажу кави, де, крім того,

торгують алкогольними напоями»: *«Учні запропонували анти-кафе «Намивська мрія» поблизу філії міської бібліотеки № 5 як альтернативу кафе-наливайці»* (ГУ. № 109. 11.06.2021; **судно+отруйник < судно-отруйник** (пор.: судно як отруйник) – «споруда для перевезення людей та вантажів по воді, яка доправляла отруйні речовини, через що постраждали члени її екіпажу»: **Судно-отруйник розвантажать по сухому...** (Д. № 1. 2007);

- інформаційно-технологічних ресурсів і продуктів: **вірус+вимагач < вірус-вимагач** (пор.: віруси як вимагачі) – «шкідлива комп'ютерна програма, якою кіберзлочинці блокують комп'ютер з метою отримати за його розблокування кошти»: *«Учасники саміту домовилися активізувати боротьбу з дезінформацією і кіберзлочинністю, з хакерською діяльністю із застосуванням вірусів-вимагачів»* (ГУ. № 111.13.04.2019); **сайт+сміттярка < сайт-сміттярка, сайт+сміттяр < сайт-сміттяр** (пор.: сайт, що нагадує сміттярку та сайт, який «підбирає» і розміщує інформаційний непотріб) – «сторінки в інтернет-мережі, де збирається малоінформативний, нецікавий, іноді шкідливий матеріал»: *«У соцмережах і на сайтах-сміттярках поширюють брехливе повідомлення з «прив'язаним» до нього сюжетом теленовин»* (ДТ.08.04.2020); *«Доведено і «сайтами-сміттярами», які задля клікбейту не гребують пропагандистськими вкидами, і ультрапатріотичними фейсбук-групами в стилі «Третій Майдан», за якими, як виявилось, стояла мережа російських ботів...»* (Д. 21.03.2022); **скайп+парламент < скайп-парламент** (пор.: парламент у скайпі) – «найвищий державний законодавчий орган, робота якого опосередкована програмою Skype, орган, який здійснює діяльність через скайп»; **фейсбук+уряд < фейсбук-уряд** (пор.: уряд, який працює у фейсбуці) – «найвищий розпорядчий орган держави, який працює, використовуючи фейсбук – одну з найбільших в наш час соціальних мереж»: **Скайп-парламент на заміну фейсбук-уряду** (ВЗ. 26.03.2020);

- назв тварин: **коала+інвалід < коала-інвалід** (пор.: коала, який став інвалідом) – «невеликий сумчастий ведмідь, що мешкає в Австралії, який отримав певні ушкодження і не здатен себе самостійно забезпечувати»: **«Коалі-**

інваліду поставили штучну лапку» (ВЗ. 07.03.2021); *собака+психолог < собака-психолог* (пор.: *собака в ролі психолога*) – «тварина з родини собачих, навчена спеціальних навичок для зняття стресу в людей, які потребують психологічного розвантаження»: *«Собака-психолог Банана, що працює з надзвичайками у Донецькій області та допомагає їм знімати стрес та навантаження, успішно склав іспит з навчання для терапевтичних собак»* (ВЗ. 26.05.2021); *миша+ненажера < миша-ненажера* (пор.: *миша в ролі ненажери*) – «метафоричне переосмислення ролі миші, як ненажери; іронічне порівняння чиновників з мишами; створення комічного контрасту між дрібною мишою і масштабністю проблеми»: *Миші-ненажери чи зажерливі чиновники?* (ВЗ. 06.06.2020); *курка+сирота < курка-сирота* (пор.: *курка, яка стала сиротою*) – «перенесення людських стосунків на тварин шляхом поєднання агресивного образу з беззахисним, як співіснування різних, несумісних індивідів»: *Дикий цапок Мейсон живе з... куркою-сиротою* (ВЗ. 03.09.2020).

Отже, клас okazіоналізмів-юкстапозитів, утворених на основі підрядних словосполучень доволі строкатий. Він відображає сучасні соціокультурні реалії буття українського соціуму. За семантичним спектром номінації осіб та лексеми з предметним значенням майже рівнозначні щодо кількісного представлення у досліджуваному матеріалі.

2.2.1.2.2. Продуктивність слів-основ в іменниках-юкстапозитах

За нашими спостереженнями, у мові сучасних газетних текстів можна виділити дві тенденційні групи іменників-юкстапозитів: перша – з частотними словами-основами, що становлять ядро українського словника (власне українська лексика), від яких утворюються okazіоналізми, друга – з частотними іншомовними основами.

Показові для газетного дискурсу нашого часу новотвори з основами-словами:

активіст: <...> активісту-антикорупціонеру підпалили будинок: ніхто не постраждав (ВЗ. 23.07.2020); *У полтавських активістів-«майданівців» є*

чимало претензій до нової влади і щодо призначення керівників РДА (ДУ. № 13 (24008). 2014);

горе: *Наші ж горе-керманичі по-своєму дивилися на призначення війська, довівши його до жалюгідного стану* (ДУ. № 22 (24017). 2014); *«Замість ремонту каналізації та доріг цей горе-мер розробляє концепцію розвитку російської мови»* (УМ. 10–11.06.2011); *Горе-правоохоронці згодом теж пошкодували, що полізли у такі «хащі»* (УМ. 18–19.03.2011);

депутат: *«При цьому депутати-«бандерівці» мають намір задіяти шість мільйонів гривень не так, як хочеться депутатам-комуністам-східнякам»* (УМ. 28–29.01.2011); *«Чи бійка між депутатом-відморозком Делімхановим та іншим депутатом-відморозком, любителем твалтувати черепах, Журавльовим»* (Д. № 7–8. 2022); *«Литовський депутат-гомофоб «засвітився» на відеоконференції з оголеним чоловіком»* (ВЗ. 03.12.2020); *Щоб не витратити кошти на депутатів-«одноденок»* (ВЗ. 14.02.2020); *Нардепи в мінусі. Депутатів-прогульників позбавили частини відшкодувань* (Експрес. 14.01.2021); *«Рух ЧЕСНО порахував депутатів-фігурантів корупційних скандалів: у ОПЗЖ таких 29»* (ВЗ. 27.08.2020); *Комітет виборців назвав депутатів-прогульників»* (ВЗ. 31.08.2020);

держава: *«Транспортні засоби мають відповідати екологічним нормам, та не бути виробленими або ввезеними з країни, визнаної державою-окупантом/державою-агресором»* (ГУ. № 111 (7611). 15.06.2021); *«<...> підсушать підмочений у світі імідж держави високих технологій, а заодно і підмарафетять образ держави-отруювача»* (інциденти із Сергієм Скрипалем, Олексієм Навальним...) (СВ. № 5. 2021); *Держава-примара* (заголовок про Абхазію) (ДУ. № 22 (24017). 2014);

дівчина/дівчинка: *«Звільнення дівчини-мента, призначеної на роль стрілочниці»* (ДТ. № 5. 10 лютого–17 лютого. 2012); *«Пів мільйона доларів за одне фото! Ці гроші «дівчинка-катастрофа» заплатить за вищу освіту»* (ВЗ. 05.05.2021);

кіт: «Ідеальний збіг: люди та **коти-двійники**» (ВЗ. 19.01.2020); «У Британії **кіт-екстремал** затримав швидкісний поїзд на 2,5 години – кіт, який вирішив «посерфити» на поїзді!» (Д. 05.03.2018); «У бібліотеці є ще й **кіт-книгоман**» (ВЗ. 23.10.2021); «**Кіт-мандрівник** три тижні в дорозі ... їв цукерки» (ВЗ. 15.01.2021); «Столичний **«кіт-рятувальник»** отримав звання майора» (ВЗ. 25.03.2021);

країна: «СБУ влучно привітала **країну-агресорку** із Днем Росії» (ВЗ. 12.06.2020); «Співпраця з **країною-агресором** у царині історичної пам'яті –ще один вимір капітуляції»: за громадськості (ВЗ. 20.10.2020); «Формування потужної військово-дипломатичної коаліції проти **країни-агресорки**» (СВ. № 13. 2021); «Особливо з огляду на те, що кілька **країн-підписантів** є близькими союзниками і стратегічними партнерами США» (СВ. № 94. 2020); «Єврокомісія повідомляє про штрафування **країни-порушниці**» (ДТ. № 1. 13–20.01.2012);

нардеп: Вона є помічницею **нардепа-«бютівця»** Михайла Волинця (ГПУ. № 70 (1417). 18.05.2012); Благодійний фонд **нардепа-«регіонала»** Павла Лебедева (ГПУ. № 81 (1428). 08.06.2012); **Нардеп-«слуга»** вимагав від орендаря 40 мільйонів (ВЗ. 20.11.2020); **Нардеп-акордеоніст** Ян Табачник переконує, що ніяких утисків свободи слова не існує (УМ. 29–30.04.2011); «Венедиктова стала на захист **нардепа-кнопкодава**» (ВЗ. 08.12.2020).; Хто в цьому разі переможе – «губернатор» чи **нардеп-мільярдер** – і чи виграють від цієї боротьби жителі району, сказати важко (ДУ. № 13 (24008). 2014); «**Нардепи-нунсівці** Володимир Ар'єв і Юрій Гримчак вручили генпрокуророві Віктору Пшонці, його заступникові Ренату Кузьміну та представникові держобвинувачення у справі Луценка» (ДТ. № 4. 03–10.02.2012);

політик: «Серед покараних немає власників сайтів, **політиків-брехунів** чи громадських діячів» (ВЗ. 21.03.2021); На своєму сайті Леонід Михайлович назвав Віталія «**політиком-невдахою**» (про Віталія Кличка) (УМ. 28–29.10.2011); Наразі ж лише звернемо увагу на молодий вік багатьох **політиків-неофітів** (ДУ. № 39 (24034). 2014); «У різні роки **політики-опозиціонери** називали ліквідацію отрутомогильника 'золотою жилою' і найбільшою

оборудкою в області» (СВ. № 6. 2021); <...> надумані звинувачення з боку **політиків-популістів** (Д. № 197–198. 30–31.10.2015);

президент: **Президент-дончанин Віктор Янукович** (УМ. 21–22.10.2011);
*А жартувати над **Президентом-коміком** можуть лише «люди з ампутованою совістю»* (СВ. № 89. 2020); *Судові війни за «борг Януковича». Скільки **президент-утікач** напозичав у Росії і як далі розвивалася історія?* (Експрес. 26.11.2021);

слуга: *Водночас президент прикриває своїх корупціонерів – «слуг»-депутатів* (ВЗ. 24.02.2020); *«Ще один «слуга»-шоумен іде у керівники...»* (ВЗ. 21.01.2021);

суддя: *Справу **судді-колядника** переглядати не будуть* (ВЗ. 31.08.2020); *При **суддях-праведниках** політики не крастимуть* (УМ. 18–19.02.2011); *Старт засвідчили два досвідчених **судді-хронометристи*** (УМ. 26–27.09.2011);

сукня: *Разом із довгими **сукнями-светрами**, куртками, що трансформуються в плащі і навпаки* (УМ. 14–15.01.2011); *М'які плісировані спідниці в підлогу і довгі вільні **сукні-сорочки** – маст-хев від Пустовіт* (УМ. 18–19.03.2011); ***Сукня-сходи** й кристали Swarovski* (багатоярусні сукні із довгою бахромою, відверті коктейльні сукні у вигляді сходів або гармошки (ВЗ. 07.02.2021).

чоловік: *Наставник **чоловіків-«вільників»** Руслан Савлохов прагне пробитися на Олімпіаду* (УМ. 08–09.04.2011) – ідеться про спортсменів з вільної боротьби); *Агресивна поведінка **чоловіків-тисняків** створювала атмосферу напруження у коворгінгу* (УМ. 14–15.01.2019) – мова йде про осіб, які своєю поведінкою створюють тиск або несприятливу атмосферу навколо. Оказіоналізм має негативне конотативне забарвлення аби підсилити емоційний ефект.

Як бачимо, основна частина – слова-основи із суспільно-політичного словника.

Показові для українського газетного дискурсу початку ХХІ ст. оказіональні на початках утворення складних слів від основ, що в мові-джерелі збігаються з основою слова. Вони в українських неолексемах приєднуються без

інтерфікса. Н. Ф. Клименко назвала такі новотвори продуктивними, наголошуючи, що це свідчення активізації «способу поєднання основ, який був властивий мові в давній період її розвитку і згодом втратив свою продуктивність через зміни в звуковому ладі мови (випадіння напівголосних): дівич-вечір, Новгород, Славгород» (Клименко, 2014, с. 137), К. Г. Городенська зауважує, що багато таких слів «перетворилися на слова-вершини потужних словотвірних гнізд» (Городенська, 2009, с. 5). Ідеться про запозичення на зразок *веб-, екс-, інтернет-, кібер-, медіа-, мілітарі-, топ-* і под. Відповідно й кількість субстантивних okazіоналізмів з цими компонентами в газетних текстах зростає, що уможлиблює формування певних тематичних груп на позначення:

- назв осіб за родом діяльності: *інстаграм-блогерка* – «авторка текстів або відеороликів в соціальній мережі «Інстаграм»: *Популярна Інстаграм-блогерка Юлія Сливка видала книгу, попередній тираж якої продався за одну ніч* (ВЗ. 21.11.2020); *Медіарегулювальники* (заголовок статті) – «ті, хто регулюють роботу медій через відповідні закони, правила або процедури» (Д. № 7–8. 2020); *арт-інтриган* – «особа, яка здійснює інтриги, маніпулює, у поданому контексті в мистецькому середовищі»: *Без пари арт-інтриганів жоден великий арт-форум не обійшовся* (ДТ. № 2. 2012); *арт-скандалістка* – «жінка, яка активно створює скандальні ситуації, конфлікти, провокації у сфері мистецтва»: *«Після «голового» перформансу Ганни Кальман у Нью-Йорку її вже прозвали «головною арт-скандалісткою сезону»* (УМ. 25–26.11.2015); *арт-збоченець* – «особа, яка демонструє збочене (буквально чи метафорично) ставлення до мистецтва або у сфері мистецтва»: *Італійський перформер Франко давно заслужив репутацію арт-збоченця, перетворюючи власне тіло на інструмент для епатажу* (УМ. 10–11.06.2011);

- характеристик осіб за особливостями поведінки в соціумі: *інтернет-пліткар* – «особа, яка поширює не підтверджені дійсними фактами чутки, звістки про кого-, що-небудь у соціальних мережах чи віртуальних спільнотах» <...> *віддавши це на відкуп записним інтернет-пліткарям* (ДТ. № 7. 24.02–02.03.2012); *медіа-філософ* – тут: ірон. «людина, схильна до пустопорожніх

міркувань, роздумів на медійних сторінках»: *Але це швидко минає, коли подібний «медіа-філософ» конкретно отримує по голові* (Д. № 197–198. 30–31.10.2015);

Основа **топ-** у значенні «рейтинг, список найкращих» (пор. також заст. «список чогось найкращого або найгіршого, впорядкований по місцях») (Словник UA.<https://slovnyk.ua/index.php?swrd=топ>) у сучасних іменниках-компози́тах має значення «найперший за рейтингом» і «той, хто обіймає високу посаду, високопосадовець». Спостережено активність саме цього слова-основи у створенні okazіональних номінацій: **топконтрабандист** – «високопосадовець, який займається незаконною міжнародною торгівлею»: *Підсанкційний «топконтрабандист» подав до суду на Зеленського* (ВЗ. 08.05.2021); **топскандаліст** – «особа, що стала причиною резонансного скандалу, та привернула увагу громадськості»: *Навіть топскандалісти можуть стати частиною соціального експерименту* (Д. 13.09.2022); **топльвів'янин** – «найвідоміший житель/громадський діяч Львова»: *Захисник звірят потрапив у рейтинг топльвів'ян* (ВЗ. 22.01.2020); **топсюрпризер** – «особа, яка вражає своїми ідеями або вчинками, перевершуючи очікування»: *«Топсюрпризер» просто забув текст, і замість того, щоб викликати захоплення, викликав сміх* (Е. 16.06.2023);

- назв сучасних реалій життя та осіб, пов'язаних з віртуальним середовищем: **інтернет-дружина** – «фіктивний або ідеалізований образ партнерки, створений на основі віртуального спілкування»: *Популярна інтернет-дружина насправді ж виявилася вигаданою особою виключно у цифровому просторі* (ВЗ. 04.05.2020); **інтернет-шаман** – «про особу, яка здійснює свій вплив через інтернет-простір, використовуючи магічні практики для швидкого вирішення проблем»: *Інтернет-шамани чарівними методами досягнення успіху, набирають популярності* (УМ. 27–28.05.2011); **інтернет-непотріб** – «про непотрібну, часто негативну або небезпечну інформацію, розміщену в Інтернеті»: *Бо виваленим на столичному, вибачте, інтернет-непотребі, користуватися не можливо* (ДТ. 03–10.02.2012); **інтернет-помийка, інтернет-субвенція**: *Кабмін затвердив розподіл коштів інтернет-*

субвенції для 670 громад України (ГУ. № 109 (7609). 11.06.2021); *Instagram-краш* – «особа, яка завичай є відомою та до якої є симпатія через соціальні мережі»: *Кім вже став місцевим Instagram-крашем зібравши тисячі лайків та коментарі у мережі* (ВЗ. 24.10.2021) і под.;

- назв на позначення реалій, осіб, пов'язаних з підприємницькою діяльністю: *бізнес-пустеля* – «ситуація, коли в підприємницькому середовищі відсутня конкуренція»: *Жодних нових проєктів, тільки порожні офіси та нудні кафе – справжня бізнес-пустеля* (ДТ. № 3. 27.01–03.02. 2022); *бізнес-збіговисько* – «негативна конотація на позначення групи людей, які займаються хаотичною підприємницькою діяльністю для створення прибутку»: *До 2016 року завод «Кримський титан» належав українському бізнесменові Дмитру Фірташеві, а зараз – його бізнес-збіговиську* (СВ. № 89. 2020); *бізнес-невдаха* – «особа, яка не змогла досягти у спіху в бізнесі»: *Бізнес-невдаха на межі банкрутства: як виправляти ситуацію?* (ГУ. № 118 (7618), 25.06.2021); *бізнес-качок* – «особа, яка прагне успішно виглядати на підприємницькій арені, але насправді не має серйозних успіхів»: *Усі ці нові проєкти, де кожен другий – бізнес-«качок» шукає легких грошей, не маючи жодної стратегії на майбутнє* (УМ. 13–14.05.2021);

- назв соціально-культурних та інформаційних процесів, подій: *інтернет-бунт* – «стихійний протест, заколот, який об'єднує людей зі спільними поглядами чи позиціями в соціальних мережах»: *Хто зневажливо вважає інтернет-бунт марним починанням* (ДТ. № 8. 02–12.03.2012); *медіа-бум* – «штучно створюване надмірне пожвавлення, галас навколо медійного заходу, події, діяча»: *Усі проблеми варто відверто проговорювати в письменницькому колі, не перетворюючи це на медіа-буми, кидаючи галасливі звинувачення й сприяючи «великим ворогам» у цькуванні українського світу* (ЛУ. № 42 (5775). 15.11.2018); *медіа-завіса* – «уявна видимість, що не збігається з дійсністю, створювана засобами масової інформації про щось або когось»: *Світ за медіа-завісою* (Д. № 145–146. 2021); *медіаінквізиція* – «жорстоке знущання

над кимось, висміювання або цькування когось у медійних джерелах»: *Медіаінквізиція чи боротьба з безладом?* (Д. № 15. 2020);

- назв культурних і мистецьких реалій: *арт-хаос* – «безладне, незрозуміле на перший погляд нагромадження, скупчення чого-небудь в мистецькому творі»: *Де голову можна зламати від «інопланетного» арт-хаосу шести японських художників* (УМ. 04–05.11.2011); *жлоб-арт* – «напрямок у мистецтв, об'єктом якого є іронічне зображення української людини маскульту»: *Стьобний жлоб-арт Антіна Мухарського* (УМ. 04–05.11.2011);

- віртуальних територій, об'єднань: *інтернет-тусовка* – «об'єднання людей в різних інтернетних мережах за різними ознаками – захопленнями, професією чи родом діяльності, партійною, культурною належністю і под.»: *Популярний блогер, відомий в інтернет-тусовці* (УМ. 28–29.01.2016); *кібермісто, кіберсело* – «невелика, але дуже тісна інформаційна спільнота»: *Якщо великий бізнес – це кібермісто, то маленькі стартапи – справжнє кіберсело* (ВЗ. 02.06.2021); *кібервулик* – «активна цифрова спільнота, де всі учасники простору постійно взаємодіють»: *Сучасні компанії нагадують кібервулик, що гуде цілодобово* (ВЗ. 02.06.2021); *інстаграм-військо* – «об'єднання, спільнота користувачів соціальної мережі Instagram, що демонструють активну позицію у поширенні, захисті чи пропагуванні певних ідей, поглядів чи то подій. Це також дозволяє поширювати їх через свій сервіс і низку інших соціальних мереж»: *Веду боротьбу в інстаграм-військах: лупаємо відосиками по російських товаришах, пишемо коменти, намагаємося донести правду* (Д. 10.03.2022).

У досліджуваному часовому періоді спостерігаємо активне функціонування іменників-оказіоналізмів з основою *ковід-*, що трансформувалася шляхом транслітерації з англійської аббревіатури *COVID-19* засобами української графіки. У публіцистичному та розмовному стилях мови поширилася аббревіатура-ініціалізм *COVID-19*, однак саме лексема «ковід», на думку дослідників, є результатом найпростішої адаптації – шляхом графічного відтворення іншомовного компонента літерами української абетки.

Дериваційна спроможність української лексики «ковід» для творення okazіonalізмів зробила її конкурентною до okazіonalізмів з аброосною **COVID** (чи подібний графічний варіант **Covid**). Субстантивні okazіonalізми з цією основою утворені за моделлю словоскладання: «основа **ковід-** + Ø + основа **іншого іменника**»: **ковід-відстійник** – «місце, де перебувають ковідні хворі без належних умов лікування та догляду»: *Ми не маємо права знову скотитися до ролі «ковід-відстійника» – час вчитись на помилках і будувати реальну систему протидії* (Д. № 224.26.11.2020); **ковід-карантин** – «жорстка, певний час примусова ізоляція осіб, хворих на ковід»: *До початку ковід-карантинів щомісяця виходило по кілька українських стрічок. І, що набагато важливіше — більшість їх потрапляла в прокат* (Д. № 12. 2021); **ковід-ліжко** – «спеціально обладнані приладами для кисневої терапії ліжка хворих на ковід»: *На Львівщині із трьох тисяч ковід-ліжок, понад дві тисячі зайняті* (ВЗ. 03.11.2020); **ковід-лікарня** – «спеціалізований заклад для стаціонарного лікування хворих на ковід»: *В ковід-лікарнях перебувало майже 30 тис. осіб* (Д. 09.04.2021); *За словами Дубровського, кількість кисневих ліжок у всіх Covid-лікарнях міста зменшується* (ГПУ. 24.03.2021); **ковід-мародер** – «той, хто грабує ресурси, кошти, виділені на боротьбу з коронавірусом»: *«Велике крадівництво»: як ковід-мародери з ОП розграбували коронавірусний фонд* (ВЗ. 29.11.2020); **ковід-паспорт** – «довідка про щеплення від ковіду, розміщена в застосунку «Дія» або паперова, без наявності якої люди не могли працювати або відвідувати публічні заходи»: *Уряд Британії планує випробувати схему ковід-паспортів* (пор. також **ковід-сертифікат**: *Водночас Україна завершує підготовку до впровадження так званих «ковід-сертифікатів»* (ГУ. 01.07.2021); **ковідвідділення** – «одна з частин лікарні, де лікують тільки хворих на ковід»: *Через «суттєве зниження» захворюваності на COVID-19 і через брак пацієнтів деякі лікарні в Україні згортають ковідвідділення, повідомляють у Міністерстві охорони здоров'я* (ВЗ. 01.06.2021).

Подібний шлях асиміляції пройшли в українському узусі й іншомовні слова *Г/гугл* < **GOOGLE** (*Google*) – ненавмисно перекручене слово *гугол* (*googol*),

яке означає «десять у сотому степені» – 10^{100} ; **Ф/фейсбук** < **FACEBOOK** (**Facebook**) – *feis, buk* – найбільша мережа, що почала працювати 4 лютого 2004 року як мережа для студентів деяких американських університетів; **телеграм** < **Telegram** – багатоплатформовий месенджер, що підтримує функціонал обміну повідомленнями, надаючи, серед іншого, можливість використання наскрізного шифрування в опціональних «секретних чатах», а також здійснення відеодзвінків; **В/вайбер** < **Viber** – програмний застосунок для здійснення голосових викликів та обміну повідомленнями, який ідентифікує користувача за номером мобільного телефона, однак функціонує через інтернет-з'єднання без використання мобільної мережі оператора зв'язку; **Т/тік-ток** < **TikTok** – китайський соцмедійний застосунок, призначений для створення, редагування та поширення коротких відеофайлів, а також здійснення та онлайн-трансляцій у режимі реального часу; **Т/твітер** < **Twitter** – англ. *Twitter* (від англ. *twit* – *цвірінькати, щебетати*) – соціальна мережа мікроблогового типу, що надає користувачам можливість публікувати та розповсюджувати короткі текстові повідомлення (т.зв. твіти); **Ю/юту/юб** < **YouTube** – (укр. *ЮТуб*; від англ. *you* «ти, ви» + *tube* «труба» = «телек» (жарг. «телевізор»)) – популярна відеохостингова платформа, що надає користувачам послуги з розміщення, перегляду та поширення відеоматеріалів. Від них утворено чимало похідних іменників-юкстапозитів, не зафіксованих в українських лексикографічних джерелах, графічне оформлення яких демонструє шляхи їхньої адаптації в українському газетному дискурсі, напр.: *За інформацією Telegram-каналу «Джокер», експрезидент корпорації «Укрбуд» подарував Богдану і Єрмаку десятки квартир* (ВЗ. 03.02.2020); *TikTok-блогерка перепросила за свої заяви про те, що її бісить українська мова* (ВЗ. 20.02.2021); *Twitter-акаунти відомих політиків потрапили до рук інтернет-злочинців* (ВЗ. 27.07.2020); *Усі прес-брифінги ВООЗ є на їхньому сайті, а відео на ютуб-каналі* (ГПУ. 20.03.21); *Навіть без гугл-пошуку видно, що цифра в оранжевому прямокутнику не містить коми* (ВЗ. 10.08.17); *До речі, цю публікацію закинули у фейсбук-групи, що об'єднують українців у Німеччині* (ГПУ. 20.04.20).

2.2.2. Дієслова-юкстапозити

У сучасних газетних текстах малопродуктивна модель творення okazіональних дієслів-юкстапозитів: «дієслово+дієслово». Семантичні відношення між основами складаються, як:

- антонімічні: **винести+знести** < **винести-знести** – «витримати якісь негаразди, пережити важкі моменти в житті»: *Тягар можна нести, і витримати, і винести-знести, а втрату...* (ЛУ. № 27–28. 03.08.2019);

- семантичного доповнення: **писано+говорено** < **писано-говорено** – «наполегливо інформувати про щось довгий час»: *Скільки вже писано-говорено про необхідність викорінення у школах «традиції» збирання з батьків грошей на подарунки вчителям, а вона таки побутує* (СВ. № 16.02.03.2021); **пектися+клопотатися** < **пектися-клопотатися** – «дуже турбуватися про щось або за когось»: *А земляки з України пеклися-клопоталися перед російським царем* (ЛУ. № 27–28.03.08.2019); **стараються+мудрують** < **стараються-мудрують** – «ретельно щось обмірковують, намагаючись утілити в життя»: *Чимало селян стараються-мудрують, а чи й майструють усілякі пристрої та вдаються до хитроців, аби з найменшими затратами обігрівати власні оселі* (СВ. № 9. 2021).

2.2.3. Прислівники-юкстапозити

Це кількісно незначна група okazіоналізмів, які зазвичай уживають для виразної психологічно-емоційної, часто контрастної характеристики дії чи стану особи: **приречено+задерикувати** < **приречено-задерикувати** – «з усвідомленням трагічного кінця і разом з тим зухвало, зі сваркою чи бійкою»: *Чоловік відповідає приречено-задерикувати, але чесно* (ДТ. № 2. 20–27.01.2012); **тривожно+депресивно** < **тривожно-депресивно** – «у неспокійному, хворобливому стані пригнічення»: *Голова паморочиться, задишка, серце хапає, ниють лімфатичні вузли, немає смаку, запаху і кульгає травлення, на душі тривожно-депресивно* (ГПУ. 30.03.2021); **зверхньо+поблажливо** < **зверхньо-поблажливо** – «ніби прихильно, але разом з тим зарозуміло ставитись до

когось»: *Дозволяючи собі **зверхньо-поблажливо** позирати на гнобителів і лагідно іменувати їх* (ДТ. № 3. 27.01–03.02.2012).

Нечастотні випадки творення okazіональних прислівників шляхом редуплікації. Наприклад: ***значно+значно** < **значно-значно***, що вживають для підсилення значення «набагато, значно менше; дуже мало»: *Україна виділила **значно-значно** менше коштів на боротьбу з коронавірусом* (ВЗ. 10.12.2020).

Отже, в сучасному газетному дискурсі функціонально запитані складні okazіональні одиниці, утворені шляхом юкстапозиції. Їх функціонування зумовлене не лише інтенсивністю економії мовних засобів у мові преси, а й розширенням семантико-стилістичних можливостей okazіональних значень, що їх не фіксують словники. Завдяки прозорості семантики частина таких новотворів швидко поширюється в узусі, більшість же залишається контекстним явищем української літературної мови. Серед okazіональних юкстапозитів переважають утворення на основі синтагм з підрядним типом зв'язку – юкстапозити прикладкового типу, менш продуктивні – із сурядним зв'язком між основами. Якщо більшість субстантивних okazіоналізмів-юкстапозитів утворено за прикладковим типом, то дієслівні, прислівникові та менша частина іменникових okazіональних одиниць постають шляхом синонімічних чи семантичних повторів.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Досліджуваний матеріал дозволяє зробити висновки про активність okazіональних номінацій у сучасному газетному дискурсі. Серед двох основних способів творення таких слів домінують okazіоналізми-компози́ти (210) на тлі okazіоналізмів-юкстапозитів (167). Okazіональні іменникові компози́ти представлені ширше, ніж утворені таким способом інші частини мови, за рахунок різноманітних моделей творення, серед яких переважають чисельно поєднання двох іменникових основ та основ прикметника й іменника. Досить результативними у творенні okazіональних іменників-компози́тів виявилися контамінація й аналогія. Саме такі способи okazіонального словотворення продукують виразно експресивні одиниці для реалізації комунікативно-прагматичних цілей газетного тексту.

Основоскладання в досліджуваному матеріалі – ефективний спосіб творення складних ад'єктивів-okazіоналізмів, серед яких мають пріоритет моделі на основі підрядного зв'язку, а менш продуктивними виявилися okazіональні прикметники, що виникли на основі сурядних словосполучень (40:20).

Okazіональні юкстапозити є виявом не тільки економії мовних засобів у мові преси, вони уможлиблюють виникнення нових, часто «експериментальних» значень, що увиразнюють текст оригінальними конотаціями. Серед okazіональних юкстапозитів більшість – це утворення на основі словосполучень з підрядним типом зв'язку, а саме юкстапозити прикладкового типу, як менш продуктивні кваліфікуємо одиниці з сурядним зв'язком основ (редуплікованим, семантичним та синонімічним).

Щодо частиномовних особливостей аналізованих новотворів зауважуємо на перевазі іменникових основ як мотиваторів okazіональності. Так, серед okazіоналізмів-компози́тів вони превалюють щодо основ прикметників у співвідношенні 156:60, а серед okazіоналізмів-юкстапозитів щодо основ дієслів і прислівників у співвідношенні 159:8. Загалом дериваційний потенціал складних okazіоналізмів газетного дискурсу в різних частинах мови не однаковий: продуктивний словотвір іменників та прикметників-okazіоналізмів

протиставлений малопродуктивному словотвору дієслів та прислівників. Хоча на периферії okazіонального словотворення в газетному дискурсі початку ХХІ ст. опинилися складні дієслова й прислівники, серед них приблизно однакова кількість композитів і юкстапозитів (7:8). Зауважимо, що okazіональні одиниці цих лексико-граматичних класів, незважаючи на їх малу словотвірну продуктивність, мають у газетних текстах виразні стилістичні конотації.

Хоча кількісно okazіоналізмів-юкстапозитів дещо менше, але їхня активність дозволяє робити висновки про чинність тенденцій в мові сучасної української преси щодо інтернаціоналізації її лексикону, переважно за рахунок запозичень з англійської мови, щодо аналітизму в конструюванні номінацій, а також про певні семантичні процеси в газетному дискурсі. Зокрема наголошуємо на таких комунікативно-прагматичних особливостях творення та вживання досліджуваних лексем: (1) прагнення журналістів до оригінального висвітлення загальнодоступної інформації та її неочікуваної оцінки з метою привернення уваги читачів, що посилює комунікативно-прагматичні функції okazіоналізмів; (2) стилістичне увиразнення функцій номінацій особи-діяча, назв нових реалій чи суспільно-політичних, культурних процесів (цю функцію виконують okazіональні іменники); (3) актуалізація в okazіональних номінаціях-прикметниках широкого спектру відносно-якісних ознак осіб та реалій; (4) виразна соціальна конотація семантики іменникового і прикметникового okazіонального словотвору.

З-поміж складних okazіоналізмів у газетних текстах фіксуємо й такі, що стали вживаними в мові преси ще в попередні десятиліття (хоча вони не зафіксовані загальномовними словниками), і чимало нових утворень, які є прикметною ознакою сучасного медійного дискурсу і назавжди залишаться позасловниковими одиницями літературної практики.

Стилістична нейтральність притаманна незначній частині okazіональних композитів та юкстапозитів, що виконують номінативно-інформаційну функцію. Переважна більшість okazіональних дериватів у газетних текстах досліджуваного періоду – стилістично марковані з виразним експресивним та

оцінним значенням. Саме в газетному тексті відображено широкий спектр людського життя, а отже, і різноманітність виявів його оцінок – негативних і позитивних. Центром образності й експресивності газетного тексту стають індивідуально-авторські утворення з широким діапазоном конотацій – від жартівливих, іронічних, пейоративних, жаргонних до піднесених, урочистих, схвальних – щодо позначення осіб, реалій, станів і процесів. Незвична звукова чи граматична форма, актуальне й «незвичне» значення, лаконічна форма складних okazіоналізмів надають їм статусу одного з найвиразніших виражальних засобів мови газетного дискурсу початку ХХІ сторіччя.

РОЗДІЛ 3.

КОМУНІКАТИВНЕ НАВАНТАЖЕННЯ ТА ПРАГМАТИКА ОКАЗІОНАЛЬНИХ СКЛАДНИХ СЛІВ В УКРАЇНСЬКОМУ ГАЗЕТНОМУ ДИСКУРСІ ПОЧАТКУ ХХІ СТОРІЧЧЯ

3.1. Комунікативно-прагматичні функції okazіоналізмів як носіїв оцінності

3.1.1. Аксіологічні параметри газетного дискурсу і прагматика слововживання

Пізнання механізмів оцінності, що є чинними в мові медіа, процес непростий. Один із шляхів дослідження аксіологічних параметрів лексичного фонду друкованих газетних і журнальних текстів – виокремлення тих одиниць комунікації, що є маркерами часу, способів мислення представників громадянського суспільства. З цього приводу справедливим є твердження Т. А. Коць: «Оцінку можуть передавати й нейтральні мовні засоби, зокрема з інтелектуальної сфери мовомислення, які вносять елемент об'єктивного осмислення понять і явищ історичної доби» (Коць, 2020, с. 86).

Саме okazіональні лексичні засоби і є результатом виділення із об'єктів довкілля ціннісних складників, оскільки та чи та реалія «одягається» журналістом у незвичну, новітню мовну форму. «Оцінність у публіцистичному стилі забезпечує одну з його основних функцій – впливу на масову свідомість суспільства. Публіцистичні тексти є сферою обміну інформацією, раціонального й емоційного оцінювання понять, явищ світу, вираження ціннісних орієнтирів певного колективу, політичної, ідеологічної групи людей, суспільства в цілому» (Коць, 2020, с. 88).

Для нашого дослідження важливо диференціювати okazіоналізми-складні слова, що є носіями раціональної (логічної) – як позитивної, так і негативної – оцінки, а також ірраціональної (коли інновації позначають нереальне суспільне явище, процес, увиразнюють увагу до надмірного прояву чогось, що не властиве, як правило, певному предметові, явищу, людині), а разом з ними – емоційної

оцінки, коли лексичні одиниці є носіями додаткових емоційно-експресивних маркерів. Хоча Т. А. Коць ототожнює ірраціональну оцінку з емоційною (Коць, 2021, с. 18), спробуємо відмежуватися від цього погляду під час аналізу конкретних слововживань okazionalizmів-складних слів у газетному дискурсі XXI ст.

Ціннісно маркована лексична одиниця виявляє себе в тому чи тому контексті через феномен актуалізації, яка від початку XXI ст. засвідчена в таких явищах: «Сучасне життя змінило мовленнєву поведінку представників українського суспільства: вийшли з активного обігу мовленнєві стереотипи минулого, змінилася стилістика ЗМІ – частіше моделюється мовна гра, іронія і сарказм, що приводить до актуалізації різновидів широкої палітри відтінків значення слова, за допомогою яких моделюються прагматичні смисли, насамперед для граматикалізації категорії оцінки. Однак при цьому актуалізується й мовна вульгарність, брутальність, агресивність, ліквідація всяких колишніх табу, репрезентація грубості. Власне зниження стилю ЗМІ, втрата колишньої літературної чистоти впливають на моделювання мовних засобів оцінки довкілля» (Космеда, 2014, с. 46).

Окрім виразних стилістичних змін у газетному дискурсі початку XXI ст., відзначаємо такі комунікативно-прагматичні параметри, як: а) подальше урізноманітнення політематизму мови ЗМІ, різноплановість інформаційного потенціалу відповідних текстів, що відображають широкий спектр суспільних відносин: економічних, політичних, культурних, релігійних, етичних тощо; б) зростання ефективності ЗМІ щодо її впливу на суспільну свідомість; в) конкурування учасників газетного дискурсу щодо швидкості інформування про події, що також впливає на модифікацію засобів соціальної оцінки, їх експресивізацію, на пошук адекватних okazionalizmів, тобто незвичних, номінацій для відображення реалій, подій, явищ, осіб, а це, відповідно, посилює в них зображально-виражальну функцію.

Зауважимо, що комунікативні та прагматичні функції газетних номінацій – це часткове вираження комплексу функціонального навантаження словника

мови медіа. Вони узгоджені із репрезентативною, стилетвірною, ономасіологічною, функцією економії мовних зусиль, прагненням до естетизації оцінок там, де вони мають виразно негативне забарвлення, що може бути дещо завуальоване завдяки іронічним семантичним ефектам. Щодо okazіональних номінацій, саме ономасіологічна функція є показовою, адже новотвори в мові медіа є чи то відображенням узуальних інновацій, що їх породжує в усній практиці соціум, чи то ситуативних інновацій-одноденок, слів, обмежених часом і контекстом, конкретним авторством. Незвична okazіональна номінація завжди запрограмована на конкретне завдання: вона бере участь у формуванні суспільної думки, соціальної аксіології щодо реалії буття.

Структура складного okazіоналізму ідеально підходить для створення прагматичних ефектів, оскільки поєднання двох і більше компонентів без видимих синтаксичних відносин (вони можуть бути приховані у зрощенні чи композитах) створює установку не на логічне, а на емоційно-образне сприйняття інформації. Причому діапазон прагматичних функцій складного okazіоналізму може бути безмежним: від негативної чи позитивної оцінки, може виражати образу, страх, роздратування, докір, розчарування, люті, сарказм чи іронію або ж доброзичливий гумор, насмішку, захоплення тощо. Їх трансляція соціуму – реалізація комунікативного завдання газетного дискурсу в широкому розумінні.

Отже, аксіологічні параметри газетного дискурсу узгоджені з широким спектром комунікативно-прагматичних завдань мови ЗМІ, що знаходить вираження у семантико-стилістичній структурі okazіоналізмів-складних слів.

3.1.1.1. Okazіоналізми як носії раціональної оцінки

Серед складних слів, засвідчених у мові друкованих газет, вирізняємо велику групу okazіоналізмів, що позначають нові чи «освіжені» реалії соціального, культурного суспільно-політичного буття початку XXI ст. Вони демонструють не лише прагматичну функціональність, а й високу семантико-морфологічну гнучкість та продуктивність словотворчих моделей, яка є характерною рисою мови медіа:

1) іменники на позначення: а) людей за видом діяльності: *На кожній бізнес-двіжусі* обов'язково знадеться той, хто продає свій курс успішного успіху (ДТ. 03.02.2018) – типовий для молодіжної мови орозмовлений складний okazіоналізм, що підкреслює активність, мобільність і неформальність сучасної підприємницької діяльності та може бути використаним як у контексті формальних публікацій, так і в більш неформальних інтерв'ю або статтях, що стосуються молодіжних і підприємницьких культур; *При цьому депутати-«бандерівці» мають намір задіяти шість мільйонів гривень не так, як хочеться депутатам-комуністам-східнякам* (УМ. 28–29.01.2011) – okazіоналізми-юкстапозити із політичним підтекстом, що позначає депутатів із певною ідеологічною орієнтацією, надаючи їм характеристику в контексті певного часу, що також свідчить про семантико-морфологічну гнучкість; *Помер український блогер-мільйонник* (ВЗ. 16.10.2020) – okazіоналізм демонструє семантико-морфологічну гнучкість, поєднуючи елементи різних семантичних полів (від медіа до соціальної репутації) та відображає оновлений соціальний феномен цифрової комунікації, де популярність вимірюється чисельністю онлайн-спільноти; б) суспільних явищ, громадських ініціатив, зібрань: *А ще був гамірливий молодіжний «електромайдан» 2015-го* (ЛУ. 24.05.2018) – okazіоналізм-комполит, що продукує яскраво виражений політичний та соціальний підтекст, відсилаючи читача до конкретних історичних подій, які характеризуються активним використанням цифрових технологій для організації масових заходів і протестів. Як бачимо, okazіоналізми демонструють складну структуру, що дозволяє їм адаптуватися до змінних соціальних і комунікативних контекстів. Такі інновації дозволяють забезпечити точність та ємність вираження, відповідаючи на потребу в нових номінаціях для відображення нових чи оновлених соціальних, політичних чи економічних реалій.

2) прикметники із суспільною семантикою: *Поняття це давно переросло базарно-магазинний варіант* (ДТ. 17–24.02.2012); *Окрім цього, частину прибутку Жиліни планують віддавати на цікаві проєкти, бо, як виявилось,*

Вінниця досить сприятлива для ветерансько-переселенського бізнес-масштабування (Д. 2020. № 59).

З нашого погляду, частина okazіоналізмів – слова із *прихованою позитивною оцінністю*, яку визначаємо за критерієм активності, соціальної запитаності, тої чи тої словотвірної моделі. Серед okazіоналізмів із соціальною позитивною оцінністю виокремлено ті, що створені на базі аброморфем, приєднаних до стилістично нейтральних основ. Вони зумовлені змінами в організації суспільної діяльності в цифровізованій реальності, а також глобалізаційними процесами:

інформ-, інформаційно-: *Бути інформаційно-підкованим* сьогодні, означає вміти аналізувати факти, відокремлювати важливе від другорядного (ГУ. 15.06.2021); *Часто за гучною інформбулькою* ховається порожня сенсація (ДТ. 25.03.2019); *Інформджунглі* нашого часу: як не потрапити в пастку маніпуляцій та фейків (заголовок) (СВ.№ 16.02.03.2021); *Як «інфосовок»* повертається в українську систему освіти (УП. 20.06.2022); *Собчак мстить* однією з найпопулярніших блогерш у Росії, знявши фільм про «інфоциганів» (Експрес. 18.12.2021);

еко-: *Псевдоекологічні компанії* квапляться переклеїти старі цінники новим *екоскотчем* (УМ. № 23. 2021); *Садівництво на даху* стало для мешканців джерелом *екошастя* (Д. № 21. 2017); *Подаруйте собі екорозкїш* щоденного догляду (СВ. № 33. 2020);

євро-: *У контексті євроінтеграційних процесів* зростає число *євромрійників*, які вважають, що вступ до ЄС може принести більше вигод (УМ. 9–10.12.2015); *«Євробачення чи єврозбочення?»* (заголовок) (ЛУ. 16.03.2019); *Запрацював пільговий режим розмитнення «євроблях»* (ГУ. 15.06.2021); *«Євробляхери»* влаштували масштабний мітинг біля Ради (ВЗ. 02.09.2020); *Подався манівцями у єврозаробітчани* (СВ.№ 84.2020); *Віце-канцлер ФРН у Києві* похвалив нашу державу за демократію й позитивно оцінив її *єврорухання* (УМ. 14–15.01.2011);

медіа-: *Ми побачили, що є серйозний брак інформації по **медіа-арту** (УМ. 7–8.10.2011); Усі проблеми варто відверто проговорювати в письменницькому колі, не перетворюючи це на **медіа-шторм**, кидаючи галасливі звинувачення й сприяючи «великим ворогам» у цькуванні українського світу (ЛУ.15.11.2018); Світ за **медіа-завісою** (Д. № 145–146.2021); І для чого тоді за кілька тижнів до з'їзду створювати такий «**медіа-гачок**», меседж якого дуже простий... (ЛУ. 15.11.2018); **Медіарегулювальники** (Д. 2020. № 7–8); Але це швидко минає, коли подібний «**медіа-філософ**» конкретно отримує по голові (Д. 30–31.10.2015); Зусилля варто спрямувати передусім на роботу з так званими світовими **медіаокеанами** (Д. 11–12.12.2015);*

онлайн-: *В **онлайн-безмежжі** репутація залежить від кожного коментаря і лайка (ВЗ. 01.06.2021) – в значенні, коли цифровий світ поглинає реальне життя; <...> здатністю втамувати нонконформістську сверблячку ефектними **онлайн-витівками** (ДТ. 2–12.03.2012); Неіснуючі **онлайн-компенсації** (СВ. № 95. 2020); ІКЕА запускає **онлайн-торговище** в Україні: на сайті вже доступний перелік товарів (ВЗ. 08.05.2020); Сьогодні відбудеться **онлайн-мітинг** на захист української культури: до чого тут новий держбюджет (ВЗ. 27.03.2020);*

офлайн-: *Стільки ж доведеться спрямувати до держбюджету лише за одну букмекерську **офлайн-перепустку** (ДТ. № 1280. 2020); Українські музеї, націлені на розробку так званих **офлайн-прогулянок** під час карантину (ДУ. № 1.2020);*

скайп-: *Скайп-парламент на заміну **фейсбук-уряду** (ВЗ. 26.03.2020);*

теле-: *Телебоси пробують піднімати рейтинги в ефірі (УМ. 10–11.06.2011); Коли «**теледемократія**» не рятує (Д. 30–31.10.2015); <...> пам'ятаю його **телезаклики** «Чути Донбас» (Д. 11–12.12.2015); Хіба ж не **телехазяїни** планували (принаймні донедавна) зробити Володимира Борисовича знову прем'єр-міністром? (про Гройсмана) (СВ. № 97.2020).*

Як правило, такі okazіоналізми стають узуальними одиницями. За кількістю наведених прикладів робимо висновок про переважання одних

моделей словотворення, про периферизацію (зокрема з аброморфемою «теле») інших.

Групу okazіоналізмів-складних слів із **позитивною оцінністю** репрезентують номінації осіб, абстрактних і конкретних назв із компонентами-основами, у внутрішній формі яких зафіксована в процесі історичного лексико-семантичного розвитку позитивна оцінка, як-от: *У селі Мельники Чигиринського району українці вшанують пам'ять **героїв-холоднорівців*** (УМ. 15–16.04.2011); *На самому каналі з'явилося багато двомовних та російськомовних проектів, частину яких **«доброзичливці-благодійники»** дарують за копійки* (УМ. 18–19.02.2011); *Про **добросусідство** різних народів мислиться, коли читаємо твір «Я слухав Шопена»* (ЛУ.02.03.2019); *Якщо мета – творення, створення умов, вибудовування **добросусідських** відносин, вирішення конкретних проблем громадян, – то ми за такі переговори* (ДТ. 27.01.2012); *Такі **музики-самородки** з'являються на світ раз у століття* (УМ. 28–29.10.2011).

Як відомо, за добу Незалежності, в українській мові закріпилася модель із аброморфемою **топ-** у значенні «вища позиція рейтингу або лідерства у певній сфері», яка, відповідно, є носієм позитивної соціальної конотації, що їх здобуває особа, яка оцінюється за її допомогою Це створює певний акцент на важливості і значущості особи чи явища. Пор слововживання-оказіоналізми: ***Топзрадник** року знову на висоті – змінив партію, перекрутив факти і вкотре вдає із себе миротворця* (ГПУ. 12.04.2021); *Поки одні кандидати говорять про реформи, **топгречконосій** уже мчить від хати до хати – з календариками, торбами і святими промовами* (УП. 07.05.2018); *Коли брехня стає інструментом політики, **топбрехунець** перетворюється з маргінала на ньюсмейкера національного масштабу* (Д. № 7–8. 2022); *Де правда вимагає перевірки, **топфейкомет** просто вигадує її на ходу – головне, аби гарно звучало і швидко ширилося* (УМ. 8–9 квітня 2011); *«Зловити «велику рибу», **топкорупціонера**, – не просто, але можливо»* (ВЗ. 16.04.2021).

. Аброморфема «топ» може сполучатися з основою, що є носієм позитивної оцінки, відповідно, така семантика взаємопідсилюється: *Попри*

виклики часу, *топосвітязини* формує не лише знання, а й цінності, гідні вільної країни (ДТ. № 1277. 2020). Однак важливо, що акцентування на «топ» у зазначених контекстах часто має іронічний, критичний або саркастичний відтінок, залежно від характеру основи, з якою вона поєднана. До прикладу, *топзрадник* або *топбрехунець*, демонструють зміщення значення «топ» з позитивної оцінки до негативної або до дискредитації особи. В такому контексті «топ» не лише означає високий статус, а й збільшує соціальну оцінку через негативні риси характеру, демонструючи певну соціальну критичність і недовіру до особи. Оказіоналізм *топгречкосій* має певний іронічний підтекст і сприймається як маніпулятор, що використовує вже звичні методи для досягнення результату. Це підкреслює прагматичну спрямованість на критичну оцінку певних явищ чи індивідів.

У 10–20-х роках ХХІ ст. в культурно-мистецькому дискурсі актуалізована назва «кіт». Вона із нейтральної здобула статус позитивно маркованої, оскільки персонажі в художній літературі, мультиплікації, кіномистецтві стали активно використовувати для створення певних соціально запитаних сюжетів, у яких котіві відводиться соціально-психологічна місія мотиватора (він свій, він найулюбленіша домашня тварина). Тому як позитивно-оцінні кваліфікуємо оказіоналізми: <...> з'являється він – *кіт-натхненник*, чия тиха присутність і тепле муркотіння повертають віру в спокій, дім і завтрашній день (ДТ. № 2. 2012); У шумному офісі, де кожен другий день приносить стрес, *кіт-гармонізатор* здатний заспокоїти всю команду, просто сидячи на підвіконні (СВ. № 94. 2020); *Кіт-волонтер* безкоштовно роздає свої «послуги» з муркотіння та безвідмовно вимагає обіймів (ДУ. № 21. 2014); *Кіт-контентник* працює на 100%, хоча, здається, єдиною його місією є обурення (УМ. 23–24 грудня 2011).

Виразну позитивну оцінність у газетному дискурсі в різних жанрах мають певні композитні прикметники-оказіоналізми, як-от: із етноміфологічним складником: У цій пісні звучить щось прадавнє, майже забуте – голос степу, загорнутий у *купальсько-чарівну* мелодію, що пробуджує родову пам'ять (ЛУ.

02.08.2015); з основами на позначення позитивних емоцій, психологічних станів: ***Оптимістично-піднесений** ... так від радості до радості... аж поки не виникне ціла колекція натхнених і оптимістично-піднесених думок...* (ЛЮ. 14.08.2017); *Попри скепсис і затяжні суперечки, сторони досягли **неймовірно-продуктивних** домовленостей* (УМ. 29–30.04.2016); <...> *журналістка зберегла **лагідно-принципову** позицію – не втратила людяності, але не змовчала про головне* (ДТ. № 43–44. 2017).

У газетному дискурсі сучасності кількісно більша група okazіоналізмів-складних слів з **негативною оцінністю**. Її носієм може бути перша чи друга основа номінації. О. А. Стишов пов'язує домінування негативнооцінних композитів із тим, що «сучасні мас-медіа та інтернет-комунікація відбивають усі негативні процеси світової й української спільноти: змагання різних ідеологій і релігійних течій, політичну боротьбу, військові конфлікти, національну й релігійну нетерпимість» (Стишов, 2022, с. 45), а таких номінацій у сучасній медійній мові значно більше аніж з позитивною оцінністю. М. П. Баган звертає увагу на те, що «дозоване, іноді удаване вираження негативних емоцій увиразнює контрастність нашого буття» (Баган, 2021, с. 27). Про розрізнення okazіоналізмів з нейтральною і негативною оцінністю засвідчують словоживання за певною моделлю. Пор. номінації у такій групі прикладів: нейтральне позначення назви особи за видом діяльності: *Взагалі підтримка близьких та родичів, односельчан – це ті чинники, які надихають **бізнесменів-початківців**, не дають їм опустити руки* (ГУ. 25.06.2021) і негативно-оцінне позначення особи за видом діяльності з характеристичними основами: <...> *для українського правосуддя **бізнесмен-утікач** поки що недоступний* (ДТ. № 1280. 2020); ***Бізнесмен-невдаха** говорить, що раніше цього було достатньо* (УМ. 23–24.09.2011).

Серед зафіксованих слововживань диференціюємо групу, де перша основа є носієм негативної оцінності, і це частотна аброморфема, яка працює як сучасна модель словотворення, як-от:

фейк «підробка, обман, щось нереальне»: *Чергову **фейк-зраду** запустили ще до завершення брифінгу – комусь здалося, що пауза в промові була «надто промовистою»* (УМ. 14.01.2020); *Йдеться про **фейк-патріотів**, які одягають вишиванку під телекамери, але голосують за закони, що підривають основи державності* (ВЗ.11.05.2020); *Добре це чи зле, але **фейккороби** цим користуються* (Д. № 41.2022); *Але маніпулятори не сплять і створюють нові «**фейкприводи**»* (УМ. 04.04.2019);

горе «у трактуванні вираження душевного болю, спричиненого бідною, лихом тощо», однак у наведених словоживаннях, з нашого погляду, воно набуває значення «поганий, нікчемний», виконуючи роль носія якісно-оцінної семантики: *Як саме і навіщо натиснув на курок, неповнолітньому **горе-«ковбою»** тепер збагнути важко* (УМ. 01–02.07.2011); *Насправді, чи не принесе все те, що нам подають як «**горе-перемогу**» лише розчарування і нові проблеми* (ВЗ. 16.11.2022); *Цьогорічний **горе-туризм** перетворився на суцільний стрес: переповнені готелі, затори та шаленна дороговизна* (ДУ. № 12. 2013); *У Росії **горе-мама** прив'язала санки з дитиною до джипа* (ВЗ. 08.03.2020); *Нестримний **горе-успіх** – усі обіцяні результати так і залишилися на папері* (УМ. 18–19.08. 2016); *Одна **горе-туристка** досі перебуває в комі у турецькому госпіталі* (УМ. 10–11.06. 2011). Такі утворення не фіксують словники, не виділено і відповідного значення. Звертаємо увагу на слово *горезвісний* (в іронічному значенні «який має сумнівну або погану славу» (СУМ II, с. 128): *Сьогодні ми відчули усю принадність цих щирих обіймів, отримавши на своїй миролюбній землі **горезвісну АТО-ООС*** (ЛУ. 03.08.2019).

Газетний дискурс початку ХХІ ст. – середовище формування суспільної свідомості та впливу на переоцінювання суспільно-політичних феноменів радянського минулого. Тому фіксуємо okazіональні утворення, а саме **Ленінопад** (хвиля демонтажів пам'ятників Володимиру Леніну та іншим комуністичним, радянським політичним діячам ХХ століття в Україні, що розпочалася під час Євромайдану у 2013 – 2014). Таких слововживань, наприклад на шпальтах газети «Газета по-українськи» фіксуємо 55, у газеті «День» – 64, в «Україні молодій» –

близько 50: *Сьогодні можемо говорити, що Володимир Івасюк знову випередив свій час і став піонером славнозвісного «Ленінопаду», котрий нещодавно пронісся Україною, наче свіжий вітер з карпатської полонини* (ЛУ. 16.03.2019). Тобто первинно okazіональне утворення на певний період суспільної активності стало частовживаним, далі його слововживання знизилося, і стабілізувався його статус як узуального історизму з негативною конотацією. Зневажливо-оцінне *Ленін-спайдермен* – це власне okazіоналізм: *Ленін-спайдермен, цвинтар надій та Вакарчук як найвідоміший закарпатець* (ВЗ.12.05.2021) (йдеться про враження від відвідин найколеритнішої корчми Ужгорода та Леніна, стилізованого під спайдермена).

Друга група okazіоналізмів у своїй структурі має стилістично нейтральну аброморфему, до якої приєднані основи-носії негативної конотації. Вище було зауважено про позитивну приховану оцінність утворень на **євро-, медіа-, теле-, інфо-** і под. Наприклад, з аброморфемою «євро» назва *євродепутат-гей* має негативну оцінку, оскільки є третій складник «гей». Щодо осіб з таким форматом соціальної поведінки, як відомо, переважає негативне їх сприймання: *Євродепутат-гей мав за партнера ... педофіла* (ВЗ. 03.12.2020), пор. також негативно-оцінний контекст: *Хроніка європровалу* (ДУ. № 28. 2014). Так само негативно-оцінними є композити з *еко-*: *Ековарварство* (Д. № 14.2007) – про вивезення піску з берегової зони у заповіднику Конча-Заспа; *медіа-*: *Медіаекспансія – нові можливості чи новий вид впливу?* (Д. № 25.2019); *теле-*: *Телепомийки, справжня журналістика та шоу-балаган, де рейтинги важливіші за правду?* (УМ. 12.08.2020); *Упродовж років телезомбування перетворювалося з інструмента розваги на дієвий механізм контролю свідомості* (СВ. № 95.2020); *Після кожної резонансної події медіапростір вибухає черговою телеістерикою, де факти тонуть у хвилях емоцій* (Д. № 15. 2019); *інфо-*: *Між оперативною і корисною інформацією в легкому форматі там роблять «потрібні» інфовкиди, а також поширюють фейки* (Д. 30.05.2021); *Під прикриттям свободи слова здійснюється масована інфоагресія, спрямована на розкол суспільства та підриг національної єдності* (Д. 16.08.2020); *Тривала*

присутність фейків, маніпуляцій у медіа призвела до **інфоерозії** та незворотного руйнування довіри до будь-яких джерел інформації (ДТ. 24.09.2016); Масштабне **інфозасмічення** ускладнює доступ до перевірених фактів і породжує дезорієнтацію (УМ. 28–29.01.2011). Переважання негативно оцінних okazіоналізмів на позначення медійних реалій засвідчує як увагу соціуму до проблем інформування, так і ставлення до повідомлюваного.

Також фіксуємо okazіональні утворення з початковою негативно-оцінною аброморфемою **зомб-**, яка характеризує інформаційне середовище, медійні реалії, є за фактом її вторинною номінацією: *Однією з таких «качок» він назвав одну з тез російських «зомбо-ЗМІ» про те, що світ входить в епоху нової «холодної війни»* (ДУ. № 48 (24043).2014); *Вплив зомбомедій на масову свідомість призвів до того, що люди все частіше стають пасивними спостерігачами, не здатними самотійно аналізувати інформацію* (ДТ. № 11. 25.03–01.04.2016).

Лише серед okazіоналізмів-складних слів з негативною оцінністю зафіксовано композити з аброморфемою **газ-**: *Необдумана газоекспансія в промисловості та енергетичному секторі збільшує залежність країни від імпортованих ресурсів* (ДТ. № 38–39. 2016); *Підвищення цін на газ через газоінфляцію негативно впливає на економіку європейських країн* (Д. № 22. 2021); *Однак карантин змусив міністерство поки що відмовитися від таких «газорепресій»* (СВ. № 94. 2020) – про припинення постачання газу.

Окрема чисельна група – юкстапозити-характеристики держави / країни. Ідеться про вторинні номінації Росії як країни, яка розпочала війну проти України. Відповідно одні основи вказують на її статус як:

– того, хто не дотримується закону і порядку: *Росія як **країна-порушниця**, систематично зневажає норми міжнародного права, підриває безпеку світу та ігнорує рішення глобальних інституцій* (Д. 20.01.2022);

– загарбника: *<...> для ілюстрації «українських реалій» використовують світлини із сусідньої **держави-окупанта*** (УК. 06.10.2021); *У Росії він має нафтовий бізнес, записаний на дружину, успішність якого дуже*

залежить від ставлення влади **держави-агресорки** (СВ. № 5. 2021); <...> дістати військові плани **країни-агресора** та її посіпак (ДТ. № 1279. 2020); СБУ влучно привітала **країну-агресорку** із Днем Росії (ВЗ. 12.06.2020);

– міфічної потвори, що вирізняється негативними рисами: *Коли держава-монстр зневажає гуманізм, знищує демократію та веде загарбницькі війни, світ не має права мовчати – бо мовчання перетворюється на співучасть* (Д. 16.06.2022);

– нищителя ворогів усякими способами: *Держава-тиранія не воює з ідеями – вона знищує їхніх носіїв: цинічно, системно, без жодних моральних обмежень, виправдовуючи насильство псевдозаконом і фальшивим патріотизмом* (Д. 20.09.2022).

Як відомо, у 2019–2021 роках темою № 1 була ситуація з поширення коронавірусної інфекції (Попкова, 2021). Дослідники присвятили чимало досліджень, фіксуючи численні утворення з аброморфемами **корона**, **ковід**. Більшість раціонально оцінних okazіоналізмів має негативне забарвлення, що є вираженням прагматики ставлення суспільства до цієї ситуації. При цьому можемо диференціювати складні слова, що мають різні відтінки значень:

– непрямо негативне, тобто виражене через внутрішню форму початкової основи: <...> окремі чиновники, ділки й «наближені до бюджету» структури накопичували **коронаприбутки** (ВЗ. 23.09.2021); **Коронадиктатура**: як пандемія змінює баланс влади і обмежує права громадян (заголовок) (ВЗ. 03.08.2020).

– негативне позначення осіб щодо ставлення заходів з протидії коронавірусу: *Незважаючи на жорсткі карантинні обмеження, група **ковід-дезінформаторів** продовжує поширювати неправдиву інформацію, переконуючи людей в безпідставності всіх протиепідемічних заходів* (ВЗ. 20.11.2020); *Фейсбук закрав групу «ковіддисидентів»* (ВЗ. 08.02.2021);

– негативне позначення-характеристика лікувальних закладів: *Лікарню в ОРДЛО перетворюють на «ковід-відстійник»* (ВЗ. 20.09.2020);

– негативне позначення-характеристика заходів з обсервації: *На жаль, ковідолокдаун себе не виправдав* (СВ. № 95. 2020);

– негативне позначення-характеристика соціальних процесів у цілому, що пов'язані з боротьбою із коронавірусом, «маячня» (у зневажливому значенні «божевільні висловлювання, плани, що постають у хворобливій або збоченій уяві» (СУМ IV, с. 660): *Ковідомаєчня: як безглузді теорії шкодять боротьбі з пандемією* (ВЗ. 11.06.2021); «гейт» (у значенні ненависті або прихованої чи відкритої ворожості до чого-небудь або кого-небудь): *Коронагейт, глобальна криза та масштабна корупція під час боротьби з пандемією* (УМ. № 55. 24.06.2020.).

Як підкреслює Н. В. Романова, коронавірусна пандемія стала одним із важливих позамовних чинників, що сприяли активному розширенню, збагаченню та оновленню словникового складу. При цьому дослідниця наголошує на двох основних напрямках поширення таких лексичних новацій, як масове розповсюдження в окремих галузях діяльності та вибіркове, залежно від специфіки сфери вживання (Романова, 2021, с. 101) з чим важко не погодитись.

Із новоутворень, що вживаються за певною моделлю, можемо виокремити в досліджуваному матеріалі okazіonalіzmi із суспільно-політичного словника, що пов'язані з оцінкою ситуації з українським Кримом. Це зрощення *Кримнаш, кримнашистський, Кримнебутерброд*, що виражають чужу думку – думку країни-агресора про цю окуповану територію, думку українського соціуму про свій півострів, пор.: *Саме тому «Кримнаш» насамперед, спрямований на спробу «кремлівських» утриматися* (Д. 21–22.08.2015); *Ніхто з них не захоче (і не зможе, не викликавши опір з боку «кримнашистської» частини населення) просто припинити окупацію й повернути Кримський півострів Україні* (Д. № 15.2020); *І нарешті ми неминуче підходимо до проблеми «Кримнебутерброду», яку в нас дехто пропонує чи то забути, чи то «винести за дужки»* (Д. № 12. 2021) – ширший контекст для пояснення змісту okazіonalіzmu: відомо, що російський опозиціонер Навальний визнав, що Крим було відібрано в Україні злочинним насильницьким шляхом, але повертати

півострів Україні влада Росії не збирається, мовляв, «Крим – не бутерброд з ковбасою, щоб його туди-сюди повертати» у значенні, на момент, коли влада Росії захопила півострів Крим, тоді він був «бутербродом», а тепер припинив ним бути.

Соціально акцентовані okazіоналізми-характеристики керівництва України, яке розграбовує Державну скарбницю, відповідно активні складні слова на позначення осіб і процесу з компонентом **казно-** має критичний, осудний відтінок: *Мова про тих, хто намагається на законних підставах боляче вдарити по загребущих руках казнохабарників, корупціонерів і крадіїв* (СВ. № 12. 2021); *Не витримавши палацових інтриг і казномарнотратства за укладання державних контрактів* (Д. 11–12.12.2015). Друга основа є виразником негативної оцінки людей і явищ, що вживається в контексті опису соціальних і політичних процесів, пов'язаних з корупцією, крадіжками з державної скарбниці та неефективним управлінням державними коштами та має виражену прагматичну й комунікативну спрямованість – не лише інформувати, а й мобілізувати емоції аудиторії, надаючи їй чітке уявлення про масштаби корупції та її наслідки для суспільства (як інструмент соціального та політичного тиску, спрямованого на викриття порушників і спонування до дій).

Відомо, що тривалий час в Україні звинувачували депутатів і порушенні процедури голосування, яка набула позначення «кнопкодавство» як дія за значенням «кнопкодавити». А самих порушників назвали зневажливо «кнопкодав». У суспільно-політичному словнику ці okazіоналізми стали узуальними, загальнозрозумілими, з виразною соціальною негативно-оцінною конотацією: *Кнопкодавство вкотре продемонструвало, що для деяких депутатів особиста присутність на засіданні – формальність, а не обов'язок* (ВЗ. 25.05.2022); *Під час голосування за Шкарлета – «кнопкодавили»: офіс генпрокурора порушив справу* (ВЗ. 18.01.2021); *Львівська міськрада заборонила кнопкодавити* (ВЗ. 29.07.2020); <...> у сесійній залі було зафіксоване *кнопкодавство* за відсутніх на місці депутатів (СВ. № 98.2020).

Соціальне засудження транслює внутрішня форма okazіоналізмів із початковим складником **нарко-**: *На Рівненщині підлітки влаштували «нарковечірку»: один у комі, інші – госпіталізовані* (ВЗ. 21.03.2021); *На Прикарпатті в одній із кав'ярень організували наркокубло* (ВЗ. 10.09.2010).

Проблеми ціноутворення в комунальній сфері відбивають негативно-оцінні okazіоналізми на позначення соціально-економічних реалій, у яких носієм оцінної семантики є друга частина-основа: *Протестували проти «тарифогеноциду» і на Харківщині* (СВ. № 4. 2021); *Чергова тарифолокишина?* (СВ. № 11.2021).

Привертає увагу група okazіоналізмів на позначення облудних станів, процесів, нещирих взаємин в українському суспільстві, облудного управлінського складу держави. Це низка складних слів із початковими основами **брех-** (від *брехати*, *брехня* «те, що не відповідає правді, неправда» (СУМ I, с. 233)) та **криво-** (від *кривий*, в переносному та розмовному значенні «те саме, що хибний; неправильний, помилковий» (СУМ IV, с. 339)): *Те, що досі там встояв Ленін – теж ознака майбутніх проблем, які підігріватимуться «брехіоналами»* (УМ. 23.06.2017) з аналогією до **регіоналів**; *І зараз, у період українсько-російської війни, яка триває вже восьмий рік, у душі українцям щодень заливають безліч московської брехні-блекотиння, щоб посіяти в нас зневіру, паніку, пригніченість* (ВЗ. 10.12.2021); *А, може, чаші української Феміди настільки переповняються кривосуддям та політично сфабрикованими справами* (ВЗ. 28.07.2020); *Якщо хочуть, нехай бавляться у своє «кривосуддя», демонструючи всьому світу свою аморальність* (УМ. 29–30 грудня. 2011); <...> *і тому кривотлумачення на тему антисемітизму Симона Васильовича не згасають донині* (ЛУ. 29.11.2018).

З цією групою новоутворень пов'язані несистемні уживання на позначення нещирих намірів, суспільних заходів, соціально непривабливих економічних, соціальних, інформаційних середовищ і под, які можна об'єднати поняттям НЕПРАВДА, БРУД: *Піар-опитування: сотні мільйонів гривень на підігрівання «теплої ванни» для президента* (ВЗ. 22.10.2020); *Відкрити в області*

*«ринок»-дерибан привабливих земель (СВ. № 10.2021); Проте багато **сайтів-сміттярок** поширюють нісенітницю (УМ. 25.03.2020).*

Газетний дискурс ХХІ ст. відображає негативні соціальні оцінки:

а) управлінців в Україні, із відтінком зневаги: *Чи бійка між **депутатом-відморозком** Делімхановим та іншим депутатом-відморозком, любителем гвалтувати черепах, Журавльовим (Д. № 7–8. 2022); Звільніть Укрпошту від **агресора-руйнач** Ігоря Смілянського, найбільшим досягненням якого є три «скоростиглі» дипломи США і досвід торговця морозивом (СВ. № 4. 2021); Герман цілила не лише в «терористів» і «заколотників», а й у нинішню «зелену» владу, яка б ніколи не піднялася над рівнем **блязнів-холуїв** (СВ. № 8. 2021);*

б) Президента Росії (оказіоналізм-вторинна номінація): *Вони несуть таку ж відповідальність за розв'язану новітню російсько-українську війну, як і генерали, як і сам їхній **«баранонастух»** (Д. 10.03.2022); Але нічого подібного не відбулося і близько, навпаки, вони знову виплекали якогось шовіністичного **гібридомонстра**, який увібрав все погане з минулого і ув'язнив власне населення, намагаючись завоювати сусідні країни. (Д. 10.03.2022); Самого ж Путіна сьогодні все більше порівнюють з Гітлером, який намагається лякати весь світ ядерною зброєю. Якщо навіть теоретично уявити ядерну війну, то загинуть самі росіяни, а їхній **лідер-шизофреник** ховатиметься у бункері (Д. 09.03.2022);*

в) громадян, що стали призвідцями негативних суспільних явищ: *«Акторів-лицедіїв замінили **«мітингувальники-маріонетки»** (УМ. 07–08.10.2011); «Актор»-невдаха»: українець інсценував власну смерть, бо хотів 26 млн злотих страховки» (ВЗ. 21.09.2020); «В минулому Барбакару розшукувала міліція як професійного **картьяра-шулера»** (УМ. 07–08.10.2011); «У винниківському готелі **клієнт-шахрай** відпочив на 2858 грн і втік» (ВЗ. 28.05.2021); Тим часом у райцентрі подекують, що **дружина-гуляка** таки порвала зі своїм коханцем (СВ. № 3. 2021); А **лікарі-згубники** не в той бік її налаштовували (ДУ. 10.01.2014);*

в) територіальних об'єднань: *«Давайте відверто і чесно скажемо: що такого незвичайного, жахливого, безрозсудного в тому, що з'явиться*

абсолютно не повноважна, можливо, навіть декоративна структура, під назвою «Консультативна рада», до якої увійдуть представники самопроголошених **банд-республік?**» (Д. № 66–67. 2020); **Союз держав-ізгоїв** (ДУ. № 34 (24029). 2014);

г) економічних феноменів із негативними наслідками: *Державницька позиція щодо «бюджетокатастрофи»* (СВ. № 86.2020).

3.1.1.2. Оказіоналізми як носії ірраціональної оцінки

Група оказіоналізмів-складних слів з комунікативно-прагматичними ознаками **ірраціональної оцінки** має два вектори реалізації: 1) номінації з емоційно-оцінним колоритом; 2) номінації, що позначають нереальні явища, предмети і под.

Оказіоналізми з емоційно-оцінним складником семантики важко піддаються класифікації. Зауважимо, що, наприклад, назви осіб можуть мати іронічно-доброзичливий: *«Прикордонники затримали дивака-іноземця, який хотів пішки дістатися до Мікронезії»* (ВЗ. 05.04.2021) чи іронічно-саркастичний колорит: *За неповнолітніх жартівників-мінерів відповідатимуть батьки* (СВ. № 86. 2020). Ці лексеми номінують осіб за ситуативними ознаками.

Оказіоналізми-епітети в газетному дискурсі є засобами характеристики емоційних станів осіб, про яких ідеться у статтях: *Неповторно-чарівливий стиль Хоакін Фенікс підкорив серця глядачів своєю щирістю, природністю та вмінням передати найтонші відтінки емоцій, перетворюючи кожну роль на справжній витвір мистецтва, що залишає глибокий слід у пам'яті* (ДУ. № 17 (24012). 2014); *Як автор і режисер, Анатолій Хостікоєв щедро-безкорисливий* (Д. № 14. 2020). Або ж вони означають конкретно-чуттєве сприйняття мови людини: *В останньому своєму дописі блогерка виклала напівпечально-філософські роздуми про цінність часу та швидкоплинність життя* (ЛУ. 03.08.2019); *Чоловік відповідає приречено-задержувато, але чесно* (ДТ. 20–27.01.2012).

Деякі okazіональні іменники сприймаємо як експресиви: *Тепер у соцмережах вистачає троледурнів, які сіють розбрат і ображають користувачів* (Д. 27.04.2022); номінативні метафори: *Французький кінопоцілунок* (УМ. 11.02.2011); емоційно забарвлені поняття соціального спрямування: *«Вони для нього – лише спосіб ще раз продемонструвати нікчемність усієї тієї хохлофренії»* (УМ. 29–30.07.2011) (пор.: Олігофренія – в медичному тлумаченні «недоумкуватість, природжене або набуте у ранньому дитинстві недорозвинення розумових здібностей людини» (ВТСУМ, 2005, с. 841) та *хохло-* (= україно-) + *френія*, у значенні «недоукраїнськість, неповнота вираження національної ознаки «українець».

До емоційно-оцінних okazіоналізмів-складних слів уналежнюємо відфразеологічні утворення, змодельовані способом зрощення фразеологічних одиниць. Серед них ті, що позначають явища:

обману: *Механізм відповідальності за пустопорожнє «локишиновішання» повинен існувати* (СВ. № 94. 2020) – *вішати локишину на вуха* – «обдурювати кого-небудь, говорити неправду комусь» (СУМ-20 <https://sum20ua.com/?page=489&searchWord=вішати&wordid=14927>); *Це дало підстави стверджувати, що справи «пальцевисмоктані»* (УМ. 9–10.09.2011) – пор. фразеологізму *висмоктувати з пальця* – «сказати, ствердити що-небудь, не спираючись на факти, не маючи для цього жодних підстав; вигадати» (Словник фразеологізмів української мови, 2003, с. 87);

нещирості: *«Хитро зроблена» опозиція чи влада?* (ВЗ. 08.05.2020) – пор. вихідну фразему *хитро зроблений*;

бездіяльності: *Зеленський – свідомий саботажник, який про все знає, про все в курсі, але обрав свідому позицію нічимнезаймання* (ВЗ. 18.01.2021) – пор. вихідну фразему *нічого не робити*; *«Це означає, що цінності вищого рівня починають превалювати над нашими консюмеристсько-хатоскрайними звичками»* (ВЗ. 27.01.14) – пор. вихідну фразему *моя хата скраю* – «хто-небудь через власну байдужість не бажає втручатися у щось, бути причетним до чогось; кого-небудь щось не стосується» (Словник фразеологізмів української мови,

2003, с. 741). Як влучно характеризує М. П. Баган «метафоричне вираження бездіяльності є дещо маніпулятивним способом зняти відповідальність із суб'єктів, оскільки всі метафори за рахунок внутрішньої форми наголошують на впливі зовнішніх обставин, що перешкоджають повноцінній діяльності» (Баган, Заскалета, 2023, с. 124). На думку мовознавиці, ці мовні одиниці хоча і є «узвичаєними», але все ж надають текстові поетичного й мальовичого забарвлення;

хвалькуватості: *«У російській армії можуть панувати шапкозакидальні настрої щодо України та впевненість у тому, що Київ можна захопити за три дні»* (Д. 24.02.2022) – пор. фразеологізм *закидати шапками* – «уживається як хвалькувате, безпідставне запевнення без труднощів перемогти кого-небудь» (Словник фразеологізмів української мови, 2003, с. 244);

стану заперечення чогось, невизнання чогось чи когось: *«Але найбільше мене вразили «професійні **противсіхи**»* (Д. 30–31.10.2015); *«Не хочеться політикам знати, скільки тих «**противсіхів**»* (УМ. 27–28.03. 2011); *«Тепер «**противсіхів**» більше на сході»* (УМ. 27–28.03. 2011) – пор. *бути проти всіх*: *«Як політик, не можу демонстративно бути **руконеподавачем**, бо гадаю, що все потрібно робити солідно й чемно і доводити свої погляди треба у виважених серйозних розмовах, а не на рівні публічних жестів»* (Д. 03.03.2001) – пор. фразему *не подати помічної руки* – «не допомогти кому-небудь у чомусь» (СУМ VII, с. 128).

Зауважуємо, що частина okazіоналізмів із прагматикою емоційної оцінності, які походять від суспільно-політичних гасел, мають додаткову соціальну саркастичну конотацію: *Всенародне волевиявлення на животрепетну тему – «**росієвізьминас**»* (Д. 21–22.08.2015) – від «Росіє, візьми нас», *Вчергове місце **рускомірній** церкві відвели до списку ЮНЕСКО* (Д. 30.09.2019) – від «руський мір».

Друга підгрупа okazіоналізмів із ірраціональною оцінністю номінує нереальні явища, предмети, які не можна збагнути розумом, не можна побачити в реальності.

Наприклад, пор. дві зафіксовані одиниці з першим компонентом «підприємство». На його основі спродуковано двоафіксовану відповідну конотацію, що увиразнює номінації, в яких до базової основи приєднані інші з протилежними стилістичними регістрами, як-от: нейтральним *Пропозицію погоджують із підприємством- правонаступником* (УМ. 04–05.11.2011) та ірраціональним: *«Проблема підприємств-примар (суб'єкти господарської діяльності, які значаться в ЄДРПОУ, однак реально не здійснюють діяльності) в Україні й надалі стоятиме доволі гостро»* (ДТ. 20–27.01.2012). У цьому випадку слово «примара» означає «те, що приснилося, примарилося; щось видумане, нереальне, несправжнє, плід фантазії; те, що не відповідає справжньому уявленню про дійсність; щось химерне, незвичайне, спотворена дійсність» (ВТСУМ, 2005, с. 1121). Отже, реалія «підприємство» ніби не опредметнена в дійсності.

Прагматику ірраціональності транслює okazіоналізм на позначення міфічних явищ, зокрема про те, що коронавірус прилетів із космосу: *Чутки про «коронавітер» поширюються зі швидкістю самої пандемії, часто без будь-яких наукових підстав* (Д. № 56–57. 27.03.2020) – інновація створює ефект нереальності, абсурду, підкреслюючи ірраціональність чуток про те, що коронавірус може переноситися повітряними потоками з космосу. Подібні утворення навмисно загострюють увагу на безпідставності або ж на перебільшеному характері окремих тверджень. Okazіоналізм виконує іронічну функцію, висміюючи псевдонаукові теорії та інформаційний хаос. Подібно підкреслює розрив між здоровим глуздом і абсурдними, часто бездоказовими уявленнями, створюючи комічний контраст, okazіоналізм *рибно-книжковий* у значенні, що «можливе підприємство проводить торгівлю і книжками, і рибною продукцією» та апелює до критичного мислення читачів (торгівлю книжками і рибною продукцією): *«Закладені у статутний фонд «рибно-книжкового» підприємства для закупівлі диво-обладнання для швидкого друкування книжок не відходячи від каси»* (УМ. 28–29.10.2011) – складний прикметниковий okazіоналізм втратив свою конотативну яскравість поза контекстом. Однак у

газетному контексті він використаний для опису ситуації, пов'язаної із закриттям книгарні «Сяйво», як це відображено в статті під заголовком «За рибу гроші» (Попкова, 2021 б, с. 73). Обидва okazіоналізми підкреслюють нелогічність, нереалістичність і часто сумнівність подібних тверджень, стимулюючи недовіру до псевдонаукових теорій та процесів.

Ірраціональними є позначення гіперболізованих явищ, як-от *банкопад* (чисельні збанкрутіння банків), *губернаторопад* (чисельні звільнення губернаторів з посад): *В Україні продовжується **банкопад*** (ДТ. 36–37/14); *Гучний «губернаторопад» змінив баланс сил у регіонах України, відкривши шлях для нових політичних гравців, це показник нашої політичної зрілості», – вважає Арахамія* (ВЗ. 05.11.2020); *Закінчилося **засідання-побойце** зі сходом сонця* (СВ. № 96. 2020). За українськомовною традицією антонімом «пад» у зазначеному вживанні є «творення», що відповідно, породжує номінації-оказіоналізми з протилежним значенням, як-от: *«Черговий виток «**пам'ятникотворення**» став своєрідним дзеркалом суспільних настроїв та гарячих дискусій, кого саме слід вшановувати у камені»* (ДТ. 13–20.01.2012).

Як ірраціональні сприймаємо персоніфікації на зразок: ***Бджовеліни** – то є смертельна зброя вирошена в біолабораторіях* (УМ. 14.07.2022); *«**Бджоломор-2020**»* (Д. № 87. 2020) – асоціація із FGM-148 Javelin («Джавелін») – переносною протитанковою ракетною зброєю; *«Учасники саміту домовилися активізувати боротьбу з дезінформацією і кіберзлочинністю, з хакерською діяльністю із застосуванням **вірусів-вимагачів**»* (ГУ, 15.06.2021) – асоціація з примусовими діями; *«Другий момент полягає в тому, що Єрмак потрапив у грандіозний скандал, який посилюється противниками Зеленського і, можливо, якимись міжнародними **грантоїдськими** структурами, які зацікавлені в обмеженні впливу Єрмака»* (Д. № 66–67.2020) – асоціація з тими, хто активно використовує гранти.

3.2. Прагматика стилістичних реєстрів у семантиці okazіоналізмів

3.2.1. Розмовні okazіоналізми-складні слова

Феномен розмовності – складне комунікативно-прагматичне явище. Воно має прояви на всіх рівнях структури літературної мови (Пилинський, 1976; 1982); (Бибик, 2013). Щодо мови медіа, прояви розмовності, як правило, відзначають на рівні лексики, словотвору та синтаксичної організації мови публіцистики (Стишов, 2005); (Навальна, 2011); (Завальнюк, 2009).

Розмовність в okazіональних складних номінаціях, що зафіксовані в газетному дискурсі 2015–2023 рр., виявляє себе на рівні лексико-семантичному і семантико-словотвірному. При цьому механізм орозмовлення номінації, що збагачує контекст прагматичними елементами невимушеної оцінності, емоційності, іронічності, зневажливості та інших подібних відтінків, має свою специфіку. Зокрема, ці особливості по-різному реалізовані в okazіоналізмах-компози́тах та okazіоналізмах-юкстапозитах.

Навіть формальне окнижнення лексичної одиниці за рахунок, наприклад, книжного суфікса **-ств(о)**, лише надає номінації узагальнювального змісту. Утім саме одна із основ композита спричинює розмовний колорит okazіоналізму, пор.: *Леонід Миколайович, як завжди, з усмішкою, пародіюючи російську лексику, жартівливо підбадьорював: «Ти, Вітаха, молодець, достойно пережив це мордобойство. Головне, не був сьогодні на **полусогнутих**. А то пішов тепер народ **слабонєрвний**»* (ЛУ. 29.11.2018). Виділене слово утворене від *розм.*, вульг. морда уживається як лайливе слово про обличчя (ВТСУМ, 2005, с. 690) + бити + **-ств(о)**. У композиті «кандидайло» навпаки – основним виразником розмовності є суфікс **-йл(о)**, що створює знижено-іронічний, зневажливий відтінок та почасти його використовують для надання іронічного, фамільярного або зневажливого значення, акцентуючи на недолугості чи сумнівності суб'єкта: *Ілько Кива – **кандидайло!*** (ВЗ. 28.04.2021). Виділене слово утворене поєднанням основи, уламка основи іншого слова та додаванням суфікса на позначення особи, яка виконує певну дію постійно, і вона визначає його характерну особливість поведінки: **кандидат + кидати + -йл(о)**. Основною конотативно-

функціональною ознакою поданого okazіоналізму є вказівка на несерйозне, перебільшене, штучне позиціонування депутата Іллі Киви як кандидата, який захистив дисертаційну роботу. Оказіоналізм чітко підкреслює сумнів у компетентності, сарказм і навіть, зневагу автора. В наукових колах ця подія одразу викликала хвилю обурення щодо сумнівності наукової роботи. Оказіоналізм виконує саркастично-зневажливу функцію та акцентує увагу на невідповідності заявлених досягнень (захист дисертації) і реальної компетентності, піддаючи суб'єкта висміюванню.

Щодо юкстапозитів, то розмовного колориту okazіоналізмові надає одна із основ, як-от: *Онлайнова балачка-тайм, що тривала годину, потім ще довго обговорювалась офлайн* (УМ. № 032. 15.03.2016) пор. *балачка – розм. «пуста, беззмістовна балаканина»* (ВТСУМ, 2005, с. 58).

Серед розмовних okazіоналізмів-складних слів також вирізняємо:

назви осіб: зневажливі: *Це були ще якісь прибулі «битовики», здається, бандюги-зłodії* (УМ. 18.06.2011); *Троє лобуряк-восьмикласників* завітали до четвертого приятеля (СВ. № 2.2021); іронічні: *Сцена мала передавати напругу перед фінальним поєдинком та драматичні погляди **краль-красунь** з відображенням у моніторах камер* (ЛУ. 03.08.2019); *Ургант може невимушено жартувати з **простачком-добрячком** Цекалом* (УМ. 10–11.06.2011); власне розмовні: *«Річ у тім, що Драгі був призначений главою уряду 13 лютого 2021 року після кількох років суцільної політичної кризи, впродовж якої чергові уряди очолювали чергові **популісти-нездари**»* (УМ. 03.02.2022);

назви дій, процесів, станів: <...> *то здавна **говориться-ведеться**...* (ЛУ. 03.08.2019);

назви ознак, зокрема з ефектом семантичного підсилення: *Це було **гучне-бучне** свято* (УМ. 09–10.12.2011); або словотвірного увиразнення розмовності: *Став прообразом **літературно-кіношного** «короля вампірів»* (ДТ. 03–10.02.2012);

назви предметів: <...> *«**відіки-кліни**» запускати у соціальні мережі* (СВ. № 89. 2020); *«От якби владних чиновників МОН стали возити тими ризькими*

електричками-розвалюхами, може, тоді й гроші на студентів-пільговиків знайшлися б...» (СВ. № 6. 2021).

Ефект орозмовлення мають ті okazіоналізми, у яких один із складників – розмовний універб: *На протест вийшли підприємці-«спрощенці»* (СВ. № 89. 2020); *Досить відсканувати потрібний текст, і розумна програма-«говорилка» відтворить його аудіоверсію* (УМ. 01–02.07.2011).

Зрідка розмовний okazіоналізм – гра слів: *Весняне прибирання часто відкриває несподівані скарби – від загублених «шикарпеток-серветок» до давно забутих листів* (Д. № 194. 2015); *Свято вдалося на всі сто – тости-репости розлетілися мережею швидше, ніж пробка від шампанського* (Д. 26.10.2021).

Орозмовлюють номінації повтори близьких за семантикою основ: *На фестивалі танцювали-відривалися так, що пил здіймався вище колонок* (ЛУ. 01.06.2019); *«Скільки вже писано-говорено про необхідність викорінення у школах «традиції» збирання з батьків грошей на подарунки вчителям, а вона таки побутує»* (СВ. 02.03.2021); *Любителів суцільних танців-співів, майже вульгарних жартів* (УМ. 02–03.12.2011).

3.2.2. Просторічні okazіональні номінації

Сучасний газетний дискурс характеризують зневажливі, вульгаризовані, жаргонізовані слововживання.

Характерно, що прагматика оцінності через просторіччя в сучасному газетному дискурсі спрямована на кваліфікацію людини та певних суспільно-політичних явищ.

Засвідчено складні okazіональні номінації на позначення людей за професією: жаргонізоване *дівчина-мент*, вульгарно-зневажливе *бик-воділа*: *Звільнення дівчини-мента, призначеної на роль стрілочниці* (ДТ. 10–17.02.2012); *А потім усе змінилося, закотилося на крутий заміс сліз, крові, долярів, крутих імпорتنих тачок із биками-воділами, царськими селами* (ЛУ. 03.08.2019).

Кілька лексем – назви осіб із оцінністю, що пов'язана із суспільними функціями людини: *Обидва «кучмолизи», яких викликали на допит у четвер по-*

різному уникли спілкування з пресою (УМ. 01–02.04.2011) (йдеться про допити Віктора Медведчука та Євгена Марчука); *«Прибув десант ключових російських «пропагандонів» – Маргарита Симоньян, її чоловік Тигран Кеосаян і Роман Бабаян»* (Д. № 24–25.2021). Такі okazіоналізми привносять у контексти зневажливий колорит.

Накладання двох основ у слові «хохлуй» – хохол і холуй *заст., зневажл.* «той, хто запопадливо прислужується кому-небудь, плазує перед кимсь» (ВТСУМ, 2005, с. 1569) з відповідними стилістичними конотаціями продукує okazіоналізм на позначення особи за національно-культурними пріоритетами: *Віктор Міняйло знайшов їм дуже влучну назву – хохлуї, тобто гібрид хохла з холуєм* (ЛУ. 02.02.2019).

Почасти журналісти вдаються до жаргонних і арготичних узагальнювальних номінацій з другим компонентом **-кратія** «сила, влада», як-от: *«З огляду на це ми можемо сміливо замінювати демократія на олігократія, або баблократія»* (УП. 27.03.2009); *«Дебілократія у всій красі!»* (ВЗ. 22.01.2020); *Хамократія у транспорті: чому пасажери все частіше забувають про ввічливість?* (Д. № 110–111. 22.06.2018); *Якщо народу погано, то це не демократія, а шутократія* (УП. 12.11.2018).

Назва суспільної установи «прокуратура» має в сучасному газетному дискурсі зневажливо-вульгарний аналог **«прокурватура»**, що утворений шляхом контамінації із залученням основи слова-лайки на вульгарне позначення аморальної особи: *«Не рахуючи всяких будівель СБУ, Прокурватур і т.д.»* (ДТ. 30.04.14). Складний okazіоналізм має низку конотативно-функціональних ознак, таких як: дисфемізація та зневага (така номінація містить яскраво виражений негативний відтінок, що виражає семантику корумпованості, продажності, нечесності, аморальності працівників прокуратури; іронія та сарказм (okazіоналізм створює різкий саркастичний ефект, акцентуючи на дисонансі між офіційними функціями прокуратури (захист закону) і реальною практикою (зловживання владою)). Так само – поєднання основи з колоритом офіційності та основи з колоритом зневаги, вульгарності виражає суспільну оцінку

державних установ, партій, організацій і под., які працюють при владі (у наведеному контексті йдеться про партійний блок ОПЗЖ – в минулому «Опозиційна платформа – За життя», відома через проросійську орієнтацію): *«І хоча типовий представник київського «рассейства» ще не доріс ранжиром до опезежопного Юрія Бойка, за ним також бовваніють зловісні тіні вітчизняного олігархату»* (ВЗ. 12.02.2021). Оказіоналізм належить до розмовного, зневажливого реєстру і має чітко виражені конотативно-функціональні ознаки, як: політична маргіналізація – несе відтінок політичної зневаги, акцентуючи на негативних асоціаціях з проросійськими силами; іронія та сарказм – вводить в публіцистичний текст гумористично-зневажливий тон, який підкреслює лицемірство та політичну непослідовність. Містить яскраво виражено негативну конотацію, спрямовану на виклик відрази та зневаги, підсилюючи емоційний вплив обценним словом. Також виконує маніпулятивну функцію, створюючи негативні емоційні асоціації, підвищуючи інформаційну напругу та мобілізуючи читача до критичного ставлення.

Відверто дискредитаційна функція складного оказіоналізму «гімновозка» з семантичним переосмисленням компонентів має високе експресивне забарвлення презирства: *Ведеться облік кожної гімновозки з записом номера автомобіля* (Д. 15.09.2021). *<...> здригається земля від попадання в чергову російську гімновозку* (УП. 07.06.2023).

Низка вживань просторічного забарвлення – зрощення відфраземного походження, які засоційовані з російськомовними висловлюваннями, сполуками, як-от *какоразнічний* від «какая різниця», *общепанятний* від «общепонятный язык»: *Уже традиційна «какаяразнічна» риторика деяких посадовців перетворила серйозну дискусію на фарс і лише підлила масла у вогонь громадського обурення* (Д. № 24–25.2021); *«В одній із шкіл цього міста нещодавно звільнили вчительку, яка цькувала школярку через мову – вичитувала дитину перед класом на общепанятном: «Що, говориш українською? Хочеш показати, що ти вище нас?»»* (СВ. № 98. 2020). Обидва складні оказіоналізми навмисно використовують елементи розмовного стилю для створення

сатиричного ефекту та вказують на напругу в суспільстві, пов'язану з питанням мовної ідентичності, культурного домінування та політичних пріоритетів.

Хоча складні okazіональні прикметники менш частотні в газетному дискурсі, але семантика деяких має просторічне забарвлення: *Його «брутально-підвальний» гумор у спілкуванні не завжди розуміють, але він точно залишає враження* (Д. № 95–96. 01.06.2018). Складні прикметники такого типу дозволяють авторові лаконічно передати комплексну характеристику явища, зокрема поєднати в одному слові грубість, недоречність, відсутність професійності та створити ефект зневаги та сарказму, підкреслюючи неприпустимість такої манери поведінки у міжнародних відносинах.

3.2.3. Стилiстична трансформація книжності в okazіоналізмах-складних словах.

Серед засвідчених okazіональних утворень трапляються такі, що мають виразне емоційне забарвлення. Утім сам факт незвичності їхньої номінації слугує прикладом творчого підходу до мовотворчості, коли автор прагне не просто назвати явище чи предмет, а передати цілий спектр емоцій і відчуттів, розширюючи межі літературної мови, пор.: *«Згадаємо і про буквотвори з присмаками неологічності та рідковживаності: «дрантина», «пригорня», «краплепад», «тремкіт», «лічень», «хороспів», «великоока», «протопи»... (ЛУ. 27.09.2018); Здається, літературна слава, маренням про яку сповнене існування всіх віришотворців, не дуже манила його» (ЛУ. 26.01.2019).*

Іронічно-зневажливий колорит здобув okazіоналізм **думкопліт** «той, хто майстерно «плете» думки, створює складні або витончені ідеї, міркування»: *У нашій політиці «думкопліт» – це не просто ампула, а справжнє покликання* (УМ. № 035.21.03.2017).

Іронізуються і деякі книжні утворення, що мають відтінок архаїчності: *«Старорежимних» чиновників необхідно замінити кадрами, які не обтяжені старими стереотипами і не запламували себе служінням одіозній, уже в минулому, правлячій партії* (ДУ. 13.10.2014).

Привертають увагу okazіоналізми з книжними складниками – ті, що зазнають енантіосемічних перетворень. Так вторинна номінація «борщнабір» – аналог загальноновживаного овочі, «держмилостиня» – аналог книжної сполуки «державна допомога», «болиголов» – аналог книжної сполуки «похмільний синдром»: *Фермери реалізують майже всі складники «борщонабору» за найнижчими за останні три роки цінами* (СВ. № 84. 2020); *Дві третини українських сімей сидять на «держмилостині»* (йдеться про субсидії) (СВ. № 96. 2020); *«Я сама пробувала багато разів перегнати сливянку, від якої, як сказав мені власник ресторану – ніякого болиголову, ані стіногризу»* (ЛУ. 30.03.2019).

Детермінологізація понять – також одна із моделей стилістичної трансформації книжних слів. Як-от слово «різнаваговик» уживається не як спортивний термін, а як оцінна назва авторитетних культурних діячів: *«Різнаваговики» Іван Дзюба, Василь Стус і ... патріарх Кирил* (УМ. 02–03.12.2011).

Тривалий час в українському суспільно-політичному дискурсі поняття «єдиний» асоціюється з назвою партії Єдина Росія, воно стало суспільним концептом, який актуалізують в суспільній свідомості громадян політики як Росії, так і України. Відповідні похідні okazіоналізми-складні слова, маючи окнижнену за походженням основу, утім втрачають цей колорит, набуваючи іншого – легкої іронії: *Зваживши на уроки «єдиногоділімої» русифікації України* (Д. 22.12.2016); *«По-третє, заява лідера списку «єдиноросів» говорить про те, що владі в Росії здається, що її політика недостатньо підтримується електоратом і потребує більш активної та агресивної пропаганди»* (Д. № 109–110. 2021).

Упродовж тривалого часу слово «сусід» в українському газетному дискурсі вживається як вторинна номінація Росії, росіян. Привнесений у семантичну структуру слова книжний відтінок нівелює негативно-оцінна основа *загарбник* – «той, хто насильно захоплює що-небудь; завойовник», (Великий тлумачний словник, с. 383): *«Запоріжжя в особі головної владної структури*

знай захищало мову *сусіда-загарбника*» (СВ. № 86. 2020). Навпаки ж: коли основа «сусід» має пряме значення, а до неї доєднується основа-професіоналізм, то okazіоналізм набуває ознак книжності, утім в газетному дискурсі таке слововживання має легкий відтінок доброзичливої іронії, як-от: *«І ще я зрозуміла, мені підказав цей сусід-світловод, його теж дорослі діти відрядили зимувати на дачу»* (Д. № 14–15. 2021).

3.2.4. Okazіоналізми як засоби іронічності.

Об'єктами іронічної оцінки в сучасному газетному дискурсі є часто особи, а саме:

особи за характером мислення, суспільної свідомості: *Для соціологів та психологів російськомовні «бандерівці»-білінгвісти – цікавий предмет дослідження* (УМ. 21–22.01.2011); *А інші диваноексперти чудово на цьому хайтують* (ВЗ. 25.03.2020);

особи-росіяни, щодо яких влада заперечує їх наявність на окупованих територіях України: *Засідання Форуму безпекового співробітництва поінформувала іноземних дипломатів про кількість російських «іхтамнєтів»* (СВ. № 89. 2020).

осіб за професійними якостями: *Наступного року, за планами нового «майже-керівника» завод імені Малишева планує в десять разів збільшити обсяг виробництва* (УМ. 23–24.12.2011);

особи-чиновники: *<...> і образливі вигуки, і той плакат про «бандократію»* (УМ. 09–10.09.2011);

священнослужителі православної церкви Московського патріархату: *По завершенні літургії у «благодаторознощиків» залишалося ще чимало «благословень»* (УМ. 29–30.07. 2011);

спортсмени: *Зазвичай нашим «голеадорам» рідко коли вдається забити більше 20 м'ячів* (УМ. 07–08.10.2011).

Іронічно-зневажливими є метафоричні означення відомих державних діячів: *вінкоборець* (В. Янукович), *ведмедик-узурпатор* (О. Лукашенко):

«Ведмедик-узурпатор позбувся посади: дитяче телебачення по-білоруськи» (ВЗ. 28.09.2020).

У контексті повномасштабної війни в Україні народилися та активно побутують вульгарно-іронічні okazіональні номінації топонімів, мешканців окупованих східних областей України, створені за аналогією до назв південно-африканських етносів: *Але він був потрібним саме як протидія не менш відвертому фарсу проголошення «Луганди» та «Дондурасу», як уже охрестили нові «республіки» дотепники* (ДУ. 16.10.2014); *«Лугандони» згадали статтю за мужолозтво (заголовки)* (ВЗ. 12.10.14).

У сучасному газетному дискурсі варіативні okazіоналізми «заводи-пароходи» / «заводопароходи» вживають у значенні прибуткового майна, статків: *Американський власник «заводів-пароходів» і за океаном працював за українськими правилами* (УМ. 14.04.2021); *Без акцій «заводопароходів» та рахунків у банках* (УМ. 14–15.01.2011).

Обнижено-іронічними є номінації для позначення таких суспільних явищ, як боротьба за державні кошти – *мискоборство* (зневажлива оцінка державної казни як миски), зневажання професійного рівня суду – *міжсобойчик*, заперечення об'єктивності референдуму на сході України – *циркоре́ндум*: *«Є боротьба за долю України. Все інше – то велике мискоборство»* (ЛУ. 08.11.2018); *«Стокгольмський суд використали як майданчик для такого собі міжсобойчика»* (ДТ. 10–17.02.2012); *Збройні Сили України знищили декілька кацапофіцерів та ракетних комплексів* (Д. 10.03.2022) – вживання розмовно-побутової номінації в негативному суспільно-політичному значенні.

Іронічного відтінку тій чи тій попередній основі складного слова надають наступні основи із семою «зразок», що виконують власне оцінну функцію, пор. *бушоперли перли* в переносному значенні «найкращі зразки чого-небудь, найвидатніші мистецькі твори» (ВТСУМ, 2005 с. 938), *криптошедевр* пор. *шедевр* «зразковий витвір, що є найвищим досягненням мистецтва, майстерності» (ВТСУМ, 2005, с. 1617): *«Говорити чудовою англійською – це те, у чому мене рідко звинувачують, використання «бушоперлів» завжди було*

невід'ємною частиною моїх виступів» (Д. № 16. 2007); «Малюська виставив на аукціон свій «криптошедевр», початкова ціна – один етеріум» (ВЗ. 19.04.2021).

Одним із джерел іронічності okazіоналізмів є контраст основ за сферами вживання, наприклад фінансова – будівельно-транспортна: *Саме до Росії, за даними Генпрокуратури, поїхало 32 млрд «доларокамазів» готівкою (ДУ. 19.09.2014).*

3.3. Прагматика графічного маркування okazіональності

3.3.1. Капіталізація у структурі okazіоналізмів-складних слів

Графосемантика – одне із показових явищ сучасного газетного дискурсу. Щодо аналізованих okazіоналізмів-складних слів вона виявляє себе в номінаціях, що поєднують в одному фонетичному слові написання з великої та малої літери, а також частотним є виділення слова у лапках. Гібридизація написань – один із проявів мовного хаосу, спродукованого соціально-психологічними чинниками хаосу. У контексті зазначеного важливо звернути увагу на таке образне пояснення М. Й. Волощак: «Схоже спостерігається і в аббревіатурах з усічених слів: *«УкрЗемБанк»*. <...> «Споконвік у нас подавали такі частини з малої, тепер дуже часто з великої, і складні слова починають нагадувати перериті ремонтними роботами та не доведені до пуття вулиці» (Волощак, 2010, с. 133). Поняття «графіка» значно ускладнилося за останні два десятиріччя, розширилося під тиском інтегративних процесів (текст та його графічний дизайн, креолізація, полікодовість тексту). У зв'язку з цим на сьогодні обстоюють право на окрему галузь мовознавства – графічну лінгвістику (О. Білецька, 2013; 2014), яка виводить функції усіх зазначених одиниць на рівень тексту, а отже, утрадиційненої лінгвостилістики.

Прагматика великої літери в середині слова зумовлена кількома причинами:

а) потребою увиразнити фонетичні особливості номінації – звукопис: *«ЖалоголаЖ» (2006) і десятки нових вінків уже готові відбитися на папері,*

тому не буде перебільшеним твердження, що Василь Рябий – автор найсоліднішого в Україні «*вінкосонетарію*» (ЛУ. 02.02. 2019);

б) потребою актуалізувати ту чи ту персону, виділивши власне ім'я: *Ще один наКИВАв на науку. Колишній мер Дружківки у Донецькій області, якого звинувачували у сепаратизмі, став доктором наук* (Експрес. 22.10.2021) про дисертацію Валерія Гнатенка; *БлаЗень на роздоріжжі* (ВЗ. 12.02.2021) – про чинного Президента України В. Зеленського як колишнього лідера комічного шоу; *З огляду на конкретні обставини справи, СШАакашвілі міг розумно передбачити, що використання його повноважень щодо помилування для перекручення правосуддя у справі про вбивство призведе до його кримінальної відповідальності* (УП. 23.05.2024) – використання аббревіатури США у прізвищі створює ефект мовної гри та має виразне комунікативно-прагматичне спрямування, підкреслюючи залежність від іноземних впливів;

в) потребою графічно наголосити на негативно-оцінному фрагменті слова – «Слуга» *АраХАМія* принизив авторів Конституції (ВЗ. 30.06.2021), *хам* – розм., лайл. «зухвала, груба, нахабна людина» (ВТСУМ, 2005, с. 1555); *Можна оХРІНіти!* (ВЗ. 05.05.2021), *охрініти* розм., лайл. «дуже здивуватися, бути враженим», позасловникове слово;

г) потребою створити мовну гру: *«Буковель» чи «Биковель»? Бо ціни там геть не українські, тому, коли купуєш порцію борщу за космічні гроші, не полишає відчуття, ніби клієнта там тримають за лоха* (СВ. № 6. 2021); *НепоКІРна* інфекція (заголовок) (УМ. 16–17.12. 2011); *«ПРОКРАпаВСЯ»* – і в СІЗО. Начальникка Одеського морського торгового порту перевели з лікарні у слідчий ізолятор (УМ. 29–30.07. 2011).

3.3.2. Комунікативно-прагматичні функції лапок

Лапки є одним із поширених засобів графосемантизації. В одних випадках вони виділяють слово, що вживають у переносному значенні, в іншому – слово з метою виділення його в тексті, привертання уваги до нього. Як відомо, правилами української пунктуації не передбачено виділення слів-аббревіатур.

Отже, одні правила щодо вживання okazіональних складних номінацій зреалізуються послідовно в газетному дискурсі, іншими автори нехтують, і, з нашого погляду, зловживають залапковуванням незвичних слів-okazіоналізмів.

1. Щодо введення частини okazіоналізмів у лапках, то відзначаємо, що вони позначають умовні назви явищ, процесів, ознак тощо. Зокрема прикметник **антиколомойський** означає, що йдеться про явище, яке діє не в інтересах Коломойського. Сполучуваність ще з іменником «закон» свідчить, що на державному рівні не можуть ухвалюватися такі акти проти однієї особи. Оця суперечність і змушує журналіста взяти у лапки назву, що позначає щось нереальне, фантастичне, пор.: *«Антиколомойський» закон* (СВ. 31.12.2020) – про те, що немає можливості повернути націоналізований банк його колишньому власникові.

Okazіоналізм **«Роскомпозор»** є результатом мовної гри, метою якої є підкреслити жалюгідність функцій державної структури Роскомнадзору, отже з'являється в газетному дискурсі номінація-фантом: *«Як колишній очільник «Роскомпозора» Жаров і дочка Путіна провалили проекти «російський TikTok» і «російський YouTube»»* (Д. № 9–10. 2022).

Номінація-сленгізм **«фуфломіцин»** означає неякісні, шкідливі ліки: *Чому реклама «фуфломіцинів» працює краще, ніж офіційні рекомендації МОЗ?* (ДУ. 20.03.2020).

Натомість okazіоналізм **«хохлофренія»** означає придуману в медіасередовищі хворобу чи хворобливий стан – недоумкуватості українців-хохлів: *«Вони для нього – лише спосіб ще раз продемонструвати нікчемність усієї тієї «хохлофренії»»* (УМ. 29–30.07.2011). Хоча аналогічне утворення в іншому контексті та в іншому газетному джерелі ужито без лапок: *Віктор Міняйло знайшов їм дуже влучну назву – хохлуї, тобто гібрид хохла з холоуєм* (ЛУ. 02.02.2019), що свідчить про непослідовність у вживанні номінацій на позначення уявних, міфічних явищ, предметів, осіб.

2. Слово у лапках може вживатися у непрямому значенні. Наприклад, *«Анонсують усі види сучасного мистецтва: від традицій до арт-«збочень»»*

(ДТ. 13–20.01. 2012). Як відомо, збочення – трактуємо як «відхилення від правильного або певного напрямку в поведінці, діяльності, поглядах» (ВТСУМ, 2005, с. 443). Однак у наведеному контексті це слово вжито у позасловниковому значенні як «щось незвичне, позареальне, нетрадиційне», де воно репрезентує не саму людину, а результат її діяльності, що характеризується незвичністю, позареальністю та відступом від традиційних норм.

Так само у висловленні *Для соціологів та психологів російськомовні «бандерівці»-білінгвісти – цікавий предмет дослідження* (УМ. 21–22.01. 2011) слово «бандерівці» не позначає «учасників військово-політичних формувань Української повстанської армії у Західній Україні в 1942 – 1954 роках на чолі із С. Бандерою» чи «прихильників національно-визвольного руху 40–50-х років ХХ ст. у Західній Україні» (ВТСУМ, 2005, с. 59). Воно означає українськоцентричних двомовних громадян України. У такому значенні слово не зафіксоване, хоча має практичну реалізацію в узусі.

Позасловникове значення слова *бацилоносій* – «людина (тварина), в органах якої знаходяться збудники заразних хвороб», (ВТСУМ, 2005, с. 64) виявляється як детермінологізоване, тобто позначає «будь-яку хвору людину»: *Як з'ясували лікарі, малюки підхопили інфекцію від дорослих «бацилоносіїв»* (УМ. 14–15.01.2011).

Слово *ринок* означає «сфера товарного обміну, пропозиція і платоспроможний попит на товари у масштабі світового господарства, країни або окремих її районів» (ВТСУМ, 2005, с. 1222), утім у цьому контексті воно вжито як синонім жаргонізму *дерибан* жарг. «незаконний поділ, привласнення земель, майна, коштів і т. ін.» (СУМ-20 <https://sum20ua.com/?page=738&searchWord=дерибан&wordid=215309>), тобто міняє значення на протилежне, отже автор-журналіст бере його у лапки: *Відкрити в області «ринок-дерибан» привабливих земель* (СВ. 2021. № 10).

При деяких okazіоналізмах, що вжиті у лапках, замість цього графона можна вжити примітку «так званий», пор.: *Не останню роль у тріумфі «градоначальників» відіграв і так званий ефект телевізора* (СВ. № 92.2020); *Без*

акцій *«заводопароходів»* та рахунків у банках (УМ. 14–15.01.2011) тощо. Подеколи контекст містить саме сполуку «так званий»: *«Водночас Україна завершує підготовку до впровадження так званих «ковід-сертифікатів»»* (ГУ. 01.07.2021); *«Коронавірус у свідомості кожного зараз є, але ніхто не приймає його буквально, ніж, так звані «коронакопи» (корона-поліцейські) в Індії та Індонезії»* (Д. № 66–67. 2020).

3. Слово обмежене контекстом. Лексема *бандократія* (позасловникове) має контекстуальне значення «бандити при владі»: *«<...> і образливі вигуки, і той плакат про «бандократію»* (УМ. 09–10.09.2011). Пор.: *Перемога газократії над демократією, або Про російські потоки європейської газової корупції* (ДТ. 08–15.08. 2014) – представники газового бізнесу; слово ужите без лапок.

4. Припускаємо, що деякі okazіоналізми журналісти залапковують, щоб зменшити відповідальність за зневажливі оцінні судження (мовно-етикетна функція), як-от у такому висловленні: *«Вони несуть таку ж відповідальність за розв'язану новітню російсько-українську війну, як і генерали, як і сам їхніх «баранопастух»»* (Д. 10.03.2022). Йдеться про зневажливо-негативну оцінку вищих чиновників, означених зниженою okazіональною номінацією; *Акторів-лицедіїв замінили «мітингувальники-маріонетки»* (УМ. 07–08.10.2011). Йдеться про учасників протесту, яких оцінюють зневажливо як чийось *маріонеток* – «лялька в ляльковому театрі, якою керує актор за допомогою спеціального пристосування»; в переносному значенні «про людину, уряд і т. ін., що сліпо виконують чийсь волю» (ВТСУМ, 2005, с. 646); *Те, що досі там встояв Ленін – теж ознака майбутніх проблем, які підігріватимуться «брехіоналами» й комуністами* (УМ. 03.04.17). Йдеться про нещирих політиків – представників Партії регіонів (1997 – 2014); *У ЄС погодилися зі словами Байдена про «Путіна-вбивцю»* (ВЗ. 18.03.2021). Йдеться про різко негативну оцінку діяльності президента сусідньої держави, який розв'язав війну проти України.

5. Графон «лапки» може свідчити про іронічну оцінність висловлення: *З традиційною підозрою ставляться до реальності подібної «архізатратної»*

бізнес-схеми (УМ. 13–14.05.2011). У цьому разі іронію підтверджує і контекстуальне словосполучення «ставитися з підозрою»; *А чого ще чекати людям, які обирають за «гречки-аптечки»?* (Д. 11–12.12.2015); *Але це швидко минає, коли подібний «медіа-філософ» конкретно отримує по голові* (Д. 30–31.10.2015).

6. Частину залапкованих okazіоналізмів кваліфікуємо як метафоричні утворення: *Споживачі отримали шанс звільнитися із «газокріпачтва» й нарешті самостійно обирати постачальника газу* (Д. 2021. № 18); *О. Сліпченко показує, як склалися звичаї дипломатичних прийомів, як у сучасній практиці «гастродипломатії» втілено національні особливості країн* (Д. 11–12.12.2015); *Запрацював пільговий режим розмитнення «євроблях»* (ГУ. 15.06.2021); *Столичний «кіт-рятувальник» отримав звання майора* (ВЗ. 25.03.2021); *Малиновський роздає паси-«цукерки»* (ВЗ. 14.05.2021); *Для найвибагливіших «тугогаманців» на Світязі знайдеться чимало райських куточків* (УМ. 08–09.07.2011).

7. Умотивоване прагматикою незвичності виділення лапками слів, утворених шляхом зрощення від традиційних чи фразеологічних словосполучень: <...> *мамонтів, носорогів, північних оленів, диких коней та іншу крупну дичину ще «донашоєрних» часів виявив Вікентій Хвойка (від до нашої ери)* (ЛУ. 30.03.2019); *Зваживши на уроки «єдиногоділимой» русифікації України* (Д. 22.12.2016); *Цікаво, як себе почували ті «противсіхи», коли побачили жорстоко-дику картину побиття наших дітей на Майдані?* (ДУ. 03.03.2014); *Арсеній Яценюк уже кілька місяців називає «утриманням економіки» і «колапсонедапущенням»* (ДУ. 24.05.2014); *«Нашоукраїнці» на День Незалежності здійснили сходження на Говерлу* (УМ. 09–10.09.2011).

8. Написання в лапках звукобуквеного відповідника аббревіатури чи відаббревіатурного утворення, як-от: *Цей аспект «емвеефівських» рекомендацій – компенсувати здорожчання палива значній частині домогосподарств – випав з поля зору влади* (ДУ.10.01.2014) – вимовний okazіоналізм на позначення аббревіатури МВФ (Міжнародний валютний фонд).

Уживання певних okazіоналізмів-складних слів чи їхніх основ у лапках вважаємо невмотивованим, адже слова-основи відомі як самостійні лексеми і мають широке уживання, пор.: *Щоб сказати своє «фе» підготовленому депутаткою-«регіоналкою» Оленою Бондаренко* (УМ. 18–19.02.2011); *У полтавських активістів-«майданівців» є чимало претензій до нової влади і щодо призначення керівників РДА* (ДУ. 24.08.2014); *Рипуча канана-«півторачка» та дві старі тумбочки* (ГУ. 30.03. 2012) тощо.

Цю думку підтверджує уживання певних okazіоналізмів у різних правописних форматах, пор.: *У Раді впіймали першого кнопкодава, який попадає під кримінальну відповідальність* (ВЗ. 21.02.2020); *Відомий форвард «Динамо» не хоче бути «кнопкодавом» у Верховній Раді* (УМ. 29–30.12. 2011); *Проте багато сайтів-сміттярок поширюють нісенітницю* (УМ. 25.03.2020); *Доведено і «сайтами-сміттярами», які задля клікбейту не гребують пропагандистськими вкидами, і ультрапатріотичними фейсбук-групами в стилі «Третій Майдан», за якими, як виявилось, стояла мережа російських ботів...* (Д. 21.03.2022).

Щодо написання у лапках основ okazіоналізмів на позначення осіб за видом діяльності чи партійною належністю, спостерігаємо переважання у вживанні лапок, як-от: *Наставник чоловіків-«вільників» Руслан Савлохов прагне пробитися на Олімпіаду* (УМ. 08–09.04.2011); *Місцеві депутати довірили чоловікові-«свободівцеві»* (СВ. № 98.2020). Хоча правописними нормами це не обґрунтовано.

Те саме стосується і okazіональних аббревіатур, слів з елементами капіталізації, що вже є формою виділення семантичних складників у мовному потокові інформації: *В рамках грантового проекту «АГРО-РеАдапт», порекомендували почати з редису та картоплі* (ГУ. 25.06.2021).

3.4. Оказіоналізм-складне слово як інструмент прагматики інтенцій впливу

Як відомо, прагматична інтенція впливу має широкий спектр засобів реалізації. Серед них акцентування на персональності інформації, тобто концентрації уваги читачів газет і журналів на певних «медійних» особах з їх різноманітними характеристиками, ознаками, на відомих персонах.

Прагматика персонологічності в газетному дискурсі є реалізацією інтенції впливу, яка виявляється у цьому разі в плані виокремлення особи політичної та особи приватної в інформаційному потокові. У ширшому розумінні це є проявом антропоцентричності газетного дискурсу.

Насамперед відзначаємо функціональне навантаження okazіональних утворень, що номінують політиків найвищого ешелону влади.

У досліджуваній період чинним Президентом України є Володимир Олександрович Зеленський – Президент України з 20 травня 2019 року, до обрання на цю посаду здійснював професійну діяльність у галузі культури та медіа, зокрема як режисер, актор, комік, продюсер і сценарист.

З того часу газетний дискурс спродукував значну кількість okazіоналізмів.

Перший із них – вторинні власні імена чи вторинні загальні назви:

а) що актуалізують попередній професійний досвід президента: *Тягар влади виявився для екскоміка неймовірно важким, і це дуже помітно, коли він виступає* (СВ. № 84. 2020); *Екшоумен розважав публіку вже не на своїх концертах, а протягом передвиборної кампанії* (СВ. № 98.2020);

б) що зберігають як ідентифікат перший склад прізвища президента – *Зе* або два перших склади його прізвища – *зелен*, а саме: *Не любить «зеленовождь» простих і однозначних відповідей, оскільки такі позбавляють ілюзій ту публіку, яка не звикла замислюватися, яка керується своїми фантазіями* (Д. 15.05. 2020).

Другий ряд – це юстапозити на позначення осіб, які призначені чинним президентом і працюють під його керівництвом. Відповідно аббревіатура «Зе», «Зе!» та усічення *зелен* означає *Зеленського*. Наприклад: *Схоже, Зе-влада знову*

замилює нам очі, або *Що не так із антиолігархічним законом* (Експрес. 03.12.2021); *Зе-команда* забула завершити децентралізацію (ВЗ. 19.02.2021); Таким чином мер Києва Віталій Кличко гіпотетичних *Зе-глав* столичних районних адміністрацій вводить у невизначеність і підвищений стан (УМ. 03.02.2022); Перший *«зеленопрем'єр»* їздив по Кабміну на самокаті, а *«зеленоміністр»* у своєму кабінеті робив стійку на голові на робочому столі під телекамери (Д. № 123–124. 2021); Деякі цікаві процеси починають відбуватися в *«зеленотаборі»* (Д. № 51–52. 2020); *Отож-бо, панове «зелентрестівці»!* (СВ. 2020. № 96); *Становлення Зе!-режиму* (ВЗ. 28.07.2020); *Режим Зе!клоунократії* що не день, то «зблискує» своїми новими, досі незвіданими гранями (ВЗ. 31.07.2020); *ЗЕінкарнація Януковича...* (ВЗ.08.02.2020).

Третій ряд okazіоналізмів – номінації представників партії «Слуга народу» у Верховній Раді України. Одні новоутворення аналогічні за будовою до попередніх складних назв: *Два роки парламентській Зе-команді. Аналізуємо роботу фракції «Слуга народу»* (Експрес. 30.07.2021). Інші мають додаткову графему – знак оклику у своїй структурі, що надає okazіоналізмові додаткової експресії (мабуть, загрозливості, підкресленої впевненості і под.): *Зе!-коаліція* заклала міну під безвіз для українців (ВЗ. 17.09.2020); *«Чорні лебеді» для Зе!-малороса* (ВЗ. 28.07.2020); *У стані Зе!-парламентаріїв* чергові скандали і чергові втрати (ВЗ. 17.09.2020).

Четвертий ряд похідних okazіоналізмів від прізвища «Зеленський» – назви документів, спродукованих владою чинного президента: *«Легко зробити маніпулятивним»: що під обгорткою Зе-закону про референдум* (УМ. 14.04.2021); *Про «Зе-паспорт» і його світові аналоги* (Д. № 145–146. 2021).

Крім стилістично нейтральних *Зе-влада* та окнижнених *Зе!-парламентарії* okazіоналізмів, ряд номінацій-комполітів мають знижений колорит: *«Хрещений батько» «розслідувачів» і «єврооптимістів», і нарешті вінець зусиль – той, проти кого вийшов перший Майдан, після другого – в «шоколаді». І Мінськ... І тепер новий проект – «Все буде ЗЕшибісь»...* (Д. № 64. 2020).

Іронічно-саркастичний колорит транслюють читацькому заголові прикметникові okazіоналізми, як-от: *«Завзяття «зеленовладної» політики щодо оцифрування держави поки що вистачає лише на міста»* (СВ. № 90.2020); *«Це убивчі зведення з українського Донбасу, ситуацію на якому не умиротворили ні Великодні свята, ні женеvські «примочки» проти «зеленочоловічкової» чуми»* (ВЗ. 23.04.14).

Зовнішні політичні чинники вплинули на насичення газетного дискурсу від 2014 року численними номінаціями-характеристиками попереднього президента України – В. Януковича, зокрема: *Росія на наступній Олімпіаді виставить свого пенькобіжця* (УМ. № 30. 2014.); *Президент-дончанин Віктор Янукович* (УМ. 21–22.10.2011); *Судові війни за «борг Януковича». Скільки президент-утікач напозичав у Росії і як далі розвивалася історія?* (Експрес. 26.11.2021). Та саме модель спрацювала дещо згодом щодо іронічно-зневажливого означення попереднього виду діяльності чинного президента України, як-от: *А жартувати над Президентом-коміком можуть лише «люди з ампутованою совістю»* (СВ. № 89.2020).

Подеколи okazіональна номінація-характеристика високопосадовця має узагальнювальну граматичну форму, як-от «шапкокрадії»: *«А поки, за відсутності державницьких амбіцій, попри три революції, війну та втрату територій колективна українська політична мрія так і не піднялася далі шапкокрадіїв»* (Д. № 9–10.2021) – керівників, подібних за моральними рисами до президента В. Януковича, який свого часу вчинив дрібний злочин – вкрав шапку.

Так само на позначення періоду правління певного чиновника побутувала традиційна за формою okazіональна номінація із суфіксом **-щин (а)**: *Це й зрозуміло, адже вийшли книги в похмуру пору Януковщини-Табачниківщини* (ЛУ. 02.02.2019).

Онім чи відонімний апелятив як основа okazіоналізму – знак персонологійності інформаційного контексту, прямої асоціації з особистістю відомого чиновника: хоч українського: *З «порохоботом» Немчиновим провели*

«профілактичну» бесіду в Офісі Зеленського (ВЗ. 05.03.2020); *Із Порошенка-інтегратора вороги і «добрі люди» роблять руйнівника...* (ВЗ. 26.06.2020); 14 квітня на Театральному майдані Луцька відбувся **Табачникокарнавал** (УМ. 15–16.04.2011) – про акції протесту проти безглузких рішень тодішнього міністра освіти); *«Тож медведчуки-рабиновичі привчають нас до російської. Можна сказати, поки що вакцинують інформаційно»* (йдеться про російську вакцину) (СВ. № 5.2021); *«Тому будь-які порухи високопосадової ляльки, навіть «спроби самозахисту», як оце бачимо у ситуації із заборною медведчуківсько-козацьких телеканалів, сприймаються ними як прямий непослух і нечуване зухвальство»* (ВЗ. 12.02.2021), хоч представника іншої країни, як-от Америки: *Та чи повірить у щирість Байдена «трампотусовка»? (СВ. № 6. 2021); «Озброєні «трампошанувальники», невдоволені поразкою їхнього лідера, у великих містах країни атакуватимуть і захоплюватимуть адміністративні установи різних штатів»* (СВ. № 6. 2021). Такі новотвори є або негативно-, або позитивно-оцінними. Вони, крім персоніфікованості, є маркерами часу, політичних чи інших подій, короткого часового відрізка в історії України.

Оцінну функцію виконують юкстапозитні номінації на позначення депутатів різних рівнів. Вони підтримують негативне ставлення суспільства до депутатського корпусу: *Нардепи в мінусі. Депутатів-прогульників позбавили частини відшкодувань* (Експрес.14.01.2021); *«Рух ЧЕСНО порахував депутатів-фігурантів корупційних скандалів: у ОПЗЖ таких 29»* (ВЗ. 27. 08. 2020). На перший погляд стилістично нейтральне слово «мовчун», у поєднанні з основою «депутат» утворює соціально марковану номінацію, що відображає збайдужіння представників владних структур: *«Депутати-мовчуни. Десятки народних обранців жодного разу за майже рік не виступали в парламенті»* (Експрес. 21.12.2021) – ідеться про депутатів, які не брали участь у громадському обговоренні, не брали участь у громадському та політичному житті та не висловлювали своєї позиції на загаль. Подібну семантику мають метафоричні номінації «депутат-одноденка», «мер-квартирант»: *Щоб не витратити кошти на депутатів-«одноденок»* (ВЗ. 14.02.2020); *«Згадуються*

роки правління Черновецького, про котрого політичні аналітики говорять як про *«мера-квартиранта»*, гіршого за якого уявити просто неможливо» (УМ. 02–03.12.2011).

Негативні характеристики дають високопосадовцям прикладкові оцінні основи, що вирізняють аморальність, безчесність, неосвіченість представників української влади: *Наукою і освітою керуватиме міністр-плагіатор?* (ВЗ. 18.06.2020); *«У мережі назвали імена полісменів-гвалтівників і показали їхні фото»* (ВЗ. 25.05.2020); *На своєму сайті Леонід Михайлович назвав Віталія «політиком-невдахою»* (про Віталія Кличка) (УМ. 28–29.10.2011); *Наразі ж лише звернемо увагу на молодий вік багатьох політиків-неофітів* (ДУ.24.10.2014); *Надумані звинувачення з боку політиків-популістів* (Д. 30–31.10.2015); *А Биков говорив про якусь касту юристів-небожителів* (Д. № 7–8. 2022.).

Газетний дискурс початку ХХІ ст. навіть зберігає узагальнювальну номінацію таких чиновників – *політпотвора, політамеба*: *«Сприймалися як такі собі «політпотвори», під вивіскою яких об'єднувалися паразити, честолобці та любителі наживи»* (ДТ.13–20.01.2012); *«Відсоток «політамеб», у яких відсутні мізки, істотно зріс»* (Д.17–18.07.2015) – у значенні «байдужий чиновник».

Увагою медійників до проблем у взаєминах України та Росії, до розв'язаної війни на українській території, спричинено до породження низки okazіоналізмів – вторинних номінацій кремлівської влади та Президента Росії. Йдеться про виразно зневажливі саркастичні назви з прозорою алюзією, оскільки переважно вони містять власну (*Путін*) чи загальну (*путін*) назву-основу від прізвища Президента Росії Путіна: *«Це справжня війна. Гітлер оголосив, що розпочинає війну, «ллііпутін» – не оголосив, зазначив Володимир Яворівський»* (СВ.10.10.2023); *«За невеликим винятком люди різних вікових категорій підтримують її, захищають російське військо та його верховного паханавпутіна»* (Д. 10.03.2022); *«У ЄС погодилися зі словами Байдена про «Путіна-вбивцю»* (ВЗ. 18.03.2021); *«Навчіть його, свого проводиря, не будь слугою в*

Путіна-царя» (ЛУ. 03.08.2019). Одна з нечисленних моделей-вторинної номінації Путіна – *кремлесиділець: Терміни «кремлесидільця» обнулили...* (Д. № 55.2020). Тобто характеристика особи за місцем правління.

Основа *Путін* стала заміником прикметника «російський»: *«І навіть знаючи українську мову, ці люди виступають та спілкуються на «Путіноєзике»»* (УМ. 21.04.2021). Або ж вона вказує на абсолютизм влади президента Росії, коли «Путін» означає «належний Путіну, пов'язаний з правлінням Путіна, підпорядкований Путіну», як-от: *«Плюс, звичайно, санкції Росії. Плюс агітація путінівізора»* (ДТ. № 8.2014); *Путінстан* (навіть *Хуйлостан* – «вульгарний, нецензурний okazіоналізм, що викликає асоціацію з тоталітаризмом, репресіями та авторитарним режимом»: *«Те саме з назвою колишньої Росії. Хуйлостан чи Хуйлостан? Всі хто з Хуйлом проти нас, – це також хуйло або його білоруський Підхуйлик»* (УП. 28.02.2022); *Путіноленд, Путінбург, путіноміка* і под.

Виокремлюємо ще один напрям персонологійності в сучасних медіа – продукування оцінних номінацій на позначення соціальних груп населення, зокрема **жінок**. Відгуком на інформаційний запит українського соціуму є характеристика жінок:

а) за професією: *У світі, де правосуддя часто асоціюється з чоловічим авторитетом, жінка-процесокерівниця впевнено й методично задає хід судовому дійству* (Д. № 13. 28.01.2021); *Сьогодні жінка-роботобудівниця не просто проєктує механічні системи – вона формує майбутнє, де штучний інтелект служить людині* (УМ. № 049. 04.12.2024); *Жінка-айтішниця впевнено переписує правила гри*, (УМ. № 046. 15.11.2023); *Жінка-брендобудівниця: як українки формують обличчя нової економіки* (Д. № 157–158. 21.07.2020);

б) видом заняття: *Жінка-психологоманіпуляторка: як психологи нового покоління використовують глибоке розуміння емоцій для впливу на поведінку і прийняття рішень* (УМ. № 32. 26.10. 2022);

в) фізичним станом: ***Жінка-супергероїня*** – це не лише символ сили, але й людина, здатна витримати фізичні навантаження, які здаються непосильними (Д. 27.04.2022);

г) соціальним станом: У новому складі парламенту яскраво вирізняється постать ***жінки-лобістки***, яка активно просуває законодавчі ініціативи (УМ. 14.04.2019);

д) зв'язками із суспільними практиками: Сучасна ***жінка-самореалізаторка*** впевнено долає суспільні стереотипи, досягаючи успіху одночасно у професійній кар'єрі, громадській діяльності та особистому житті (Д. № 42–43. 2020);

е) гендерними ознаками та за родом діяльності у військовій сфері: ***Жінка-воїнка*** стала не лише бойовою одиницею на передовій, а й символом незламності українського спротиву (Д. № 1–2. 2022);

є) за типом поведінки: «***Пацієнтку-втікачку*** з підозрою на коронавірус затримали на Прикарпатті» (ВЗ. 26.03.2020).

Окрім зазначеної моделі «жінка- + означення-іменник», представниць жіночої статі означають okazіоналізми: «***Краще французьку вивчу***»: у Дніпрі звільнили ***баристу-українофобку*** (ВЗ. 17.02.2021); «***Я є українооптимісткою...***» (Д. № 115. 2020); ***Пенсіонерка-волонтерка*** шие ковдри на фронт (ВЗ. 10.12.2020) і под.

З основою «чоловік» подібних характеризувальних лексем засвідчено значно менше, пор: okazіоналізм на позначення партійної належності: *Місцеві депутати довірили **чоловікові-«свободівцеві»*** (СВ. № 98. 2020); okazіоналізми на позначення грубої поведінки: *Агресивна поведінка **чоловіків-тисняків** створювала атмосферу напруження у коворкінгу* (УМ. 14–15.01.2019); okazіоналізм на позначення соціального статусу: *Спілкувалась з **чоловіками-чинолюбцями**, переважно з іноземними* (УМ. 14–15.01.2011).

Загалом okazіональних номінацій на означення індивідуальних характерних ознак чоловіків більше – понад 100 проти 13 номінацій жінок.

Граматичні ознаки чоловічого роду мають okazіональні оцінні характеристики чоловіків. Як правило, це okazіоналізми-одноденки, що вживаються на позначення конкретних осіб як учасників інформаційної повсякденної події, пор. індивідуалізовані характеристики: *«Друге розмістилося над ним, це укриття соратників, таких, як він **маразматиків-чекістів**»* (Д. 03.03.2022); *«<...> деякі навіть виявили бажання особисто познайомитись із біологічним **татусем-бешкетуном**»* (СВ. № 94. 2020.). Вони мають і нейтральні оцінні властивості, і іронічно-зневажливі.

Зафіксовано моделі okazіоналізмів «назва особи за видом діяльності + характеристичне означення-іменник», які мають або забарвлення розмовності: *Так грошовитий **студент-неук** отримував можливість продовжувати навчання на медичному факультеті* (СВ. № 15.2021) або іронічності: *Справу **судді-колядника** переглядати не будуть* (ВЗ. 31.08.2020) – про суддю, який прийняв хабар та назвав його результатом колядування; *При **суддях-праведниках** політики не крастимуть* (УМ. 18–19.02.2011) – називає нібито малоймовірну характеристику особи або співчутливості: *«Неврастенічний **художник-алкоголік** виступає тут у космогонічній ролі приреченого теурга»* (ЛУ.27.09.2018); *«Без прапора, без гімну, без урочистостей: **чемпіони-безхатченки...**»* (ВЗ. 05.04.2021).

У газетному дискурсі періоду російсько-української війни актуалізовано okazіональні номінації представників населення окупованих територій Донбасу. Вони мають виразний соціальний колорит і прагматику зневаги, засудження, ворожості: *«Так і бачаться стрункі лави **новоросів-дегенерівців**, з піснями й танцями»* (Д. 21–22.08.2015); *<...> пізнавши славу «**сепара-антагоніста**» в соціальних мережах і медіа* (ДТ. № 1282. 2020); *Спочатку він приховано підтримував **сепаратистів-бандитів**, а коли побачив, що українська армія ось-ось розгромить їх, звільнивши окуповану ними територію, відправив до нас регулярні частини російського війська, почалися регулярні обстріли наших частин і підрозділів із російської території тощо* (ДУ. 04.04. 2014).

Соціально оцінними є okazіональні номінації учасників політичних рухів, партій – одна з основ складного слова засвідчує партійний статус особи, інша – чи то уточнює цю характеристику: *Водночас президент прикриває своїх корупціонерів – «слуг»-депутатів* (ВЗ. 24.02.2020), чи то розширює її: *«Ще один «слуга»-шоумен іде у керівники...»* (ВЗ. 21.01.2021); *Четвертий номер «опозиціонерів»-неофітів у кандидата в президенти на виборах 25 травня й колишнього власника вже неіснуючого футбольного клубу «Арсенал» Вадима Рабиновича* (ДУ.14.04.2014), чи поглиблює стилістичний колорит, виражаючи ставлення журналіста до повідомлюваного: *«Біла революція» не сталася, «оранжойди» не пройшли* (ДТ. 09–16.03. 2012).

3.5. Оказіоналізм у фокусі епатажності мови медіа

Як відомо, одним із завдань газетного дискурсу є привертання уваги читачів до інформації, підтримування певного емоційно-оцінного тла для спрямування читацької свідомості щодо її відповідного сприйняття. Частина засвідчених okazіоналізмів містить у своїй структурі лексичні основи, що і спричинюють характерні експресивні спецефекти. До одного із таких належить т. зв. *епатаж*, що трактують як «скандальну витівку; поведінку, що порушує загальноприйняті норми і правила» (ВТСУМ, 2005, с. 353). Здавалось би стилістично нейтральне слово «мовчун», у поєднанні з основою «депутат» створює соціально марковану номінацію, що характеризує збайдужіння чиновників: *У критичні для країни моменти особливо гостро постає проблема «депутатів-мовчунів», які, замість відстоювати інтереси виборців, воліють зберігати мовчання в сесійній залі* (Д. 02.02.2022). Базове поняття скандал є носієм негативно-оцінної семантики, оскільки лексема позначає «подію, випадок, що набувають широкого розголосу й ганьблять учасників» (ВТСУМ, 2005, с. 1327), напр.: *Події навколо візиту до Оману спричинили справжній «Оман-скандал», який тривалий час залишався в центрі суспільної уваги та викликав хвилю запитань до влади* (ВЗ. 17.02.2020); *У Росії пам'ятають*

«туалетоскандал» під час титульного поєдинку між Топаловим та Крамником, який проходив у 2006 році в Елісті (УМ. 13–14 травня. 2011).

Отже, слово як засіб епатажності призначене для того, щоб підкреслити враження, розбурхати емоції читачів, їхню асоціативно-образну уяву.

Серед основ, що придатні для таких емоційно-експресивних ефектів, є компонент **-гейт**. Він, як відзначають фахівці зі словотворення, активізувався у публіцистичному лексиконі, і таких одиниць спродуковано орієнтовано до 3% (Дьячок, Попкова, 2023). Ще у 70-х роках ХХ ст. вказаний компонент почали вживати в американських медіа, утворюючи складні похідні, де він став синонімом скандалу. Відповідно, до епатажних уналежнюємо контексти з okazіоналізмами *полішинельгейт* (Д. № 139–140. 2021); *Розголос навколо зриву спецоперації із затримання бойовиків став підґрунтям для масштабного «вагнергейту», що підірвав довіру до вищого військово-політичного керівництва країни* (ВЗ. 28.09.2020); *Скандал навколо можливого плагіату в науковій роботі високопосадовця швидко переріс у гучний «дисергейт», поставивши під сумнів академічну доброчесність у владних колах* (Д. 02.02.2022); *«Оман-гейт Зеленського почався з таємниці, з того, що він хотів приховати цю поїздки та її деталі», – Княжицький* (ВЗ. 17.02.2020) – пор. okazіоналізм із українськомовними основами: *Оман-скандал, маленька брехня та великі наслідки* (ВЗ. 17.02.2020).

Так само інша іншомовна основа **-драйв** – «почуття пристрасного запалу, піднесеності, натхнення; велика емоційна напруга» бере участь у творенні епатажних, а отже маніпулятивних, номінацій, як-от: *«Відкрився перший у світі «вакцидрайв», де щеплення від Covid-19 роблять у незвичних умовах»* (ГУ. 14.04.2021) – мова йде про спеціально облаштовані пункти вакцинації, у яких передбачена можливість отримання щеплення проти коронавірусної інфекції, залишаючись в автомобілі.

Іншомовна основа «вау», що є вигуком здивування, захоплення, має ті самі прагматичні функції, пор.: *«Пошкоджене волосся? Відновіть його домашньою маскою з вау-ефектом»* (ВЗ. 08.12.2020).

Практично, будь-який okazіоналізм-варваризм можна кваліфікувати як епатажну номінацію, оскільки вона «вибивається» із норми слововживання, привертає увагу читачів своєю «чужістю»: *«Українців без знання англійської мови або навичок «гугл-транслейта» це дійсно може збити на манівці»* (УМ. 13.06.2021).

Отже, основними прийомами створення епатажності є комбінування власне українських і запозичених ресурсів лексичних основ.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

Комунікативне навантаження та прагматика okazіональних складних слів в українському газетному дискурсі початку ХХІ століття зумовлені, по-перше, структурно-семантичними особливостями проаналізованих номінацій, по-друге, їхніми стилістичними функціями.

Щодо першого, відзначаємо, що складне слово має посилену зображально-виражальну та емоційно-експресивну силу. Тому це дало змогу диференціювати okazіоналізми з різними часовими маркерами їх появи в узусі та закріпленні в писемному газетному дискурсі перших десятиліть ХХІ ст. як номінаціями, що поєднують два компоненти без видимих синтаксичних відносин, котрі зреалізовують не так логічне, як емоційно-образне сприйняття інформації.

Розрізнення okazіоналізмів за їх властивостями транслювати негативні та позитивні цінності сучасного буття (раціональна оцінність номінацій) уможливило диференціацію ще одного оцінного класу – okazіоналізмів як носіїв *нейтральної (нульової) оцінності*. Так само розширено потрактування аналізованих okazіоналізмів-складних слів з комунікативно-прагматичними ознаками ірраціональної оцінки – мають два вектори реалізації: 1) номінації з емоційно-оцінним колоритом (на позначення емоційних станів осіб; відфразеологічні утворення на позначення обману, нещирості, бездіяльності, хвалькуватості, заперечення чого, неправдивості тощо); 2) номінації, що позначають нереальні явища, предмети і под., які не можна збагнути розумом, не можна побачити в реальності. Останні є власне okazіоналізмами у найвищому ступені своєї реалізації, оскільки фактично функціонують як міфоніми – найменування нереальних об'єктів.

Прагматику стилістичних реєстрів у семантиці okazіоналізмів репрезентували номінації із розмовною та книжною маркованістю, а також просторічні назви зі зневажливою, вульгаризованою, жаргонізованою експресією та іронічні найменування, спродуковані щодо вираження оцінки осіб за їхніми посадами, суспільними функціями тощо.

Третя група okazіоналізмів-складних слів прилягає до номінацій, відзначених стилістичними особливостями словоживання, – це назви з ознаками графічної капіталізації (мовна гра із виділенням семантично і стилістично навантажених основ як носіїв негативної актуалізації). Стилiстична функція тих чи тих okazіоналізмів-складних слів увиразнена уживанням лапок, щодо яких виділено 7 груп з ознаками семантико-стилiстичного різноманіття слововживання (позначають умовні назви явищ, процесів, ознак тощо; вказують на непряме значення однієї із основ; відзначають вузьке контексте вживання лексичної одиниці; виконують мовно-етикетну функцію – зменшують відповідальність за зневажливі оцінні судження; виділяють метафоричні утворення; виокремлюють зрощення відфраземного походження; уводять у контекст звукобуквений (вимовний) відповідник аббревіатури чи відаббревіатурного утворення). Частина залапкованих okazіоналізмів оформлена поза зазначеними правилами і не відповідає принципам графічної норми української літературної мови щодо вживання лапок у власних і загальних назвах.

Оскільки провідна прагматична функція okazіональних номінацій, засвідчених у сучасному газетному дискурсі, пов'язана з реалізацією інтенції впливу, то відзначаємо, що вона виявляє себе насамперед через стилістичну категорію персонологійності, тобто спрямування інформації до конкретного читача (стратегія взаємодії з читацькою аудиторією) і про конкретного політичного чи суспільного лідера, чиновника, учасника суспільно-економічних, громадських рухів тощо. Отже, орієнтація на людину приватну також простежується щодо структурно-семантичних особливостей okazіональних номінацій. Щоправда, переважають негативно-оцінні назви над нейтральними і позитивно-оцінними. Другий виразний стилістичний акцент газетної інформативності – створення повідомлень з ознаками епатажності, щоб підкреслити враження, розбурхати емоції читачів, їхню асоціативно-образну уяву. Включені у цей процес і слова-варваризми.

Отже, широта комунікативно-прагматичних градацій лексики сучасного газетного дискурсу зумовлена вибудовуванням шкали соціальної оцінності людини, природи, політики, економіки, певних предметних реалій у контексті від оцінно-нейтральної до позитивно- та негативно-оцінної. Власне стилістичні ресурси актуалізації зображально-виражальних властивостей слів традиційні, утім відзначаємо виразну епатажність, зневажливо-іронічну, вульгарно-згрубілу оцінність частини засвідчених okazіональних слововживань.

У газетному дискурсі початку ХХІ сторіччя переплелися власне номінативна, мовно-етикетна, мовно-естетична, конструктивна (формування думки з елементами соціальної оцінки) функції okazіоналізмів-складних слів. При цьому не варто відкидати функцію економії мовних зусиль, коли okazіоналізм лаконічно відображає і факт реалії, і додає до нього оцінні – емоційно-експресивні, семантико-стилістичні – конотації.

REFERENCES

1. Азарова Л. Є. Природа утворень моделі «іменник + іменник без з'єднувального голосного». *Науковий вісник Волинського державного університету ім. Лесі Українки. Серія : «Філологічні науки»*. 1999. № 13. С. 15–19.
2. Азарова Л. Є. Складні слова в українській мові: структура, семантика, концепція «золотої» пропорції. Вінниця : Універсум–Вінниця, 2000. 222 с.
3. Азарова Л. Є. Складноскладені іменники як самостійні лексико-граматичні одиниці. *Записки із загальної лінгвістики*. 1999. Вип. 1. С. 55–59.
4. Азарова Л. Є. Структурна організація складних слів (концепція «золотої» пропорції) : автореф. дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.01. Київ, 2002. 35 с.
5. Азарова Л. Є. Структурна та фонетична побудова складних одиниць у концепції «золотої» пропорції. Вінниця, 2001. 284 с.
6. Азарова Л. Є., П'яст Н. Й. Складання як один із способів словотвору. Вінниця : УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2005. 123 с.
7. Азарова Л. Є., Радомська Л. А. Проблема статусу іменників-юкстапозитів у сучасному мовознавстві. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика»*. 2009. Вип. IX. С. 238–242.
8. Азарова Л.Є. Природа утворень моделі «іменник + іменник без з'єднувального голосного». *Науковий вісник Волинського державного університету ім. Лесі Українки. Серія : «Філологічні науки»*. 1999. № 13. С. 15–19.
9. Антофійчук А., Вівчарюк Г. Лексико-стилістичні засоби вираження образу автора газетного дискурсу (на матеріалі блогів газети «Молодий буковинець»). *Актуальні питання суспільних наук та історії медицини*. 2022. №1(33). С. 66–71.

- 10.Артеменко Ю. О., Безугла Л. Р., Белозьорова О. М. Від слова до діла: лінгвопрагматика дискурсу : колективна монографія / за заг. ред. Л. Р. Безуглої. Вінниця : Нова Книга, 2020. 368 с.
- 11.Баган М. Вторинна номінація захисників і ворогів України на тлі російського вторгнення 2022 р.: лінгвоаксіологічний і дериваційний аспекти. *Slavia orientalis*. 2023. Vol. LXXII, № 1. С. 173–190.
- 12.Баган М.П. Конотативний простір сучасної української дитячої поезії. *International journal of philology*. 2021. Vol. 12, № 1. С. 22–29.
- 13.Баган М.П., Заскалета В.П. Метафоричне заперечення в сучасному українському і чорногорському медійному дискурсі. *Мовознавчий вісник: збірник наукових праць Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького*. 2023. Вип. 34. С. 119–129.
- 14.Баган М.П., Скляренко О.В. Мовленнєвий етикет сучасної української молоді: динаміка комунікативних орієнтирів. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Філологія*. 2024. Том 27. № 1. С. 9–18.
- 15.Баранник Д. Х. Українська мова на межі століть. *Мовознавство*. 2001. № 3. С. 40–47.
- 16.Бацевич Ф. С. Нариси з комунікативної лінгвістики. Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2003. 281 с.
- 17.Бацевич Ф. С. Нариси з лінгвістичної прагматики. Львів: ПАІС, 2010. 336 с.
- 18.Бацевич Ф. С. Основи комунікативної девіатології. Львів : Вид-во Львів. ун-ту, 2000. 236 с.
- 19.Бацевич Ф. С. Словник термінів міжкультурної комунікації. Київ : Довіра, 2007. 205 с.
- 20.Березовенко А. В. Лексичні інновації в сучасній болгарській мові (на матеріалі 80-х років) : автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.03. Київ, 1993. 16 с.

21. Бибик С. П. Усна літературна мова в українській культурі повсякдення. Ніжин : Аспект-Поліграф, 2013. 589 с.
22. Білецька О. В. Графон як засіб вираження вимовних типів у постмодерністському художньому тексті. *Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка. Серія «Філологічні науки». Мовознавство*. 2014. № 2. С. 10–17.
23. Білецька О. В. Становлення графічної лінгвістики як комплексної науки: аналітичний огляд. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика»*. 2013. Вип. XIX. С. 18–28.
24. Бойченко Л. М. Структурно-семантичні типи аббревіатур і діапазон їх дериваційної активності в сучасній українській мові. *Мовознавство*. 1982. № 5. С. 75–80.
25. Брітікова К. В. Роль юкстапозиції у творенні експресивно-оцінних номінацій особи. *Лінгвістичні студії*. 2006. Вип. 14. С. 198–200.
26. Вакарюк Л. О., Панцьо С. Є. Український словотвір у термінах. Словник-довідник. Тернопіль : Джура, 2007. 260 с.
27. Вакуленко В. Ф. Новотвори з давньогрецькими і латинськими компонентами в мові сучасних ЗМІ (на матеріалі друкованих видань). *Дослідження з лексикології і граматики української мови*. 2009. Вип. 8. С. 38–51.
28. Васильєва О. Г. Субстантивні композити-бахувріхі як засіб смислопородження тексту (на прикладі антропосемічних одиниць у художніх та публіцистичних англомовних текстах). *Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка*. 2004. № 16. С. 134–136.
29. Ващук Т. М. Прагматико-функціональні властивості німецького політичного дискурсу: автореф. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Львів, 2014. 20 с.
30. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с. (ВТСУМ)

- 31.Віняр Г. М. Словотворчі тенденції в сучасній українській літературній мові (на матеріалі усного і писемного мовлення 80-х – початку 90-х років XX століття) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Дніпропетровськ, 1992. 16 с.
- 32.Возна Р. Ф. Аббревіатури в діловому мовленні. *Культура слова*. 1984. Вип. 23. С. 48–50.
- 33.Вокальчук Г. М. Авторський неологізм в українській поезії XX століття (лексикографічний аспект). Рівне : Науково-видавничий центр «Перспектива», 2004. 524 с.
- 34.Вокальчук Г. М. Юкстапозити – назви осіб в українській поезії 20–30-х років XX століття. *Актуальні проблеми філології. Філологічні студії*: в 2-х томах. 1995. Т. 2. С. 135–149.
- 35.Волощак М. Й. Збірник мовно-стилістичних порад лінгвістів, літературознавців, публіцистів. Київ : «Марія Волощак», 2010. 200 с.
- 36.Глуховська М. С. Асоціативно-порівняльна мотивація українських словотвірних інновацій у сфері іменника : автореф. дис. ... канд. філол. н.: 10.02.01. Харків, 2019. 20 с.
- 37.Гнатюк Г. М., Городенська К. Г., Грищенко А. П., та ін. Словотвір сучасної української літературної мови / відп. ред. М.А. Жовтобрюха. Київ : Наукова думка, 1979. 406 с.
- 38.Городенська К. Г. Нові запозичення і новотвори на тлі фонетичної та словотвірної підсистем української літературної мови. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 10. Проблеми граматики і лексикології української мови*. 2009. Вип. 5. С. 3–7.
- 39.Городенська К. Г. Нові явища та процеси в українському словотворенні: динаміка чи деструкція словотвірних норм? *Українська мова*. 2013. № 2 (46). С. 3–11.
- 40.Городенська К. Г. Префікси і префіксоїди в українській мові. *Мовознавство*. 1986. № 1. С. 36–41.

- 41.Городенська К. Г. Соціолінгвістичні аспекти граматичного освоєння запозичень в українській літературній мові. *Проблеми гуманітарних наук*. 2011. Вип. 26 (Філологія). С. 4–13.
- 42.Городенська К. Г. Структура складних іменників у контексті семантичного синтаксису. *Мовознавство*. 1988. № 3. С. 27–34.
- 43.Горпинич В. О. Будова слова і словотвір. Київ : Рад. школа, 1971. 118 с.
- 44.Горпинич В. О. Сучасна українська літературна мова. Київ : Вища школа, 1999. 207 с.
- 45.Горпинич В. О. Українська словотвірна дериватологія. Дніпропетровськ : ДДУ, 1998. 190 с.
- 46.Гудима Н. М. Вплив мовних та позамовних чинників на збагачення словникового складу сучасної української літературної мови. *Актуальні проблеми слов'янської філології. Серія: Лінгвістика і літературознавство*. 2010. Вип. XXIII. Ч. 4. С. 308–316.
- 47.Гуйванюк Н. В., Струк І. М. Особливості синтаксичної структури реплік у мові драматичних творів буковинських письменників. *Науковий вісник Чернівецького університету. Слов'янська філологія*. 2010. Вип. 496–497. С. 207–214.
- 48.Данильчук Д. В. Експресивно-стилістичні можливості ініціальної аббревіатури у публіцистичному тексті. *Наукові записки Інституту журналістики*. 2010. Т. 39. С. 6–10.
- 49.Дацишин Х. П. Метафора в українському політичному дискурсі (за матеріалами сучасної періодики) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Львів, 2005. 20 с.
- 50.Деменчук О. В. Колоративна композита в англійській мові: когнітивно-ономасіологічний аспект : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Київ, 2003. 19 с.
- 51.Дерпак О. В. Конфронтативні мовленнєві жанри: комунікативно-прагматичний та мовний аспекти : автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.15. Київ, 2005. 16 с.

- 52.Доленко М. Т. Складні прикметники в сучасній українській мові. *Українська мова в школі*. 1956. № 1. С. 18–25.
- 53.Донцова О. Г. Атрибутивний композитний комплекс (на прикладі атрибутивного композитного комплексу «-окий»). *Лінгвістичні студії*. 2013. Вип. 26. С. 484–488.
- 54.Дьячок Н. В., Попкова О. А. Предикативні та атрибутивні моделі втілення когнітивних структур з ядром «ВІДСУТНІСТЬ» в українській та англійській мовах. *Лексико-граматичні інновації в сучасних слов'янських мовах*: матеріали XI Міжнар. наук. конф. (м. Дніпро, 20–21 квіт. 2023 р.) Дніпро : Ліра, 2023. С. 52–55.
- 55.Єрмоленко Є. Я. Кодифікація норми. *Українська мова : енциклопедія*. Київ : Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана, 2007. С. 269.
- 56.Єрмоленко С. Я. Нариси з української словесності (стилістика та культура мови). Київ : Довіра, 1999, 431 с.
- 57.Єрмоленко С. Я., Бибик С. П., Тодор О. Г. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів. Київ : Либідь, 2001. 224 с.
- 58.Жижома О. О. Індивідуально-авторські новотвори в поетичному дискурсі 80 – 90-х років XX століття : автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Донецьк, 2003. 18 с.
- 59.Журналістика. Словник-довідник / за ред. І. Л. Михайлина. Київ : Академвидав, 2013. 317 с.
- 60.Завальнюк І. Я. Синтаксичні одиниці в мові української преси початку XXI століття: функціональний і прагмалінгвістичний аспекти. Вінниця : Нова Книга, 2009. 399 с.
- 61.Завальська Л. В., Кісельова А. А. Інтерактивна взаємодія в коментарях соціальних мереж: мовні засоби реалізації конфлікту. *Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття* (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права) : у 2 т. : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (м.

- Одеса, 17 червня 2022 р.). Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Т. 1. С. 823–825.
62. Загнітко А. П. Комунікативно-прагматичні аспекти сучасного політичного газетного дискурсу. *Культура народів Причорномор'я*. 2007. № 110. Т. 1. С. 190–193.
63. Загнітко А. П. Основи дискурсології. Донецьк : ДонНУ, 2008. 194 с.
64. Загнітко А. П. Сучасний лінгвістичний словник. Вінниця : ТВОРИ, 2020. Харків, 920 с.
65. Заянчковський В. Рекламна комунікативна одиниця в структурі тексту реклами. *Українська журналістика* – 98. Київ, 1998. С. 81–83.
66. Карамишева І. Д. Термін «прагматика» у сучасній лінгвістиці. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2004. С. 128–131.
67. Карпенко Ю. В. Газетний дискурс як тип масово-інформаційного дискурсу. *Studia linguistica*. 2018. Vol. 12. Pp. 38–49.
68. Карпіловська Є. А. Конструювання складних словотвірних одиниць. Київ : Наукова думка, 1990. 155 с.
69. Карпіловська Є. А. Неузуальне словотворення: правила «гри без правил». *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія: Філологія*. 2005. Т. 8. № 1. С. 106–117.
70. Карпіловська Є. А. Сучасна українська словотворчість та її відображення в неологічних словниках. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*. 2004. Вип. 34. Ч. 1. С. 3–10.
71. Кислюк Л. П. Узуальне й okazіональне словотворення в різностильовій мовній практиці. *Українська мова*. 2020. № 2 (74). С. 32–36.
72. Клименко Н. Ф. Аббревіатура. *Українська мова. Енциклопедія* / [редкол. : Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін.]. Київ : Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана, 2000 а. С. 7.
73. Клименко Н. Ф. Вибрані праці. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2014. 728 с.

- 74.Клименко Н. Ф. Зрощення. *Українська мова. Енциклопедія* / [редкол. : Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін.]. Київ : Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана, 2000 б. С. 195.
- 75.Клименко Н. Ф. Композит. *Українська мова. Енциклопедія* / [редкол. : Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін.]. Київ : Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана, 2000 в. С. 245.
- 76.Клименко Н. Ф. Морфологічна будова композитів. *Морфологічна будова сучасної української мови*. Київ : Наукова думка, 1975. С. 5–34.
- 77.Клименко Н. Ф. Новотворення чи мавпування. *Урок української*. 2004. № 10. С. 23–25.
- 78.Клименко Н. Ф. Осново- і словоскладання у процесах номінації сучасної української мови. *Клименко Н. Ф., Карпіловська Є. А., Кислюк Л. П. Динамічні процеси в сучасному українському лексиконі*. Київ : Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2008. С. 134–151.
- 79.Клименко Н. Ф. Осново- і словоскладання у процесах номінації сучасної української мови. *Українська мова*. 2003. № 3–4. С. 83–105.
- 80.Клименко Н. Ф. Складне слово. *Українська мова. Енциклопедія* / [редкол. : Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін.]. Київ : Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана, 2000. С. 555–556.
- 81.Клименко Н. Ф. Словоскладання. Аббревіація. *Словотвір сучасної української літературної мови*. Київ : Наукова думка, 1979. С. 314–402.
- 82.Клименко Н. Ф. Словотворча структура й семантика складних слів сучасної української літературної мови. Київ : Наук. думка, 1984. 254 с.
- 83.Клименко Н. Ф. Частиномовна належність неологізмів-композитів та юкстапозитів у сучасній українській мові. *Клименко Н. Ф., Карпіловська Є. А., Кислюк Л. П. Динамічні процеси в сучасному українському лексиконі*. Київ : Видав. дім Д. Бураго, 2008. С. 224–227.
- 84.Клименко Н. Ф. Юкстапозит. *Українська мова. Енциклопедія*. Київ : Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана, 2007. С. 625.
- 85.Клименко Н. Ф. Як народжується слово. Київ : Рад. школа, 1991. 288 с.

- 86.Клименко Н. Ф., Карпіловська Є. А., Кислюк Л. П. Динамічні процеси в сучасному українському лексиконі. Київ : Видав. дім Д. Бураго, 2008. 336 с.
- 87.Климович С. М. Препозитивні аббревіатурні морфеми грецького походження в українській мові. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика»*. 2010. Вип. 10. С. 119–124.
- 88.Кобзар Н. С. Чужомовні словотвірні елементи в українській біологічній термінології: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Харків, 2008. 18 с.
- 89.Ковалик І. І. Основні проблеми вчення про словотвір. *Українська мова і література в школі*. 1978. № 11. С. 22–27.
- 90.Ковбасюк Л. А. Субстантивні композити сучасної німецької мови у міжнародній комунікації: специфіка перекладу. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Лінгвістика*. 2010. Вип. 10. С. 124–129.
- 91.Колоїз Ж. В. Українська okazіональна деривація: монографія. Київ : Акцент, 2007. 311 с.
- 92.Колоїз Ж. В., Литовченко І. О. Неузуальна контамінація як лінгвістичний феномен. *Proceedings of the 1st International Academic Conference “Science and Education in Australia, America and Eurasia: Fundamental and Applied Science” (Australia, Melbourne, 25 June 2014)*. Volume II. «Melbourne IADCES Press». Melbourne, 2014. P. 336–338.
- 93.Кондратенко Н. В. Дискурсивна парадигма досліджень художнього тексту. *Записки з романо-германської філології*. 2015. Вип. 1 (34). С. 60–65.
- 94.Кондратенко Н. В. Українська політична лінгвістика в Україні: фундаментальні і прикладні проблеми. *Мовознавство*. 2016. № 6. С. 29–36.
- 95.Кондратенко Н. В. Український політичний дискурс: Текстуалізація реальності. Одеса : Чорномор'я, 2007. 156 с.

96. Корольова А. В. Інтимізація як спосіб реалізації комунікативно-естетичного наміру автора. *Проблеми семантики слова, речення та тексту*. 2000. Вип. 3. С. 133–139.
97. Корольова В. Комунікативно-прагматична організація сучасного українського драматургійного дискурсу. Дніпро : Ліра, 2016. 382 с.
98. Космеда Т. А. Ego і Alter Ego Тараса Шевченка в комунікативному просторі щоденникового дискурсу. Дрогобич : Коло, 2012. 328 с.
99. Космеда Т. А. Актуальні процеси мовлення чи «мовний смак» української сучасності. *Мовознавство*. 2014. № 2. С. 44–55.
100. Космеда Т. А. Вербалізація соціально-психологічного феномена медіаобразів у дискурсі сучасної українсько- й російськомовної газети: актуалізація асоціативних зв'язків. *Лінгвістичні дослідження*. 2021. Вип. 54. Ч. I. С. 89–102.
101. Кость С. Правовий газетний дискурс: ознаки, функції, підвиди. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки*. 2014. № 782. С. 54–58.
102. Коць Т. А. Оцінність як лінгвістична категорія: вербальна реалізація і стилістична диференціація. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2021. 1 (29). С. 18–21.
103. Коць Т. А. Реалізація стилістичного потенціалу оцінності в українській мові. *Лінгвостилістичні студії*. 2020. Вип. 13. С. 84–92.
104. Кочан І. М. Системність, динаміка, кодифікація слів з міжнародними кореневими компонентами в сучасній українській мові: автореф. дис. ... д-ра філол. наук: 10.02.01 «Українська мова». Київ, 2006. 40 с.
105. Кочерган М. П. Загальне мовознавство. Київ : Академія, 2003. 464 с.
106. Кравець Л. В. Стилїстика тексту. Харків : Вид-во Іванченко. І. С., 2015. 72 с.
107. Крайняк Л. К. Композити з першим дієслівним компонентом у сучасній англійській мові: семантико-когнітивний аспект : автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Київ, 2001. 19 с.

108. Кротевич Є. В., Родзевич Н. С. Словник лінгвістичних термінів. Київ : Вид-во АН УРСР, 1957. 236 с.
109. Кукіна О. А. Медійний образ жінки в дискурсі газети «Вісник Чугуївщини». *Філологія XXI століття : зб. наук. пр. студентства й наук. молоді*. 2020. С. 24–26.
110. Курс сучасної української літературної мови / За ред. Л. А. Булаховського. Т.1. Київ : Рад. школа, 1951. 520 с.
111. Кухарєва В. І. Комунікативний потенціал односкладних речень у науковому тексті (на матеріалі науково-технічної літератури) : автореф. дис. ... канд. філол. н. : 10.02.01. Київ, 2003. 20 с.
112. Куценко В. Проблема класифікації іменникових юкстапозитів (на матеріалі української преси). *Мовознавчі дослідження*. 2000. С. 82–89.
113. Ленець К. В. Лексико-семантичні процеси в мові засобів масової інформації. *Українська мова* / [red. nauk. S. Jermolenko]. Opole : Uniwersytet Opolski – Instytut Filologii Polskiej, 1999. С. 67–87.
114. Ліпич В. М., Павлик Н. В. Прагмалінгвістичні параметри публіцистичного дискурсу. *Слобожанський науковий вісник. Серія: Філологія*. 2024. Вип. 5. С. 34–38.
115. Мазурик Д. В. Інноваційні процеси в лексиці сучасної української літературної мови (90-і роки ХХ ст.) : автореф. дис. ... канд. філол. наук. : 10.02.01. Львів, 2002. 21 с.
116. Маленко О. О. Поетична мова в лінгвістичних концепціях ХХ ст.: від формалізму до антропоцентризму. *Лінгвістичні дослідження*. 2012. Вип. 34. С. 157–166.
117. Маслова Ю. П. Персуазивність газетного дискурсу сучасної України воєнного періоду. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія», серія «Філологія»*. 2023. Вип. 18 (86). С. 33–36.
118. Махіненко О. Е. Лексичні особливості газетного дискурсу новин. *Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства* : матеріали Всеукраїнської наукової конференції викладачів, аспірантів,

- співробітників та студентів фак-ту іноземної філології та соціальних комунікацій. Суми, 19-20 квітня 2012 року / Відп. за вип. В. В. Опанасюк. Суми : СумДУ.2012. Ч.1. С. 96–97.
119. Мацкуляк Ю. Й. Структура, семантика та функціонування складних іменників у сучасній німецькій мові (на матеріалі художнього, публіцистичного та наукового стилів) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Чернівці, 2008. 20 с.
 120. Мацько Л. І. Лінгвопрагматичний аналіз тексту. *Українська мова в освітньому просторі*. 2009. С. 430–438.
 121. Мацько Л. І., Сидоренко О. М., Мацько О. М. Стилїстика української мови. Київ : Вища школа, 2003. 463 с.
 122. Мацько О. М. Проблеми мовного жанру і його особливості в дипломатичних текстах. *Наука і сучасність*. 2000. Т. 23, Вип. 2, Ч. 2. С. 295–303.
 123. Мацько О. М. Аббревіатури як згорнені мовні формули в дипломатичних текстах. *Мовознавство*. 2000. № 1. С. 31–36.
 124. Мислива-Бунько І. Я. Дери́вація і́менників-компо́зитів у мові української преси ХХІ століття. *Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах*. 2012. С. 286–287.
 125. Мислива-Бунько І. Я. Складні слова в мові сучасної української преси: структура та стилістичні функції : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Луцьк, 2014. 18 с.
 126. Мислива-Бунько І. Я. Теоретичні аспекти вивчення складних слів в українській лінгвістиці. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Філологія»*. № 1048. 2011. Вип. 67. С. 7–14.
 127. Мітчук О. А. Нові слова та їх значення у мові мас-медіа Рівненщини : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.08. Львів, 2006. 18 с.
 128. Мосейчук О. М. Публіцистичний дискурс як контекст реалізації комунікативного впливу на масового адресата. *Вісник Житомирського державного університету. Філологічні науки*. 2012. Вип. 65. С. 174–177.

129. Муромцева О. Г. Дієслівне складення в мові Панаса Мирного. *Культура слова*. 1976. Вип. 10. С. 38–45.
130. Муромцева О. Про стиль лінгвістичних праць Ю. В. Шевельова. *Видатний філолог сучасності (Наукові виклади на честь 85-ліття Юрія Шевельова)*. 1996. С. 37–42.
131. Навальна М. І. Акроніми в мові сучасної української періодики. *Наукові записки. Серія : «Філологія»: у 2-х т.* 2008. Т. 2. Вип. 10. С. 45–50.
132. Навальна М. І. Динаміка лексикону української періодики початку ХХІ ст. Київ: Видав. дім Д. Бураго, 2011. 328 с.
133. Нагель В. В. Композиція та юкстапозиція як засіб формування оцінного потенціалу слова. *Лінгвістичні студії*. 2008. Вип. 16. С. 224–228.
134. Наумова Н. Г. Реалізація комунікативно-прагматичних настанов ділового дискурсу. *Мовні і концептуальні картини світу*. 2000. С. 255–261.
135. Невська Ю. В. Дискурсиви в епістолярії М. Куліша: комунікативно-прагматичний вимір. Харків : Харківське історико-філологічне товариство, 2019. 229 с.
136. Нелюба А. М. Осново- і словоскладання в контексті словотвірної номінації. *Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки*. 2006. № 2. С. 169–184.
137. Нелюба А. М. Явища економії в словотвірній номінації української мови. Харків, 2007. 302 с.
138. Непийвода Н. Ф. Автор наукового твору: спроба психологічного портрета. *Мовознавство*. 2001. № 3. С. 11–23.
139. Ніколаєва А. О. Структурно-семантична характеристика термінології програмування, комп'ютерних мереж та захисту інформації : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01. Харків, 2002. 16 с.
140. Олексенко В. П. а Інноваційні композитні утворення: лінгвістичний статус. *Слов'янські мови в їх історичному розвитку : зб. наук. праць, присвячених 100-річчю від дня народж. проф. С. П. Самійленка*. Запоріжжя : ЗНУ, 2006. С. 100–107.

141. Олексенко В. П. Ђ Лінгвістичний статус композитних іменників-інновацій в українській мові. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Лінгвістика*. 2006. Вип. 4. С. 41–47.
142. Олексенко В. П. Утворення з компонентом -gate/-гейт у сучасній українській мові. *Лінгвістичні дослідження: зб. наук. праць ХНПУ імені Г.С. Сковороди*. 2024. Вип. 60. С. 102–117.
143. Онуфрієнко Г. С. Гібриди у складі неологічної лексики кінця ХХ століття. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія: «Мовознавство»*. 2003. Вип. 9. С. 214–219.
144. Павлик Н. Комунікативно-прагматичні параметри публіцистичного листа як компонента газетного дискурсу. *Філологія й лінгводидактика в науковому дискурсі ХХІ століття* : матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (до 35-ї річниці заснування кафедри філологічних дисциплін), 24 лютого 2016 р., Старобільськ, 2016. С. 23–30.
145. Папіш В. Самопрезентація демонстративної мовної особистості у драматичній поемі Лесі Українки «Одержима». *Наукові записки Нац. ун-ту «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. 2014. Вип. 48. С. 99–102.
146. Петлюченко Н. В. Харизматика: мовна особистість і дискурс. Одеса, 2009. 464 с.
147. Пилинський М. М. Мовна норма і стиль. Київ : Наукова думка, 1976. 288 с.
148. Пилинський М. М. Розмовна лексика в писемних стилях сучасної української літературної мови. *Взаємодія усних і писемних стилів мови*. Київ : Наукова думка, 1982. С. 28–67.
149. Попкова О. А. а Комунікативно-прагматичний потенціал складних слів періоду пандемії (на матеріалі українських газетних текстів). *Записки з українського мовознавства*. 2021. Вип. 28. С. 168–180.
150. Попкова О. А. а Сучасний газетний дискурс як сфера об'єктивації складних слів. *Науково-теоретичний часопис з мовознавства «Мова»*. 2020. № 33. С. 98–103.

151. Попкова О. А. б Тенденції активізації композитних прикметників-оказіоналізмів у сучасних газетних текстах 20-х років ХХІ сторіччя. *Філологічні трактати*. 2021. Том 13. С. 68–77.
152. Попкова О. А. б Теоретико-методологічні засади дослідження складних слів в українській лінгвістиці. *Збірник статей «Сучасний науковий потенціал: матеріали I Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції»*. 2020. С. 42–43.
153. Попкова О. А. а Мовна економія як запорука успішної медіаграмотності. *Збірник статей Сьомої міжнародної науково-методичної конференції: Сучасний простір медіаграмотності та перспективи його розвитку* [Електронний ресурс]. Київ : Центр Вільної Преси, Академія української преси, 2019. С. 74–79.
154. Попкова О. А. б Складні слова як вияв тенденції до мовної економії у масмедійному дискурсі початку ХХІ сторіччя. *Записки з українського мовознавства*. 2019. С. 330–337.
155. Попкова О. А. Сучасні тенденції творення складних слів у мові ЗМІ. *Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції «Філологія та лінгводидактика в умовах євроінтеграції: реалії і перспективи»* (25–26 жовтня 2018 р.) / За заг. ред. І. В. Гайдаєнко; упор. Т. Г. Окуневич, 2018. С. 177–179.
156. Попова Н. О. Структурно-семантичні особливості новітніх лексичних запозичень з англійської в українську мову (90-і рр. ХХ ст. – початок ХХІ ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01. Запоріжжя, 2005. 19 с.
157. Потебня О. О. З лекцій теорії словесности : Байка, прислів'я, приповідка : пер. з рос.; За ред. проф. О. Ветухова та Ф. Ю. Зелінського; В перекладі А. Диких та М. Оглобліна. Видання четверте. Харків : Державне видавництво України, 1930. 112 с.

158. Пустовіт Л. О., Клименко Н. Ф. Оказіоналізм. *Українська мова. Енциклопедія*. Київ : Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана, 2007. С. 451–452.
159. Радзієвська Т. В. Комунікативно- прагматичні аспекти текстотворення : автореф. дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.15. Київ, 1999. 33 с.
160. Радзієвська, Т. В. Текст як засіб комунікації. Київ : НАН України, Інститут української мови. Київ, 1993. 191 с.
161. Радомська Л. А. Вивчення обсягу поняття «юкстапозит» у сучасному мовознавстві. *Методичні студії* : зб. наук.-метод. праць / укл. Михайло Вінтонів (відпов. ред.) [та ін.]. Вінниця : ДонНУ, 2015. Вип. 4. С. 249–260.
162. Радомська Л. А. Критерії визначення лінгвального статусу іменників-юкстапозитів як самостійних лексико-граматичних одиниць. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філологічні науки*. 2017. Вип. 1 (85). С. 88–92.
163. Родзевич Н. С. Про будову складних слів у сучасній українській мові. *Українська мова в школі*. 1952. № 6. С. 10–19.
164. Романова Н. В. Коронавірус і німецька мова. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського : Лінгвістичні науки*. 2021. № 32. С. 94–105.
165. Романова Н. В. Функціонування емотивної лексики в публіцистичному мовленні. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Германістика та міжкультурна комунікація»*. 2023. Вип. 2. С. 47–52.
166. Руда О. Г. Мовне питання як об'єкт маніпулятивних стратегій у сучасному українському політичному дискурсі. Київ, 2012. 232 с.
167. Рудакова Т. М. Функціонування соціально-економічної лексики англomовного походження в українських ЗМІ кінця ХХ – початку ХХІ ст. : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01. Луганськ, 2009. 18 с.
168. Рудницька Л. І. Аббревіатури як особливий клас засобів номінації в сучасній українській мові. *Лексико-грамматические инновации в*

- современных восточнославянских языках* : материалы III Международной конференции. Днепропетровск : Пороги, 2007. С. 54–56.
169. Руснак Ю. М. Когнітивно-прагматична концепція художнього дискурсу (на матеріалі мовотворчості Ольги Кобилянської). *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна Серія «Філологія»*. 2020. Вип. 87. С. 83–89.
 170. Сахарова О. В. Персонажі сучасної української драматургії: лінгвістичні аспекти. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2019. 352 с.
 171. Селіванова О. О. Складне слово: мовні моделі світу (основи зіставної композитології російської та української мов). Черкаси : Черкаський державний університет ім. Б. Хмельницького. 1996. 299 с.
 172. Селіванова О. О. Субстантивні композити в українській та російській мовах. *Мовознавство*. 1992. № 6. С. 19–22.
 173. Селігей П. До проблеми авторської індивідуальності в науковому стилі. *Studia Ucrainica Varsoviensia. Językoznawstwo*. 2016. 4. С. 249–262.
 174. Семиволос І., Богомолів О. Кримськотатарський газетний дискурс: уявлення про себе. <https://krytyka.com/ua/articles/krymskotatarskyy-hazetnyy-dyskurs-uyavlennya-pro-sebe>
 175. Серажим К. С. Дискурс як соціолінгвальний феномен сучасного комунікативного простору (методологічний, прагматико-семантичний і жанрово-лінгвістичний аспекти: на матеріалі політичного різновиду українського масовоінформаційного дискурсу) : автореф. дис. ... док. філол. наук : 10.01.08. Київ, 2003. 32 с.
 176. Сердюк А. М. Емотивна прагматика газетного дискурсу у французьких ЗМІ. *Філологічні трактати*. 2009. Т. 1. № 3–4. С. 110–115.
 177. Сердюк М. Г. Аббревіатури і співвідносні з ними слова та словосполучення. *Українське мовознавство*. 1971. Вип. 9. С. 43–47.
 178. Сікорська З. С. Способи словотворення. *Українська мова і література в школі*. 1978. № 11. С. 74–81.

179. Сіняговська І. Ю. Порівняльна лексикологія англійської та української мов: Конспект лекцій, ступінь бакалавр. Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського, каф. іноземної філології, українознавства та соціально-правових дисциплін. Кривий Ріг. 2019. 149 с.
180. Славова Л. Л. Мовна особистість лідера у дзеркалі політичної лінгвоперсонології: США – Україна. Житомир, 2012. 360 с.
181. Славова Л. Л. Мовна особистість політика: когнітивно-дискурсивний аспект: монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2010. 357 с.
182. Словарь української мови: в 4-х тт. / За ред. Б. Грінченка. Київ, 1907 – 1909. Т. 1.
183. Словник UA. URL: <https://slovnyk.ua/index.php?swrd=топ>
184. Словник української мови : в 11т. Київ : Наукова думка, 1970 – 1980.
185. Словник української мови: у 20 т. Київ. URL: <https://sum20ua.com/?page=648&searchWord=гобелен&wordid=18970>
186. Словник фразеологізмів української мови. Київ: Наукова думка, 2003. 786 с.
187. Ставицька Л. О. Естетика слова в українській поезії 10-30-х рр. XX ст. Київ : Правда Ярославичів, 2000. 156 с.
188. Стариченко Л. В. Толерантний газетний дискурс як різновид газетно-публіцистичного дискурсу. *Українська мова на порубіжжі XX–XXI сторіччя: мовознавчий та лінгводидактичний аспекти: матеріали IV Всеукраїнської заочної науково-практичної студентської конференції* (м. Бердянськ, 3 листопада 2021 р.): зб. тез / гол. ред. С. Глазова. Бердянськ : БДПУ, 2021. С. 60–62.
189. Стецик Т. С. Лінгвопрагматика стратегії персуазивності в дебатах і промовах сучасних американських політиків : автореф. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Чернівці, 2016. 20 с.
190. Стишов О. А. Динаміка лексичного складу сучасної української мови. Лексикологія. Лексикографія : навч. посіб. Біла Церква : Авторитет, 2019. 198 с.

191. Стишов О. А. Динамічні процеси в лексико-семантичній системі та в словотворі української мови кінця ХХ ст. (на матеріалі мови засобів масової інформації) : автореф. дис. ... д-ра. філол. наук : 10.02.01. Київ, 2003. 35 с.
192. Стишов О. А. Нові аббревіатури в мові мас-медіа кінця ХХ століття. *Мовознавство*. 2001. № 1. С. 33–40.
193. Стишов О. А. Особливості розвитку лексичного складу української мови кінця ХХ століття. *Мовознавство*. 1999. № 1. С. 7–20.
194. Стишов О. А. Особливості словотворення складних okazіоналізмів у сучасній українській мові. *Лінгвістичні студії Linguistic Studies: Збірник наукових праць Донецького національного університету імені Василя Стуса*. 2022. Вип. 43. 226 с. С. 41–52.
195. Стишов О. А. Сучасне українське словотворення: основні тенденції розвитку. *Мовознавчий вісник*. 2009. Вип. 8. С. 135–146.
196. Стишов О. А. Українська лексика кінця ХХ століття (на матеріалі мови засобів масової інформації). Київ, 2005. 388 с.
197. Стрій Л. І. Ритуальні жанри українського політичного дискурсу: структурно-семантичний і лінгвопрагматичний аспекти : автореф. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Одеса, 2015. 20 с.
198. Струганець Л. Динаміка лексичних норм української літературної мови ХХ століття. Тернопіль : Астон, 2002. 352 с.
199. Струк І. М. Взаємодія вербальних і невербальних засобів комунікації в драматичному тексті : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Івано-Франківськ, 2017. 25 с.
200. Сjuta Г. Nihil novi sub solis... (Ідеї трактату І. Франка "Із секретів поетичної творчості" в осмисленні через століття). *Культура слова*. 2016. Вип. 85. С. 26–33.
201. Таран А. А. Конкурування номінацій у сучасній українській літературній мові: тенденції стабілізації нової лексики. Черкаси : Видав. Чабаненко Ю. 2011. 232 с.

202. Тараненко О. О. Редуплікація. *Українська мова. Енциклопедія*, редкол. В. Русанівський, О. Тараненко, М. Зяблик, Київ : Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана, 2000. С. 507–508.
203. Тронь К. Л. Розвиток абревіатур в українській мові : дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.02. Львів, 1970. 310 с.
204. Турчак О. М. Активізація процесів розвитку okazіональної лексики в мові преси 90-х років ХХ століття. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія : «Мовознавство»*. 2003 а. Вип. 9. С. 309–315.
205. Турчак О. М. Оказіоналізми в мові української преси 90-х років ХХ століття : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Дніпропетровськ, 2004. 19 с.
206. Турчак О. М. Юкстапозитні типи як основа новотворів публіцистичного стилю (на матеріалі періодичних видань кінця ХХ століття). *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Філологія*. 2016. Вип. 75. С. 32–35.
207. Турчак О. М. Юкстапозиція як один із способів творення okazіоналізмів у мові преси 90-их років ХХ століття. *На ниві української філології*. 2003 б. С. 72–77.
208. Турчин М. М. Експресивна функція абревіатур сучасної німецької мови та їх основні лексичні групи. *Науковий вісник Чернівецького національного університету. Серія : «Германська філологія»*. 2005. Вип. 234. С. 85–93.
209. Українська мова. Енциклопедія / редкол. : Русанівський В.М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін. – 3-є вид., зі змінами і доп. Київ : Видавництво «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2007. 856 с.
210. Франко І. Я. Із секретів поетичної творчости : [літературознав. замітки]. *Літературно-науковий вісник*. 1898. Т. 1. С. 17–26, 75–85, 139–151 [2-ї паг.] ; 1899. Т. 6. С. 1–21, 71–80, 137–147 [2-ї паг.].
211. Фридрак В. Б. Синонімія складних слів. *Мовознавство*. 1987. № 2. С. 32–38.

212. Холявко І. В. Наукова комунікація в руслі прагматичної інтерпретації. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. 2020. Т. 31 (70) № 2 Ч. 1. С. 84–89.
213. Холявко І. В. Сучасний науковий дискурс як синергетична єдність комунікативних дій. *Topical issues of the development of modern science. Abstracts of the 2nd International scientific and practical conference*. Sofia, Bulgaria, 2019. Рр. 94–99.
214. Чабаненко В. А. Норми словотворення і мовна експресія. *Мовознавство*. 1982. № 2. С. 13–21.
215. Шабат-Савка С. Т. Категорія комунікативної інтенції в українській мові. Чернівці : Букрек, 2014. 412 с.
216. Шаповалова Г. В. Аббревіація в мові засобів масової інформації. *Актуальні проблеми журналістики*. 2001. С. 480–485.
217. Шевченко І. С. Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен. Харків : Константа, 2005. 356 с.
218. Шевченко Л. Ю., Різун В. В., Лисенко Ю. В. Сучасна українська мова : [довідник] / за ред. О. Д. Пономарева. Київ : Либідь, 1996. 320 с.
219. Alieva N. Reduplication in Southeast Asian languages: Differences in word structures [in:] *Productivity and Creativity Studies in General and Descriptive Linguistics in Honor of E. M. Uhlebeck*, ed. by M. Janse, Mouton de Gruyter 1998.
220. Morris Ch. W. Foundations of the Theory of Signs. Chicago (Ill): Univ. of Chicago Press, 1938. 59 p.
221. Van Dijk T. A. Discourse, ideology and context. *Folia Linguistica*. 2001. 35(1–2). Рр. 11–40.
222. Wodak R. *The Discourse of Politics in Action: Politics as Usual*. Basingstoke: Palgrave-Macmillan 2009. 252 p.

ВИСНОВКИ

Газетний дискурс початку ХХІ сторіччя – комунікативне середовище, яке відбиває основні тенденції динаміки сучасної української літературної мови, зокрема її лексичної системи, яка не завжди постає цілковито відображеною в лексикографічних джерелах. Лексико-семантична основа газетних текстів віддзеркалює активність процесу творення нових номінацій та засвоєння інших з глобалізованої масмедійної системи у статусі неолексем чи орієнтовних зразків-моделей оновлення національного лексикону. Лінгвопрагматичне наповнення газетного дискурсу відображає широту діапазону стилістичного маркування та аксіології реалій буття. Вагому роль у всіх означених явищах посідають okazіоналізми, які через складність їх природи та неоднозначність їх потрактування в українській лінгвістиці, співвіднесені чи то зі словами-неологізмами (запозиченими чи власне українськими), зі словами-одноденками (потенційними словами), зі словами, що долають через певні проміжки часу бар'єр «незвичності» зовнішньої та внутрішньої форми лексеми і узвичаюються в загальномовній практиці, в узусі. Отже, вивчення складу і функціонально-семантичного наповнення, структурно-семантичних особливостей okazіоналізмів уможливорює їх статус маркерів живих мовотворчих процесів.

Як об'єкт комунікативно-прагматичного підходу, okazіоналізми становлять собою лексичну інновацію, якій притаманні «стерті ознаки» індивідуальної належності (за умови першої фіксації слововживання), закріпленість щодо функціонування в обмеженому функціонально-стильовому полі, сталість новизни, нетиповість (тобто лексикографічна некодифікованість, ситуативність, емоційна виразність, «підхоплення» певних одиниць узусом та їх усталення у вживанні на певний час. Газетний okazіоналізм є утворенням, що постає в масмедійному дискурсі початку ХХІ ст. здебільшого за стандартними, а також і за участі нестандартних способів словотворення. При цьому досліджувані okazіоналізми-складні слова виконують інформативні, номінативні та експресивні, оцінні функції, підпорядковані основній інтенції газетного дискурсу – інтенції впливу.

Поява okazіоналізмів-складних слів у мові газет початку ХХІ ст. зумовлена сукупністю різноманітних чинників, що охоплюють як позамовні (екстралінгвальні) так і внутрішньомовні (інтралінгвальні) процеси, що переважно функціонують у постійній взаємодії, впливаючи як на динаміку мовних змін, так і на характер мовної творчості в медіа. До екстралінгвальних чинників відносимо: комунікативно-інформаційні (українська мова є засобом не лише трансляції інформації про життя в Україні, але й у світі, що потребує почасти новітніх засобів комунікації, номінації оновлюваних реалій, станів, подій у політичній, економічній, бізнесовій, культурно-побутовій, медичній, розважальній тощо сферах, розширення активного словника, зокрема за рахунок новотворів), соціально-психологічні (руйнування традиційних ментальних шаблонів, а також процеси лібералізації та демократизації суспільства призводять до зміни мовних уподобань сучасного покоління, яке дедалі частіше виходить за межі мовних стандартів, сприяючи активізації okazіонального словотворення; посилення персонологічності, тобто активний пошук незвичних індивідуально маркованих засобів називання та оцінки реалій буття), креативні (надання слову статусу медійної події). Саме у прагматиці okazіоналізмів-складних слів реалізуються внутрішньомовні чинники словотворення – увиразнення ціннісного ставлення автора до зображуваних подій і підсилення впливу на читача через мовні знаки як носії прямої чи прихованої семантики, конотації; конденсованість думки та оцінки не в реченні чи словосполученні, а в слові, що економить мовні зусилля журналіста (особливості цього феномену спостережено щодо творення okazіоналізмів-складних слів на основі розмовно-побутової власне української та подеколи просторічної фразеології), розширює семантичний ореол мотивувальних основ. Успіх виникає на стикові двох комунікативних програм: з боку автора тексту, що репрезентує певний тип мовної поведінки, виражає ставлення до зображуваного та його оцінку зображуваного; з боку читача, який інтерпретує текст, сприймає його інформаційний та емоційно-оцінний, образний зміст, ціннісне наповнення.

Комунікативно-прагматичний підхід до okazіоналізмів-складних слів у мові газет відображає як функціональні умови словопородження та вживання, так і семантико-стилістичні, лінгвокультурологічні, ціннісні координати комунікативних інтеракцій «журналіст – читач – соціум». Численні комбінації і комунікативних, і прагматичних аспектів дослідження мови передумовлені увагою до «людини-мовця» як творця і споживача мови.

Визначення власне прагматичних характеристик okazіоналізмів-складних слів у сучасному газетному дискурсі ґрунтоване на формально-граматичних, структурно-семантичних характеристиках неолексем, зумовлених їх способами творення, що цілісно відображають соціально-культурний зріз мовної практики сьогодення на рівні інформаційно-суспільної сфери буття і мовомислення сучасного українства як частини глобалізованого світу.

Okazіоналізми-складні слова в газетному дискурсі початку ХХІ ст. утворено переважно за зразками продуктивних словотвірних моделей осново- (зокрема активність моделі контамінації твірних основ) та словоскладання. Частина засвідчених okazіоналізмів сформована за зразком непродуктивних або малопродуктивних типів (активність дієслівних, прислівникових основ, а почасти і прикметникових у межах юстапозиції). Щодо частиномовних ознак таких номінацій, то відзначаємо значне переважання іменників-складних слів над прикметниками, дієсловами та прислівниками серед композитів і над дієсловами та прислівниками (за відсутності фіксації складних okazіональних прикметників) серед юстапозитів.

Показовий семантичний обсяг зафіксованих у сучасному газетному дискурсі складних слів-okazіоналізмів. Серед іменників-okazіоналізмів, що мають форму складних слів, засвідчуємо переважання соціально-маркованої лексики: назв реалій суспільно-політичного, соціально-економічного та культурно-мистецького життя, а також пов'язаних з ними процесів; назв осіб – за політичними переконаннями, прізвищ політичних лідерів сучасності різних країн, за родом діяльності, професією, посадою, належність до певного політичного утворення, за міжособистісними зв'язками, політичними

переконаваннями, поглядами, за внутрішніми чи зовнішніми проявами ознак, здобутків людей, особливостями їх характеру, поведінки, національної чи територіальної належності тощо. І з-поміж композитів, і серед юкстапозитів відзначаємо таку спільну рису, як творення назв побутових помешкань і промислових приміщень, торгових об'єктів. Семантична ознака сучасного словотворення – продукування складних номінацій на позначення реалій та явищ інформаційно-технологічних ресурсів і продуктів.

Структурно-семантична ознака okazіональних складних номінацій – творення слів на базі частотних основ: серед композитів це *авто-, вело-, теле-, -манія, -кратія, електро-, гібридо-, гастро-, мега-* та *мікро-, еко-, євро-, інфо-, теле-*, а серед юкстапозитів – *веб-, екс-, інтернет-, кібер-, медіа-, мілітарі-, топ-, ковід-, гугл-, фейсбук-, інстаграм-*. Крім того, продуктивними є слова-основи в іменниках *депутат, нардеп, жінка, держава, горе, політик*.

Okazіональні прикметники-складні слова створюють для позначення ознак предметів, реалій за формою та змістом, становища в суспільстві, форму, сферу, напрям діяльності, враження, психологічного сприймання, оцінки особи чи предмета, відносних, відносно-якісних ознаки, ознак за схожістю, відтінками кольору, вияву емоції, оцінок, темпоральних характеристик тощо.

Центром образності й експресивності газетного дискурсу початку ХХІ ст. стали okazіоналізми з індивідуально-авторським відтінком, що передають широкий діапазон конотацій – від жартівливих, іронічних, пейоративних, жаргонних до піднесених, урочистих, схвальних – щодо позначення осіб, реалій, станів і процесів. Незвична звукова чи граматична форма, актуальне й «незвичне» значення, лаконічна форма складних okazіоналізмів надають їм статусу одного з найвиразніших виражальних засобів мови газетного дискурсу початку ХХІ ст.

За комунікативно-прагматичним навантаженням диференційовано okazіоналізми як носії раціональної (за складниками *інформ-, інформаційно-, еко-, євро-, медіа, онлайн, офлайн, скайп, теле, топ-*), зокрема з елементами

негативної аксіології (*зомбі-, фейк-, горе-, корона-, ковід-, казно-, ЛГБТ-, нарко-, піар-, криво-* та деякі ін.) та ірраціональної оцінки.

Серед виділених із словника мови сучасних газет okazіоналізмів-складних слів розрізнено розмовно-побутові, книжні, просторічні номінації.

Характерно, що okazіоналізми є засобом графічного увиразнення контекстів. Графосемантика – одне із показових явищ сучасного газетного дискурсу (процес капіталізації слова, виділення слова лапками, що вказує на зміну його семантики). Щодо аналізованих okazіоналізмів-складних слів вона виявляє себе в номінаціях, що поєднують в одному фонетичному слові написання з великої та малої літери, а також частотним є виділення слова у лапках. Гібридизація написань – один із проявів мовного хаосу, спродукованого соціально-психологічними чинниками хаосу.

Оскільки одним із завдань газетного дискурсу є привертання уваги читачів до інформації, підтримування певного емоційно-оцінного тла для спрямування читацької свідомості щодо її відповідного сприйняття. Певна частина засвідчених okazіоналізмів мають у своєму складі такі основи, що і спричинюють характерні експресивні спецефекти. До одного із таких належить т. зв. епатаж.

Лінгвістичний аналіз okazіональних складних слів у газетному дискурсі початку ХХІ ст. дало змогу визначити основні тенденції творення новітніх номінацій, наслідування моделей словотворення європейських мов, окреслити комунікативно-прагматичне навантаження неолексем як складників суспільно-політичного словника мови української преси. Укладений індекс okazіоналізмів-складних слів засвідчив масив позасловникової лексики, яка має переважно ознаки актуальної в сучасній мовній практиці.

Перспективами дослідження okazіональних складних слів вважаємо подальший аналіз їх еволюції та спостереження за процесами змін у мовній системі. Важливим напрямком є дослідження взаємодії мовних норм і контексту з'яви складних okazіоналізмів. Необхідно зосередити увагу на тому, як змінюється сприйняття нових лексичних одиниць залежно від соціокультурних контекстів, а також на ролі лексикографії в процесі закріплення та кодифікації

таких одиниць. Подальші наукові дослідження можуть фокусуватись на тому, як лексичні інновації в мові медіа відображають національні цінності, культурні уявлення та ідентичність у порівняльному аспекті, а також як вони сприяють формуванню сучасної мовної культури. Оказіональні складні слова можуть бути також проаналізовані в когнітивному аспекті, зокрема через призму того, як сучасні оказіоналізми виражають когнітивні процеси, інтерпретацію та оцінку явищ сучасного світу в медіапросторі.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ ТА ВІДОМОСТІ ПРО
АПРОБАЦІЮ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯСтатті, опубліковані у наукових фахових виданнях України,
що входять до категорії Б

1. Попкова О. А. Складні слова як вияв тенденції до мовної економії у масмедійному дискурсі початку ХХІ сторіччя. *Записки з українського мовознавства*: Вип. 26. У 2-х томах. Т.1 : зб. наук. праць Opera in linguistic ukrainiana: Fasciculum 26. Vol. 1 / гол. ред. Т.Ю. Ковалевська. Одеса : «ПолиПринт», 2019. С. 330–337.

2. Попкова О. А. Сучасний газетний дискурс як сфера об'єктивації складних слів. *Науково-теоретичний часопис з мовознавства «Мова»*. Одеса, 2020. № 33. С. 98–103.

3. Попкова О. А. Тенденції активізації композитних прикметників-оказіоналізмів у сучасних газетних текстах 20-х років ХХІ сторіччя. *Філологічні трактати*. 2021. Т. 13. С. 114–120.

4. Попкова О. А. Комунікативно-прагматичний потенціал складних слів періоду пандемії (на матеріалі українських газетних текстів). *Записки з українського мовознавства* : зб. наук. праць Opera in linguistica ukrainiana: Fasciculum 28. / гол. ред. Ж.В. Краснобаєва-Чорна. Одеса : «ПолиПринт», 2021. Вип. 28. С. 168–180.

5. Natalia Diachok, Oksana Popkova Genitive-negative as the universal form implementing the 'absence' concept. *Ukrainian sense / Український смисл: scientific collection* / edited by I. Popova. Dnipro : Lira, 2022. P. 2. Pp. 23–31.

Статті, опубліковані у виданнях, що входять до
міжнародних наукометричних баз

6. Maryna Navalna, Nataliia Kostusiak, Tetiana Levchenko, Volodymyr Oleksenko, Andriy Shyts, Oksana Popkova. Extra-linguistic factors and tendencies of

activation of military vocabulary in ukrainian mass media. *Journal of Interdisciplinary Research*. 2022. Volume 12, Issue 1, Special Issue XXV. Pp. 184–189 (Web of Science).

7. Попкова О. А. Семантика і прагматика okazіональних складних слів у заголовках сучасних українських газет / Semantyka i pragmatyka złożonych okazjonalizmów w nagłówkach współczesnych ukraińskich gazet. *Studia ukrainica posnaniensia*. 2022. Tom X/1. S. 45–58 (польське фахове видання).

8. Svitlana Shestakova, Olga Zhvava, Oksana Popkova, Inna Berkeshchuk, Nadiia Knight, Oksana Klak Didactically Relevant Mechanisms of Onym Formation in the Ukrainian Language Today: A Neuropsychological Approach *Revista Românească pentru Educatie Multidimensional*. 2022. Volume 14, Issue 3. Pp. 51–65 (Web of Science).

9. Natalia Diachok, Oksana Popkova Predicative and attributive models of the implementation of cognitive structures with the “absence” core in the ukrainian, russian, and english languages language/ *Codification, Competence, Communication. International Scientific Journal*. 2023. Volume 1, Issue 8. Pp. 36–44.

Публікації в інших виданнях України, що відображають результати дослідження

10. Попкова О. А. Мовна економія як запорука успішної медіаграмотності. *Сучасний простір медіаграмотності та перспективи його розвитку : збірник статей Сьомої міжнародної науково-методичної конференції*. Київ : Центр Вільної Преси, Академія української преси, 2019. С. 74–79. URL : <http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/9581/Мовна%20економія%20як%20запорука%20успішної%20медіаграмотності.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Публікації у збірниках наукових статей

11. Попкова О. А. Сучасні тенденції творення складних слів у мові ЗМІ. *Філологія та лінгводидактика в умовах євроінтеграції: реалії і перспективи»* (25–26 жовтня 2018 р.) : матеріали I Міжнародної науково-практичної

конференції / за заг. ред. І.В. Гайдасенко; упор. Т.Г. Окуневич, 2018. С. 177–179.

URL

:
<https://www.kspu.edu/FileDownload.ashx/Матеріали%20конференції%2025.10.18.pdf?id=3a5fff3b-83e5-494c-8186-f2494d293d46>

12. Попкова О. А. Теоретико-методологічні засади дослідження складних слів в українській лінгвістиці. *Сучасний науковий потенціал : матеріали І Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції»* (25 червня 2020 року) : збірник тез. Бердянськ : БДПУ, 2020. С. 42–43.

13. Олексенко В.П., Попкова О.А. Складні okazіоналізми суспільно-політичної сфери як засіб відображення воєнного протистояння. *Професіоналізм педагога в умовах освітніх інновацій : матеріали VI Міжнародної науково-практичної інтернет конференції*, м. Слов'янськ, 06–07 грудня 2022 року / відповід. ред. О. Хващевська. Слов'янськ, 2022. С. 268–272.

14. Дьячок Н. В., Попкова О. А. Предикативні та атрибутивні моделі втілення когнітивних структур з ядром «ВІДСУТНІСТЬ» в українській та англійській мовах. *Лексико-граматичні інновації в сучасних слов'янських мовах: XI Міжнародна наукова конференція* (м. Дніпро, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, 20–21 квітня 2023 р.) : матеріали / укладання і загальна редакція О. К. Куварової. Дніпро : Ліра, 2023. С. 52–55.

**ТЛУМАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «СКЛАДНЕ СЛОВО»
У ХРОНОЛОГІЧНОМУ ВИМІРІ**

№ з/п	Тлумачення	Автор, джерело
1.	Складне слово – це слово, що складається з двох (чи більше) коренів або основ, що мають в цей період розвитку мови самостійне лексичне значення	Рудницький Е. Складні слова в українській мові. Київ. 1930. С. 141.
2.	Складне слово являє собою новотвір, що виник внаслідок складання двох або більше окремих слів, основ або коренів, новотвір, що становить не тільки семантичну, а й структурну єдність.	Родзевич Н. С. Про будову складних слів у сучасній українській мові. <i>Українська мова в школі</i> . 1952. № 6. С. 16.
3.	Складне слово – це таке слово, яке утворене з основ із реальним значенням лексичного цілого, значення якого є простою сумою значень його компонентів, але в той же час не змінює лексичних значень останніх, а, навпаки, виростає з них, перетворюючи їх у складні частини якісно нової лексичної одиниці.	Доленко М. Т. Складні прикметники в сучасній українській мові. <i>Українська мова в школі</i> . 1956. № 1. С. 18.
4.	Складне слово – це слово, яке має як мінімум дві морфеми, що виступають як основні в окремих словах і взагалі не є афіксальними морфемами	Чемерисов М. Т. Складні слова в українській мові. <i>Наукові записки Запорізького педінституту</i> . 1957. С. 56–63.
5.	Складне слово – це слово, утворене з двох або кількох слів, основ чи коренів, об'єднаних в одну лексичну одиницю, яка набула не тільки формально-граматичних і семантичних ознак окремого слова, а й структурну єдність.	Кротеви́ч Є. В., Родзевич Н. С. Словник лінгвістичних термінів. Київ. 1957. С. 160.
6.	Складне слово – це лексична одиниця, що є поєднанням основ і створена в процесі словотворення	Безпояско О. К., Городенська К. Г. Морфеміка української мови. Київ: Наукова думка. 1987. 209 с.

7.	Складне слово можна визначити як цілісну лексику граматичної єдності, що складається з кількох неслужбових морфем, які в результаті певної семантичної модифікації репрезентують лексичне значення композита з метою номінації одного розчленованого поняття. Морфемна природа ономазіологічних ознак у цій дефініції інформує про відсутність формальних показників можливих синтаксичних відносин між ними.	Селіванова О. О. Складне слово: мовні моделі світу (основи зіставної композитології російської та української мов). Черкаси: Черкаський держ. ун-т ім. Б. Хмельницького. 1996. С. 45.
8.	Складні слова – це похідні, що утворилися шляхом поєднання кількох основ у цілісну лексичну одиницю. Складне слово – це синтагма, що складається з лексично значущих компонентів, тобто основ	Горпинич В. О. Українська словотвірна дериватологія. Дніпропетровськ. 1998. 189 с.
9.	Складне слово – похідне слово, утворене способом основоскладання чи слово-складання, що має не менше ніж дві основи.	Клименко Н. Ф. Складне слово. <i>Українська мова. Енциклопедія</i> / Київ: Укр. енцикл. 2000. С. 555.
10.	Складне слово – слово утворене поєднанням двох або більше основ (коренів).	Єрмоленко С. Я. Складне слово. <i>Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів</i> / ред. С. Я. Єрмоленко, С. П. Бибик, О. Г. Тодор. Київ: Либідь, 2001. С. 157.
11.	Складне слово – це лексичне утворення, сформоване за внутрішніми законами розвитку мови внаслідок об'єднання двох чи кількох слів, основ чи коренів, які вступають у синтаксичні зв'язки і зберігають свої лексичні значення, у зв'язку з чим складне слово позначене відносно структурно-семантичною єдністю; це утворення, яке залежно від більшої чи меншої міри злиття в ньому компонентів, наближається, з одного боку, до простого слова, а з другого – до словосполучення.	Азарова Л. Є., П'яст Н. Й. Складання як один із способів словотвору: монографія. Вінниця: УНІВЕРСУМ. 2005. С. 45.

12.	Складна лексема – це лексичне утворення, сформоване за внутрішніми законами розвитку мови внаслідок об'єднання двох чи кількох слів, основ чи коренів, які вступають у синтаксичні зв'язки і зберігають свої лексичні значення, у зв'язку з чим складне слово позначене відносно структурно-семантичною єдністю; це утворення, яке залежно від більшого чи меншого злиття в ньому компонентів наближається, з одного боку, до простого слова, а з другого – до словосполучення.	Ліпич В. М. Нариси з історії українського словотворення (компаративно-суфіксальна деривація іменників української мови XI–XVIII. ст.). Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2007. С. 20–21.
13.	Складне слово – те, що композит, похідне слово складне, юкстапозит. Похідне слово (композит або юкстапозит), утворене шляхом поєднання в одне ціле кількох основ чи слів (або основ і слів).	Вакарюк Л. О., Панцьо С. Є. Український словотвір у термінах. Словник-довідник. Тернопіль: Джура, 2007. С. 157.

ДОДАТОК В

ІНДЕКС ОКАЗІОНАЛЬНИХ СКЛАДНИХ СЛІВ, ЗАФІКСОВАНИХ
У СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ ГАЗЕТНОМУ ДИСКУРСІ

А

Абхазіянаш *«Абхазіянаш»* або *«ДНР»* на експорт (День. № 4. 2020).

Автомайданівець *Більшість «справ» настільки шиті білими нитками, що розсипаються, як карткові будиночки (особливо, коли **автомайданівці**, проінструктовані правниками, поводяться надзвичайно кваліфіковано)* (Демократична Україна. № 1–2 (23996-23997). 2014); *Екссуддю виправдали у справі про незаконне позбавлення прав **автомайданівців*** (Високий замок. 30.06.2020). Складний okazіonalіzm на позначення учасника Автомайдану на момент 2013–2014 рр., зараз частково вже історизм.

Агресор-руйнач *Звільніть Укрпошту від **агресора-руйнача** Ігоря Смілянського, найбільшим досягненням якого є три «скоростиглі» дипломи США і досвід торговця морозивом* (Сільські вісті. № 4. 2021).

Активіст-«майданівець» *У полтавських **активістів-«майданівців»** є чимало претензій до нової влади і щодо призначення керівників РДА* (Демократична Україна. № 13 (24008). 2014).

Анти-Табачний *Але рік тому «анти-Табачна» кампанія результатів не дала* (Україна молода. 14–15 січня. 2011).

Антиваксерство *Під прапором «антиваксерства»* (День. № 137–138. 2021).

Антиколомойський *«Антиколомойський» закон* (Сільські вісті. № 100. 31 грудня 2020).

АраХАМія *«Слуга» АраХАМія принизив авторів Конституції* (Високий замок. 30.06.2021).

Арт-«збочення» *Анонсують усі види сучасного мистецтва: від традицій до арт-«збочень»* (Дзеркало тижня. № 1. 13 січня–20 січня. 2012).

Арт-збоченець *Італійський перформер Франко давно заслужив репутацію **арт-збоченця**, перетворюючи власне тіло на інструмент для епатажу* (Україна молода. 10–11 червня. 2011).

Арт-інтриган *Без пари **арт-інтриганів** жоден великий арт-форум не обійшовся* (Дзеркало тижня. № 2. 2012).

Арт-скандалістка *Після «голового» перформансу Ганни Кальман у Нью-Йорку її вже прозвали «головною **арт-скандалісткою** сезону»* (Україна молода. 25–26 листопада. 2015).

Арт-хаос *Де голову можна зламати від «інопланетного» **арт-хаосу** шести японських художників* (Україна молода. 4–5 листопада. 2011).

Б

Баблократія *З огляду на це ми можемо сміливо замінювати «демократія» на «олігократія», або «**баблократія**»* (Українська правда. 27.03.2009).

Базарно-магазинний *Поняття це давно переросло **базарно-магазинний** варіант* (Дзеркало тижня. № 6. 17 лютого–24 лютого. 2012).

Балакун-демагог *Таких **балакунів-демагогів** хоч греблю гати – люблять побазікати і пускати пил в очі* (Україна молода. 21–22 жовтня. 2011).

Балачка-тайм *Онлайнова **балачка-тайм**, що тривала годину, потім ще довго обговорювалась офлайн* (Україна молода. № 032. 15.03.2016).

Банда-республіка *Давайте відверто і чесно скажемо: що такого незвичайного, жахливого, безрозсудного в тому, що з'явиться абсолютно не повноважна, можливо, навіть декоративна структура, під назвою «Консультативна рада», до якої увійдуть представники самопроголошених **банд-республік?*** (День. № 66–67. 2020).

Бандерівець-білінгвіст *Для соціологів та психологів російськомовні «**бандерівці**»-білінгвісти – цікавий предмет дослідження* (Україна молода. 21–22 січня. 2011).

Бандократія *<...> і образливі вигуки, і той плакат про «**бандократію**»* (Україна молода. 9–10 вересня. 2011).

Бандоохоронний *Не переможемо (є ж і така мінімальна можливість) – не потрібно бандоохоронним органам допомагати* (Главком. 21.01.14).

Бандюга-зłodій *Це були ще якісь прибулі «битовики», здається, бандюги-зłodії* (Україна молода. 18 червня. 2011).

Банкопад *В Україні продовжується банкопад* (Дзеркало тижня. 36–37/14).

Баранопастух *Вони несуть таку ж відповідальність за розв'язану новітню російсько-українську війну, як і генерали, як і сам їхніх «баранопастух»* (День. 10.03.2022).

Бариста-українофобка *«Краще французьку вивчу»: у Дніпрі звільнили баристу-українофобку* (Високий замок. 17.02.2021).

Бацилоносій *Як з'ясували лікарі, малюки підхопили інфекцію від дорослих «бацилоносіїв»* (Україна молода. 14–15 січня. 2011).

Бацька-терорист *«Бацька»-терорист ще й брехун... До своїх вигадок білоруський диктатор приплів Львів* (Високий замок. 27.05.2021).

Бджовеліни *Бджовеліни – то є смертельна зброя вирощена в біолабораторіях?* (Україна молода. 14.07.22).

Бджоломор *«Бджоломор-2020», заголовок* (День. № 87. 2020).

Безжально-величний *Миколаївські морпіхи безжально-велично нищать російську армію у Вовчанську* (Урядовий кур'єр. 05.06.2024).

Бик-воділа *А потім усе змінилося, закотилося на крутий заміс сліз, крові, долярів, крутих імпорتنих тачок із биками-воділами, царськими селами* (Літературна Україна. № 27–28 (5810–5811). 3 серпня 2019).

Биковель *«Буковель» чи «Биковель»? Бо ціни там геть не українські, тому, коли купуєш порцію борщу за космічні гроші, не полишає відчуття, ніби клієнта там тримають за лоха* (Сільські вісті. № 6. 2021).

Бізнес-двіжуха *На кожній бізнес-двіжусі обов'язково знадеться той, хто продає свій курс успішного успіху* (Дзеркало тижня. 03.02.2018).

Бізнес-збіговисько До 2016 року завод «Кримський титан» належав українському бізнесменові Дмитру Фірташеві, а зараз – його **бізнес-збіговиську** (Сільські вісті. № 89. 2020).

Бізнес-качок Усі ці нові проєкти, де кожен другий – **бізнес-«качок»** шукає легких грошей, не маючи жодної стратегії на майбутнє (Україна молода. 13–14 травня. 2011).

Бізнес-невдаха *Бізнес-невдаха на межі банкрутства: як виправляти ситуацію?* (Голос України, № 118 (7618). 25.06.2021).

Бізнес-пустеля Жодних нових проєктів, тільки порожні офіси та нудні кафе – справжня **бізнес-пустеля** (Дзеркало тижня. № 3, 27 січня–3 лютого. 2012).

Бізнесмен-невдаха *Бізнесмен-невдаха говорить, що раніше цього було достатньо* (Україна молода. 23–24 вересня. 2011).

Бізнесмен-утікач <...> для українського правосуддя **бізнесмен-утікач** поки що недоступний (Дзеркало тижня. № 1280. 2020).

Біло-сердечна *«Біло-сердечна» перелітна птиця* (Україна молода. 14–15 січня. 2011).

Благодаторознощик По завершенні літургії у «**благодаторознощиків**» залишалося ще чимало «**благословень**» (Україна молода. 29–30 липня. 2011).

БлаЗень *БлаЗень на роздоріжжі* (Високий замок. 12.02.2021).

Блазень-холуй Типовий **блазень-холуй**, який тільки й уміє, що заглядати в рот начальству (Сільські вісті. № 8. 2021).

Блогер-мільйонник Помер український **блогер-мільйонник** (Високий замок, 16.10.2020).

Блокчейн-технологія Міністр юстиції Денис Малюська продає колаж зі своїх фото за допомогою **блокчейн-технологій**. Фотоколаж має назву «*the sea is temporarily unavailable*» (Високий замок. 19.04.2021).

Боді-кар'єра У світі вже кілька років стрімко розвивається індустрія **боді-кар'єри** (Україна молода. 14–15 січня. 2011).

Бойфренд-тенісист *«Перша ракетка» України заручилася із бойфрендом-тенісистом* (Високий замок, 05.04.2021).

Болгаролюбка *«<...> який зацікавив мене як болгаролюбку»* (Літературна Україна. № 27–28 (5810–5811). 3 серпня 2019).

Бомжостан *Я пропонував витіснити бомжостан, чітко усвідомлюючи, що ми будемо робити з Майданом далі, але над майбутнім ніхто й не думав працювати, вирішили повернутися в минуле* (Українська правда. 10.08.2014).

Борщонабір *Фермери реалізують майже всі складники «борщонабору» за найнижчими за останні три роки цінами* (Сільські вісті. № 84, 2020).

Ботоферма *Так звана ботоферма – це проєктна робота, яку щоб створити, виділяються кошти і наймаються живі люди або створюються технічні боти, які поширюють необхідну інформацію* (День. № 139–140. 2021); *В Одесі викрили «ботоферму» сепаратистів* (Високий замок. 08.05.2021).

Брат-«регіонал» *Її діяльність пов'язують із відомими донецькими братами-«регіоналами» – Андрієм і Сергієм Ключевими* (Україна молода. 30 вересня 1 жовтня. 2011).

Брат-росіянин *Для частини української спільноти формула замирення з «братами-росіянами» приваблива* (Дзеркало тижня. № 1280. 2020).

Брежнєвка-чешка *Наприклад, невеликі 43-метрові двокімнатні брежнєвки-чешки в одному з найпопулярніших районів Києва* (Дзеркало тижня. № 8, 2–12 березня. 2012).

Брехерендум *На окупованих росією територіях Донецької, Запорізької, Луганської і Херсонської областей 23 вересня почались п'ятиденні «брехерендуми», за результатами яких Кремль, ймовірно, оголосить про приєднання цих територій до росії* (Газета по-українськи. 23.09.2022).

Брехіонал *Те, що досі там встояв Ленін – теж ознака майбутніх проблем, які підігріватимуться «брехіоналами» й комуністами* (Українська правда. 10.08.2014).

Брехня-блекотиння *І зараз, у період українсько-російської війни, яка триває вже восьмий рік, у душі українцям щодень заливають безліч московської*

брехні-блекотиння, щоб посіяти в нас зневіру, паніку, пригніченість (Високий замок. 10.12.2021).

Бризкалка-«чудодійка» Турецька **бризкалка-«чудодійка»**, яка миттєво захищає від COVID-19 (Голос України. № 109 (7609), 11 червня 2021).

Будинок-термос На Волині «ростуть» **будинки-термоси** (Високий замок. 23.01.2021).

Буквотвір Згадаємо і про **буквотвори** з присмаками неологічності та рідковживаності: «дрантина», «пригорня», «краплепад», «тремкіт», «лічень», «хороснів», «великоока», «протопи»... (Літературна Україна. № 35 (5768). 27 вересня. 2018).

Букет-протест Дарія йшла, демонстративно гупаючи підборами, за нею несли її **букет-протест** (Україна молода. 23–24 вересня. 2011).

Бульбофюрер Санкції ЄС не подіяли: **бульбофюрер** продовжує жити у своєму паралельному світі (ВЗ. 08.05.2024).

Буронабивний Перед асфальтуванням завершили всі основні мостобудівні роботи: встановили **буронабивні** палі та балки прогонової будови (Голос України. № 109 (7609), 11 червня 2021).

Бушоперли Говорити чудовою англійською – це те, у чому мене рідко звинувачують, використання **«бушоперлів»** завжди було невід’ємною частиною моїх виступів (День. № 16. 2007).

Бюджетокатастрофа Державницька позиція щодо **«бюджетокатастрофи»** (Сільські вісті. № 86, 2020).

Бюджетопил Замість реформи отримали презентацію і звіт – класика жанру під назвою **бюджетопил** (День. № 99–100. 2020).

В

Вагнергейт «Європейська Солідарність» вимагає створити ТСК по **«вагнергейту»** на засіданні 29 вересня (Високий замок. 28.09.2020).

Вакцидрайв Відкрився перший у світі **«вакцидрайв»**, де щеплення від Covid-19 роблять у незвичних умовах (Газета по-українськи. 14.04.2021).

Вакцинокампанія 419 297 людей щеплено від початку *вакцинокампанії* (День. № 67, 15.04.2021).

Вау-ефект Пошкоджене волосся? Відновіть його домашньою маскою з *вау-ефектом* (Високий замок. 08.12.2020).

Ведмедик-узурпатор *Ведмедик-узурпатор* позбувся посади: дитяче телебачення по-білоруськи (Високий замок. 28.09.2020).

Великокабінетний Він охоплює *великокабінетні* питання (Демократична Україна. № 3 (23998). 2014).

Велоєвромайдан *Велосипедисти-любителі* організували *велоєвромайдан* у Києві (Високий замок. 21.02.2014).

Веселун-синоптик На їхньому телебаченні був схожий *веселун-синоптик* (Україна молода. 1–2 липня. 2011).

Ветерансько-переселенський Окрім цього, частину прибутку Жиліни планують віддавати на цікаві проєкти, бо, як виявилось, Вінниця досить сприятлива для *ветерансько-переселенського бізнес-масштабування* (День. № 59. 2020).

Винести-знести Тягар можна нести, і витримати, і *винести-знести*, а втрату... (Літературна Україна. № 27–28 (5810–5811). 3 серпня 2019).

Відверто-антивладний Перші *відверто-антивладні* гасла й заклики (Дзеркало тижня. № 8, 2–12 березня. 2012).

Відіки-кліпи «*відіки-кліпи*» запускати у соціальні мережі (Сільські вісті. № 96. 2020).

Відпочивальники-«дикуни» Вони слідом за іншими *відпочивальниками-«дикунами»*, навіть перебазувалися на пляжі Дальньої коси (Україна молода. 1–2 липня. 2011).

Відфотошоплений Якщо ж взяти друге зображення – то воно ще більше маніпулятивне і *відфотошоплене* (Газета по-українськи. 03.04.2020).

Вінкоборець 14 років тому вінок «побив» Януковича: згадуємо цей та інші курйози президента-*вінкоборця* (Українська правда. 17.05.2024).

Віртуально-мережевий *Ця галерея є віртуально-мережевою і діє в чотирьох містах України (Україна молода. 4–5 листопада. 2011).*

Вірус-вимагач *Учасники саміту домовилися активізувати боротьбу з дезінформацією і кіберзлочинністю, з хакерською діяльністю із застосуванням вірусів-вимагачів (Голос України. № 111 (7611). 15.06.2021).*

Вовк-монстр *«Вовки-монстри» (саме так назвали роботів) виготовлені з металу, покритого штучним хутром (Високий замок. 21.11.2020).*

Ворона-крадійка *Ворона-крадійка допомогла знайти... грабіжника (Високий замок. 22.08.2020).*

Вагнер-гейт *«Вагнер-гейт» для Зе! (Високий замок. 15.09.2020).*

Г

Газоекспансія *Необдумана газоекспансія в промисловості та енергетичному секторі збільшує залежність країни від імпортованих ресурсів (Дзеркало тижня. № 38–39. 2016).*

Газоінфляція *Підвищення цін на газ через газоінфляцію негативно впливає на економіку європейських країн (День. № 22. 2021).*

Газократія *Перемога газократії над демократією, або Про російські потоки європейської газової корупції (Дзеркало тижня. № 27. 8 серпня–15 серпня 2014).*

Газокріпацтво *Споживачі отримали шанс звільнитися із «газокріпацтва» й нарешті самостійно обирати постачальника газу (День. № 18. 2021).*

Газорепресії *Однак карантин змусив міністерство поки що відмовитися від таких «газорепресій» (Сільські вісті. № 94. 2020).*

Гастродипломатія *О. Сліпченко показує, як склалися звичай дипломатичних прийомів, як у сучасній практиці «гастродипломатії» втілено національні особливості країн (День. № 227–228. 11–12.12.2015).*

Гей-вечірка *На брюссельських гей-вечірках розважалися українські політики (Високий замок. 03.12.2020).*

Гейропа Вони силою захопили владу, щоб заради своєї «**Гейропи**», яка їх купила (Дзеркало тижня. № 8. 2014).

Гепстадо *Гепстадо*, заголовок (Дзеркало тижня. № 8. 2014).

Герой-холоднорівець У селі Мельники Чигиринського району українці вшанують пам'ять *героїв-холоднорівців* (Україна молода. 15–16 квітня. 2011).

Гібридно-месіанський Прикладом *гібридно-месіанської* агресії Кремля стала презентація на майданчику Мюнхенської безпекової конференції (Голос України, № 111 (7611). 15.06.2021).

Гібридомонстр Але нічого подібного не відбулося і близько, навпаки, вони знову виплекали якогось шовіністичного *гібридомонстра*, який увібрав все погане з минулого і ув'язнив власне населення, намагаючись завоювати сусідні країни (День. 10.03.2022).

Гімновозка Ведеться облік кожної *гімновозки* з записом номера автомобіля (День. 15.09.2021). <...> здригається земля від попадання в чергову російську *гімновозку* (УП. 07.06.2023).

Говориться-ведеться <...> то здавна *говориться-ведеться...* (Літературна Україна. № 27–28 (5810–5811). 3 серпня 2019).

Голеадор Зазвичай нашим «*голеадорам*» рідко коли вдається забити більше 20 м'ячів (Україна молода. 7–8 жовтня. 2011).

Гонгадзегейт Навіть через роки слово «*Гонгадзегейт*» залишається символом безкарності та боротьби за правду (Урядовий кур'єр, 13.01.21)

Горе-«ковбой» Як саме і навіщо натиснув на курок, неповнолітньому *горе-«ковбою»* тепер збагнути важко (Україна молода. 1–2 липня. 2011).

Горе-вчителька Із Одеської гімназії № 4 звільнили *горе-вчительку*, яка принижувала ученицю за те, що та розмовляє українською мовою (Високий Замок, 14.10.2020).

Горе-корманич Наші ж *горе-корманичі* по-своєму дивилися на призначення війська, довівши його до жалюгідного стану (Демократична Україна. № 22 (24017). 2014).

Горе-мама У Росії *горе-мама* прив'язала санки з дитиною до джипа (Високий замок, 08.03.2020).

Горе-мер Замість ремонту каналізації та доріг цей *горе-мер* розробляє концепцію розвитку російської мови (Україна молода. 10–11 червня. 2011).

Горе-перемога Насправді, чи не принесе все те, що нам подають як «*горе-перемогу*» лише розчарування і нові проблеми (Високий замок. 16.11.2022).

Горе-правоохоронець *Горе-правоохоронці* згодом теж пошкодували, що полізли у такі «хаці» (Україна молода. 18–19 березня. 2011).

Горе-туристка Одна *горе-туристка* досі перебуває в комі у турецькому госпіталі (Україна молода. 10–11 червня. 2011).

Горе-успіх Нестримний *горе-успіх* – усі обіцяні результати так і залишилися на папері (УМ. 18–19.08. 2016).

Горлодерство <...> її шепіт на сцені резонує сильніше, ніж «*горлодерство*» різних «крикух» (Дзеркало тижня. № 9. 9–16 березня. 2012).

Грантодавець Відсутність фінансування та допомоги від держави або *грантодавців* (День. № 164–165. 11–12.09.2015).

Грантоїдський Другий момент полягає в тому, що Єрмак потрапив у грандіозний скандал, який посилюється противниками Зеленського і, можливо, якимись міжнародними *грантоїдськими* структурами, які зацікавлені в обмеженні впливу Єрмака (День. № 66–67. 2020).

Графоман-земляк До полку Героїв України Янукович зарахував *графомана-земляка* (Україна молода. 9–10 вересня. 2011).

Гречки-аптечки А чого ще чекати людям, які обирають за «*гречки-аптечки*»? (День. № 227–228. 11–12.12.2015).

Гречкокомплект Дехто з політиків вважає, що демократія – це коли ти приносиш *гречкокомплект* і тебе обирають (СВ. № 84. 2019).

Громадянин-«президент» Якщо ж серйозно, то свавілля керівників інтернетівських платформ здивувало й обурило не тільки звичайних *громадян-«президентів»* (йдеться про висловлювання Зеленського: «Кожний із нас — президент») (Сільські вісті. № 7. 2021).

Грошожерка *Кременчуцька ялинка-грошожерка живе останній рік?* (Кременчуцька газета. 21.07.2024).

Губернаторопад *«Гучний «губернаторопад» змінив баланс сил у регіонах України, відкривши шлях для нових політичних гравців, це показник нашої політичної зрілості», – вважає Арахамія* (Високий замок. 05.11.2020).

Гугл-транслейт *Українців без знання англійської мови або навичок «гугл-транслейта» це дійсно може збити на манівці* (Високий замок. 04.02.2021).

Гуманоїд-офіціант *Представили гуманоїда-офіціанта* (День. № 150–151. 21–22.08.2015).

Гуммаршрут *«Гуммаршрут» допоміг дітям переселенців з шкільним приладдям* (День. № 197–198. 30–31.10.2015).

Гуфі-центр *«Гуфі-центр» – так називається інтерактивний заклад, де за авторськими методиками навчають дітей та дорослих, як правильно поводитися з відходами* (День. 19.10.2021).

Гучне-бучне *Це було таке гучне-бучне свято* (Україна молода. 9–10 грудня. 2011).

Д

Дахолаз *Зайці – не тільки стрибуни, а й дахолази!* (Високий замок. 04.02.2021).

Деенерівець *Ігор Козловський, відомий в Україні й не тільки як жертва репресій деенерівців* (від ДНР – Донецька народна республіка) (Літературна Україна. № 25–26 (5808–5809). 20 липня 2019).

Демальянсівець *Мешканців Соколової Балки та до них «примкнулих» «демальянсівців»* (тобто активісти громадської організації «Демократичний альянс») (Україна молода. 4–5 листопада. 2011).

Депутат-«бандерівець» *При цьому депутати-«бандерівці» мають намір задіяти шість мільйонів гривень не так, як хочеться депутатам-комуністам-східнякам* (Україна молода. 28–29 січня. 2011).

Депутат-відморозок *Чи бійка між депутатом-відморозком Делімхановим та іншим депутатом-відморозком, любителем твалтувати черепах, Журавльовим (День. № 7–8. 2022).*

Депутат-гомофоб *Литовський депутат-гомофоб «засвітився» на відеоконференції з оголеним чоловіком (Високий замок. 03.12.2020).*

Депутат-диякон *Депутат-диякон: Новинський «відслужив» Великодню службу (Високий замок. 02.05.2021).*

Депутат-мовчун *Депутати-мовчуни. Десятки народних обранців жодного разу за майже рік не виступали в парламенті (Експрес. 21.12.2021).*

Депутат-одноденка *Щоб не витратити кошти на депутатів-«одноденок» (Високий замок. 14.02.2020).*

Депутат-прогульник *Нардепи в мінусі. Депутатів-прогульників позбавили частини відшкодувань (Експрес. 14.01.2021); Комітет виборців назвав депутатів-прогульників (Високий замок. 31.08.2020).*

Депутат-фігурант *Рух ЧЕСНО порахував депутатів-фігурантів корупційних скандалів: у ОПЗЖ таких 29 (Високий замок. 27.08.2020).*

Депутатка-«регіоналка» *Щоб сказати своє «фе» підготовленому депутаткою-«регіоналкою» Оленою Бондаренко (Україна молода. 18–19 лютого. 2011).*

Депутатовод *У списку впливових осіб депутатоводи давно обігнали самих депутатів, бо саме вони краще знають, коли і за що натискати на кнопку (Україна молода. 07–08.10. 2011);*

Держава-агресорка *У Росії він має нафтовий бізнес, записаний на дружину, успішність якого дуже залежить від ставлення влади держави-агресорки (Сільські вісті. № 5. 2021).*

Держава-ізгой *Союз держав-ізгойв (Демократична Україна. № 34 (24029). 2014).*

Держава-монстр *І ця хвороба в гострій стадії – перетворюючи найбільшу за територією країну з ядерною зброєю у глобального державу-монстра (День. 10.03.2022).*

Держава-напівкровка *Саме спробою упередити опалу найпростіше пояснити появу вкрай пишномовних і ще більш заплутаних програмних статей Владіслава Суркова про «державу-напівкровку» і «глибинний народ» (Дзеркало тижня. № 1279. 2020).*

Держава-окупант/держава-агресор <...> *для ілюстрації «українських реалій» використовують світлини із сусідньої держави-окупанта (Урядовий кур'єр. 06.10.2021); Транспортні засоби мають відповідати екологічним нормам, та не бути виробленими або ввезеними з країни, визнаної державою-окупантом/державою-агресором (Голос України. № 111 (7611). 15.06.2021).*

Держава-отруювач <...> *підсушать підмочений у світі імідж держави високих технологій, а заодно і підмарафетять образ держави-отруювача (згадаймо інциденти із Сергієм Скрипалем, Олексієм Навальним...) (СВ. № 5. 2021).*

Держава-примара, *заголовок про Абхазію (Демократична Україна. № 22 (24017). 2014).*

Держава-тиранія *Держава-тиранія не воює з ідеями – вона знищує їхніх носіїв: цинічно, системно, без жодних моральних обмежень, виправдовуючи насильство псевдозаконом і фальшивим патріотизмом (День. 20.09.2022).*

Державостабільник *Позиціонуючи себе як «державостабільник», Порошенко обіцяє зберегти порядок і стабільність у країні навіть у найскладніші часи (Демократична Україна. 08.08.14).*

Держмилостиня *Дві третини українських сімей сидять на «держмилостині» (йдеться про субсидії) (Сільські вісті. № 96. 2020).*

Держмужі *«Газова трагедія» у Дніпропетровську продемонструвала всім нам, що інтереси російського капіталу в Україні для наших держмужів мають трохи більший пріоритет, аніж безпека власних громадян (День. № 209. 30.11.2007).*

Дивак-іноземець *Прикордонники затримали дивака-іноземця, який хотів пішки дістатися до Мікронезії (Високий замок. 05.04.2021).*

Диваноексперт *А інші диваноексперти чудово на цьому хайпують* (Високий замок. 25.03.2020).

Дисергейт *Уже вишосте таке преміювання проводить група вчених, що свого часу об'єдналася в антиплагіатну ініціативу «Дисергейт»* (День. № 1–2. 2022).

Дівчина-мент *Звільнення дівчини-мента, призначеної на роль стрілочниці* (Дзеркало тижня. № 5, 10 лютого–17 лютого. 2012).

Дівчинка-катастрофа *Пів мільйона доларів за одне фото! Ці гроші «дівчинка-катастрофа» заплатить за вищу освіту* (Високий замок, 05.05.2021)

Дідоморозити (підпрацьовувати Дідом Морозом) *Самі костюми, в яких доводилося дідоморозити, якось особливо нічим і не відрізнялися* (Високий замок, 14.12.2019).

Добровільно-примусово *Нема щеплення – нема прав: Гурін запропонував вакцинувати людей добровільно-примусово* (Високий замок. 29.03.2021).

Добродушно-позитивний *Для чого в добродушно-позитивного коміка Бориса Барського уточнювати про одруження* (УМ. 29–30 квітня. 2011).

Доброзичливець-благодійник *На самому каналі з'явилося багато двомовних та російськомовних проектів, частину яких «доброзичливіці-благодійники» дарують за копійки* (Україна молода. 18–19 лютого. 2011).

Добросусідство *Про добросусідство різних народів мислиться, коли читаємо твір «Я слухав Шопена»* (ЛУ. № 9 (5792). 2 березня. 2019).

Добросусідський *Якщо мета - творення, створення умов, вибудовування добросусідських відносин, вирішення конкретних проблем громадян, - то ми за такі переговори* (Дзеркало тижня. № 2. 20 27 січня. 2012).

Доведеноефективний *Те, що нам щоразу пропонують з «доведеноефективні» ліки для лікування та профілактики коронавірусу* (Високий замок. 19.01.2021).

Доктор-смерть *Якщо Супрун вони називали «доктор-смерть», то Степанов тоді хто?* (Високий замок. 15.11.2020).

Доларокамаз *Саме до Росії, за даними Генпрокуратури, поїхало 32 млрд «доларокамазів» готівкою (Демократична Україна. № 24 (24019). 2014).*

Донашоерний *<...> мамонтів, носорогів, північних оленів, диких коней та іншу крупну дичину ще «донашоерних» часів виявив Вікентій Хвойка (від до нашої ери) (Літературна Україна. № 13–14 (5796–5797). 30 березня 2019).*

Донбабве *В Інтернеті за ДНР закріпилися сатирична назва Донбабве, що активно поширюється в інтернет-мемах (Україна молода. 05.06.17).*

Допогепа *Тандем «Допогепа» продовжує викликати жваві дискусії навколо голосування минулої середи (Високий замок. 27.02.2014).*

«Дохаворилися», заголовок (Дзеркало тижня. № 1284. 2020).

Дрімучо-дикий *Отруєння Ющенка. Скільки пліток та нісенітниць було придумано навколо цього! Дрімучо-дикий обиватель відкидав висновки медицини і ремигав жууйку, яку йому підкинули московські спецслужби (Україна молода. № 039. 21.04.2021).*

Дружина-гуляка *Тим часом у райцентрі подейкують, що дружина-гуляка таки порвала зі своїм коханцем (Сільські вісті. № 3. 2021).*

Друзі-політики *У мене багато друзів-політиків, і мені цього достатньо (Україна молода. 27–28 травня. 2011).*

Думкопліт *У нашій політиці «думкопліт» – це не просто ампула, а справжнє покликання (Україна молода. № 035.21.03.2017).*

Дурилюдство *Сергій Єфремов з обуренням писав, що та пропаганда підігрівалася навіть таким дурилюдством, як спроба «заснувати політичну організацію, взявши для неї ймення «петлюровці» (Літературна Україна. № 43–44 (5776–5777). 29 листопада. 2018).*

Дурнеємний *До того ж рекомендації футбольного союзу були гранично дурнеємними (Дзеркало тижня. № 4, 3 лютого–10 лютого. 2012).*

Дурносмачний *Можна знайти великий вибір дурносмачних страв (Сільські вісті. № 84. 2020).*

Дебілократія *Дебілократія у всій красі! (Високий замок. 22.01.2020).*

Дондурас *Луганда, Дондурас чи Новоросія?* (Високий замок, 30.09.2014);
А такі «терміни» як «ДНР» чи «ЛНР» для мене взагалі нічим змістовно не відрізняються від «Дондурас», «Луганда» чи «Лугандон» і можуть вживатися хіба що після словосполучення «так звані» (Високий замок. 30.09.2014).

Е

Екобрязкальце *Екобрязкальце – дитинство у гармонії з природою* (Високий замок. 26.06.2020).

Ековарварство (День. № 14. 2007). Про вивезення піску з берегової зони у заповіднику Конча-Заспа.

Екологотрек *Екологотрек став важливим елементом міської інфраструктури, забезпечуючи захищене середовище для пішоходів та велосипедистів* (ДТ. № 8. 02–12.03.2012).

Екорозкіш *Подаруйте собі екорозкіш щоденного догляду* (Сільські вісті. № 33. 2020).

Екоскотч *А ви чули про екоскотч?* (Сільські вісті. № 12. 2021).

Екощастя *Садівництво на даху стало для мешканців джерелом екощастя* (День. № 21. 2017).

Екшоумен *екшоумен розважав публіку вже не на своїх концертах, а протягом передвиборної кампанії* (Сільські вісті. № 98. 2020).

Електрички-розвалюхи *От якби владних чиновників МОН стали возити тими ризькими електричками-розвалюхами, може, тоді й гроші на студентів-пільговиків знайшлися б...* (Сільські вісті. № 6. 2021).

Електромайдан *А ще був гамірливий молодіжний «електромайдан» 2015-го* (Літературна Україна. № 20 (5753). 24 травня 2018); *Електромайдан втрачає напругу* (ВЗ. 01.07.2015).

Емвеефівський *Цей аспект «емвеефівських» рекомендацій — компенсувати здорожчання палива значній частині домогосподарств — випав з поля зору влади* (Демократична Україна. № 1–2. 10 січня 2014).

Енерго-фінансовий *Світ розпочав «енерго-фінансове примушення Росії до миру»* (День. № 63. 2020).

Есбеушник *Про ту, яку есбеушники виносили голими руками* (Україна молода. 9–10 вересня. 2011).

Є

Євробляха *Це так званий законопроект «про євробляхи»* (Україна молода. № 037. 16.04.2021); *Запрацював пільговий режим розмитнення «євроблях»* (Голос України, № 111 (7611). 15.06.2021). *В Україні набув чинності закон про пільгове розмитнення «євроблях»* (Високий замок. 15.05.2021).

Євробляхер *«Євробляхери» влаштували масштабний мітинг біля Ради* (Високий замок. 02.09.2020).

Євродепутат-гей *Євродепутат-гей мав за партнера... педофіла* (Високий замок. 03.12.2020).

Єврозаробітчанин *Подався манівцями у єврозаробітчани* (Сільські вісті. № 84. 2020).

Єврозбочення *«Євробачення чи єврозбочення?»*, заголовок (Літературна Україна. № 11 (5794). 16 березня. 2019).

Євроінкубатор *Євроінкубатор стартапів став справжнім центром інновацій, де молоді підприємці з різних країн об'єднують зусилля для створення технологій* (УМ. 9–10.12.2011).

Євромрійник *У контексті євроінтеграційних процесів зростає число євромрійників, які вважають, що вступ до ЄС може принести більше вигод* (УМ. 9–10.12.2015).

Європікнік *Цьогорічний європікнік зібрав тисячі людей, підкреслюючи важливість культурного обміну та підтримки європейських цінностей* (Д. № 125–126. 17–18.07.2018).

Європровал *Хроніка європровалу* (Демократична Україна. № 28 (24023). 2014).

Єврорухання *Віце-канцлер ФРН у Києві похвалив нашу державу за демократію й позитивно оцінив її єврорухання* (Україна молода. 14–15.01.2011).

Єдиновіконники Так, вже у 570 управліннях проводиться приймання громадян-**єдиновіконників** для отримання будь-якої консультації, котра стосується пенсійного забезпечення (Демократична Україна. № 5 (24000). 2014).

Єдинонеділимий Зваживши на уроки «**єдинонеділимий**» русифікації України (День. № 237. 22.12.2016).

Єдинорос <...> отримали правлячі «**єдинороси**» на чолі з президентом РФ Дмитром Медведєвим (Україна молода. 21–22 жовтня. 2011), По-третє, заява лідера списку «**єдиноросів**» говорить про те, що владі в Росії здається, що її політика недостатньо підтримується електоратом і потребує більш активної та агресивної пропаганди (День. № 109–110. 2021).

Ж

Жабомишодрачник Виглядає як ганебний «**жабомишодрачник**», в якому ніколи не буде переможців (Україна молода. 4–5 листопада. 2011).

ЖалоколаЖ <...> ще тридцять сонетних вінків видано у збірці «**ЖалоколаЖ**» (2006) і десятки нових вінків уже готові відбитися на папері, тому не буде перебільшенням твердження, що Василь Рябий – автор найсоліднішого в Україні «**вінкосонетарію**» (Літературна Україна. № 5 (5788). 2 лютого 2019).

Жартівник-мінер За неповнолітніх **жартівників-мінерів** відповідатимуть батьки (Сільські вісті. № 86. 2020).

Жванія-«майданівець» «Міф» про **Жванію-«майданівця»**... (Високий замок. 25.07.2020).

Жидобандера Радянський журнал «Перець» у 1981 році опублікував карикатуру, на якій **жидобандерівці** біжать в одній упряжці (Літературна Україна № 5 (5788). 2 лютого 2019); Схоже, для кремлівських ідеологів персонаж «**жидобандери**» став універсальним лякалом (Сільські вісті. № 91. 2020); Провокативний ярлик «**жидобандерівець**», що підсилює політичні конфлікти, став символом політичних маніпуляцій і спроб розпалити ворожнечу (УМ.02.01.18).

Жлоб-арт *Стьобний жлоб-арт* Антіна Мухарського (Україна молода. 4–5 листопада. 2011).

Жорстоко-дикий *Цікаво, як себе почували ті «противсіхи», коли побачили жорстоко-дику картину побиття наших дітей на Майдані?* (Демократична Україна. № 3 (23998). 2014).

3

Заводи-пароходи *Американський власник «заводів-пароходів» і за океаном працював за українськими правилами* (Україна молода. № 036. 14.04.2021); *«Заводи-пароходи»: американська газета викрила махінації коломойського з грошима «приватбанку» у США* (Україна молода. № 036. 14.04.2021); *Без акцій «заводопароходів» та рахунків у банках* (Україна молода. 14–15 січня. 2011).

Засідання-побойще *Закінчилося засідання-побойще зі сходом сонця* (Сільські вісті. № 96. 2020).

Збочено-односторонній *Зеленський виконує Мінські угоди у збочено-односторонньому порядку* (Високий замок. 15.10.2020).

Зверхньо-поблажливо *Дозволяючи собі зверхньо-поблажливо позирати на гнобителів і лагідно іменувати їх* (Дзеркало тижня. № 3. 27.01–03.02.2012).

Зе-влада *Схоже, Зе-влада знову замилює нам очі, або Що не так із антиолігархічним законом* (Експрес. 03.12.2021). *Фермери потребують підтримки: як Зе-влада підриває продовольчу безпеку України* (Україна молода. № 007. 17.02.2022). *Дякувати Зе-владі: у випадку нового вторгнення Росії газу в Україні залишиться на тиждень* (Україна молода. № 005. 03.02.2022). *Нагляд за батонам: як Зе-влада готується до шаленого стрибка цін на продукти* (Україна молода. № 001. 06.01.2022). *Податки під ялинку: які фінансові гайки Зе-влада закрутила в Україні з 1 січня* (Україна молода. № 001. 06.01.2022).

Зе-глава *Таким чином мер Києва Віталій Кличко гіпотетичних Зе-глав столичних районних адміністрацій вводить у невизначеність і підвішений стан.* (Україна молода. № 005. 03.02.2022).

Зе-закон *«Легко зробити маніпулятивним»: що під обгорткою Зе-закону про референдум* (Україна молода. № 036. 14.04.2021).

Зе-команда Зе-команда *забула завершити децентралізацію* (Високий замок. 19.02.2021); *Два роки парламентській Зе-команді. Аналізуємо роботу фракції «Слуга народу»* (Експрес. 30.07.2021); **Зе-команда** *захищає своє «середовище сватів» від української мови* (Високий замок. 02.06.2020); *Вирок непрофесіоналізму ЗЕ-команди* (Високий замок, 17.04.2021); *Але чи є у Зе-команди за душею хоч щось, крім суто поліцейських заходів?* (День. № 66–67. 2020).

Зе-паспорт *Про «Зе-паспорт» і його світові аналоги* (День. № 145–146. 2021).

Зе!-клоунократія *Режим Зе!-клоунократії що не день, то «зблискує» своїми новими, досі незвіданими гранями* (Високий замок. 31.07.2020).

Зе!-коаліція Зе!-коаліція *заклала міну під безвіз для українців* (Високий замок. 17.09.2020).

Зе!-малорос *«Чорні лебеді» для Зе!-малороса* (Високий замок. 28.07.2020).

Зе!-парламентарій *У стані Зе!-парламентаріїв чергові скандали і чергові втрати* (Високий замок. 17.09.2020).

Зе!-режим *Становлення Зе!-режиму* (Високий замок. 28.07.2020).

ЗЕінкарнація ЗЕінкарнація *Януковича...* (Високий замок. 08.02.2020).

Зеленовладний *Завзяття «зеленовладної» політики щодо оцифрування держави поки що вистачає лише на міста* (Сільські вісті. № 90. 2020).

Зеленовождь *Попри зростаючу критику з боку опозиції, «зеленовождь» продовжує впроваджувати амбітні реформи, заявивши про необхідність кардинальних змін у системі державного управління* (День. № 51–52. 2020).

Зеленопрем'єр, зеленоміністр *Перший «зеленопрем'єр» їздив по Кабміну на самокаті, а «зеленоміністр» у своєму кабінеті робив стійку на голові на робочому столі під телекамери* (День. № 123–124. 2021).

Зеленотабір Деякі цікаві процеси починають відбуватися в «зеленотаборі» (День. № 51–52. 2020).

Зеленочоловічковий Це убивчі зведення з українського Донбасу, ситуацію на якому не умиротворили ні Великодні свята, ні женевські «примочки» проти «зеленочоловічкової чуми» (Високий замок. 23.04.14).

Зелентрестівець Отож-бо, панове «зелентрестівці»! (про команду Зе) (Сільські вісті. № 96. 2020).

ЗЕмельні баталії (День. № 22–23. 2020).

ЗЕсправедливість **ЗЕсправедливість**, заголовок (Високий замок. 02.09.2020).

ЗЕшибісь «Хрещений батько» «розслідувачів» і «єврооптимістів», і нарешті вінець зусиль — той, проти кого вийшов перший Майдан, після другого — в «шоколаді». І Мінськ... І тепер новий проект — «Все буде **ЗЕшибісь**»...» (День. № 64. 2020).

Зірково-смугастий **Зірково-смугастий** свідок таємної операції (Демократична Україна. № 22 (24017). 2014).

Зомбо-ЗМІ Однією з таких «качок» він назвав одну з тез російських «зомбо-ЗМІ» про те, що світ входить в епоху нової «холодної війни» (Демократична Україна. № 48 (24043). 2014).

Зомбомедіа Вплив зомбомедій на масову свідомість призвів до того, що люди все частіше стають пасивними спостерігачами, не здатними самостійно аналізувати інформацію (Дзеркало тижня. № 11. 25.03–01.04.2016).

Зомбоящик Такий собі сучасний зомбоящик для нав'язування маніпулятивних меседжів (Дзеркало тижня. 09–16.03.2018); Із зомбоящика — в депутати (День. № 109–110. 2021).

Зрадоманія Перша шлюбна ніч і перша зрадоманія у коаліції (Українська правда. 17.12.2008).

Зрадофіл Але я не зрадофіл (Літературна Україна. № 35 (5768). 27 вересня. 2018).

ЗупиниЛюся Рух «ЗупиниЛюся!» і його однойменна телепрограма борються із тими, хто грубо ігнорує правила дорожнього руху (ПДР), чим наражає на небезпеку інших громадян (Високий замок. 02.06.2021).

Зупинка-«зарядка» На Волині з'явилася **зупинка-«зарядка»** (Високий замок. 22.10.2020).

I

Ідеорупція Ідеорупція. Як підкреслюють організатори, це – корупція, що набула ознак ідеології (День. № 51.2014).

Інвест-нянька <...> усе перелічене в стратегії, за винятком **інвест-няньки**, – це наші стратегічні пріоритети від часів Яценюка (Дзеркало тижня. № 1282. 2020); Рада прийняла закон про «**інвест-нянь**» (День. 17.12.2020).

Інстаграм-блогерка Популярна **Інстаграм-блогерка** Юлія Сливка видала книгу, попередній тираж якої продався за одну ніч (Високий замок. 21.11.2020).

Інстаграм-військо Веду боротьбу в **інстаграм-війсках**: лупашимо відосиками по російських товаришах, пишемо коменти, намагаємося донести правду (День. 10.03.2022).

Інтернет-бунт хто зневажливо вважає **інтернет-бунт** марним починанням (Дзеркало тижня. № 8, 2–12 березня. 2012).

Інтернет-дружина Популярна **інтернет-дружина** насправді ж виявилася вигаданою особою виключно у цифровому просторі (Високий замок. 04.05.2020).

Інтернет-непотріб Бо виваленим на столичному, вибачте, **інтернет-непотребі**, користуватися не можливо (Дзеркало тижня. № 4, 3 лютого–10 лютого. 2012).

Інтернет-пліткар <...> віддавши це на відкуп записним **інтернет-пліткарям** (Дзеркало тижня. № 7, 24 лютого–2 березня. 2012).

Інтернет-тусовка Популярний блогер, відомий в **інтернет-тусовці** (Україна молода. 28–29.01.2016).

Інтернет-шаман *Інтернет-шамани* чарівними методами досягнення успіху, набирають популярності (Україна молода. 27–28.05.2011).

Інфоагресія Під прикриттям свободи слова здійснюється масована *інфоагресія*, спрямована на розкол суспільства та підриг національної єдності (День. 16.08.2020).

Інфовкид Між оперативною і корисною інформацією в легкому форматі там роблять «потрібні» *інфовкиди*, а також поширюють фейки (День. № 37–38. 2020); Черговий *інфовкид* у соцмережах став спробою вплинути на громадську думку напередодні виборів (УМ. 31.11.18).

Інфодемія «*Інфодемія*» та як з нею боротися (День. № 37–38. 2020).

Інфоерозія Тривала присутність фейків, маніпуляцій у медіа призвела до *інфоерозії* та незворотного руйнування довіри до будь-яких джерел інформації (Дзеркало тижня. 24.09.2016).

Інфозасмічення Масштабне *інфозасмічення* ускладнює доступ до перевірених фактів і породжує дезорієнтацію (Україна молода. 28–29.01.2011).

Інфопоміі Щоденні *інфопоміі* щедро виливаються з анонімних телеграм-каналів (Україна молода. 24.06.23).

Інфопшик Заява очільника МВС Анатолія Могильова щодо ймовірного кровопролиття на День Соборності виявилася таким собі «*інфопшиком*» (Україна молода. 28–29 січня. 2011).

Інформаційно-підкований Бути *інформаційно-підкованим* сьогодні, означає вміти аналізувати факти, відокремлювати важливе від другорядного (Голос України. 15.06.2021).

Інформбулька Часто за гучною *інформбулькою* ховається порожня сенсація (Дзеркало тижня. 25.03.2019).

Інформджунглі *Інформджунглі* нашого часу: як не потрапити в пастку маніпуляцій та фейків (заголовок) (СВ.№ 16.02.03.2021).

Інформсмітник Проплачений контент в іноземних ЗМІ другої і третьої категорій (вони ж «*інформсмітники*») і боти з троями для Інтернету (Дзеркало тижня. № 34. 26 вересня–3 жовтня 2014).

Інфосмаколик *Замість аналітики та фактів – стрічка новин все частіше рясніє інфосмаколиками, розрахованими на швидке споживання та емоційну реакцію* (Україна молода. 28–29.01.2016).

Інфосовок *Як «інфосовок» повертається в українську систему освіти* (Українська правда. 20.06.2022).

Інфоцигани *Собчак мститься однією з найпопулярніших блогерш у Росії, знявши фільм про «інфоциганів»* (Експрес. 18.12.2021).

Істота-лиходій *Українців атакує «вередлива істота-лиходій»* (УМ. 04–05.11.2011).

Іхтамнет *Засідання Форуму безпекового співробітництва поінформувала іноземних дипломатів про кількість російських «іхтамнетів»* (Сільські вісті. № 89. 2020). *«Мені пропонували стати «іхтамнетом» на Донбасі». Розмова з колишнім російським розвідником-снайпером* (Експрес. 21.11.2021). *Так, уже є охочі добровольці до Іноземного легіону, але це саме добровольці, а не західний варіант «ихтамнетов»* (День. 07.03.2022). *«Ихтамнеты» здійснили потужну кібератаку на США* (Високий замок. 11.05.2021).

Й

Йорданно-чистий *А ще хочеться снігу, глибокого, йорданно-чистого* (Літературна Україна. № 5 (5788). 2 лютого 2019).

К

Кабан-серфінгіст *Кабан-серфінгіст виявився ... опудалом* (Високий замок. 19.11.2020).

Кав'ярня-книгарня *Можна побачити на виставці в столичній кав'ярні-книгарні «Бабуїн»* (Україна молода. 4–5 листопада. 2011).

Казномарнотратсво *Не витримавши палацових інтриг і казномарнотратства за укладання державних контрактів* (День. 11–12.12.2015).

Казнохабарник *Мова про тих, хто намагається на законних підставах боляче вдарити по загребущих руках казнохабарників, корупціонерів і крадіїв* (Сільські вісті. № 12. 2021).

Какоразнічний *До слова, ці заяви також були об'єктом зубоскальства і глузливих скетчів інфантильної «какоразнічної» публіки, але реальність підкидала тоді нам чіткі підтвердження такого сценарію* (Високий замок. 03.04.2021).

Камера-палата *Відеозйомка в камері-палаті Юлії Тимошенко проводилася на законних підставах* (Україна молода. 29–30 грудня. 2011).

Канапа-«півторачка» *Рипуча канапа-«півторачка» та дві старі тумбочки* (Газета по-українськи. № 47 (1394). 30 березня 2012).

Кандидайло *Ілько Кива – кандидайло!* (Високий замок. 28.04.2021).

Карантини-локдауни *Для «підтримання штанів» фізичних осіб – підприємців, котрих різномассті карантини-локдауни вже майже доби́ли, ухвалено президентський закон про одноразову допомогу в розмірі 8 тис. грн* (Сільські вісті. № 94. 2020).

Каратель-бандерівець *Вони спочатку з острахом чекали «карателів-бандерівців»* (Демократична Україна. № 49 (24044). 2014).

Картоплегестапо *Дії картоплегестапо не залишають сумнівів Україні та світові у необхідності жорсткої реакції та посилення санкцій проти режиму Лукашенка* (ВЗ. 26.05.2021).

Картяр-шулер *В минулому Барбакару розшукувала міліція як професійного картяра-шулера* (Україна молода. 7–8 жовтня. 2011).

Кафе-наливайка *Учні запропонували анти-кафе «Намивська мрія» поблизу філії міської бібліотеки № 5 як альтернативу кафе-наливайці* (Голос України. № 109 (7609). 11 червня 2021).

Кацапофіцер (кацап+офіцер) *Збройні Сили України знищили декілька кацапофіцерів та ракетних комплексів* (День. 10.03.2022).

Кварталократія *Які наслідки кварталократії чекають на Україну?* (Високий замок. 31.05.2021).

Киця-довгожительця *Киці-довгожительці* – 22 роки (Високий замок. 19.02.2021).

Кібервулик *Сучасні компанії нагадують кібервулик, що гуде цілодобово* (ВЗ. 02.06.2021).

Кібермісто/кіберсело *Якщо великий бізнес – це кібермісто, то маленькі стартапи – справжнє кіберсело* (Високий замок. 02.06.2021).

Кінопоцілунок *Французький кінопоцілунок* (Україна молода. 11–11 лютого. 2011).

Кіт-«двійник» *Ідеальний збіг: люди та коти-«двійники»* (Високий замок. 19.01.2020).

Кіт-волонтер *Кіт-волонтер* безкоштовно роздає свої «послуги» з муркотіння та безвідмовно вимагає обіймів (ДУ.№ 21.2014).

Кіт-гармонізатор *У шумному офісі, де кожен другий день приносить стрес, кіт-гармонізатор* здатний заспокоїти всю команду, просто сидячи на підвіконні (СВ. № 94. 2020).

Кіт-екстремал *У Британії кіт-екстремал* затримав швидкісний поїзд на 2,5 години (День. 05.03.2018).

Кіт-книгоман *У бібліотеці є ще й кіт-книгоман* (Високий замок. 23.10.2021).

Кіт-контентник *Кіт-контентник* працює на 100%, хоча, здається, єдиною його місією є обурення (Україна молода. 23–24 грудня 2011).

Кіт-мандрівник *Кіт-мандрівник* три тижні в дорозі ... їв цукерки (Високий замок. 15.01.2021).

Кіт-натхненник <...> з'являється він – *кіт-натхненник*, чия тиха присутність і тепле муркотіння повертають віру в спокій, дім і завтрашній день (Дзеркало тижня. № 2. 2012).

Кіт-рятувальник *Столичний «кіт-рятувальник»* отримав звання майора (Високий замок. 25.03.2021).

Кланово-олігархічний Головною проблемою тут залишається **кланово-олігархічна** система України, в рамках якої і триває постійна «гризня» за ті чи інші електоральні поля (День. № 22. 2021).

Клієнт-шахрай У винниківському готелі **клієнт-шахрай** відпочив на 2858 грн і втік (Високий замок. 28.05.2021).

Клуби-середняки Для цього необхідно мати таку ж інфраструктуру, бюджет, футболістів, що мають у своєму розпорядженні європейські **клуби-середняки** (Україна молода. 3–4 червня. 2011).

Кнопкодав Після проведення переголосування журналісти вимагали жорсткіших санкцій для **кнопкодавів**, які систематично порушують регламент (Високий замок. 21.02.2020); Відомий форвард «Динамо» не хоче бути **«кнопкодавом»** у Верховній Раді (Україна молода. 29–30 грудня. 2011); Легше бути **«кнопкодавом»**? (Демократична Україна. № 5 (24000). 2014).

Кнопкодавити Під час голосування в парламенті знову спостерігалася ситуація, коли депутатів просто **кнопкодавили**, і замість реального обговорення, рішення ухвалювалися без належної участі народних обранців (Високий замок. 18.01.2021); Львівська міськрада заборонила **кнопкодавити** (Високий замок. 29.07.2020).

Кнопкодавство В Україні вперше судитимуть нардепа за **«кнопкодавство»** (Високий замок. 25.05.2021); У сесійній залі було зафіксоване **кнопкодавство** за відсутніх на місці депутатів (Сільські вісті. № 98. 2020).

Коала-інвалід **Коалі-інваліду** поставили штучну лапку (Високий замок. 07.03.2021).

Коаліціада **«Коаліціада»** була недовгою (Україна молода. 25–26 лютого. 2011).

Ковід-атеїст **«Замасковані»** проти **«ковід-атеїстів»** (Сільські вісті. № 96. 2020).

Ковід-відстійник Лікарню в ОРДЛО перетворюють на **«ковід-відстійник»** (Високий замок. 20.09.2020).

Ковід-карантин До початку **ковід-карантинів** щомісяця виходило по кілька українських стрічок. І, що набагато важливіше – більшість їх потрапляла в прокат (День. № 12. 2021).

Ковід-ліжко На Львівщині із трьох тисяч **ковід-ліжок**, понад дві тисячі зайняті (Високий замок. 03.11.2020).

Ковід-лікарня В **ковід-лікарнях** перебувало майже 30 тис. осіб (День. 09.04.2021); За словами Дубровського, кількість кисневих ліжок у всіх **Covid-лікарнях** міста зменшується (Газета по-українськи. 24.03.2021).

Ковід-мародер «Велике крадівництво»: як **ковід-мародери** з ОП розграбували коронавірусний фонд (Високий замок. 29.11.2020).

Ковід-паспорт Уряд Британії планує випробувати схему **ковід-паспортів**, щоб безпечно повернути до роботи спортивні матчі, конференції та нічні клуби в Англії (Високий замок. 04.04.2021).

Ковід-сертифікат Водночас Україна завершує підготовку до впровадження так званих «**ковід-сертифікатів**» (Голос України. № 121 (7621). 01.07.2021).

Ковідвідділення Через «суттєве зниження» захворюваності на COVID-19 і через брак пацієнтів деякі лікарні в Україні згортають **ковідвідділення**, повідомляють у Міністерстві охорони здоров'я (Високий замок. 01.06.2021).

Ковіддисидент Фейсбук зактив групу «**ковіддисидентів**» (Високий замок. 08.02.2021).

Ковідіот Недотримання карантинних заходів, поширення дезінформації та поведінка окремих «**ковідіотів**» підривають зусилля держави у стримуванні пандемії (День. № 33. 25.02.2021).

Ковідолокдаун На жаль, **ковідолокдаун** себе не виправдав (Сільські вісті. № 95. 2020).

Ковідомаячня Вірус **ковідомаячні** (Високий замок. 01.06.2021).

Ковідопаспортизація Нам теж треба розробити свою систему відповідної «**ковідопаспортизації**» (Газета по-українськи. 29.03.2021).

Ковідотисяча *Скандали довкола ковідотисячі спалахували щоразу, коли з'являлися обмеження на використання коштів (ДУ.16.11.2021).*

Ковідфонд *Автодор із Ковідфонду на «Велике будівництво» (Сільські вісті. № 89. 2020). Аудитори викрили масштабний дерибан Ковідфонду (Високий замок. 29.03.2021).*

Колапсонедопущення *Арсеній Яценюк уже кілька місяців називає «утриманням економіки» і «колапсонедопущенням» (Демократична Україна. № 44 (24039). 2014).*

Колесніченка-Ківалова *Пам'ятає закон Колесніченка-Ківалова, спрямований, по суті, на викорінення української мови (Сільські вісті. № 89. 2020).*

Командно-матірний *У Президента обговорюють не стратегічні питання розвитку держави, а щось на рівні комунальної квартири, із командно-матірною лексикою (Україна молода. 1–2 липня. 2011).*

Комунікаційно-контентний *Метою такої комунікаційно-контентної антиукраїнської діяльності є політико-ментальне повернення України в зону російського управління Агресивно-креативного месіанства в діях путінської Росії багато хто з фахівців не сприймає як серйозну загрозу (Голос України. № 111 (7611). 15.06.2021).*

Конституція, заголовок (Дзеркало тижня. № 23.2015).

Концерт-експеримент *У Франції відбувся перший концерт-експеримент на 5 тисяч глядачів (Високий замок. 30.05.2021).*

Корабель-привид *До берегів Ірландії прибився величезний «корабель-привид» (Високий замок. 19.02.2020).*

Коровотерапія *Позбутися стресів допомагає... коровотерапія (Високий замок. 28.10.2021).*

Коронавакцина *Як приготувати «коронавакцину» в домашніх умовах» (ГПУ.14.04.2021).*

Коронавечірка *У Польщі розишують близько 240 учасників «коронавечірки» (Високий замок. 23.07.2020).*

Коронавідпустка Організатори турів пропонують нові формати **коронавідпустки** – індивідуальні маршрути, безпечне проживання та сертифіковані гіді (УК. 19.06.2020).

Коронавітер Звідси він, мовляв, і підхопився першими потоками – **коронавітер**, що згодом докотився й до львівських вулиць у вигляді чуток і страхів (День. 25.03.2020).

Коронагейт *Коронагейт*, заголовок (Сільські вісті. № 95. 2020).

Коронадолар Де гроші, ЗЕ: куди ділись 20 млн «**коронадоларів**»? (Високий замок. 03.05.2020).

Коронакоп Креативні залякування або «**коронакопи**» (День. № 66-67. 2020). Коронавірус у свідомості кожного зараз є, але ніхто не приймає його буквально, ніж, так звані «**коронакопи**» (корона-поліцейські) в Індії та Індонезії (День. № 66–67. 2020).

Коронакриза ЕКСПЕРТИ називають цю ситуацію, іншими словами — **коронакризою**, безпрецедентною за соціальною напруженістю, адже її наслідок — тотальне збідніння населення (Сільські вісті. № 8. 2021); Масштабні протести через **коронакризу**: італійці вимагають відставки уряду (Високий замок. 07.06.2020); **Коронакриза і наука** (День. № 118–119. 2020). Хоча у відомстві визнали, що, «враховуючи структурні особливості **коронакризи**», «основний удар прийшовся на малі та середні підприємства» (Сільські вісті. № 95. 2020); **Коронакриза з'їсть доходи майбутніх поколінь** (День. № 68. 2020).

Короналіки Зараз такий час, що ці **короналіки** вам ніхто не дасть (Україна молода. 02.10.2020).

Коронамаска Викинуті **коронамаски** захаращують місцеві пляжі (День. № 139.2020).

Коронарейтинг 3 тижні тому країна займала в **коронарейтингу** 9-те місце (Газета по-українськи. 02.04.2021).

Коростень-букфест Сподіваюсь цього разу запровадити ще одну родзинку – **Коростень-букфест** (Літературна Україна. № 35 (5768). 27 вересня. 2018).

Котохата Така собі **котохата** в престижному районі Одеси – спеціально облаштована кав'ярня для відпочинку і спілкування з домашніми улюбленцями (Україна молода. № 036. 14.04.2021).

Крадівництво Велике **крадівництво**: половина виділених на боротьбу з covid-19 мільярдів зникла в невідомому напрямку, гроші випаровуються невідомо куди, та й дороги теж уже руйнуються, адже офіційний термін їх придатності – три роки (Україна молода. № 004. 27.01.2022).

Краля-красуня Білий пуховий берет, замшеві на корках туфлі – такої відзігорної **кралі-красуні** їхній вербівський куток (Літературна Україна. № 27–28 (5810-5811). 3 серпня 2019).

Кремлесиділець Терміни «**кремлесидільця**» обнулили... (День. № 55. 2020).

Кривосуддя А, може, чаші української Феміди настільки переповняються **кривосуддям** та політично сфабрикованими справами (Високий замок. 28.07.2020). Якщо хочуть, нехай бавляться у своє «**кривосуддя**», демонструючи всьому світу свою аморальність (Україна молода. 29–30 грудня. 2011).

Кривотлумачення «<...> і тому **кривотлумачення** на тему антисемітизму Симона Васильовича не згасають донині» (Літературна Україна. № 43–44 (5776–5777). 29 листопада. 2018).

Кримнаш Саме тому «**Кримнаш**» насамперед, спрямований на спробу «кремлівських» утриматися (День. № 150–151. 21–22.08.2015).

Кримнашистський Ніхто з них не захоче (і не зможе, не викликавши опір з боку «**кримнашистської**» частини населення) просто припинити окупацію й повернути Кримський півострів Україні (День. № 15. 2020).

Кримнебутерброд І нарешті ми неминуче підходимо до проблеми «**Кримнебутерброду**», яку в нас дехто пропонує чи то забути, чи то «винести за дужки» (День. № 12. 2021).

Криптошедевр Малюська виставив на аукціон свій «**криптошедевр**», початкова ціна – один етеріум (Високий замок. 19.04.2021).

Кросівки-трансформери *Adidas разом із Lego випустили кросівки-трансформери* (Високий замок. 10.04.2020).

Ксенофоб-вікінг *Одразу після арешту Брейвіку заборонили носити військову уніформу – а ксенофоб-вікінг вважав її найкращим одягом* (Україна молода. 9–10 вересня. 2011).

Культуртрегерство *Українське культуртрегерство в Японії* (День. № 61–62. 2020).

Кулявлобівець *Чим зараз займається відомий кулявлобівець* (Високий замок. 16.11.2021).

Куманда *Куманда Медведчука отаборилася в Європі* (Останній Бастіон. 07.05.2022).

Кумократія *«На всіх шаблях нового владного механізму процвітає некомпетентність, маніловщина і кумократія!», – заявив Медведчук, який забув про власного брата, який зачищав бізнес опозиції* (Українська правда. 04.04.2005).

Купальсько-чарівний *У цій пісні звучить щось прадавнє, майже забуте – голос степу, загорнутий у купальсько-чарівну мелодію, що пробуджує родову пам'ять* (Літературна Україна. 02.08.2015).

Купонокарбованець *Процес заміни «декоративних» купонокарбованців на повноцінну валюту* (Україна молода. 02–03.09. 2011).

Курка-сирота *Дикий цапок Мейсон живе з... куркою-сиротою* (Високий замок. 03.09.2020).

Куркоголовий *Один із повноважних представників наших очільників, а саме пан Арестович, ось вже декілька днів, як мантру, повторює, що ми віддамо полонених рашистів, «етіх бєдних мальчіков» (як пишуть в деяких стрічках на фб ще і до цього часу куркоголові) їхнім матерям* (День. 03.03.2022).

Кучма-Янукович *Захід не буде замість нас демонтувати стару систему «Кучми-Януковича»* (День. № 125–126. 17–18.07.2015).

Кучмолиз *Обидва «кучмолизи», яких викликали на допит у четвер по-різному уникли спілкування з пресою* (Україна молода. 1–2 квітня. 2011).

Л

Лагідно-принциповий <...> журналістка зберегла **лагідно-принципову** позицію – не втратила людяності, але не змовчала про головне (Дзеркало тижня. № 43–44. 2017).

Лаптефюрер Сучасна політична риторика зі свого боку гостро і категорично характеризує агресивну політику режиму російського «царька» – карликовий фашист, **лаптефюрер, пуніночет, рашистський фюрер** (Україна молода. № 2. 2023).

Лелека-вдівець **Лелеці-вдівцеві** допомагають люди (Високий замок. 03.06.2021).

Ленін-спайдермен **Ленін-спайдермен**, цвинтар надій та Вакарчук як найвідоміший закарпатець (Високий замок. 12.05.2021).

Ленінопад Сьогодні можемо говорити, що Володимир Івасюк знову випередив свій час і став піонером славнозвісного «**Ленінопаду**», котрий нещодавно пронісся Україною, наче свіжий вітер з карпатської полонини (Літературна Україна. № 11 (5794). 16 березня. 2019).

Лідер-шизофреник Самого ж Путіна сьогодні все більше порівнюють з Гітлером, який намагається лякати весь світ ядерною зброєю. Якщо навіть теоретично уявити ядерну війну, то загинуть самі росіяни, а їхній **лідер-шизофреник** ховатиметься у бункері (День. 09.03.2022).

Лікар-згубник А **лікарі-згубники** не в той бік її налаштовували (Демократична Україна. № 1–2. 10 січня 2014).

Ліліпутін Це справжня війна. Гітлер оголосив, що розпочинає війну, «**ліліпутін**» – не оголосив, зазначив Володимир Яворівський (Сільські вісті. 10.10.2023).

Лінгвогобелен **Лінгвогобелен** – багатомовний графічний віриш, об'єднаний однією темою, це по суті картини, які я малюю на картоні (Дзеркало тижня. № 2. 20 січня–27 січня. 2012).

Лінгвосамовдосконалення Це безмежне джерело «**лінгвосамовдосконалення**» (Дзеркало тижня. № 2. 20 січня–27 січня. 2012).

Лірико-задушевний <...> так від спалаху до спалаху... аж поки не випишеться ціла збірка філософських і лірико-задушевних медитацій... (Літературна Україна. № 27–28 (5810–5811). 3 серпня 2019).

Літературно-кіношний Став прообразом літературно-кіношного «короля вампірів» (Дзеркало тижня. № 4. 3 лютого–10 лютого. 2012).

Ліфтофото У своїх ліфтофото німецький стиліст Франк Вільде втілює українську символіку (Високий замок. 04.03.2023).

Лобуряка-восьмикласник Троє лобуряк-восьмикласників завітали до четвертого приятеля (Сільські вісті. № 2. 2021).

Локшиновішання Механізм відповідальності за пустопорожнє «локшиновішання» повинен існувати (Сільські вісті. № 94. 2020).

Луганда Але він був потрібним саме як протидія не менш відвертому фарсу проголошення «Луганди» та «Дондурасу», як уже охрестили нові «республіки» дотепники (Демократична Україна. № 21 (24016). 2014).

Лугандон «Лугандони» згадали статтю за мужолозтво, заголовок (Високий замок. 12.10.14).

Лукашенко-Путінський Не думаю, що Лукашенко-Путінський альянс склався заради заповітної мети Кремля поглинути Білорусь (День. 11.08.2021).

Лукашенколенд І, якби за українською незалежністю не стояли мітинги й демонстрації 1989-1990-го, якби незалежність упала на нас цілком незаслужено, цілком імовірно, що наші «Кучменістан» був би як дві краплі води схожий на «Лукашенколенд» (Українська правда. 07.03.2003).

М

Майже-керівник Наступного року, за планами нового «майже-керівника» завод імені Малишева планує в десять разів збільшити обсяг виробництва (Україна молода. 23–24 грудня. 2011).

Маніяк-добувач Його апетит до багатства вже давно нагадує поведінку маніяка-добувача, що не знає меж (Дзеркало тижня. № 2, 20 січня–27 січня. 2012).

Мантієносець *Замішані у скандалі з хабарництвом мантієносі, повністю підірвали довіру громадськості до судової системи та авторитету правосуддя* (Демократична Україна. № 5 (24000). 2014).

Маньяконебезпечний *На Київщині орудує маньяконебезпечний російський командир* (УМ. 15.03.2022).

Маразматик-чекіст *Політика маразматиків-чекістів дедалі більше нагадує суміш ретроградного мислення і тоталітарних методів* (День. 03.03.2022).

Матюковулиця *На моїй матюковулиці нецензурна мова – звична справа, адже так спілкувалися ще наші батьки та діди* (Демократична Україна. № 17 (24012). 2014).

Машина-гібрид *Два в одному: в мережі показали унікальну машину-гібрид* (Високий замок. 27.07.2020).

Мегатін *Керівництво парламенту в публічних коментарях теж зняло з себе відповідальність за спорудження «мегатіну» перед Верховною Радою* (Україна молода. 30 вересня–1 жовтня. 2011).

Мегзіт «Мегзіт» *у розпалі* (День. № 6. 2020).

Медведковбивач *Такий собі медведковбивач* (від назви комахи медведка) (Газета по-українськи. № 66 (1413). 11 травня 2012).

Медведчуки-рабиновичі *Коли медведчуки-рабиновичі знову починають розповідати про «мирні ініціативи», варто згадати про їхню роль у маніпулюванні інформацією в політичних процесах* (День. 24.02.2022).

Медведчуківсько-козацький *Тому будь-які порухи високопосадової ляльки, навіть «спроби самозахисту», як оце бачимо у ситуації із заборною медведчуківсько-козацьких телеканалів, сприймаються ними як прямий непослух і нечуване зухвальство* (Високий замок. 12.02.2021).

Медіа-арт *Ми побачили, що є серйозний брак інформації по медіа-арту* (Україна молода. 7–8 жовтня. 2011).

Медіа-гачок *І для чого тоді за кілька тижнів до з'їзду створювати такий «медіа-гачок», меседж якого дуже простий... (Літературна Україна. № 42 (5775). 15 листопада. 2018).*

Медіа-завіса *Світ за медіа-завісою (День. № 145–146. 2021).*

Медіа-профспілка *Голова Незалежної медіа-профспілки України Роман Скрипін (Україна молода. 25–26 листопада. 2011).*

Медіа-філософ *Але це швидко минає, коли подібний «медіа-філософ» конкретно отримує по голові (День. № 197–198. – 30–31.10.2015).*

Медіа-шторм *Усі проблеми варто відверто проговорювати в письменницькому колі, не перетворюючи це на медіа-шторм, кидаючи галасливі звинувачення й сприяючи «великим ворогам» у цькуванні українського світу (Літературна Україна. № 42 (5775). 15 листопада. 2018).*

Медіаінквізиція *Медіаінквізиція чи боротьба з безладом? (День. № 15. 2020).*

Медіаокеан *Зусилля варто спрямувати передусім на роботу з так званими світовими медіаокеанами (День. 11–12.12.2015).*

Медіарегулювальники, заголовок (День. № 7–8. 2020).

Мер-квартирант *Згадуються роки правління Черновецького, про котрого політичні аналітики говорять як про «мера-квартиранта», гіршого за якого уявити просто неможливо (Україна молода. 2–3 грудня. 2011).*

Мискоборство *«Є боротьба за долю України. Все інше – то велике мискоборство» (Літературна Україна. № 41 (5774). 8 листопада. 2018).*

Миша-ненажера *Миші-ненажери чи зажерливі чиновники? (Високий замок. 06.06.2020).*

Міжсобойчик *Стокгольмський суд використали як майданчик для такого собі міжсобойчика» (Дзеркало тижня. 10–17.02.2012).*

Мікродіти *Чимало медиків і батьки мікродітей, почувши про проект «Нове життя – нова якість охорони материнства та дитинства», сподівалися на реальну допомогу з боку держави (Дзеркало тижня. № 8. 2–12 березня. 2012).*

Мітингувальник-маріонетка «Акторів-лицедіїв замінили *«мітингувальники-маріонетки»* (Україна молода. 07–08.10.2011).

Мобілковиробник *Колаборації відомих мобілковиробників та гігантів фотоіндустрії* (Високий замок. 06.06.2020).

Мовчун-прогульник *Громадські активісти оприлюднили список «мовчунів-прогульників», які місяцями не з'являються на засіданнях, але продовжують отримувати зарплату з бюджету* (Дзеркало тижня. № 4. 3 лютого–10 лютого. 2012).

Монета-писанка *Канадський монетний двір випустив монету-писанку, прикрашену традиційними українськими орнаментами* (Високий замок. 05.02.2020).

Мордобойство *Леонід Миколайович, як завжди, з усмішкою, пародіюючи російську лексику, жартівливо підбадьорював: «Ти, Вітаха, молодець, достойно пережив це мордобойство. Главнос, не був сьогодні на полусогнутих. А то пішов тепер народ слабонєрвний»* (Літературна Україна. № 43–44 (5776–5777). 29 листопада. 2018).

Мороз-гейт *Офіційне слідство передчасно було б називати «Мороз-гейтом». Неофіційно ж справа з кредитом «від Мороза» починає дедалі виразніше окреслюватися як предмет для дослідження законодавцями* (Україна молода. 18.05.2006).

Мудрагель-радник *Уряд дедалі частіше покладається на мудрагелів-радників, чиї теорії часом не витримують випробування реальністю* (День. № 227–228. 11–12.12.2015).

Музика-самородок *Такі музики-самородки з'являються на світ раз у століття* (Україна молода. 28–29 жовтня. 2011).

Н

наКИВАти *Ще один наКИВАв на науку. Колишній мер Дружківки у Донецькій області, якого звинувачували у сепаратизмі, став доктором наук* (Експрес. 22.10.2021).

Напівпечально-філософський *Це, либонь, перші напівпечально-філософські слова в моїх взаєминах із ним* (Літературна Україна. № 27–28 (5810–5811). 3 серпня 2019).

Нардеп-«б'ютівець» *Вона є помічницею нардепа-«б'ютівця» Михайла Волинця* (Газета по-українськи. № 70 (1417). 18 травня 2012).

Нардеп-«регіонал» *Благодійний фонд нардепа-«регіонала» Павла Лебедева* (Газета по-українськи. № 81 (1428). 08 червня 2012).

Нардеп-«слуга» *Нардеп-«слуга» вимагав від орендаря 40 мільйонів* (Високий замок. 20.11.2020); **Нардеп-«слуга»** *Горбенко каже, що подолав коронавірус* (Високий замок. 03.04.2020).

Нардеп-акордеоніст *Нардеп-акордеоніст Ян Табачник переконує, що ніяких утисків свободи слова не існує* (Україна молода. 29–30 квітня. 2011).

Нардеп-кнопкодав *Венедіктова стала на захист нардепа-кнопкодава* (Високий замок. 08.12.2020).

Нардеп-нунсівець *Нардепи-нунсівці Володимир Ар'єв і Юрій Гримчак вручили генпрокуророві Віктору Пшонці, його заступникові Ренату Кузьміну та представникові держобвинувачення у справі Луценка* (Дзеркало тижня. № 4. 3 лютого–10 лютого. 2012).

Нарковечірка *На Рівненщині підлітки влаштували «нарковечірку»: один у комі, інші – госпіталізовані* (Високий замок. 21.03.2021).

Наркокубло *Прикарпатті в одній із кав'ярень організували наркокубло* (Високий замок. 10.09.2010).

Нашоукраїнці *«Нашоукраїнці» на День Незалежності здійснили сходження на Говерлу* (Україна молода. 9–10 вересня. 2011); <...> **«нашоукраїнець»** *Євген Гірник* (Україна молода. 16–17 грудня. 2011); *Отже «нашоукраїнці» просять перевірити законність цього рішення міськвиконкому* (Україна молода. 10–11 червня. 2011).

Недодиктатор *І саме під цим ракурсом слід розглядати неймовірну позірну активність «недодиктатора», який чомусь вирішив, що переріс роль маріонетки* (Високий замок. 03.04.2021).

Недокучма «Недокучма» і передвиборчий свербіж (Україна молода. № 036. 14.04.2021).

«Недотехнократичний» Кабмін (Демократична Україна. № 9 (24004). 2014).

Незрадьмайданівець, заголовок (День. 20.03.2017).

Неймовірно-продуктивний Попри скепсис і затяжні суперечки, сторони досягли **неймовірно-продуктивних** домовленостей (УМ. 29–30.04.2016).

Нелегкостравний <...> однак якщо енциклопедія надто суха і **нелегкостравна** для сприйняття... (Літературна Україна. № 6–7 (5789–5790). 9 лютого 2019).

Неповторно-чарівливий Наш співрозмовник — артист, письменник і радіожурналіст Василь Довжик знайомий читачам як автор книжок для дітей та юнацтва і слухачам як **неповторно-чарівливий** розповідач (Демократична Україна. № 17 (24012). 2014).

НепоКІРний НепокІРна інфекція, заголовок (Україна молода. 16–17 грудня. 2011).

Нічимнезаймання Зеленський – свідомий саботажник, який про все знає, про все в курсі, але обрав свідому позицію **нічимнезаймання** (Високий замок. 18.01.2021).

Новинноголодний Наш інформаційний простір місцями виглядає як переповнений неправдивими, маніпулятивними, неетичними матеріалами смітник. І якщо його різко та радикально почати чистити, приводячи до «**новинноголодного**» вигляду, потрібно буде просто «пачками» затримувати журналістів та зачиняти медійні проєкти «направо і наліво». (День. № 12–13. 2020).

Новорос-деенерівець Так і бачаться стрункі лави **новоросів-деенерівців**, з піснями й танцями (День. № 150–151. 21–22.08.2015).

Ноунейм-експерт *Фейк про те, що вірус живе в горлі 4 дні поширюють всілякі “китайські”, “тайванські” та інші ноунейм-експерти або уявні як Юри Клімови (Високий замок. 30.05.2020).*

О

Общепанятний *В одній із шкіл цього міста нещодавно звільнили вчительку, яка цькувала школярку через мову – вичитувала дитину перед класом на «общепанятном»: «Що, говориш українською? Хочеш показати, що ти вище нас?» (Сільські вісті. № 98. 2020). А от для Зеленського і проросійських олігархів-власників телеканалів – це замах на «святе». Адже серіальчики і фільми в телевізорі мають бути на «общепонятном язике», а українська мова, цитуючи скандальну продюсерку «1+1» «годиться тільки для комедий» (Високий замок. 29.05.2021).*

Окупендум *Могилізація, «окупендум», посилення репресій (Газета по-українськи. 15.06.2022).*

Оман-гейт *«Оман-гейт Зеленського почався з таємниці, з того, що він хотів приховати цю поїзду та її деталі», – Княжицький (Високий замок. 17.02.2020).*

Оман-скандал *Оман-скандал, маленька брехня та великі наслідки (Високий замок. 17.02.2020).*

Онконасторожений *Лікар пояснює цю тенденцію тим, що фахівці стали уважнішими, більше «онконастороженими», а люди відповідальніше ставляться до власного здоров'я (Україна молода. № 155. 2014).*

Онлайн-витівка *<...> здатністю втамувати нонконформістську сверблячку ефектними онлайн-витівками (Дзеркало тижня. № 8. 2–12 березня. 2012).*

Онлайн-безмежжя *В онлайн-безмежжі репутація залежить від кожного коментаря і лайка (Високий замок. 01.06.2021).*

Онлайн-компенсація *Неіснуючі онлайн-компенсації (Сільські вісті. № 95. 2020).*

Онлайн-милування *(День. № 79. 2020).*

Онлайн-торговище IKEA запускає *онлайн-торговище* в Україні: на сайті вже доступний перелік товарів (Високий замок. 08.05.2020).

Опезежопний *І хоча типовий представник кийського «рассейства» ще не доріс ранжиром до опезежопного Юрія Бойка, за ним також бовваніють зловісні тіні вітчизняного олігархату* (Високий замок. 12.02.2021).

Опозиціонер-неофіт *Четвертий номер «опозиціонерів»-неофітів у кандидата в президенти на виборах 25 травня й колишнього власника вже неіснуючого футбольного клубу «Арсенал» Вадима Рабиновича* (Демократична Україна. № 41 (24036). 2014).

Оранжойд *«Біла революція» не сталася, «оранжойди» не пройшли* (Дзеркало тижня. № 9. 9–16 березня. 2012).

Офіцер-зрадник *Офіцери-зрадники, які передавали засекречену інформацію ворожим спецслужбам, постануть перед трибуналом за державну зраду* (Високий замок. 21.03.2023).

Офіційно-паркетний *Уже вдруге експерти виокремлюють у виданнях офіціоз – офіційно-паркетні матеріали про місцевих посадовців та їхню діяльність* (Сільські вісті. № 2. 2021).

Офлайн-перепустка *Стільки ж доведеться спрямувати до держбюджету лише за одну букмекерську офлайн-перепустку* (Дзеркало тижня. № 1280. 2020).

Офлайн-прогулянка *Українські музеї, націлені на розробку так званих офлайн-прогулянок під час карантину* (Демократична Україна. № 1. 2020).

Океаноельзиманія (Високий замок. 09.02.2021).

оХРІНіти Можна оХРІНіти! (Високий замок. 05.05.2021)

П

Пальцевисмоктаний *Це дало підстави стверджувати, що справи «пальцевисмоктані»* (Україна молода. 9–10 вересня. 2011).

Пам'ятникотворення *Черговий виток «пам'ятникотворення» став своєрідним дзеркалом суспільних настроїв та гарячих дискусій, кого саме слід вшановувати у камені* (Дзеркало тижня. № 1. 13–20.01. 2012); *У нас*

пам'ятникотворення вже перетворилося на національне хобі – зводити постаменти вдається швидше, ніж ремонтувати дороги (Дзеркало тижня. № 11. 23.03–29.03.2012).

Пам'ятнотворчий При цьому українофоби всіх мастей і досі намагаються переконувати громадськість у тому, що цю «пам'ятнотворчу» ідею проішовхує жменька «**національно стурбованих**» політиків (Україна молода. 20–21 травня. 2011).

Партійки-проекти Були й інші нечестиві **партійки-проекти** (Дзеркало тижня. № 1. 13 січня–20 січня. 2012).

Пас-«цукерка» Малиновський роздає **паси-«цукерки»** (Високий замок. 14.05.2021).

Пастор-таксист У Львівську міськраду торує собі шлях **пастор-таксист** (Високий замок. 07.10.2020).

Пахан-путін За невеликим винятком люди різних вікових категорій підтримують її, захищають російське військо та його верховного **пахана-путіна** (День. 10.03.2022).

Пектися-клопотатися А земляки з України **пеклися-клопоталися** перед російським царем (Літературна Україна. № 21–22 (5704–5805). 1 червня 2019).

Пенсійномінімалка Різниця між «**пенсійномінімалкою**» та «**спецпенсією**» для окремих категорій громадян викликає дедалі більше обурення (Україна молода. 15–16 липня. 2011).

Пенькобіжець На чолі умовного переліку державних зрадників – відомий «**пенькобіжець**» – колишній президент-втікач Віктор Янукович, відомий своїм статусом «легітимного», показною розкішшю, симпатією до золотих унітазів, батонів, страусів і сумнозвісними втечами від відповідальності (День. 14.04.2022).

Пенькобіжний Росія на наступній Олімпіаді виставить свого нового чемпіона з **пенькобіжного** спорту (Україна молода. № 30. 2014).

Писано-говорено, присл. Скільки вже *писано-говорено* про необхідність викорінення у школах «традиції» збирання з батьків грошей на подарунки вчителям, а вона таки побутує (Сільські вісті. № 16. 2 березня. 2021).

Підприємство-примара У звітах про економічне зростання дедалі частіше фігурують *підприємства-примари* – юридично зареєстровані структури без працівників, виробництва чи податкової історії, які існують лише на папері для відмивання коштів або ухилення від податків (День. № 150–151. 21–22.08.2015).

Підприємці-«спрощенці» На протест вийшли *підприємці-«спрощенці»* (Сільські вісті. № 89. 2020).

Підрахуй «Підрахуй» по-кримськи... (Демократична Україна. № 12 (24007). 2014).

Пізнавально-інтригуючий Вітчизняні телевізійники часто наповнюють свої розважальні проекти *пізнавально-інтригуючими* елементами (Україна молода. 28–29 жовтня. 2011).

Побажання-скерування В той час, завершивши свій виступ *побажанням-скеруванням*, Микола Хвильовий нагадав, що навіть в найтемніші часи варто не втрачати віри у себе (Літературна Україна. № 27–28 (5810–5811). 3 серпня 2019).

Побєдобєсіє Наприкінці червня на росіян чекає десятиденка шаленого «*побєдобєсіє*», Ростислав Іщенко регулярно в «*першопрестольній*» бере участь у політичних «*телеконсиліумах*», де московіти обговорюють, скільки ще Україні жити залишилося (День. № 227–228. 11–12.12.2015); Навіщо підігравати «*побєдобєсію*?» (День. № 77. 2020). Зауважимо, що це заявила та сама людина, яка створила справжній культ минулого, виділила з цього минулого найкривавіші сторінки і створила з них міф *побєдобєсіє*, оснастивши його язичницькими ритуалами та карнавалами шаленого мракобєсєя, які породжують у суспільстві найстрашніші фобії (День. № 14–15. 2021); Рік за роком, сподіваюся, ми відходимо від імперського «*побєдобєсіє*»

до європейської традиції пам'яті про трагедію найжахливішої в історії людства катастрофи (Високий замок. 08.05.2021).

Повними-порожніми В період так званого соціалістичного благополуччя з **повними-порожніми** прилавками, з **дефіцитом-блатом** (Сільські вісті. № 2. 2021).

Полекзит Полекзит: серйозні наміри чи просто блеф? (Експрес. 18.09.2021).

Політамеба Відсоток «**політамеб**», у яких відсутні мізки, істотно зріс (День. № 125–126. 17–18.07.2015).

Політбол Як народні депутати у Верховній Раді із прокурором у «**політбол**» грали перед довгоочікуваними канікулами наших обранців (День. № 6. 2021).

Політв'язень-антисовєтчик Колишні українські дисиденти, **політв'язні-антисовєтчики** (Дзеркало тижня. № 1. 13 січня–20 січня 2012).

Політик-брехун Серед покараних немає власників сайтів, **політиків-брехунів** чи громадських діячів (Високий замок. 21.03.2021).

Політик-невдаха На своєму сайті Леонід Михайлович назвав Віталія «**політиком-невдахою**» (про Віталія Кличка) (Україна молода. 28–29 жовтня. 2011).

Політик-неофіт Наразі ж лише звернемо увагу на молодий вік багатьох **політиків-неофітів** (Демократична Україна. № 39 (24034). 2014).

Політики-опозиціонери У різні роки **політики-опозиціонери** називали ліквідацію **отрутомогильника** «золотою жилою» і «найбільшою обуркою в області» (Сільські вісті. № 6. 2021).

Політико-спекулятивний <...> зараз має не лише фундаментальні, а й **політико-спекулятивні** причини (Демократична Україна. № 24 (24019). 2014).

Політпотвори Сприймалися як такі собі «**політпотвори**», під вивіскою яких об'єднувалися паразити, честолобці та любителі наживи (Дзеркало тижня. № 1. 13 січня–20 січня. 2012).

Полішинельгейт (День. № 139–140. 2021).

Популіст-нездара *Річ у тім, що Драгі був призначений главою уряду 13 лютого 2021 року після кількох років суцільної політичної кризи, впродовж якої чергові уряди очолювали чергові популісти-нездари.* (Україна молода. № 005. 03.02.2022).

Порохобот *З «порохоботом» Немчиновим провели «профілактичну» бесіду в Офісі Зеленського (Високий замок. 05.03.2020); Чому порохоботи вийшли на захист Стерненка?* (Високий замок. 24.02.2020).

Похерендум *У Москві готують черговий «Похерендум»* (Україна молода. 26.03.2014).

Правосек *Як «правосек» вижив у російській в'язниці* (Високий замок. 25.12.2020).

Правосекторист *«Правосектористи» на чолі з Ярошем закликали владу посилити боротьбу з внутрішніми загрозами та корупцією* (Високий замок. 10.04.14).

Президент-дончанин *Президент-дончанин Віктор Янукович* (Україна молода. 21–22 жовтня. 2011).

Президент-комік *А жартувати над Президентом-коміком можуть лише «люди з ампутованою совістю»* (Сільські вісті. № 89. 2020).

Президент-утікач *Судові війни за «борг Януковича». Скільки президент-утікач напозичав у Росії і як далі розвивалася історія?* (Експрес. 26.11.2021).

Примітивно-дилетантський *До «Книги марнославства» увійшли і три примітивно-дилетантські картини з маєтку В. Пионки: Пионка у вигляді полководця Кутузова, його дружина у вигляді імператриці Єлизавети Петрівни, рукописання прокурора з Януковичем* (Демократична Україна. № 21 (24016). 2014).

Принечердилася *«Так і я – пізно, але назавжди «принечердилася» (йдеться про Бориса Нечерду, одного з найкращих поетів України ХХ ст. творчістю якого захопилася авторка)* (Літературна Україна. № 27–28 (5810–5811). 3 серпня 2019).

Приречено-задерикувато, присл. Чоловік відповідає **приречено-задерикувато**, але чесно (Дзеркало тижня. № 2. 20 січня–27 січня. 2012).

Прихвати́зація Грабіжницька **«прихвати́зація»** (Сільські вісті. № 11. 2021).

Програма-«говорилка» Досить відсканувати потрібний текст, і розумна **програма-«говорилка»** відтворить його аудіоверсію (Україна молода. 1-2 липня. 2011).

Прое́кт-антизрада На Закарпатті започаткували **прое́кт-антизраду** про регіон (Демократична Україна. № 3. 11 січня 2014).

«ПРОКРАнаВСЯ» – і в СІЗО. Начальникка Одеського морського торгового порту перевели з лікарні у слідчий ізолятор (Україна молода. 29–30 липня. 2011).

Прокурватура Не рахуючи всяких будівель СБУ, **Прокурватур** і т.д. (Дзеркало тижня. 30.04.14).

Пропагандокерований Вони досі дивляться **пропагандокеровані** новини і щиро вірять у всі «сенсації» (ВЗ. 09.02.2019).

Пропагандон Провідні **пропагандони** (iPress. 05.10.2022); Прибув десант ключових російських **«пропагандонів»** – Маргарита Симоньян, її чоловік Тигран Кеосаян і Роман Бабаєв (День. № 24–25. 2021). До речі, не здивуюся, якщо на місці чергової такої ж «трагічної історії» першими з'являться **пропаг*ндони** з Раши Тудей або їх близькосхідні аналоги (Високий замок. 11.05.2021).

Простачок-добрячок Ургант може невимушено жартувати з **простачком-добрячком** Цекалом (Україна молода. 10–11 червня. 2011).

Противсі́хи Але найбільше мене вразили **«професійні противсі́хи»** (День. № 197–198. 30–31.10.2015); Не хочеться політикам знати, скільки тих **«противсі́хів»** (Україна молода. 27–28 травня. 2011); Тепер **«противсі́хів»** більше на сході (Україна молода. 27–28 травня. 2011); Цікаво, як себе почували ті **«противсі́хи»**, коли побачили **жорстоко-дику** картину побиття наших дітей на Майдані? (Демократична Україна. № 3. 11 січня 2014).

Публічно-контентний *Учені проводили дослідження публічно-контентних негативів у сучасних динаміках гібридних агресій* (Голос України. № 111 (7611). 15.06.2021).

Пуйло *Це кінець проклятого пуйла* (Високий замок. 24.02.2022).

Путін-вбивця *У ЄС погодилися зі словами Байдена про «Путіна-вбивцю»* (Високий замок. 18.03.2021); *Для багатьох жертв його політики Путін-вбивця – не просто образливий епітет, а трагічна реальність», – наголосив Байден* (ВЗ.28.07.2023).

Путін-цар *Навчіть його, свого проводиря, не будь слугою в Путіна-царя* (Літературна Україна. № 27–28 (5810–5811). 3 серпня 2019).

Путінбург *Путінбург або як створювалась сучасна Росія* (Український тиждень. 22.10.2022).

Путінленд *Ласкаво просимо до Путінленду* (Український тиждень. 22.10.2022).

Путіновізор *Плюс, звичайно, санкції Росії. Плюс агітація путінівізора* (Дзеркало тижня. № 8. 2014).

Путіноєзик *Вони свідомо обирають спілкування на «Путіноєзикє»* (Україна молода. № 039. 21.04.2021).

Путіноленд *Як від терміну до терміну Путін створював свій Путіноленд* (Український тиждень. 22.10.2022).

Путіноміка *«Пекельні санкції» загрожували розірвати російську путіноміку на шматки* (Укрінформ. 20.06.2024).

Путінофобія *Путінофобія по-українськи дає можливість Кремлю грати на страхах* (Українська правда. 26.11.2015).

Путінстан *Із Росії видворили автора книги «Путінстан»* (Україна молода. № 012. 20.03.2024).

Путінсько-пропагандистський *Технологічно-креативні дії путінсько-пропагандистських центрів* (Голос України. № 111 (7611). 15.06.2021).

Путкель *Дует «Путкель» прагматично продовжував працювати* (Українська правда. 12.03.2018).

Путлєр *Чого варті українські прізвища, які мелькають в найближчому оточенні путлєра, Держдумі та інших органах російської влади (День. 10.03.2022).*

Пшонкостиль *І цією маніфестованою різницею кидали виклик марнотратству та. «пшонкостилю» місцевих «аристократів» (Український тиждень. 17.12.2014).*

П'янки-гулянки *Давайте вже після свят з вірусом боротися. Бо п'янки-гулянки – святе (Високий замок. 10.12.2020).*

Р

Раб-гнучкошиєнко *Історія неодноразово доводила, що раби-гнучкошиєнки, хоч і вміло пристосовуються до зміни режимів, зрештою завжди опиняються на задвірках політики (Літературна Україна. № 41 (5774). 8 листопада. 2018).*

Раболіпствувати *Запобігають перед вищими чинами і раболіпствують? (Дзеркало тижня. № 1. 13 січня–20 січня. 2012).*

Рассея-матушка *Як кажуть, хоч кілок на голові теши – вони незмінно вважають рассею-матушку правою у всьому, звинувачуючи то «нациків», то «америкосів», то НАТО (День. 10.03.2022).*

Репер-кримнашист *Репер-«кримнашист» з Москви таки виступив в одеському клубі (Високий замок. 28.05.2021).*

Репресивно-каральний *По-перше, противники чинного кремлівського режиму мають намір і далі виходити на вулицю, не погоджуючись з перебуванням опозиціонера за ґратами, а головне – виступаючи проти репресивно-каральної держави (День. № 16. 2021).*

Реформошукацтво *Багато візії, але мало підтримки вчителя на місцях – чим запам'яталась Лілія Гриневич як реформаторка реформошукацтва в НУШ (День. № 55. 2019).*

Рибно-книжковий *Закладені у статутний фонд «рибно-книжкового» підприємства для закупівлі диво-обладнання для швидкого друкування книжок не відходячи від каси (Україна молода. 28–29 жовтня. 2011).*

Ринок-дерибан Відкрити в області «**ринок**»-дерибан привабливих земель (Сільські вісті. № 10. 2021).

Різноваговик «Різноваговики» Іван Дзюба, Василь Стус і ... патріарх Кирил (Україна молода. 2–3 грудня. 2011).

Різнокалендарний «Різнокалендарні» Різдва (Демократична Україна. № 1. 2020).

Робінгуд-вихователь Така увага розслідуванню приділена, мабуть тому що цю групу «**робінгудів-вихователів**» поліція уже затримувала пів року тому (Сільські вісті. № 97. 2020).

Робововк «Робововк» починає світити червоними очима, рухати головою і видавати різні страшні звуки... (Високий замок. 21.11.2020).

Робот-вовк Роботи-вовки захищають японців від ведмедів (Високий замок. 21.11.2020).

Розвідкократія Натомість служби безпеки та **розвідкократії** радше підігрують параноїдальному світогляду Владіміра Путіна, ніж намагаються (Український тиждень. № 21(445) 27.05–02.06.2016).

Розгублено-наївний Роль, після якої хочеться дописати щось **розгублено-наївне**, на кшталт «краще не буває» (Дзеркало тижня. № 9. 9–16 березня. 2012).

Розмова-вимога Це може бути розмова союзників на кшталт Байден-Трюдо, або може бути **розмова-вимога**, як от телефонний дзвінок Байдена Путіну (День. № 16. 2021).

Розум-будинок <...> глобальні міста-держави, що складаються з «**розум-будинків**», роботизацію наших органів і робочих місць, дрони-фермери, тривимірний друк живої тканини, нано-, нейро- і біотехнології, які змінюють наш мозок (Дзеркало тижня. № 1280. 2020).

Ронделепоезія Сьогодні в нас є щаслива нагода відкривати для себе багатство **ронделепоезії** у цілій низці поетичних збірок Миколи Боровка (йдеться про рондель-вірш із 13 рядків, укладених у 3 строфи з відповідною

кількістю рядків (4–4–5) на дві рими з обов'язковими повторами) (Літературна Україна. № 3–4 (5786-5787). 26 січня 2019).

РосЗМІ РосЗМІ *«проговорилися» про вбивство Цемаха* (Високий замок. 31.01.2020).

Росинково-прозорий *Загалом у Західному Поліссі можна знайти понад 200 відтінків закам'янілої смоли – від **росинково-прозорого** та молочно-білого до **медово-пудрового** і навіть чорно-земельного кольорів* (День. № 125–126. – 17–18.07.2015).

Росієвільминас *Всенародне волевиявлення на животрепетну тему – «росієвільминас»* (День. № 150–151. 21–22.08.2015).

Роскомпозор *Як колишній очільник «Роскомпозора» Жаров і дочка Путіна провалили проекти «російський TikTok» і «російський YouTube»* (День. № 9–10. 2022).

Руконеподавач *Як політик, не можу демонстративно бути **руконеподавачем**, бо гадаю, що все потрібно робити солідно й чемно і доводити свої погляди треба у виважених серйозних розмовах, а не на рівні публічних жестів* (День. 03.03.2001).

Рускомірний *Вчоргове місце **рускомірній** церкві відвели до списку ЮНЕСКО* (День. 30.09.2019).

С

Сайт-сміттярка *У соцмережах і на **сайтах-сміттярках** поширюють брехливе повідомлення з «прив'язаним» до нього сюжетом теленовин* (ДТ.08.04.2020); *Доведено і «**сайтами-сміттярами**», які задля клікбейту не гребують пропагандистськими вкидами, і ультрапатріотичними фейсбук-групами в стилі «Третій Майдан», за якими, як виявилося, стояла мережа російських ботів...* (День. 21.03.2022); *Проте багато **сайтів-сміттярок** поширюють нісенітницю* (УМ. 25.03.2020).

Самодраматизація *Звичний прийом **самодраматизації** у виступах Трампа, як елемент «полювання на відьом» проти нього самого ж* (Україна молода. 22.02.2023).

Самозалипання *Експерти з цифрової гігієни радять контролювати самозалипання, встановлюючи режим екранного часу на перегляд соцмереж (УМ. 09.02.2019).*

Самознеболюватися *Організм, який звик «самознеболюватися» за рахунок опіатів, не може відразу переключитися на вироблення власних знеболювачів (Демократична Україна. № 3 (23998). 2014).*

Самоштучність *Там суцільна самоштучність – фільтри, підпис під фото «я така, яка є», а зйомка в студії за 300 баксів (День.28.12.2021).*

Сашко-«правосек» (День. № 6. 2021).

Свіжопризначений *Свіжопризначений кабмін Греції розпочав роботу під супровід демонстрацій (Україна молода. 18–19 листопада. 2011).*

Священноначалля *Зокрема принципових, питань у священноначалля УПЦ (Дзеркало тижня. № 4, 3 лютого–10 лютого. 2012).*

Сепар-антагоніст *<...> пізнавши славу «сепара-антагоніста» в соціальних мережах і медіа (Дзеркало тижня. № 1282. 2020).*

Сепаратист-бандит *Спочатку він приховано підтримував сепаратистів-бандитів, а коли побачив, що українська армія ось-ось розгромить їх, звільнивши окуповану ними територію, відправив до нас регулярні частини російського війська, почалися регулярні обстріли наших частин і підрозділів із російської території тощо (Демократична Україна. № 40 (24035). 2014).*

Сирно-молочно-карамелево-трубно-м'ясний *Є ще й сирно-молочно-карамелево-трубно-м'ясний шлагбаум, який наш східний сусід час від часу використовує (Дзеркало тижня. № 2. 20 січня–27 січня. 2012).*

Сімейно-письменницький *З Мариною Дяченко, прекрасною половиною сімейно-письменницького тандему українських фантастів, ситуація свого часу склалася з точністю до навпаки (Україна молода. 7–8 жовтня. 2011).*

Сіткопряд *Завзяті «Празькі сіткопряди» цілодобово допомагають нашим захисникам (День. № 11–12. 2022).*

Скайп-парламент *Скайп-парламент на заміну фейсбук-уряду* (Високий замок. 26.03.2020).

Слиняво-вірусний *Слиняво-вірусний сезон: як уберегти себе від нової хвилі застуд* (Сільські вісті. 11.09.2020).

Слуга-депутат *Водночас президент прикриває своїх корупціонерів – «слуг»-депутатів* (Високий замок. 24.02.2020).

Слуга-шоумен *Ще один «слуга»-шоумен іде у керівники...* (Високий замок. 21.01.2021).

Снігошаленство *Снігошаленство не за всі гроші світу: чим приваблюють туристів гірськолижні курорти Польщі* (Україна молода. № 006. 10.02.2022).

Собака-психолог *Собака-психолог Банана, що працює з надзвичайками у Донецькій області та допомагає їм знімати стрес та навантаження, успішно склав іспит з навчання для терапевтичних собак* (Високий замок. 26.05.2021).

Совісно-жертівність *Якою миролюбністю, людяністю, совісно-жертівністю працюючих рільників, хліборобів дихає на нас із сивих праукраїнських правіків це слово...* (Літературна Україна. № 25–26 (5808–5809). 20 липня 2019).

Совково-олігархічний *Дещо про совково-олігархічну економіку* (День. № 46–47. 2020).

Соловійови-кисельови *Ніяким соловйовим-кисельовим і толстим-гордонам усі ці союзи з їхніми документами не потрібні* (День. № 197–198. 30–31.10.2015).

Соціально-амбіційний *При ближчому розгляді «соціально-амбіційний» бюджет кульгає на обидві ноги* (Дзеркало тижня. № 2. 20 січня–27 січня. 2012).

Спецоперувати *На самому дні сидять у теплі та ситості, на самому верху «спецоперують». Трупів верхніх має вистачити для звільнення від занять середніх шарів* (День. 03.03.2022).

Спільносправа *Волонтерська спільносправа на підтримку захисників країни об'єднала тисячі людей по всій країні* (День. 11–12.12.2022)

Стандартно-привітний *В італійця від цих слів стандартно-привітний вираз обличчя не міняється* (Україна молода. 29-30 квітня. 2011).

Стараються-мудрують *Чимало селян стараються-мудрують, а чи й майструють усілякі пристрої та вдаються до хитрощів, аби з найменшими затратами обігрівати власні оселі* (Сільські вісті. № 9. 2021).

Стипенсія *Дочекатися такої стипенсії інколи буває неможливим* (Демократична Україна. № 3 (23998). 2014).

Струмки-потічки *Стрімко несуть студену воду численні струмки-потічки, які трохи нижче зливаються у швидкоплинну річку Боржаву* (Голос України. № 111 (7611). 15.06.2021).

Стьобокомікс *Завдяки своїм стьобокоміксам на тему російсько-українських відносин* (Україна молода. 21–22 січня. 2011).

Суддя-колядник *Справу судді-колядника переглядати не будуть* (Високий замок. 31.08.2020).

Суддя-праведник *При суддях-праведниках політики не крастимуть* (Україна молода. 18–19.02.2011).

Суддя-хронометрист *Старт засвідчили два досвідчених судді-хронометристи* (УМ. 26–27.09.2011).

Судно-отруйник *Судно-отруйник розвантажать по сухому...* (День. № 1. 2007).

Сукня-сходи *Сукня-сходи й кристали Swarovski* (Високий замок. 07.02.2021).

Сукня-футляр *Вона одягла жінок в ідеальні чорні сукні-футляри, сарафани-міді з глибоким розрізом і короткі спідниці-трапеції* (Україна молода. 14–15 січня. 2011).

Сумка-кравчучка *Митники нишпорять по сумках-кравчучках* (Газета по-українськи. № 66 (1413). 11 травня 2012).

Супервівторок *Супервівторок Джо Байдена* (День. № 41. 2020).

Суржикообщеніє *І дуже часто саме в цих царинах ми зустрічаємося з неабиякою безграмотністю, не кажучи вже про «суржикообщеніє»* (Сільські вісті. № 14. 2021).

Сусід-загарбник *Запоріжжя в особі головної владної структури знай захищало мову сусіда-загарбника* (Сільські вісті. № 86. 2020).

Сусід-світловод *І ще я зрозуміла, мені підказав цей сусід-світловод, його теж дорослі діти відрядили зимувати на дачу* (День. № 14–15. 2021).

Схематози *Лазутін зазначив, що Баканов був справжнім професіоналом, який вміло планував та організовував «схематози» відмивання грошей для Хорошковського та його телеканалу* (Високий замок. 18.03.2021).

СШАакашвілі *З огляду на конкретні обставини справи, СШАакашвілі міг розумно передбачити, що використання його повноважень щодо помилування для перекручення правосуддя у справі про вбивство призведе до його кримінальної відповідальності* (Українська правда. 23.05.2024).

Т

Табачникокарнавал *14 квітня на Театральному майдані Луцька відбувся Табачникокарнавал* (Україна молода. 15–16 квітня. 2011).

Таємно-мафіозний *Мовляв, гілки влади мають діяти незалежно, і за єдиними публічними правилами, а не за таємно-мафіозною етикою* (День. № 26. 2021).

Таємноглуздий *<...> з їхньою показушною «люстрацією», і абсурдно-жахливі політичні розправи Кремля над О.Сенцовим та іншими українськими в'язнями, бо ж «правосуддя є, і лівосуддя... і сила ще якась таємноглузда»* (Літературна Україна. № 5 (5788). 2 лютого 2019).

Танці-співи *Любителів суцільних танців-співів, майже вульгарних жартів* (Україна молода. 2–3 грудня. 2011).

Танцювали-відривалися *На фестивалі танцювали-відривалися так, що пил здіймався вище колонок* (Літературна Україна. 01.06.2019).

Тарантіноманія *Народна «Тарантіноманія» в Caribbean Club* (День. № 26. 2020).

Тарифогеноцид *Протестували проти «тарифогеноциду» і на Харківщині* (Сільські вісті. № 4. 2021).

Тарифолокшина *Чергова тарифолокшина?* (Сільські вісті. № 11. 2021).

Татусь-бешкетун *деякі навіть виявили бажання особисто познайомитись із біологічним «татусем-бешкетуном»* (Сільські вісті. № 94. 2020).

Телебос *Телебоси пробують піднімати рейтинги в ефірі* (Україна молода. 10–11 червня. 2011).

Телебрехуни *Старі казочки про фашистів і бандерівців більше не працюють – наші телебрехуни ламають голову, чим тепер годувати аудиторію* (Високий замок. 10.04.2020).

Теледемократія *Коли «теледемократія» не рятує* (День. № 197–198. 30–31.10.2015).

Теледешевизна *Стримано, серйозно, без загравань з аудиторією, без балаганного шоуменства, без обридлої теледешевизни* (День. № 197–198. 30–31.10.2015).

Телезаклики *<...> пам'ятаю його телезаклики «Чути Донбас»* (День. № 227–228. 11–12.12.2015).

Телеістерика *Після кожної резонансної події медіапростір вибухає черговою телеістерикою, де факти тонуть у хвилях емоцій* (День. № 15. 2019).

Телепомийка *І це дає підставу скоробагачкам, які раптово, обікравши український народ, стали мільйонерами та мільярдерами, та їх прихвосням верещати з телепомийок: «Я хочу жити в этой стране (слово Україна, як правило, не вживається), говорить на русском языке, и чтоб дети мои учились в русской школе!»* (Україна молода. № 039. 21.04.2021).

Телехазяїн *Хіба ж не телехазяїни планували (принаймні донедавна) зробити Володимира Борисовича знову прем'єр-міністром?* (про Гройсмана) (Сільські вісті. № 67. 2020).

Телеящик *<...> аби «фейс» саме пана Гройсмана денно і нічно знову світився на екранах телеящиків* (Сільські вісті. № 97. 2020).

Теророжах *«Бермудський трикутник» теророжаху* (Демократична Україна. № 17 (24012). 2014).

Тітушкорозбірки *Принаймні, порівняно з попереднім, котрий проходив у Харкові під акомпанемент постійних тітушкорозбірок та штурмів книжкових магазинів і культових споруд* (Демократична Україна. № 6 (24001). 2014).

Тітушкосафарі *Ніч напередодні тітушкосафарі* (Українська правда. 21.01.2014).

Топбрехунець *Коли брехня стає інструментом політики, топбрехунець перетворюється з маргінала на ньюсмейкера національного масштабу* (Д. № 7–8. 2022).

Топгречкосій *Поки одні кандидати говорять про реформи, топгречконосій уже мчить від хати до хати – з календариками, торбами і святими промовами* (УП. 07.05.2018).

Топзрадник *Топзрадник року знову на висоті – змінив партію, перекрутив факти і вкотре вдає із себе миротворця* (Газета по-українськи. 12.04.2021).

Топконтрабандист *Підсанкційний «топ-контрабандист» подав до суду на Зеленського* (Високий замок. 08.05.2021).

Топкорупціонер *«Зловити «велику рибу», топкорупціонера, – не просто, але можливо»* (Високий замок. 16.04.2021).

Топльвів'янин *Захисник звірят потрапив у рейтинг топльвів'ян* (Високий замок. 22.01.2020).

Топскандаліст *Навіть топскандалісти можуть стати частиною соціального експерименту* (Д. 13.09.2022).

Топсюрпризер *«Топсюрпризер» просто забув текст, і замість того, щоб викликати захоплення, викликав сміх* (Експрес. 16.06.2023).

Топфейкомет *Де правда вимагає перевірки, топфейкомет просто вигадує її на ходу – головне, аби гарно звучало і швидко ширилося* (УМ. 8–9 квітня 2011).

Тости-репости *Свято вдалося на всі сто – тости-репости розлетілися мережею швидше, ніж пробка від шампанського (День. 26.10.2021).*

Траблмейкер *Більше того, позиціювання себе жертвою агресії вже не видається таким ефективним, як раніше, і дедалі частіше викликає зворотну реакцію в партнерів, примушуючи ставитися до нас як до вічного прохача і «траблмейкера» (Дзеркало тижня. № 1277. 2020).*

Трампономіка *Головною метою трампономіки є суттєве підвищення інвестиційної привабливості та конкурентоспроможності американських компаній, а також стимулювання їх до повернення прибутків, отриманих за кордоном, назад у США. (Українська правда. 07.06.2018).*

Трампотусовка *Та чи повірить у щирість Байдена «трампотусовка»? (Сільські вісті. № 6. 2021).*

Трампошанувальники *Озброєні «трампошанувальники», невдоволені поразкою їхнього лідера, у великих містах країни атакуватимуть і захоплюватимуть адміністративні установи різних штатів (Сільські вісті. № 6. 2021).*

Траншонадавач *Основні об'єкти санаторного комплексу – земля і мінеральна вода – «траншонадавачу» належати ніяк не можуть (Дзеркало тижня. № 1282. 2020).*

Тривожно-депресивно, присл. *Голова паморочиться, задишка, серце хапає, ниють лімфатичні вузли, немає смаку, запаху і кульгає травлення, на душі тривожно-депресивно (Газета по-українськи. 30.03.2021).*

Троледурень *Тепер у соцмережах вистачає троледурнів, які сіють розбрат і ображають користувачів (День. 27.04.2022).*

Трубопроводизація *Охоплює будівництво нових газопроводів і модернізацію існуючих мереж, що має на меті стрімку «трубопроводизацію» ЄС, розбудову нових газових коридорів для зміцнення енергетичної безпеки Європи (Дзеркало тижня. № 9. 9–16 березня. 2012).*

Туалетоскандал У Росії пам'ятають *«туалетоскандал»* під час титульного поєдинку між Топаловим та Крамником, який проходив у 2006 році в Елісті (Україна молода. 13–14 травня. 2011).

Тугогаманець Для найвибагливіших *«тугогаманців»* на Світязі знайдеться чимало райських куточків (Україна молода. 8–9 липня. 2011).

Турботоантивірус *«Турботоантивірус»* по-вінницьки (День. № 78. 2020).

У

Україножер Свідоміших *україножерів*, які розпалюють міжнаціональну ворожнечу годі й шукати (Високий замок. 18.04.2020).

Україноненависник Але хіба тільки комуняк, тільки *україноненависників* має любити український режисер (Літературна Україна. № 8 (5791)).

Українооптимістка *«Я є українооптимісткою...»* (День. № 115. 2020).

Умовляння-пресування Якщо *«ідейних»* партійців *«умовлянням-пресуванням»* змогли перетворити на *«тушки»*, на перекинчиків, то *одинаків-мажоритарників* легко підіб'ють під себе Президент із *«регіоналами»* (Україна молода. 1–2 липня. 2011).

Усикоперемога, заголовок (Українська правда. 19.05.2024).

Ф

Фейк-зрада Чергову *фейк-зраду* запустили ще до завершення брифінгу – комусь здалося, що пауза в промові була *«надто промовистою»* (Україна молода. 14.01.2020).

Фейк-патріот Йдеться про *фейк-патріотів*, які одягають вишиванку під телекамери, але голосують за закони, що підривають основи державності (ВЗ.11.05.2020).

Фейк-страhalка З тієї ж серії раніше запускали *фейк-страhalку* про *«Коронавірусний вітер»* (Високий замок. 08.02.2020).

Фейкомет *Дивіться на цих **фейкометів** і починайте критично мислити* (Високий замок. 11.05.2021).

Фейкороб *Добре це чи зле, але **фейкороби** цим користуються* (День. № 41. 2022).

Фейкотворець *Мотиви **фейкотворця** та його можливі зв'язки із замовниками наразі невідомі* (Україна молода. 17.02.2022).

Фейкприводи *Але маніпулятори не сплять і створюють нові «**фейкприводи**»* (Україна молода. 04.04.2019).

Фейсбукоборство *Сотні гнівних коментарів і жодної заяви в поліцію – ось ціна сучасного **фейсбукоборства*** (Високий замок. 03.03.2021).

Фейсбукозасновник *На початку зустрічі президент потиснув руку **фейсбукозасновнику** та привітав його* (Україна молода. 29–30 квітня. 2011).

Фірма-прокладка *Підряди на чверть мільярда гривень дісталися **фірмі-прокладці** без офісу й бази* (Дзеркало тижня. № 2. 20 січня–27 січня. 2012); <...> *у результаті створення **фірм-прокладок*** (Дзеркало тижня. № 1280. 2020).

Фотофініш *Перемогу Байдена визначив «**фотофініш**»* (Високий замок. 11.11.2020).

Фуфломіцин *Чому реклама «**фуфломіцинів**» працює краще, ніж офіційні рекомендації МОЗ?* (ДУ. 20.03.2020).

Х

Хабарі-дозволи *Схема **хабарів-дозволів**, породжена урядом Тимошенко* (Україна молода. 15–16 липня. 2011).

Халявотерапія *Сучасні методи лікування **халявотерапією*** (Українська правда. 29.03.2023).

Хамократія ***Хамократія** у транспорті: чому пасажери все частіше забувають про ввічливість?* (День. № 110–111. 22.06.2018).

Хамувато-вуличний *Що візьмеш з «законодавця» **хамувато-вуличних традицій** сучасної російської дипломатії, за 18 років керування ним МЗС Росії* (День. 21.02.2022).

Ханституція Від конституції до «ханституції»: новий президент примусив Киргизстан до президентської форми правління (Україна молода. № 036. 14.04.2021).

Хатозавод Усе наше передмістя перетворилося на суцільний *хатозавод* – вдень там зварюють метал, а вночі сплять прямо між станками (Україна молода. 01–02.07. 2011).

Хатоскрайній Це означає, що цінності вищого рівня починають превалювати над нашими консюмеристсько-*хатоскрайніми* звичками (Високий замок. 27.01.14).

Хитрозроблений «Хитрозроблена» опозиція чи влада? (Високий замок. 08.05.2020).

Холодомор *Холодомор* в амбулаторії (Сільські вісті. № 92. 2020).

Хохлофренія Вони для нього – лише спосіб ще раз продемонструвати нікчемність усієї тієї «*хохлофренії*» (Україна молода. 29–30 липня. 2011).

Хохлуй Віктор Міняйло знайшов їм дуже влучну назву – *хохлуй*, тобто гібрид хохла з холуєм (Літературна Україна. № 5 (5788). 2 лютого 2019).

Хуйлостан Те саме з назвою колишньої Росії. *Хуйлостан* чи *Хуйлостан*? Всі хто з Хуйлом проти нас, – це також хуйло або його білоруський Підхуйлик (УП. 28.02.2022).

Ц

Цитатофонд Заява Авакова, що швидко стала частиною його «*цитатофонду*», викликала хвилю мемів і саркастичнихнасмішок (Літературна Україна. № 8 (5791). 23 лютого 2019);

Циркорендум Всі ці *циркорендуми* – до сраки (Високий замок. 12.05.14).

Ч

Чарконарада І ось ми після одної такої «*чарконаради*» ідемо від «склянки» додому до станції метро (Літературна Україна. № 9 (5792). 2 березня. 2019).

Чемпіон-безхатченко *Без прапора, без гімну, без урочистостей: чемпіони-безхатченки...* (Високий замок. 05.04.2021).

Числомагія *До речі, є вони і у творах версифікатора, який доволі часто вдається до числомагії...* (Літературна Україна. № 9 (5792). 2 березня. 2019).

Чоловік-«вільник» *Наставник чоловіків-«вільників» Руслан Савлохов прагне пробитися на Олімпіаду* (Україна молода. 8–9 квітня. 2011).

Чоловік-«свободівець» *Місцеві депутати довірили чоловікові-«свободівцеві»* (Сільські вісті. № 98. 2020).

Чоловік-тисняк *Агресивна поведінка чоловіків-тисняків створювала атмосферу напруження у коворкінгу* (Україна. молода. 14–15.01.2019).

Ш

«Шекспірименти», заголовок (День. № 11. 2007).

Шаленноуспішний «Шаленноуспішні» *переговори на рівні президентів Росії та України* (Дзеркало тижня. № 1. 13 січня–20 січня. 2012).

Шапкозакидальний *У російській армії можуть панувати шапкозакидальні настрої щодо України та впевненість у тому, що Київ можна захопити за три дні* (День. 24.02.2022).

Шапкозакидацький *Відверті шапкозакидацькі настрої, здається, відійшли в минуле, і вже ніхто не очікує настання безвізового раю з наступного понеділка* (Дзеркало тижня. № 2. 20 січня–27 січня. 2012).

Шапкокрадій *А поки, а відсутності державницьких амбіцій, попри три революції, війну та втрату територій колективна українська політична мрія так і не піднялася далі шапкокрадій* (День. № 9–10. 2021).

Шевченко/mania/ *У Києві розпочалася Шевченко/mania/* (Демократична Україна. № 10 (24005). 2014).

Шкарпетки-серветки *Весняне прибирання часто відкриває несподівані скарби – від загублених «шкарпеток-серветок» до давно забутих листів* (День. № 194. 2015).

Шоу-змагання *Не стало винятком і шоу-змагання дизайнерів жіночої білизни* (Україна молода. 28–29 жовтня. 2011).

Шутократія *Якщо народу погано, то це не демократія, а шутократія* (Українська правда. 12.11.2010).

Щ

Щедро-безкорисливий *Як автор і режисер, Анатолій Хостікоєв щедро-безкорисливий* (День. № 14. 2020).

Щур-сапер *Знайшов 39 мін: в Камбоджі працює щур-сапер* (Високий замок. 25.09.2020).

Ю

Юрист-небожитель А Биков говорив про якусь касту **юристів-небожителів** (День. № 7–8. 2022).

Я

Якуноміка Якуноміка: як Янукович знищив економіку України (Дзеркало тижня. 10.12.2021).

Януковщина-Табачниківщина *Це й зрозуміло, адже вийшли книги в похмуру пору Януковщини-Табачниківщини* (Літературна Україна. № 5 (5788). 2 лютого 2019).

С

Covid-вакцина *Почали тестувати Covid-вакцину в таблетках* (Газета по-українськи. 12.04.2021).

Covid-вакцина *AstraZeneca змінила назву Covid-вакцини* (Газета по-українськи. 30.03.2021).

Covid-вакцинація *Опублікували збірник найпоширеніших питань про Covid-вакцинацію* (Газета по-українськи. 15.04.2021).

COVID-госпіталізація *Станом на 13 квітня в Україні вже п'ять регіонів відповідають нормі за рівнем COVID-госпіталізацій* (День. № 65. 13.04.2021).

COVID-паспорт *«Кожен українець зобов'язаний отримати «COVID-паспорт» – паспорт здоров'я. На все про все – 30 днів. Всім, хто цього не*

зробить, – вносять штраф!» (День. № 65. 13.04.2021); Нью-Йорк запровадив **COVID-паспорти** (Високий замок. 28.03.2021).

Covid-пацієнт В місті збільшують кількість місць у лікарнях для **Covid-пацієнтів** та обладнання (Газета по-українськи. 02.04.2021).

Covid-препарат Агентство Британії виявило 30 випадків тромбозу у вакцинованих **Covid-препаратом** AstraZeneca (Газета по-українськи. 02.04.2021).

Covid-сертифікат Україна готова запровадити **Covid-сертифікати** (Високий замок. 15.05.2021). **COVID-сертифікати** полегшать внутрішні поїздки (Голос України. № 109 (7609). 11 червня 2021).

Covid-хвиля Весняна **Covid-хвиля** може стати національною катастрофою (Високий замок. 11.03.2021).

Covid-хворий Українська медицина дійшла до межі: додаткових ліжок з киснем для **Covid-хворих** більше не буде (Газета по-українськи. 06.04.2021).

Covid-чемпіон Виступ у Сенедді і зустріч із **Covid-чемпіонами** (День. № 131–132. 2021).

Covid-штам Під час аналізу науковці не встановили суттєвого зв'язку між важкістю перебігу хвороби й **Covid-штамом** (Газета по-українськи. 12.04.2021).

COVID-щеплення У Чернівцях після **COVID-щеплення** помер провізор аптеки (Високий замок. 22.03.2021).